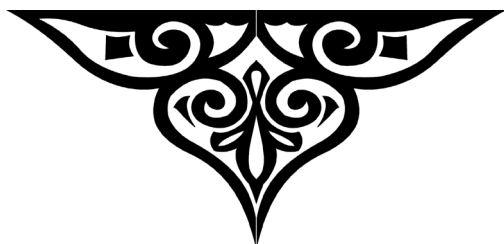

АХТАРОНИ
АДАБ

6

**ҲАЙАТҲОИ МУШОВАРА ВА ТАҲРИРИЯИ
50-ЧИЛДАИ ОСОРИ КЛАССИКОН ВА МУОСИРОН
АЗ СИЛСИЛАИ «АХТАРОНИ АДАБ»**

Ҳайати мушовара

*Саидмурод Фаттоев
Мирзошоҳрух Асрорӣ
Абдучаббор Раҳмонов
Мамадио Илолов
Шарофиддин Имомов
Сайфиддин Назарзода
Ато Ҳамдам*

Ҳайати таҳририя

*Абдулҳамид Самад
Абдунабӣ Сатторзода
Худой Шарифов
Камол Айнӣ
Зоҳир Аҳрорӣ
Амрияздон Алимардонов
Али Муҳаммади Хуросонӣ
Сайидали Маъмур
Фарҳоди Карим*

АБУЛҚОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

Ҷилди IV

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2008

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

Таҳияи матн ва лугату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ ва ЗОҲИР АҲРОРӢ

Мухаррир
Мубашишр Акбарзод

А-19 **Абулқосим Фирдавсӣ. Шоҳнома.** — Душанбе:
«Адиб», 2008. -480 сах.

Ба хонандаи азиз чопи сеvуми “Шоҳнома”-и беvа-
воли Ҳақим Фирдавсӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони мат-
ни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Муҳаққиқон
дар ин нашр аз нусхаҳои дигари “Шоҳнома” истифода
кардаанд, ки ин арзиши қорашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

© Нашриёти “Адиб”, 2008.

ПОДШОҲИИ КАЙХУСРАВ

ДОСТОНИ КОМУСИ КАШОНӢ ОҒОЗИ ДОСТОН

Ба номи худованди хуршеду мох,
Ки дилро ба номаш хирад дод рох,

Худованди ҳастиву ҳам ростӣ,
Нахоҳад зи ту кажживу костӣ,

Худованди кайвону баҳрому шед,
К-аз ӯяст уммеду биму навид.^{1*2}

Ситудан ман ӯро надонам ҳаме,
Аз андеша ҷон барфишонам ҳаме.

5 Аз ӯяст³ пайдо макону*⁴ замон,
Паи мӯр бар ҳастии ӯ нишон.

Зи гарданда хуршед то тира хок,
Ҳамон боду об, оташи тобнок

Ба*⁵ ҳастии яздон гувоӣ диҳанд,
Равони туро ошноӣ диҳанд.

-
1. И – Аз ӯям навиду бар ӯям умед.
 2. М – Аз ӯям навиду бад-ӯям умед.
 3. И – Аз ӯ гашт.
 4. М- Аз ӯ гашт пайдо замину.
 5. М – Зи

Сӯи офаринандаи бениёз
Бибояд, ки бошӣ ҳаме дар гудоз.

Зи дастуру ганҷур в-аз тоҷу тахт,
Зи каммиву бешиву нокому бахт,

10 Ҳам ӯ бениёз асту мо бандаем,
Ба фармону рояш сарафкандаем.

Чу чону хирад бегумон кардааст,
Сипехру ситора баровардааст,

Чуз ӯро мадон*¹ кирдгори баланд,
К-аз ӯ шодмониву з-ӯ мустамад.

Шабу рӯзу гардонсипехр офарид,
Хуру хобу тундиву меҳр офарид.

Чунин омад ин² гунбади тезгард,
Гаҳе шодмонӣ дихад, гоҳ дард.

15 Шигифтӣ ба гетӣ зи Рустам басест,
К-аз ӯ дoston дар дили ҳар касест.

Ба хушкӣ чу пилу ба дарё наҳанг,
Хирадманду бедордил, марди чанг.

Сари мояи мардиву чанг аз ӯст,
Хирадмандиву донишу санг аз ӯст.

Кунун разми Комус пеш оварам,*³
Зи дафтар ба гуфтори хеш оварам.*⁴

1. М – махон.

2. И – аз.

3. М – оварем.

4. М – оварем.

Ба гуфтори деҳқон кунун бозгард,
Нигар, то чӣ гӯяд чаҳондида мард.

ХОР КАРДАНИ ХУСРАВ ТУСРО

- 20 Зи Турон Фарибурз бо анчуман,
Чу Гударзу чун Геви лашкаршикан,

Ҳама сӯгвору пур аз об рӯй
Сӯи роҳи Эрон ниҳоданд рӯй.¹

Чу лашкар биёмад ба роҳи Чарам,
Калот аз бару зер оби Маям.

Ҳама ёд карданд разми Фуруд,
Набуд чуз пушаймониву дард суд.²

Ҳама дил пур аз дард аз бими шоҳ,
Ҳама^{*3} дида пурхуну дил пургуноҳ,

- 25 Ба чон^{*4} шармгин назди шоҳ омаданд,
Ҷигархаставу богуноҳ омаданд.

Бародар-шро кушта бар бегуноҳ,
Ба душман супурда нигину кулоҳ.

Ҳама доғдил даст карда ба каш,
Бирафтанд пешаш парасторваш.^{*5}

Бад-эшон ниғаҳ кард Хусрав ба хашм,
Дилаш пур зи дарду пур аз об⁶ чашм.

1. И – б. 19-21 нест.

2. ИМ-Пушаймониву дарду тимор буд.

3. М – Ду.

4. М-чунон.

5. М – парасторфаш.

6. И – хун ду.

Ба Яздон ҳаме гуфт, к-«Эй додгар,¹
Ту додӣ маро тахту бахту хунар.²

30 Ҳаме шарм дорам ман аз ту кунун,
Ту огаҳтарӣ аз ману чанду чун.

Ва гар на бифармудаме то ҳазор
Задандӣ ба майдон ба якбор^{*3} дор.

Тани Тусро дор будӣ нишаст,
Дигар ҳар^{*4} кӣ бо ӯ миёнро бубаст.

Зи хуни падар будам андар хурӯш,
Диле доштам бо ғаму дарду чӯш,

Кунун кина нав шуд зи баҳри Фуруд,
Сари Туси Нӯзар бибояд дуруд.

35 Бигуфтам, ки сӯи Калоту Чарам
Марав, гар фишонанд бар сар дирам,⁵

К-аз он раҳ Фуруд асту бо модар аст,
Яли кайнаҷод асту⁶ кундовар аст.

Чӣ донад^{*7}, ки Туси фурӯмоя кист?
Чунин сохта лашкар аз баҳри чист?

Аз он кӯҳ ҷанг оварад бегумон,
Фаровон саронро сар орад замон.

1. И – Чунин гуфт, к-эй кирдгор.

2. И – донишу бахти ёр.

3. М – бад-ин марзи беарз.

4. М – ҳар он кас.

5. - б. 35 нест.

6. И – Каи гавнаҷод асту.

7. М – Надонам.

Дамон Туси номарди ноҳушёр
Чаро*¹ бурд лашкар ба сӯи ҳисор?

40 Кунун лочарам кирдгори сипехр
Зи Тусу зи лашкар бибуррид меҳр.

Бад омад ба гударзиён-бар зи Тус,
Ки нафрин бар ӯ боду бар пилу кӯс!

Ҳаме хилъату ҳадяхо² додамаш,
«Ба чанги бародар фиристодамаш».

Сипаҳдор чун Туси³ Нӯзар мабод,
Чунон паҳлавон пеши лашкар мабод!

Дареғо⁴ Фуруди Сиёвуш, дареғ,
Ки бо зӯру дил буду бо гурзу теғ.

45 Ба сони падар кушта шуд бегуноҳ,
Ба дасти сипаҳдори ман бо сипоҳ.

Ба гетӣ надонам⁵ кам аз Тус кас,
Ки ӯ аз дари банду чоҳ асту*⁶ бас.

На дар сар-ш мағзу на дар тан-ш рағ,
Чи Туси фурумоя пешам, чи сағ».

Зи кини бародар, зи хуни падар
Ҳаме буд печону хастачигар.

1. М – Ҳаме.

2. М – пандҳо.

3. И – Чаҳонҷӯй чун пури.

4. И – Дареғ он.

5. И – надидам.

6. М – Дуруст аз дари дору банд асту.

Сипахро ҳаме хор карду биронд,
Зи мижгон ҳаме хуни дил барфишонд.

50 Дари бор додан ба эшон бубаст,
Равонаш зи дарди бародар бихаст.

Далерони¹ Эрон ба мотам шуданд,
Пур аз ғам^{*2} ба даргохи³ Рустам шуданд.

Ба пӯзиш, ки ин эзадӣ кор буд,
Киро буд оҳанги чанги Фуруд?

Бад-он гаҳ кучо кушта шуд пури Тус,
Сари саркашон тира⁴ шуд аз фусӯс.

Ҳамон низ^{*5} домоди ӯ Ревниз
Набуд аз бади бахт монида чиз.

55 Кӣ донист ному нишони Фуруд,
К-аз ӯ шохро дил бихоҳад шахуд?

Ту хоҳишгарӣ кун ба наздики шох,
Магар сар бупечад зи кини сипоҳ.

На фарзанди Ковуси кай - Ревниз
Ба чанг - андарун кушта шуд зор низ,

Ки кеҳтарписар буду пархошчӯй,
Ниёзи падар хусрави моҳрӯй?

Чунин аст анҷому фарҷоми чанг,
Яке тоҷ ёбад, яке гӯри танг.

-
1. ИМ – бузургон.
 2. М – Далерон.
 3. И – Далерон ба наздики.
 4. ИМ- хира.
 5. –Ҳамон гурд.

ОМУРЗИШ КАРДАНИ ХУСРАВ ЭРОНИЁНРО

- 60 Чу шуд рӯи гетӣ зи хуршед зард,¹
Ба хум андаромад шаби лочвард.

Баромад хурӯш аз дари боргоҳ,
Таҳамтан биёмад ба наздики шох.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй хусрави² б-офарин,
Зи³ ту шодмон тахту тоҷу нигин.

Зи Тусу зи лашкар биёзурд шох,
Ба ман бахш, ҳарчанд будшон гуноҳ.

Чу фарзанду домодро кушта дид,
Зи мағзу дилаш рой шуд нопадид.
- 65 Яке он ки тунд^{4*5} асту хушёр нест,
Дигар он⁶ ки чони писар хор нест.

Чу дар пеши ӯ кушта шуд Ревниз,⁷
Зарасп он савори сарафроз низ,⁸

Гар ӯ барфурӯзад, набошад шигифт,
Аз ӯ шоҳро кин набояд гирифт.

Ва дигар, к-аз он бадгумон шуд сипоҳ,
Ки фарруҳ бародар нашуд пеши⁹ шох.

1. ЛМ – Чу барзад сар аз кӯҳ хуршеди зард.

2. ИЛМ – мехтари.

3. И – Ба.

4. Л – Пир.

5. М – тез.

6. Л – Ва дигар.

7. Л – Ревни шер.

8. Л – Зараспи сарафроз, гурди далер.

9. И – набуд назди.

Чунон дон, ки кас бе замона намурд,
Дилатро бад-ин ғам набояд супурд.

70 Чи берун шавад ҷон, чи берун кунанд,
Намонад, в-агар сесад афсун кунанд».

Бад-ӯ гуфт Хусрав, ки «Эй паҳлавон,
Дилам пур зи тимор шуд з-он ҷавон.

Кунун панди ту доруи ҷон бувад,
В-агарчи дил аз дард печон бувад».

Чу шоҳи ҷаҳон ин сухан кард ёд,
Таҳамтан ба пешаш замин бўса дод.¹

Чу хуршед барзад синон аз нишеб,
Шитоб омад аз рафтани андар вуред,

75 Бидаррид пирӯза пероҳанаш,
Падид омад он лаъли раҳшон танаш.

Сипаҳбад биёмад ба наздики шоҳ
Або Геву гурдони эронсипоҳ.

Басе офарин хонд бар шаҳрёр,
Ки «Нӯша² бизӣ, то бувад рӯзгор.

Замин пояи тоҷу тахти³ ту бод,
Фалак сояи фарру бахти⁴ ту бод!

1. ТПИЛМ – ба ҷои б. 73 ин б. омада:

Ба пӯзиш биёмад сипаҳдор Тус,
Ба пеши шаҳ эдар шуда ҷоплус.
Бубахшид Хусрав гуноҳи сипоҳ,
Гаронмоягон баргирифтан д роҳ.

2. ИЛ – ту шаҳ.

3. И – бандаи тавку тоҷи

4. И – пояи тахти очи.

Манам дил пур аз ғам зи кирдори хеш,
Чигархаста аз дарду тимори хеш.

80 Ҳамон низ¹ чонам пур аз шарми² шоҳ,
Забон пур зи пӯзиш, равон³ пургуноҳ.

Зи покиза қони Фуруду Зарасп
Ҳама барфурӯзам чу озаргушасп.

Агар ман гунаҳкорам аз анҷуман,
Ҳама печам аз кардаи хештан.

Ба вижа зи Баҳром в-аз Ревниз
Ҳама қони хешам наярзад пашиз.⁴

Агар шоҳ хушнуд гардад зи ман,
В-аз ин номвар пургуноҳ анҷуман,

85 Шавам, кини ин нанг боз оварам,
Сари пастро бар фароз оварам.

Ҳама ранҷи лашкар ба тан барниҳам,
Агар қон ситонам ва гар сар⁵ диҳам.

Аз ин пас ба тахту кулаҳ нангарам,
Ба чуз тарғи румӣ⁶ набинад сарам».

Зи гуфтори ӯ шод шуд шаҳрёр,
Дилаш тоза шуд чун гул андар баҳор.

-
1. И - тира
 2. И – дарди.
 3. ИЛ – танам.
 4. Л – набошад ба чиз.
 5. Л – агар қон.
 6. М – чинӣ.

Басе^{1*2} рой зад бо Таҳамтан дар он,³
Чи бо номдорону кундоварон.⁴

90 Ба Турон фириштад сипахдор Тус
Або лашкару пилу бо бўқу кӯс.

Аз он пас пароканда шуд анчуман,
Сӯи хона шуд паҳлави пилтан.^{5*6}

ФИРИСТОДАНИ ХУСРАВ ТУСРО БА ТУРОН

Чу хуршеди тобанда омад падида,
Сапеда зи хамми камон бардамид,

Сипахбад биёмад ба наздики шоҳ
Ба ҳам бо бузургони эронсипоҳ.

Бад-эшон чунин гуфт шоҳи ҷаҳон,
Ки «Ҳаргиз паи кин нагардад⁷ ниҳон.

95 Зи Салму зи Тур андаромад нахуст,⁸
Манучеҳр он кинаро боз ҷуст.⁹

Чунин нанг бар шоҳи Эрон набуд,
Замин пур зи хуни далерон набуд.

Ҳаме кӯҳ аз хуни гударзиён¹⁰
Ба зуннори хунин бубандад миён.

-
1. И – Ҳаме.
 2. М – Шабе.
 3. И – ба роз.
 4. И – номдорони гарданфароз.
 5. ИЛ – б. 90.91 нест.
 6. М – б. 90-91 нест.
 7. И- намонад.
 8. ИЛМ – сухан.
 9. ИЛМ – Аз он кини пешину рӯзи кухан.
 10. Л – эронийн.

Ҳаме¹ мурғу моҳӣ бар эшон ба зор
Бигиряд ба дарё-дару марғзор.^{2*3}

Аз эрониён^{*4} дашти турониён
Пур аз^{*5} дасту пой асту пушту миён.

100 Шуморо ҳама шодмонист рой,
Ба кина начунбад ҳаме дил зи чой».

Далерон ҳама даст карда ба каш
Ба пеши ҷаҳонҷӯи⁶ хуршедфаш.

Ҳама ҳамгинон хок доданд бӯс,
Чу Рухҳому Гургину Гударзу Тус.

Чу Харрод бо Зангаи Шоварон,
Дигар Бежану Геву⁷ кундоварон,

Ки «Эй шоҳи некахтари некдил,
Ба дил бурдаӣ ҳам ту аз шер дил.

105 Ҳама як ба як пеши ту бандаем,
Зи шарми ту, шоҳо,^{8*9} сарафкандаем.

Агар чанг фармон диҳад шаҳрёр,
Ҳама ҷон¹⁰ фишонем дар корзор.

1. ИЛ – Ҳамон.

2. Л – дарёву бар ҷӯйбор.

3. М – дарёву дар ҷӯйбор.

4. М – Эрон ҳама.

5. М - Сару

6. ИЛ – ҷаҳондори.

7. И – Ҳамон Бежану Геву.

8. ИЛ-ташвири хусрав.

9. М – хусрав.

10. И-сар.

Набинад зи мо ҳеч бад низ шоҳ,^{*1}
Магар тира гардад рухи хуру моҳ».

Сипаҳдор пас Гевро пеш хонд,
Ба тахти гаронмоягӣ^{*2} барнишонд.

Фаровон-ш бистуду бинвохташ,
Басе хилъату некуй сохташ.

110 Бад-ӯ гуфт, к-«Андар ҷаҳон ранчи ман
Ту ҷӯиву бебаҳрӣ^{*3} аз ганчи ман.

Набояд, ки бе раъйи ту пилу кӯс
Ба тундӣ биронад⁴ сипаҳдор Тус.

Надидӣ магар саҳмгин дастбурд,
Ки равшанравон бод Баҳроми гурд!

Зи гуфтори бадгӯй в-аз ному нанг
Ҷаҳон кард бар хештан тору^{*5} танг.

Агар нест эдар фаровон диранг,
Ҷамон ном беҳтар, ки монад, на нанг.⁶

115 Дирам доду рӯзидиҳонро бихонд,
Басе бо сипаҳбад суҳанҳо⁷ биронд

Чу шуд кори лашкар ҳама сохта,
Дили паҳлавон гашт пардохта.^{8*9}

1. М-шоҳ аз ин пас гуноҳ.

2. М-гаронмоягон.

3. М-ҷустиву бебаҳра.

4. ИЛМ-Сӯи ҷанг ронад.

5. М-хеш торику.

6. Л-б. 113 нест.

7. ИЛ-сипаҳдор хубӣ.

8. ИЛ-б. 116 нест.

9. М-б. 116 нест.

Зи ахтар яке рӯзи фаррух бичуст,
Ки берун шуданро кай ояд дуруст,

Биёмад сипаҳбад сипаҳдор Тус,
Бад-ӯ дод шоҳ ахтару пилу кӯс.¹

Бад-ӯ офарин карду баршуд хурӯш,
Замин омад аз бонги^{*2} аспон ба чӯш.

120 Яке абр баст аз паи гарди сум,
Баромад хурӯшидани говдум.

Зи бас чавшану коваёни дурафш
Шуда рӯи гетӣ саросар бунафш.

Ту хуршед гуфтӣ ба об-андар аст,
Сипехру ситора ба хоб-андар аст.

Ҳама буд бо гурзу³ пилон ба дашт,
Чунон то сипаҳбад бар ӯ баргузашт.^{*4}

Ниҳод аз бари пил пирӯза маҳд,
Ҳама ронд^{*5} аз ин гуна то рӯди Шаҳд.

ПАЙҶОМИ ПИРОН БА ЛАШКАРИ ЭРОН

125 Ҳаюне ба кирдори боди дамон
Бишуд назди Пирон ҳам андар замон,

Ки «Ман чангро гардан афрохта,
Сӯи рӯди Шаҳд омадам сохта».

-
1. ТПИЛМ - ба ҷои б. 118 ин б. омада:
Бад-ӯ дод шоҳ ахтари коваён,
Бар он сон, ки будӣ ба расми каён.
 2. М- чаҳон омад аз сумми.
 3. ИЛ-кӯсу.
 4. М-б. 123 нест.
 5. М-Ҳама рафт.

Чу бишнид Пирон, ғамӣ гашт сахт,
Ки барбаст бояд ба ноком рахт.

Бурун рафт бо номдорони хеш,
Гузида диловар саворони хеш,

Ки эронсипахро бидонад, ки*¹ чист
Сарафроз чанд асту бо Тус кист.

130 Рада баркашиданд аз он сӯи рӯд,
Фиристод назди сипаҳбад дуруд.

В-аз ин рӯй лашкар биёвард Тус,
Дурафши ҳумоюну пилону кӯс.

Сипаҳдор Пирон яке чарбгӯй
Зи туркон фиристод наздики ӯй.

Бигуфт он, ки «Ман бо Фарангису шох
Чӣ кардам зи хубӣ ба ҳар ҷойгоҳ.

Зи дарди Сиёвуш хурӯшон будам,
Чу бар оташи тез ҷӯшон будам.

135 Кунун бори тарёк захр омадаст,
Маро з-он ҳама дард баҳр омадаст».¹

Дили Тус ғамгин шуд аз кори² ӯй,
Бинолид аз он³ дарду гуфтори ӯй.⁴

Фиристодаро гуфт пас паҳлавон,
Ки «Рав пеши Пирони равшанравон,

1. ТПЗ- Ки кушта шуд аз тухма нӯҳсад далер,

Ҳама размсозу ҳама наррашер.

2. Л-меҳри.

3. И-Бупечид аз.

4. Л- Фаровон нишон дид аз чехра ӯй.

Бигӯяш, ки гар рост гӯй сухун,
Маро бо ту пайкор н-ояд зи бун.¹

Сар озод кун, дур шав з-ин миён,
Бубанд ин дари биму роҳи зиён.

140 Бари шоҳи Эрон шавӣ бесипоҳ,
Мукофот ёбӣ ба некӣ зи² шоҳ.

Бар Эрон туро паҳлавонӣ диҳад,
Ҳамон афсари хусравонӣ диҳад.

Чу ёд оядаш хуб кирдори ту,
Дилаш ранча гардад ба тимори ту.

Бар инанд^{3*4} Гударзу Геву сарон,
Бузургони бедордил⁵ меҳтарон».

Сарояндаи посух омад чу бод
Ба наздики Пирони висанажод.

145 Бигуфт, он чӣ бишнид, бо паҳлавон
Зи Тусу зи Гударзи равшанравон.

Чунин дод посух, ки «Ман рӯзу шаб
Ба ёди сипаҳбад кушоям ду лаб.

Шавам, ҳар кӣ ҳастанд пайванди ман,
Хирадманд гӯ⁶ бишнавад панди ман.

1. ЛМ-Маро бо ту гуфтор омад ба бун: И-ба чоӣ б. 137,138 ин б. омад:

Чунин дод посух, ки аз меҳри ту

Фаровон нишон аст бар чехри ту.

2. И-зи некии.

3. Л-Чунин гуфт: И-Ҳаме гуфт.

4. М-дилу рой.

5. ИЛ-Бузургону тиморкаш.

6. ИЛ-к-ӯ.

Ба Эрон гузорам бару буму рахт,
Сари номвар беҳтар аз тоҷу тахт».

Аз ин гуфтаҳо буд мағзаш тихӣ,
Ҳаме ҷуст нав рӯзгори беҳӣ.

СИПОҲ ФИРИСТОДАНИ АФРОСИЁБ БА НАЗДИКИ ПИРОН

150 Ҳаюне фиристод¹ хангоми² хоб
Сароянда наздики³ Афросиёб,

К-«Аз Эрон сипоҳ омаду бӯқу⁴ кӯс
Або лашкари Геву Гударзу Тӯс.⁵

Фаровон фиребаш фиристодаам,
Зи ҳар гунааш пандҳо додаам.

Сипоҳе зи чанговарон баргузин,
Ки бар кин ситоиш набошад ҷуз ин.^{*1}

Магар беҳашон аз буна барканем,
Ба буму ба бар оташ андарзанем.

155 В-агар на зи кини Сиёвахшшоҳ
Наёсояд аз чанг ҳаргиз сипоҳ».

Чу бишнид Афросиёб ин сухан,
Саронро бихонд он замон з-анҷуман.⁶

1. И-Ҳаюнро барафканд.

2. Л-барафканд наздики.

3. Л-шуд назди.

4. ИЛ-пилу.

5. ЛМ-Ҳамон Геву Гударзу Шедӯшу Тус; И-Ҳамон Геву Гударзу Гургину Тус.

6. И- Чу пайгоми солори лашкар шунуд,
Сипоҳи парокандаро хонд зуд.

Бар эшон бигуфт он суханхо, ки рафт,
Ки бар кин бибояд бисечид¹ тафт.

Яке лашкар орошт^{*2} Афросиёб,
Ки торик шуд чашмаи офтоб.

Дахум рӯз лашкар ба Пирон расид,
Сипоҳе к-аз ӯ шуд замин нопадид.

160 Чу лашкар биёрошт,^{*3} рӯзӣ бидод,
Сипаҳ баргирифту буна барниҳод.

Зи паймон накард эҷ ёду на аҳд,
Биёмад дамон то лаби рӯди Шаҳд.

Талоя биёмад ба наздики Тус,
Ки барбанд бар кӯҳаи пил кӯс,⁴

Ки Пирон наронад сухан чуз фиреб,
Чу донад, ки танг⁵ андаромад нишеб,

1. Л-Ба кинтон бибояд ҳаме рафт.

2. М-Гарон лашкаре сохт.

3. М-биёсуд.

4. Л-б. 162 нест:

ТПЗИЛ- Чунин гуфт бо Тус Гударзи пир,
Ки эй паҳлавон, ин сухан ёд гир.

5. И- Бар он гах, ки нек.

ТПЗ- Сӯи маймана Бежану Геви гурд,
Абар майсара номи Руххом бурд.
Чу Гударз бо Тусу бо Густахам,
Чу Шедӯшу Фарҳоду Гургин ба хам
Гузиданд бар қалбгаҳ чои хеш,
Дурафши саворони Бежан ба пеш.
В-аз он сӯ бузургон гузида набард,
Абар маймана гирди Фаршедвард.
Чу Хуммону Лаҳҳок бар майсара,
Шуда дашт оҳан хама яксара.
Чу Пирони Виса ба қалб андарун,
Сипоҳе диловар чу дарёи хун.

Дурафши чафопеша омад паид,
Сипаҳ бар лаби рӯд саф баркашид.

165 Биёрост лашкар сипаҳдор Тус,
Ба ҳомун кашиданд пилону кӯс.

Дурӯя сипоҳ андаромад чу кӯҳ,
Саворони Эрону Турон*¹ гурӯҳ.

Чунон шуд зи гарди сипаҳ офтоб,
Ки оташ баромад зи дарёи об.*²

Дурахшидани теғу жӯпину хишт,
Ту гуфтӣ замин - бар^{3*4} ҳаво лола кишт.

Зи чӯши саворони зарринкамар,
Зи бас тарги заррину заррин сипар⁵

170 Баромад яке абр чун сандарӯс,
Замин гашт аз гард⁶ чун обнӯс.

Сари сарварон зери гурзи гарон
Чу сандон буду путки оҳангарон.

Зи хун рӯд гуфтӣ*⁷ маистон шудааст,
Зи найза ҳаво чун наистон шудааст.

Басе сар гирифтори доми каманд,
Басе хор гашта тани арҷманд.

-
1. М- туркону Эрон.
 2. М – Ки аз тирағӣ рафт чашмаш ба хоб.
 3. Л-ки шаб дар; И-шаб омад.
 4. М- шаб андар.
 5. Л-руинсипар.
 6. Л-абр.
 7. М – Замин гуфтӣ аз хун.

Кафан чавшану бистар аз хуну хок,
Бару сина карда¹ ба шамшер чок.

- 175 Замин арғувону ҳаво обнӯс
Сипехру ситора пуровои кӯс.

Агар тоҷ ёбад чахончӯй мард
В-агар хоки оварду хуни набард,

Ба ноком мерафт бояд^{2*3} зи даҳр,
Чи з-ӯ баҳр⁴ тарёк ёбӣ⁵, чи⁶ захр.

Надонам, саранчому фарчом чист,
Бад-ин рафтан акнун бибояд гирист.

КУШТАНИ ТУС АРЖАНГРО

Яке номдоре буд, Аржанг ном,
Ба абр андароварда аз чанг ном.

- 180 Барангехт аз дашти овард гард,
Аз эрониён цуст чангу⁷ набард.

Чу аз дур Туси сипаҳбад бидид,
Бигурриду тег аз миён баркашид.

Ба пури Зирех гуфт:⁸ «Номи ту чист?
Зи туркони чангӣ туро ёр кист?»

Бад-ӯ гуфт: «Аржанги чангӣ манам,
Сарафроз шери дирангӣ манам.

-
1. ИМ-Тани ноздида.
 2. Л-Аз эдар кучо рафт бояд: И-Гар эдун кучо ҳаст рафтан.
 3. М- Аз эдар ҳаме рафт хохӣ.
 4. Л-баҳра.
 5. Л-ёбам.
 6. И-ёбад чу.
 7. Л-нангу.
 8. И-Бад ӯ Тус гуфто, ки.

Кунун хокро аз ту қўшон кунам,
Бар овардгах - бар сар афшон кунам».

185 Чу гуфтори пури Зирех шуд ба бун,
Сипаҳдори Эрон шунид он¹ сухун,

Ба посух надид эч қои диранг.
Ҳамон обдоре, ки будаш ба чанг,

Бизад бар сару таргу он номдор,²
Ту гуфтӣ танаш сар наёвард бор.

Ғамӣ гашт Пирону туронсипоҳ,
Зи гурдон тӣҳӣ монд овардгоҳ.

Далерони Турону кундоварон
Кашиданд шамшеру гурзи гарон.

190 Бидоданд овоз бар якдигар,
Бигуфтанд ҳар гуна шерони нар,³

Ки яксар биёему*⁴ чанг оварем,
Қаҳон бар дили Тус танг оварем.

Чунин гуфт Ҳумон, ки «Имрӯз чанг
Бисозему дилҳо надорем танг.

Гар эдун, ки з-эшон яке номвар
Зи лашкар барорад ба пайкор сар,

1. Л-ин.

2. ТПЗИ- Баромад зи Эрон ғави* бӯку кӯс,
Ки фирӯз бодо сипаҳдор Тус!

*-эронсипаҳ.

3. И- б. 190 нест.

4. М-гурзу ханҷар.

Пазира фиристем гурде дамон,
Бубинем, то бар кӣ¹ гардад замон.

195 Аз эшон ба тезӣ наҷӯем² чанг,
Бибояд як имрӯз кардан диранг.

Бад-он гаҳ, ки лашкар бичунбад зи ҷой,
Табира барояд зи пардасарой.

Ҳама яксара гурзҳо^{*1} баркашем.
Яке аз лаби рӯд бартар кашем.

Ба анбӯҳ разме бисозем сахт,
Агар ёр бошад ҷаҳондору бахт».

ҶАНГИ ҲУМОН БО ТУС

Ба аспи уқоб андаровард пой,
Барангехт он боркашро зи ҷой.

200 Ту гуфтӣ яке бораи оҳан аст,
Ва ё^{**3} кӯхи Албурз дар ҷавшан аст.

Ба пеши сипоҳ андаромад ба чанг,
Яке хишти⁴ рахшон гирифта ба чанг.

Бичунбид Туси сипаҳбад зи ҷой,
Ҷаҳон пур шуд аз нолаи каррной.

Чунин гуфт, к-«Аз Висаи^{*5} шӯрбахт
Аз ин сон ба шумӣ^{*6} барояд дарахт.

1. И-чӣ.

2. И-тундӣ мечӯед.

3. М-Вагар.

4. И-теги.

5. М- ба Ҳумон ки эӣ.

6. М – Зи полези кин каж.

Намудам ба Аржанг як дастбурд,
Ки буд аз шумо номбардору гурд.

205 Ту акнун ҳамоно ба кин омадӣ,
Ки бо хишт бар пушти зин омадӣ.

Ба қону сари шоҳи эронсипох,
Ки бечавшану гурзу румикулох,

Ба чанги ту оям ба сони паланг,
Ки бар¹ кӯҳ ёзад ба нахчир чанг.

Бубинӣ ту пайкори² мардони мард,
Чу овард гирӣ³ ба дашти набард».

Чунин посух овард Ҳумон бад-ӯй,
Ки «Беши на хуб аст, беши маҷӯй.

210 Гар эдун, ки бечораеро замон
Ба дасти ту омад, машав бадгумон.

Ба чанги ман Аржанг рӯзи набард
Кучо дошти хештанро ба мард.

Далерони Эрон надоранд шарм,
Наҷӯшад якеро ба тан хуни гарм,⁴

Ки пайкоргаршон сипаҳбад шудааст,
Ба разм-андарун дасташон бад шудааст.

Кучо Бежану Геви озодагон,
Ҷаҳонгир Гударзи Кашводагон?

1. ИЛМ-аз.
2. Л-ин кори.
3. ИЛМ-гирам.
4. И-б. 209-212 нест.

215 Ту гар паҳлавонӣ, зи қалби сипоҳ
Чаро омадастӣ бад-ин размгоҳ?

Хирадманд бегона¹ хонад туро,
Ҳушивор девона² донад туро.

Ту шав, ахтари ковиёнро бидор,
Сипаҳбад наёяд сӯи корзор.

Нигаҳ кун, ки хилъат киро дод шоҳ,
Зи гурдон кӣ чӯяд нигину кулоҳ.

Бифармой, то чанги шер оварад,
Забардастро даст зер оварад.

220 Агар ту шавӣ кушта бар дасти ман,
Бад ояд бад-ин номдор анчуман.

Сипоҳи ту беёру^{3*4} бечон шаванд,
В-агар зинда монанд, печон шаванд.

Пас аз Рустаму Золу⁵ Соми савор
Дар Эрон набинам чу ту^{6*7} номдор.

Падар бар падар номбардору шоҳ,
Чу ту чангчӯе наёбад сипоҳ.

Ту шав, то зи лашкар яке номчӯй
Биёяд бар ӯй андароварда⁸ рӯй.

1. И-девона.

2. И-Ҳамон низ бегона.

3. И-беному.

4. М-гову.

5. Л-Золи.

6. Л-Надидам чу ту низ як.

7. М-надонам чу ту низ як.

8. Л-андарорем.

225 Ва дигар агар бишнавай панди¹ рост,
Равону дилам бар забонам гувост,

Ки пурдард бошанд² мардони мард,
Ки пеши ман оянд³ рӯзи набард».

Бад-ӯ гуфт Тус: «Эй сарафроз мард,
Сипаҳбад манам, ҳам савори набард.

Ту ҳам номдорӣ, зи туронсипоҳ
Чаро омадастӣ бад-ин размгоҳ?

Дилат гар пазирад яке панди ман,
Бичӯй бад-ин панд пайванди ман,

230 Ту бо номвар паҳлавони сипоҳ
Хиромон биёй ба наздики шоҳ,

К-аз ин кина то зинда монад яке,
Наёсуд хоҳад сипоҳ андаке.⁴

Ба хира мадеҳ хештанро ба бод,
Мабодо, ки панди ман ояд-т ёд.

Сазовори куштан ҳар он кас, ки ҳаст,
Бимон то биёзанд бар кина даст.

К-аз ин кина марди гунаҳкор ҳеч
Раҳой наёбад, хирадро бисеч.

1. И-гуфтӣ; Л-в-агар бо ту гӯям яке гуфтӣ.

2. Л-бошам.

3. Л-Ки оянд пешам ба.

4. И-б. 231 нест:

ТПЗ- Ту бе хешу пайванду чанде савор,
Ҳама паҳлавону хама номдор.

- 235 Маро шоҳи Эрон чунин дод панд,
Ки Пирон набояд, ки ёбад газанд,

Ки ӯ вижа парвардгори ман аст,
Ҷаҳондидаву дӯстдори ман аст.

Ба бедод бар хира бо ӯ макӯш,
Ниғаҳ кун, ки дорад ба панди ту гӯш».
- Чунин дод посух,¹ ки «Бедоду дод
Чу фармон диҳад шоҳи фаррухнаҷод,

Бар он рафт бояд ба бечорагӣ,
Супурдам бад-ӯ дил ба яқборагӣ.
- 240 Ҳамон ҷанги Пирон на бар орзуст,
Ки ӯ роду озодаву неххӯст».
- Бад-ин гуфтугӯӣ - андарун буд Тус,
Ки шуд Гевро рӯӣ чун сандарус.

Зи лашкар биёмад ба кирдори бод,
Чунин гуфт, к-«эӣ Туси фаррухнаҷод,

Фиребанда² турке миёни ду саф
Биёмад чунин бар лаб оварда каф.

Чунин³ бо ту чандин чӣ гӯяд ба роз
Миёни ду саф гуфтугӯи дароз?
- 245 Сухан ҷуз ба шамшер бо ӯ мағӯӣ,
Маҷӯ аз дари⁴ оштӣ ҳеч рӯӣ».

1. ИЛ-гуфт Хумон.
2. Л- Фиристода.
3. ИЛМ-Кунун.
4. Л-буна.

Чу бишнид Хумон, барошуфт сахт,
Чунин гуфт бо Геви бедорбахт,

Ки «эй»¹ гумшудабахт аз озодагон,
Ки гум бод Гударзи Кашводагон.

Ба Лодан маро дидаї рӯзи чанг,
Ба овард бо теғи ҳиндї ба чанг.

Кас аз тухми Кашвод чангї намонд,
Ки маншури теғи маро барнахонд.

250 Туро бахт чун рӯи оҳарман аст,
Ба хони ту то ҷовидон шеван аст.²

Агар ман шавам кушта бар дасти Тус,
На бархезад оини кӯполу кӯс.

На гетї шавад пок вайрон зи ман,
Сухан ронд бояд бад-ин анҷуман.^{3*4}

Ба ҷой аст Пирону Афросиёб,
Бихоҳанд кинам ҳам андар шитоб.

В-агар Тус гардад ба дастам табоҳ,
Наёбад ба Эрон яке мард роҳ.^{5*6}

1. М- Аё.

2. ТПЗ- Ки аз дудмони ту ҳафтоду панҷ
Чи кушта, чи хаста. чи бо дарду ранҷ.
Ту донї, ки ман рӯзи чанги Пашан
Чї киштам бад-он размгоҳи гашан.

3. ИЛ-б. 252 нест.

4. М- б. 252 нест.

5. Л-б. 254 нест.

6. М-Якero набошад зи Эрон паноҳ

255 Ту акнун ба дарди бародар гирӣ,
Чӣ¹ бо Туси Нӯзар² кунӣ доварӣ?³

Бад-ӯ гуфт Тус: «Ин чӣ ошуфтан аст?
Бад-ин дашт пайкори ту бо ман аст.

Биё, то бигардему кин оварем,
Ба чанг абрувон пур зи чин оварем».

Бад-ӯ гуфт Хумон, ки «Додаст марг
Саре зери тоҷу саре зери тарг.

Агар марг бошад ҳаме бегумон,
Ба овардгаҳ беҳ, ки ояд замон.

260 Ба дасти саворе, ки дорад хунар,
Сипаҳбад сару гурду пархошхар».

1. Ил-На.

2. И-чангӣ.

3. ТПЗИ- Бад- ӯ гуфт Гев: «Эй фурумоҷ мард,
Зи Лодан чӣ гӯиву рӯзи набард?
На мардӣ бад-он чангу хун рехтан,
Шабехун зи туркону овехтан.
Шабехун на кори далерон бувад,
На оини мардону шерон бувад.
Зи Пирон нагӯиву Афросиёб,
Ҳамоно, ҳамеша ту будӣ ба хоб.
Ман онам, ки аз марзи Туронзамин
Ба шамшер шоҳ оварам рӯзи кин.
Бисуфтам, кунун бишнава аз ман варо
Ҳамон гӯши Пирон бад-ин ханчаро.
Зи Ҷайхун ба мардӣ ману шаҳрёр
Чунон чун шунидӣ, бикардам гузор.
Хунарҳои мардон ба рӯзи набард
Чунин аст, эй турки ҷон пур зи дард.
Дареғо, агар Туси ял ин набард
Ба ман бахшад, он гаҳ ки бинӣ ту мард.
Чунонат аз ин зини тузӣ ба зер
Дарорам, ки гардӣ ту аз чанг сер.

Гирифтанд аз он пас амуди гарон,
Ҳаме ҳамла кард он бар ин, ин бар он.

Замин гашт гардону шуд рӯз тор,
Яке абр баст аз бари корзор.

Ту гуфтӣ шаб омад бар эшон ба рӯз,
Ниҳон гашт хуршеди гетикурӯз.

Аз он чок-чоки амуди гарон
Шуд оҳан ба кирдори чочикамон.¹

265 Ба чарх² - андарун бонги пӯлод хост,
Ба дарёи Шаҳд-андарун бод хост.³

Ту гуфтӣ, ки санг аст сар зери тарг,
Сияҳ шуд зи захми⁴ ялон рӯи марг.

Гирифтанд шамшери ҳиндӣ ба чанг,
Фурӯ рехт оташ зи пӯлоду санг.

Зи нерӯи гарданкашон⁵ теги тез
Хам оварду аз захм шуд рез-рез.

Чу шуд ком бе обу пурхок сар,
Гирифтанд ҳар ду дуволи камар.

1. Л-Сароншон чу сандони оҳангарон.

2. ИЛМ-абр.

3. ТПИЛ-пас аз б. 265 ин б. омада:

Хам овард румиамуди* гарон,

Шуд оҳан ба кирдори чочикамон.

* Л-рӯин амуди.

4. Л-зӯри.

5. И-гардон.

270 Зи нерӯи гурдон гарон шуд¹ рикеб
Якero наёмад² сар андар нишеб.³

Камарбанд бугсасту Ҳумон бичаст,
Яке аспи осударо барнишаст.

Сипаҳбад сӯи таркаш овард чанг,
Камонро ба зеҳ карду тири хаданг.

Бар он номвар тирборон гирифт,
Чапу рост чанги саворон гирифт.

Зи пайкони пӯлоду парри уқоб
Сияҳ шуд миёни фалак офтоб.

275 Чаҳон чун шаби тира ду пос гашт,
Ҳама рӯи гетӣ чу алмос⁴ гашт.

Зи тири хаданг аспи Ҳумон бихаст,
Тани борагӣ гашт бо⁵ хок паст.⁶

Сипар бар сар оварду нанмуд рӯй,
Ниғаҳ дошт чангӣ сар аз тири ўй.

Чу ўро пиёда бад-он размгоҳ
Бидиданд гурдони туронсипоҳ,

Ки пардаҳт монад ҳамае чоӣ ўй,
Бибурданд пурмоӣ болоӣ ўй.

1. Л-буд.

2. Л-Ки ояд якero.

3. И-б. 270 нест.

4. ЛМ-Ту гуфтӣ, ки кишвар пуралмос.

5. Л- чун.

6. ТПЗ- Биларзид бар худ чу барги дараҳт,
Ба худ гуфт моно, ки баргашт баҳт.

280 Чу Хумон бар он зина тузй нишаст,
Яке теги ҳиндй гирифта ба даст,

Ҳама номдорони пурхошчӯй
Якояк бад-ӯ - дар ниҳоданд рӯй,

Ки шуд рӯз торику бегоҳ гашт,
Зи чанги ялон даст кӯтоҳ гашт.¹

Зи рӯи ту чашми бадон дур бод,
В-аз ин разм фарчоми ту сур бод!

Бупечид Ҳумони чангй инон,
Сипаҳбад бар ӯ рост карда синон.²

285 Ба наздики Пирон шуд аз размгоҳ,
Хурӯше баромад зи туронсипоҳ,

Ки чун буд кори ту, эй размчӯй,
Чу бо Тус рӯй андаромад ба рӯй.³

Ҳама пок бо дил пур аз хун будем,
Чуз Эзад надонад, ки мо чун будем.

Ба лашкар чунин гуфт Ҳумони шер,
Ки «Эй размдида ялони⁴ далер,

1. ТПЗ - Бирафтанд гурдон ҳама пеши Тус,
Сипаҳ наъра бардошту овои кӯс,
Бар ӯ-бар ҳама хонданд офарин,
Бигуфтанд, к-эй номдори гузин.

2. ТПЗ-ба ҷои б. 284 ин б. омада:
Ки имрӯз доди ту дар чанг дод,
Ба дидори рӯи ту шодем, шод.
Чу Хумон биёмад зи дашти набард,
Бипурсид лашкар аз он коркард.

3. И-б. 285,286 нест.

4. И-сипоҳи.

Чу равшан шавад тира шаб, рӯзи мост,
Ҳамон ахтари гетиафрӯзи¹ мост.

290 Шуморо ҳама шодмонӣ бувад,
Маро ахтари осмонӣ бувад».

В-аз он сӯ² ҳаме бархурӯшид Тус
Шаби тира то гоҳи бонги хурӯс.

Ҳаме гуфт Ҳумон чӣ марди ман аст,
Ки шери³ жиён ҳамнабарди ман аст.⁴

ЧАНГИ ДУВУМИ ЭРОНИЁН ВА ТУРОНИЁН

Чу чархи баланд аз шаб аз тоҷ кард,
Шамома пароканд бар ложвард,

Талоя зи ҳар сӯ бурун тохтанд,
Ба ҳар пардае посбон сохтанд.

295 Чу барзад сар аз бурчи харчанг⁵ шед,
Ҷаҳон гашт чун рӯи румӣ сапед.

Табира баромад зи ҳар ду сарой,
Ҷаҳон шуд пур аз нолаи каррной.

Ҳаво тира гашт аз фурӯғи дурафш
Табархуну шабгуну зарду бунафш.⁶

1. Л-Ки ахтар ба гетӣ дилафрӯзи.

2. ИЛМ-зи лашкар.

3. И-пили.

4. ТПЗ- Саронро бибуррам бад-ин кина сар,
Намоям ҳам акнун ялонро хунар.
Намонам ба Туронзамин ҳеч мард,
Магар хаставу баставу рӯйзард.

5. Л-чарх хуршеди шед.

6. ТП - Баромад дами ною овои кӯс,
Ҳаме осмон бар замин дод бӯс.

Кашида хама теғу гурзу синон,
Ҳама чангро гирд карда инон.

Ту гуфтӣ сипехру замону замин
Бипӯшад ҳаме чодари оҳанин.

300 Ба парда - дарун шуд хури тобнок
Зи чӯши саворону аз гарди хок.

Зи хуррои аспону овои кӯс
Ҳаме осмон бар замин дод бӯс.

Сипаҳдор Ҳумон давон пеши саф
Яке хишти рахшон гирифта ба каф.

Ҳаме гуфт: «Чун ман барорам хурӯш,
Барангезам аспу бароям ба чӯш.

Шумо яксара теғҳо баркашед,
Сипарҳои чинӣ ба сар даркашед.

305 Мабинед чуз ёли аспу инон,
Нахоҳам камону нахоҳам¹ синон.

Ба теғу амуду ба гурзи гарон,
Чунон чун бувад расми кундоварон.

Инон пок бар ёли аспон ниҳед,
Бад-он сон ки ояд, хуреду дихед».

Чу ин гуфт² Ҳумон савори далер,
Биёмад ба пеши бародар чу шер.

Ба Пирон чунин гуфт, к-«Эй паҳлавон,
Ту букшой банд аз силехи гарон.³

1. ЛМ-набояд.
2. И-В-аз он рӯй.
3. Л-гарон.

310 Або¹ ганчу динор чуфтӣ макун,
Зи баҳри силеҳ эҷ зуфтӣ макун.

Гар имрӯз гардем пирӯзгар,
Биёбад дил аз ахтари нек бар».²

В-аз ин сӯй лашкар сипаҳдори Тус
Биёрост бар сони чашми хурӯс.

Бар ӯ-бар ялон офарин хонданд,
Варо паҳлавони замин хонданд,

Ки пирӯзгар буд рӯзи набард,
Ба мардӣ зи Хумон баровард гард.

315 Сипаҳбад ба Гударзи Кашвод гуфт,
Ки «Ин роз бар кас нашоёд нухуфт.

Агар лашкари мо пазира шаванд,
Саворони бадхоҳ чира шаванд.

Ҳама даст яксар ба Яздон занем,
Манӣ аз тани хештан бифканем.

Магар даст гирад чаҳондори мо,
В-агарна бад аст ахтари кори мо».³

1. ИЛ-Ту бо.

2. ТПЗ- Чу бишнид Пирон аз ӯ ин суҳан,
Бар ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

3. ТПЗЛ- Бад-ӯ гуфт Гударз, к-«Эй паҳлавон,
Чаро тира кардӣ ту равшанравон?
Зи душман ту дилро чӣ дорӣ диҷам?
Магардон забон андар ин бешу кам.
Ки гурдони мо дилшикаста шаванд,
Зи гуфтори ту низ хаста шаванд.
Агар ахтари шоҳ равшан бувад,
Чӣ донӣ, ки фирӯз душман бувад?
Ки додори некидиҳиш ёри мост,
Дилу теғу ахтар-ш солори мост.

Кунун номдорони зарринакафш
Бибошанд*¹ бо коваёнӣ дурафш.

320 Аз ин кӯҳпоя мачунбед ҳеч,
На рӯзи набард асту гоҳи^{2*3} басеч.

Ҳамоно, ки аз баҳри мо⁴ як-дувист
Фузун аст бадхоҳ, агар беш нест».

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Агар кирдгор
Бигардонад аз мо бади рӯзгор,

Ба бешиву каммӣ набошад сухун,
Дилу зӯри⁵ эрониён бад макун.

Агар бад бувад гардиши⁶ осмон,
Ба парҳези бешӣ нагардад замон.

325 Ту лашкар биёрою аз буданӣ
Равонро макун ҳеч фарсуданӣ».

Биёрост лашкар сипаҳдор Тус
Ба пилони чангиву мардону кӯс.

Ту, эй паҳлавон, ҳеч дил бад макун,
Магӯ ҳеч бо меҳтарон ин сухун».
Бад-ӯ гуфт Тус: «Эй чаҳондида мард,
Набинӣ ҳаме рӯзгори набард.
Ба дигар ки Хумон ба туризабон
Сухан гуфт аз ин бора бо паҳлавон,
Ки фирӯз гардем фардо ба чанг
Чу бар гурм фирӯз гардад паланг.
Барорем аз эшон саросар диморг,
Наёбад зи мо кас ба мо зинҳор.

1. М- Бибошед.
2. Л-чои; И-аст, кори.
3. М-Ки рӯзи диранг асту чои
4. ИЛ-мо ба ҳар.
5. ИМ-мағзи.
6. И-бахшиши.

Пиёда сӯи кӯҳ шуд бо буна,
Сипаҳдор Гударз бар маймана.

Рада баркашида ҳама яксара,
Чу Руххому Гургин абар майсара.

Зи нолидани кӯс бо каррной
Ҳама осмон андаромад зи ҷой.

330 Дили чархи гардон ҳама ҷок шуд,
Ҳама коми хуршед пурҳок шуд.

Чунон шуд, ки кас рӯи ҳомун надид,
Зи бас гард, к-аз размгаҳ бардамид.

Биборид алмос аз тирамеғ,
Ҳама оташ афрӯхт аз таргу теғ.

Синонҳои рахшону теғи сарон,
Гироидани гурзҳои гарон.¹

Ҳаво гуфтӣ аз гурзу аз оҳан аст,
Замин яксар аз наълу аз ҷавшан аст.

335 Чу дарёи хун шуд ҳама дашту роғ,
Ҷаҳон шуд шабу теғҳо чун ҷароғ.

Зи бас нолаи кӯс бо каррной
Ҳама кас надонист сарро зи пой.²

Сипаҳбад ба Гударз гуфт, он замон,
Ки «Торик шуд гардиши осмон,

1. ЛМ-Дурафш аз бару зер кундоварон.

2. ТПЗ- Чу дебои хун шуд ҳама размгоҳ,
На хуршед аз гард равшан, на моҳ.

Маро гуфта буд он ситорашинос,
Ки имрӯз то шаб гузашта се пос.

Зи шамшер гурдон чу абри сиёҳ
Ҳама хун фишонанд дар размгоҳ.

340 Саранҷом тарсам, ки пирӯзгар
Набошад ҷуз аз^{*1} душмани кинавар.

Чу Шедӯшу Рухҳому Густаҳму Гев,
Чу Харроду Фарҳоду Барзини не¹.

Зи саф дар миёни сипоҳ омаданд,
Ҷигархаставу кинаҳоҳ омаданд.

Ба абр андаромад зи ҳар сӯ ғирев,
Ба сони шаби тору анбӯҳи дев.

В-аз он сӯй² Ҳумон ба кирдори кӯҳ
Биёвард лашкар гурӯҳогурӯҳ.^{3*2}

345 Зи бас гурзу кӯполу теғу синон
Набуд ҳеч пайдо рикейб аз инон.⁴

Аз он пас гузиданд мардони мард,
Ки бар дашт созанд ҷои набард.

Гуроza сари гевагон бо Наҳил,
Ду гурди гаронмоjaи шердил.

-
1. Л-Зирехдор Барзину Харроди не^в; И-Зирехдор Гургину Харроди не^в;
ТПЗ- Ки буданд ҳар як яке аждаҳо,
Ки душман надидӣ аз эшон раҳо.
 2. ИЛ-рӯй.
 3. ИЛ-ҳама ҳамгурӯҳ.
 4. ТПЗЛ - Ба анбӯҳ разме ба кирдори кӯҳ
Бикарданд лашкар гурӯҳогурӯҳ.

Чу Руххоми Гударзу Фаршедвард,
Чу Шедӯши Лаҳҳок буд¹ ҳамнабард,

Або Бежани Гев Гулбодро,
Ки барҳам зананд оташу бодро.

350 Або Шетарах номвар Гев буд.^{*2}
Ду гурди гаронмоия нев буд.^{*3}

Чу Гударзу Пирону Ҳумону Тӯс
Набуд ҳеч бедоду рангу фусӯс.⁴

Чунин гуфт Ҳумон, ки «Имрӯз кор
Набойд, ки чун дӣ бувад корзор.⁵

Тихӣ кард бояд аз эшон замин,
Набойд, ки ёзанд аз ин пас ба кин».⁶

Ба пеш андаромад сипаҳдор Тус,
Пиёда биёварду пилону кӯс.

355 Сафе баркашиданд пеши савор,
Сипардору жӯпинвару найзадор.

«Мачунбед, - гуфт, - эҷ аз ҷои хеш,
Синону сипар андароред пеш.

1. И-шуд.

2. М-ба чуз.

3. М – ҳама ҳамгурӯҳ.

4. ТПЗ- Бад-ин гуна дар чанг карданд рой,
Баромад ҳаме нолаи каррной.
Далерон ба якдигар ошуфтанд,
Ҳаме гурз бар якдигар кӯфтанд.
Аз эрониён бахт баргашта буд,
Ҳама дашт аз эшон пур аз кушта буд.

5. ТПЗ- Ҳама чони ширин ба каф барнихед,
Ба кина хурӯшеду ханҷар диҳед.

6. И-б. 352,353 нест.

Бубинем, то ин набардасарон
Чӣ гуна гироянд гурзи гарон».¹

ЧОДУӢ КАРДАНИ ТУРОНИЁН БАР СИПОӢИ ЭРОН

Зи туркон яке буд, Бозӯр ном,
Ба афсун ба ҳар чой густарда гом.

Биёмӯхта кажживу чодувӣ,
Бидониста ҳам чиниву² паҳлавӣ.

360 Чунин гуфт Пирон ба афсунпижӯх,
К-аз эдар бирав то сари теғи кӯх.

Яке барфу сармову боди дамон
Бар эшон биёвар ҳам андар замон.³

Чу шуд марди чоду бар он чо равон,
Баромад яке барфу боди дамон.⁴

Ҳама дасти найзагузoron зи кор
Фурӯ монд аз барф дар корзор.

Бад-он растахезу дами замҳарир
Хурӯши ялон буду борони тир.

1. ТПЗ- Чаҳон бар кӣ гардад ба оини меҳр,
Киро даррабояд ба гетӣ сипеҳр.

2. И-ҳамчунин.

3. ТПЗИЛМ - Ҳаво тирагун буд худ аз тирамоҳ,
Ҳама гашт бар кӯх абри сиёҳ*.

* Л- пас аз ин б. байти зерин омада:

Биёвард аз афсун ба эронӣён
Яке боду сармову ранчи гарон.

4. Л-Ба афсӯс яке абр кардаш равон; Л-пас аз б. 362 ин б. омада:
Биғуррид раъду фиғон кард бод,
Яке соика дар чаҳон уфтод.

365 Бифармуд Пирон, ки «Яксар¹ сипох,
Яке ҳамла созед аз ин^{*2} размгоҳ.

Чу бар найза-бар дастхошон фусурд,
Наёраст бинмуд кас дастбурд».

В-аз он пас баровард Ҳумон ғирев,
Яке ҳамла овард чун наррадев.³

Бикуштанд чандон аз эронийён,⁴
Ки дарёи хун шуд ҳаме дар миён.⁵

Дару дашт гашта пур аз барфу хун,
Саворони Эрон фиғанда нагун.

370 Зи кушта набуд ҷои гаштан ба чанг,
Зи барфу зи афканда шуд ҷой танг.⁶

Сипаҳдору гарданкашон он замон
Гирифтанд зорӣ сӯи осмон,

Ки «Эй бартар аз донишу хушу рой,
На бар ҷою дар ҷою ҳар ҷо ба ҷой.

Ҳама бандаи пургуноҳи туем,
Ба бечорагӣ додхоҳи туем.⁷

1. И-ба чумла.

2. М- Гевро.

3. ИЛ- бар сони дев.

4. И-эронсипох.

5. И-ҳама размгоҳ.

6. ТПЗИЛМ- Табаҳ гашта бар дашт шамшеру даст*,

Ба рӯй андарафтода бар сони маст.

Набуд ҷои гардиш ба он размгоҳ,

Шуда дасти лашкар зи сармо сиёҳ.

* 3- Сияҳ гашта бар дастаи тег даст; Л- Сипаҳ кушта бар дашту шамшер даст; И- Сипаҳ кушта шамшеру ханчар ба даст.

7. ТПЗИ - Зи афсуну аз ҷодуи бартарӣ,

Ҷаҳондору бар доварон доварӣ.

Ту бошӣ ба бечорагӣ дастгир,
Тавоно абар оташу¹ замҳарир.

375 Аз ин саҳт сармо ту фарёд рас,
Надорем чуз ту касеро ба кас».

Биёмад яке марди донишпижӯх,
Ба Рухҳом бинмуд б-ангушт кӯх.

Кучо чои Бозӯри Настӯх буд,
Ба афсуну тунбал бар он кӯх буд.

Бупечид² Рухҳом аз ин размгоҳ,
Бурун³ тохт асп аз миёни сипоҳ.

Зиреҳ доманашро бизад бар камар,
Пиёда баромад бар он кӯхсар.

380 Чу ҷоду бидидаш, биёмад ба ҷанг,
Амуде зи пӯлоди чинӣ ба ҷанг.

Чу Рухҳом наздики ҷоду расид,
Сабук теғи тез⁴ аз миён баркашид.

Бияфканд дасташ ба шамшери тез,
Яке бод бархост чун растахез.⁵

Зи рӯи ҳаво абри тира бибурд,
Фуруд омад аз кӯх Рухҳоми гурд.

1. ЛМ- Зи мо як ба як дур кун.

2. И- Бичунбид.

3. И- Бадӯ.

4. Л-кин.

5. Л- Ба дасташ яке теғ зад аз ситез,
Л- Зи тан дасти ӯ чун бияфканд рост,
Яке бод чун растахезе бихост.

Яке дасти Бозӯри чоду бубаст,
Ба ҳомун шуду борагӣ барнишаст.

385 Ҳаво гашт аз он сон, ки аз пеш буд,
Фурӯзанда хуршеду гардун кабуд.¹

Падарро бигуфт, он чӣ чоду бикард,
Чӣ овард бар мо² ба рӯзи набард.

Бидиданд аз он пас далерони шох,
Чу дарёи хун гашта овардгоҳ.

Ҳама дашт яксар аз эронийн
Тани бесарон буд, сари бетанон.

Чунин гуфт Гударз аз он пас ба Тус,
Ки «На пил бояд, на овои кӯс.

390 Ҳама теғҳо яксара баркашем,
Барорем чӯш, ар кушанд, ар кушем.

Ҳамоно, ки моро сар омад замон,
На рӯзи каманд асту тиру камон».

Бад-ӯ гуфт Тус: «Эй чаҳондида пир,
Ҳаво гашт пок аз дами замҳарир.

Чаро сар ҳаме дод бояд ба бод,
Чу фарёдрас фарраву зӯр дод.

Мақун пешдастӣ, ки³ дар чанги мо
Кунанд ин далерон худ оҳанги мо.

1. ТПЗ- Сари пири чоду ба теги гарон.
Бияфканд пеши гузида сарон.

2. Л-Сармо

3. ИЛ-гу.

395 Зи баҳри замона пазира машав,
Ба наздики бадхоҳ хира машав.

Ту дар қалб бо ковиёни дурафш
Ҳаме бош, дар чанг¹ теги бунафш.

Сӯи маймана Геву Бежан ба ҳам,
Нигаҳбон абар майсара Густаҳам.

Чу Рухҳому Шедӯш дар пеши саф,
Гуроza ба кин бар лаб оварда каф.

Агар ман шавам кушта з-ин размгоҳ,
Ту баркаш сӯи шоҳи Эрон сипоҳ.

400 Маро марг номитар аз сарзаниш
Ба ҳар ҷои беғораи бадкуниш.

Чунин аст гетӣ пурозору дард,
Аз ӯ то тавон, гирди бешӣ магард.

Фузуниш як рӯз бигзоядат,
Ба будан замоне наяфзоядат».

Дигарбора баршуд дами каррной,
Хурӯшидани зангу ҳиндидарой.

Зи бонги саворони пархошхар,
Дурахшидани теғу захми табар,

405 Зи пайкону аз гурзу жӯпину тир
Замин шуд ба кирдори дарёи кир.

Ҳама дашт бетан сару ёл буд,
Ҳама гӯш пурзахму кӯпол буд.

1. Л-Ҳаме дор якчанд.

Ҳама тира шуд рӯи ахтар дурушт,
Далерон ба душман намуданд пушт.

Чу Тусу чу Гударзу Геви далер,
Чу Шедӯшу Бежан чу Рухҳои шер,

Ҳама барниҳоданд қонро ба каф,
Ҳама ном¹ чустанд дар пеши саф.

410 Ҳар он кас, ки бо Тус дар ҷанг буд,
Ҳама номдору куноранг буд.

Ба пеш - андарун хун ҳама рехтанд,
Ялон аз паси пушт бугрехтанд.

Яке мӯбаде Туси ядро бихонд,
«Паси пушти ту,- гуфт,-лашкар² намонд.

Набояд, к-ат андар миён оваранд,
Сипаҳ бар сипаҳбад зиён оваранд».

Ба Геви далер он гаҳе Тус гуфт,
Ки «Бо мағзи лашкар хирад нест ҷуфт,

415 Ки моро бар ин гуна бугзоштанд,
Ба хира³ чунин рӯй баргоштанд.

Ту рав бозгардон сипаҳро зи роҳ
Ба беғораи душману шарми шох».

Бишуд Геву лашкар ҳама бозгашт,
Пур аз кушта диданд ҳомуну дашт.

1. ИЛМ-Ҳама разм.

2. ЛМ-ҷангӣ.

3. ЛМ-рӯзе.

Сипахбад чунин гуфт бо мехтарон,
Ки ин аст нерӯю чанги сарон.

Кунун чун рухи рӯз шуд тирагун,
Ҳамон*¹ рӯи кишвар чу дарёи хун.

420 Яке ҷои ором бояд гузид,
Агар тирашаб*² худ тавон орамид.

Магар кушта ёбад ба ҷои мағок-
Яке бистар аз реғу чодар зи хок.

РАФТНИ ЭРОНИЁН БА КҶҲИ ҲАМОВАН

Ҳама бозгаштанд яксар зи чанг,
Зи хешон чигархаста, сар пур зи нанг.

Сар аз кӯх барзад ҳам он гоҳ моҳ
Чу бар тахти пирӯза пирӯз шоҳ,

Сипаҳдор Пирон³ сипаҳро бихонд,⁴
Ҳаме гуфт, душман⁵ фаровон намонд.⁶

425 Бад-он гаҳ, ки дарёи ёкути зард,-
Занад мавҷ бар кишвари лочвард,⁷

Касеро зи зиндаст, бечон кунам,
Бад-эшон дили шоҳ печон кунам.

1. М-Ҳама.

2. М-Хира шаб

3. И-Сипаҳдори Турон.

4. Л-ҳам андар замон.

5. ИМ-аз эшон.

6. Л-бо лашкари бадгумон.

7. ТПЗ - Аз эшон намонам якеро ба ҷой,
Ба мардию гурдию нерӯю рой.

Бирафтанд бо шодмонӣ зи чой,
Нишастанд дар пеши пардасарой.

Ҳама шаб зи овози чангу рубоб
Сипахро наёмад бар он дашт хоб.

В-аз ин нима эрониён¹ мустаманд
Падар бар писар сӯгвору нажанд.

430 Ҳама дашт пуркуштаву хаста буд,
Ба хуни бузургон замин шушта буд.

Чалу рости овардгаҳ² дасту пой,
Ниҳодан надонист кас боз³ чой.

Ҳама шаб ҳаме хаста бардоштанд,
Чу бегона буд, хор бугзоштанд.

Абар кушта⁴ оташ ҳаме сӯхтанд,
Гусиста бубастанду бардӯхтанд.

Фаровон зи гударзиён хаста буд,
Басе кушта буду касе баста буд.

435 Чу бишнид Гударз, барзад хурӯш,
Замин омад аз бонги эшон ба чӯш.⁵

Ҳама меҳтарон чома карданд чок,
Ба сар барпароканд Гударз хок.

1. Л-сӯи лашкар ҳама; И-рӯй лашкар ҳама.
2. И-лашкар ҳама.
3. И-пой.
4. ИЛ- Бари хаста.
5. Л-б. 405 нест.

Ҳама гуфт, к-«Андар ҷаҳон кас надида,
Ба пиронсар ин*¹ бад, ки бар ман расид.

Ҷаро боядам зинда бо пирасар,
Ба хок - андар афканда чандин писар?

Аз он рӯзи торе,*² ки ман зодаам,
Зи ҳафта миён ҳеч нақшодам.

440 Ба ҷанги ялону саворони ман
Наберу писар буд ёрони ман.

Ба ҷанги нахустин зи Туронзамин
Намонд эҷ аз тухми ман рӯзи кин.

Ҷудо гашт аз ман чу Баҳроми пур,
Магар гашта шудмон ба якбора хур.³

Ба фарҷом чандин сари анҷуман
Бубинам ҳаме кушта дар пеш ман».

Зи Гударз чун оғаҳӣ шуд ба Тус,
Мижа кард пурхуну рух сандарус.

445 Хурӯшу фиғоне баровард зор,
Фаровон биборид хун бар канор.

Ҳама гуфт: «Агар Нӯзари поктаи
Накишти паю беҳи ман бар ҷаман,

Набудӣ маро ранҷу тимору дард,
Ғами куштаву дарди рӯзи набард,

1. М – пири чунин.
2. М-рӯз бозе.
3. ИЛБ. 440-442 нест.

Ки то ман камар бар миён бастаам,
Ба дил хастаам, гар ба чон растаам.

Ҳам акнун тани куштагонро ба хок
Бипӯшед чое ки бошад мағок.

450 Сарони бурида сӯи тан баред,
Буна сӯи кӯҳи Ҳамован баред.

Бароред лашкар хама*¹ ҳамгурӯҳ,
Саропардаву хайма бар сӯи кӯҳ.

Ҳаюне фиристем наздики шох,
Дилаш барфурӯзад, фиристад сипох.

Бад-ин худ саворе фиристодаам,
Варо пеш аз ин огаҳӣ додаам.

Магар Рустами Золро бо сипох
Сӯи мо фиристад бар ин размгоҳ».

455 Сипаҳ барнишонду буна барниҳод,
В-аз он куштагон кард бо дард² ёд³.

ГИРД КАРДАНИ ТУРОНСИПОҲ КӢҲИ ҲАМОВАНРО

Чу хуршеди тобанда бинмуд тоҷ,
Бигустард кофур бар тахти оч,

Ҳамоно, ки фарсанг даҳ⁴ рафта буд,
Бадандеш аз хастагӣ хуфта буд.

-
1. М-Биронем лашкар хама.
 2. ИЛ-бисёр.
 3. ТПЗ- Ҳама шаб ҳамеронд бо дарду тоб
Дили чун кабобу сари пуришитоб.
 4. И-сӣ.

Бад-ин сон ҳаме рафт рӯзу шабон
Пур аз ғам дилу ночарида лабон.

Ба¹ наздики кӯҳи Ҳамован расид,
Бар он домани кӯҳ лашкар кашид.

460 Ҳама дида пурхуну дил пур зи доғ,
Зи ранчи равон гашта чун парри зоғ.*²

Чунин гуфт Туси сипахбад ба Гев,
Ки «Эй пурхирад номбардор неву,

Се рӯз аст, то з-ин нишон рафтаем,
Ба хобу ба хӯрдан напардахтаем.

Биёву биёсою чизе бих(в)ар,
Ба осоишу чома бинмой сар,

Ки ман бегумонам, ки Пирон ба чанг
Биёяд паси пуштамон бедиранг.

465 Касеро ки осудатар, з-ин гурӯҳ
Ба Бежан бимону ту баршав ба кӯҳ».

Бишуд Гев бо хастагон сӯи кӯҳ,
Зи чон гашта серу зи гетӣ сутӯҳ³.

Сабук хастагонро сӯи диҷ кашид,
Зи осудагон лашкаре баргузид.

Чунин гуфт, к-ин кӯҳи Сурхони мост,
Бибояд кунун хештан кард рост.

1. Ил-Чу.

2. М-б. 461 нест.

3. ИЛ-б. 466 нест.

Талоя зи кӯҳ андаромад ба дашт,
Бад-он то бад-эшон наёбад гузашт.

470 Зи чӯши ниғаҳбону*¹ овои занг,
Ту гуфтӣ хурӯш омад аз кӯҳу санг.²

Чунин то³ баромад зи кӯҳ⁴ офтоб,
Дили лашкари турк шуд пуршитоб^{5*6}.

Зи даргоҳи Пирон баромад хурӯш,
Чунон шуд, ки бархезад зи хок чӯш.⁷

Чу оташ сипаҳдори туронсипоҳ
Биёвард лашкар сӯи размгоҳ.

Ба Ҳумон чунин гуфт, к -«Акнун ба⁸ чанг
Ҳамоно набошад фаровон диранг.

475 Саворони Эрон ҳама куштаанд,
Ва ё хаста аз чанг⁹ баргаштаанд».

Бизад кӯсу аз дашт бархост ғав,
Ҳама рафт пеши сипаҳ пешрав.

Расиданд гурдон бад-он размгоҳ,
Ҳама размгаҳ хайма буд бесипоҳ.

Бишуд пеши Пирон яке муждахоҳ,
Ки кас нест эдар зи эронсипоҳ.

1. М-Ғави дидбонону.

2. Л-б. 470 нест.

3. ЛМ-Пас он гаҳ; И-Ҳам он гаҳ.

4. Л- чарх.

5. Л-Сипаҳбад биёмад сӯи рӯди Об; И-Чаҳон гашт бар сони дарёи Об.

6. М-Талоя биёмад сӯи рӯди об.

7. И-кор гашт з-овози гӯш.

8. Л-к-имрӯз.

9. Л-Дигар хаста аз разм.

Ба шодӣ баромад зи лашкар хурӯш,
Ба фармони Пирон ниҳоданд гӯш.

480 Сипахбад чунин гуфт бо бихрадон,
Ки «Эй номвар пургуҳар*¹ мӯбадон,

Чӣ созему инро чӣ орем рой,
Ки акнун зи душман тихӣ монд ҷой?!

Саворони лашкар зи пиру чавон
Ҳама тез гаштанд бо паҳлавон,

Ки «Лашкар гурезон шуд аз пеши мо,
Шикаст омад андар бадандеши мо.

Яке размгоҳ аст пурхуну хок,
Аз эшон на ҳангоми тарс асту бок.

485 Бибояд паси² душман андаргирифт,
Зи ҳушу хирад³ гар бимонӣ шигифт.

Гурезон зи бод андаромад⁴ ба об,
Беҳ ояд зи мӯлидан андар шитоб».

Чунин гуфт Пирон, ки «дар кори⁵ чанг
Шавад суст пой шитоб аз диранг.⁶

Сипоҳе ба кирдори дарёи Об
Шуданд анҷуман пеши Афросиёб.

1. М-богуҳар.

2. ИЛ-паи.

3. Л-ҳавлаш сазад.

4. Л-андар ояд.

5. Л-гоҳӣ.

6. ТПЗ- Бувад расму оини марди далер,
Ки орад ба охистагӣ шер зер.

Бимӯлем, то он сипоҳи гарон
Биёнд гурдону чанговарон.¹

490 В-аз он пас ба Эрон намонем кас,
Чунон аст рои хирадманду бас».

Бад - ӯ гуфт Хумон, ки «Эй паҳлавон,
Маранҷон бад-ин кор чандин равон.

Сипоҳе ҳама паҳлавону савор,
Камандафкану гурду ханчаргузор.²

Кунун хаймаву гоҳу пардасарой
Ҳама монда бар чою рафта зи чой.

Чунон дон, ки рафтан зи бечорагист,
Намудан ба мо пушт якборагист.

495 Намӯлем*³ то назди Хусрав шаванд,
Ба даргоҳи ӯ лашкари нав шаванд.

Зи Зобулистон Рустам ояд ба чанг,
Зиёне бувад саҳмгин з-ин диранг.

Кунун тохтан боядам сохтан,
Фусунхову найрангҳо бохтан.

Чу Гударзро бо сипоҳдор Тус,
Дурафши ҳумоюну пилону кӯс,

1. ИЛ-кундоварон.

2. ТПЗИЛ – Ҳама хаста рафта аз ин чо сипоҳ
Фиревону пӯён ба наздики шох.
Сипоҳе бар он чӯшу он зӯру дам,
Шуда рӯи дарё аз эшон диҷам*

* ИЛ-танҳо б. дувум дида шуд.

3. М – Бимулем.

Ҳама бегумоне ба чанг оварем,
Аз он бех, ки эдар диранг оварем».

500 Чунон дод посух бад-ӯ паҳлавон,
Ки «Бедордил бошу равшанравон.

Чунон кун, ки некахтару рои туст
Ки чархи фалак зери болои туст».

Паси лашкар - андар гирифтанд рох,
Сипаҳдору Пирону туронсипоҳ.

Ба Лаҳҳок фармуд, к -«Акнун маист,
Бичунбон, инон бо¹ саворе^{*2} дувист».

Бад -ӯ гуфт: «Макшой банд аз миён,
Бубин, то кучоянд эрониён».

505 Ҳама рафт Лаҳҳок бар сони бод,
Зи хобу зи хӯрдан накард эҷ ёд.

Чу нима зи тирашаб андаргузашт,
Талоя бидидаш ба торикдашт.

Хурӯш омад аз кӯҳу овои занг,
Надид эҷ Лаҳҳок ҷои диранг.

Ба наздики Пирон биёмад зи рох,
Бад-ӯ огаҳӣ дод аз эронсипоҳ,

Ки «Эшон ба кӯҳи Ҳамован-даранд,
Ҳама баста бар пеш роҳи газанд».

510 Ба Ҳумон чунин гуфт Пирон, ки «Зуд
Инону рикебат бибояд бисуд.

1. ИЛ- Бурун кард бояд.
2. М-Ҳам акнун бирав бо сипоҳе.

Бубар, он чӣ¹ бояд зи лашкар савор,
Зи гурдону гарданкашу² номдор,

Ки эрониён бо дурафшу сипох
Гирифтанд кӯхи Ҳамован паноҳ.

Аз ин разм ранҷ ояд акнун ба рӯй,
Хирад тез кун, чораи ин бичӯй.

Гар он мурдари ковиёни дурафш
Биёбӣ, шавад рӯзи эшон бунафш.

515 Агар даст ёбӣ ба шамшери тез,
Дурафшу ҳама найза кун рез-рез.

Ман инак пас-андар чу боди дамон
Биёям, насозам дирангу замон».

Гузин кард Ҳумон зи Турон савор
Сипардору шамшерзан сӣ ҳазор.

Чу хуршеди тобанда бинмуд чехр,^{*3}
Ҷаҳон кард аз чехри худ пур зи меҳр.^{*4}

Падид омад аз дур гарди сипох,
Ғави дидабон⁵ омад аз дидагоҳ,⁶

520 Ки омад зи Турон⁷ сипоҳе падид,
Ба абри сияҳ гардашон бардамид.

1. ИЛ-чанд.

2. ИЛ-гурдони гарданкаши

3. М-Тоҷ.

4. М –Бигустурд кофур бар тахти оҷ.

5. И-дидбон.

6. И-дидгоҳ.

7. ИЛ-туркон.

Чу бишнид, чавшан бипӯшид Тӯс,
Баромад дами бӯку овои кӯс.

Саворони Эрон хама ҳамгурӯх
Рада баркашиданд дар пеши кӯх.

Чу Хумон бидид он сипоҳи гарон,
Гироидани теғу гурзу синон,

Хурӯшону чӯшон чу шери жиён,
Миёни*¹ сипаҳ ахтари ковиён,

525 Чунин гуфт Хумон ба Гударзу Тус,
К-«Аз Эрон бирафтед бо пилу кӯс-

Сӯи шаҳри Турон ба кин хоستان,
Бад-он марз лашкар бурун тохтан,²

Кунун ҳамчу нахчир рафта ба кӯх.³
Парешону аз чанг гашта⁴ сутӯх.

Набошад аз ин коратон шарму нанг,
Хуру хобу ором бар кӯху санг.

Чу фардо барояд зи кӯх офтоб,
Кунам 3-ин ҳисори ту дарёи об.

530 Фуруд орамат ман зи кӯҳи баланд,
Ду дастат бубандам ба ҳамми каманд.

Фиристам ба наздики Афросиёб,
Ҷудо гашта аз хӯрду орому хоб.⁵

1. М – Ба пеши.

2. И-б. 526 нест.

3. ИЛМ-баргузидӣ чу нахчир кӯх.

4. ИЛ-Шудастӣ зи гурдони Турон.

5. И-б. 530, 531 нест.

Бидонӣ, ки ин чора бечорагист,
Бар ин чораи ту¹ бибояд гирист».

Ҳаюне ба Пирон фиристод зуд,
К-аз андеша пайкори моро чӣ буд?

Дигар гуна буд з-он ки андохтем,
Бар эшон ҳаме тохтан сохтем.

535 Ҳама кӯҳ яксар сипоҳ асту кӯс,
Дурафш аз паси пушти Гударзу Тус.

Чунон кун, ки чун бардамад покрӯз,
Падид ояд аз чарх гетифурӯз.

Ту эдар бувӣ сохта бо сипоҳ,
Кунӣ рӯи ҳомун зи лашкар сиёҳ.

Фиристода наздики Пирон расид,
Бичӯшид, чун гуфти Ҳумон шунид.

Биёмад шаби тира ҳангоми хоб,
Ҳама ронд лашкар ба кирдори об.

ОМАДАНИ ПИРОН АЗ ПАИ ЭРОНИЁН БА КҶҲИ ҲАМОВАН

540 Чу хуршед аз он чодари нилгун
Ғамӣ шуд, бидарриду омад бурун.

Сипаҳбад ба кӯҳи Ҳамован расид,
Зи гарди сипаҳ шуд замин нопадид.

1. ИЛ-Бад-он кӯҳи хоро.

Ба Хумон чунин гуфт, к -«Аз размгоҳ
Маҷунбу маҷунбон замоне сипоҳ.¹

Бигӯям ба солори² эрониён,
Чӣ дорӣ ба пой³ ахтари ковиён.

Ба кӯҳи Ҳамован кӣ додаш навид,
Бад-ин будан акнун чӣ дорад умед?»

545 Биёмад ба наздики эронисипоҳ,
Сари пур зи кина дили пургуноҳ.

Хурӯшид, к-«Эй номбардор Тус,
Худованди пилону кӯполу кӯс,⁴

Кунун моҳиён андаромад ба панҷ,
Ки то ту ҳаме разм чӯй ба ранҷ.

Зи гударзиён он кучо беҳтаранд.⁵
Бар он размгаҳ-бар ҳаме бесаранд.

Ту чун ғурм рафтастӣ андар камар,
Пур аз доварӣ дил, пур аз кина сар.

550 Гурезону лашкар пас-андар дамон,
Ба дом андарой ҳаме бегумон»⁶

Чунин дод посух сарафроз Тус,
Ки «Ман бар дурӯғи ту дорам фусӯс.

-
1. ТПЗ - Ки то ман набинам яке рӯи Тус,
Чӣ дорад бар ин кӯҳ пилону кӯс?
 2. ЛМ-Шавам бо сипаҳдори.
 3. Л-дорад ба по
 4. И-б. 541-546 нест.
 5. ИЛ-меҳтаранд.
 6. ТПЗ- Ба кини гаронмоя чангӣ Фуруд
Шуморо сар аз тан бибояд дуруд.

Паи кин ту афкандӣ андар ҷаҳон
Зи баҳри Сиёвуш миёни меҳон.

Зи гуфтори ёва надорӣ ту шарм,
Ба домат наёям ба гуфтори гарм.

Мабодо ба гетӣ чу ту паҳлавон
Миёни бузурғону номоварон^{1*2}.

555 Ба савганд вайро бияндохтӣ,
Ҷаҳоне зи хунаш бипардохтӣ.

Зи баҳри ту монд ӯ ба Туронзамин
В-аз ӯ монд андар ҷаҳон разму³ кин.

Дареғо, чунон⁴ шоҳи озодмарг,
Ки будӣ зи рӯяш ҳаме шод мард.⁵

Бар ин созу чандин фиребу дурӯғ
Бари марди сангӣ нагирӣ⁶ фурӯғ.⁷

Алаф танг буд андар он размгоҳ,
Аз ин бар Ҷамован кашидам сипоҳ.

560 Кунун оғаҳӣ шуд ба шоҳи ҷаҳон,
Биёяд замон то замон бо меҳон.

Бузургони лашкар шаванд анҷуман,
Чу Дастану чун Рустами пилтан.

-
1. Л- Сабуксору бемағзу тираравон.
 2. М-Бузургони равшанравон.
 3. ЛМ-акнун ҷаҳон пур зи.
 4. ЛМ-ончунон.
 5. И-б. 553-557 нест.
 6. И- Дили марди сангин надорад.
 7. ТПЗ - Гаҳе ҷодуй нозиву гаҳ фусун,
Ба фарҷоми корат бирезем хун.

Чу чунбидани шоҳ гардад дуруст,
Намонам ба Турон бару буму руст.

Кунун, к-омадӣ кори мардон бубин,
На гоҳи фиреб асту рӯзи камин».

Чу бишнид Пирон, зи ҳар сӯ сипоҳ
Фиристоду бигрифт бар кӯҳ роҳ.

565 Ба ҳар сӯ сипоҳ андаромад чу кӯҳ
Бар он кӯҳдоман гурӯхогурӯх.¹

Бар эшон чу роҳи алаф танг шуд,
Сипаҳбад сӯи чораи чанг шуд.

Чунин гуфт Хумон ба Пирони гурд,
Ки «Моро паи кӯҳ бояд сипурд.²

Яке кор созам, ки эрониён
Набанданд аз он пас ба кина миён».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Бар мост бод,
Накардаст кас разм бо бод ёд.

570 Чу роҳи алаф танг шуд бар сипоҳ,
Касе санги хоро надорад нигоҳ.

Зи фармони солор печанд сар³,
Шавад тира дидори паршошхар.

1. ТПИМ- Зи* ҳар сӯ биёмад зи Турон гурӯҳ,
Сипоҳ анчуман гашт бар гирди кӯҳ.

* И- Ба.

2. ТПЗ - Бад-ин гуна як ҳафта турониён
Бубастанд кинхостанро миён,
Камӣ кард эрониёнро х(в)ариш,
Ки танро диҳад хӯрдани парвариш.

3. Л-Ба дасти пиёда бупечад сипар.

Ҳама лашкар ояд ба зинҳори мо,
Аз ин пас наҷӯянд пайкори мо.

Бар эшон кунун ҷои бахшоиш аст,
На хангоми пайкору ороиш аст».¹

ШАБЕХУН КАРДАНИ ЭРОНИЁН

Расид ин сиголиш ба Гударзу Тус,
Сари саркашон хира гашт аз фусӯс.

575 Чунин гуфт бо Тус Гударзи пир,
Ки «Моро кунун ҷанг^{*2} шуд ногузир.

Се рӯз ар бувад хӯрданӣ, беш нест,
Ба^{*3} як сӯ кушода раҳе пеш нест.

На хайма, на хиргах, на бору буна,
Чунин чанд бошад сипах гурсуна?!

Кунун чун шавад рӯи хуршед зард,
Падид ояд он чодари лочвард⁴.

Бибояд гузидан саворони мард,
Зи боло шудан сӯи дашти набард.

580 Ба сони шабехун яке разм сахт-
Бисозем, то чун бувад ёр бахт.

Агар як ба як тан ба куштан диҳем
В-агар тоҷи гарданкашон барниҳем.

-
1. ТПЗЛ - Баросоҷад ин кишвар аз доварӣ,
Нақӯбанд аз ин пас дари меҳтарӣ.
Ба Турон наёрад гузар кард кас,
Ба Эрон намонем кас шоду бас.
 2. М – разм.
 3. М – Зи.
 4. И-б. 578 нест.

Чунин аст фарчоми овардгоҳ,
Яке хок ёбад, яке фарру чоҳ»^{*1}.

Зи Гударз бишнид Тус ин суҳан,
Дилаш^{*2} буд пурдарду кини³ куҳан.

Ҳаме буд то шаб намудор шуд,
Фурӯ рафт меҳру ҷаҳон тор шуд.

585 Чу бугзашт як пос аз тирашаб,
Бубастанд мардум зи гуфтор лаб.

Баророст Тус аз паи корзор,
Бихонд, он ҷӣ буданд мардони кор⁴.

Зи^{*5} як сӯй лашкар ба Бежан супурд,
Дигар сӯй Шедӯшу Харроди гурд.

Дурафши хучаста ба Густаҳм дод,
Басе панду андарзҳо кард ёд.

Худу Геву Рухҳому чандин сарон
Ниҳоданд бар ёл гурзи гарон.

590 Ба сӯи сипаҳдор Пирон шуданд,
Чу оташ ба қалби сипаҳ барзаданд.⁶

1. М-чархумоҳ.

2. М-сараш.

3. Л-пур кин зи ҷаврӣ; И-Сараш буд пурдарди кини.

4. ИЛМ-б. 584-586 нест.

5. М-Ба.

6. Мубориз ҳамехӯрд бар худ дарег.
Биларзид бар кӯху дашт Аҳраман,
Бинафрид аз дард бар хештан.
Ҳазимат шуд аз бими он размгоҳ,
Ба тан ларз-ларзон, ба қомат дутоҳ.
Бинафрид бар гардиши рӯзгор,
К-аз ин кор зорастамон корзор.

Чу дарёи хун шуд ҳама размгоҳ,
Хурӯше баромад баланд аз сипоҳ.

Дурафши сипаҳбад ба ду ним шуд,
Дили размчӯён пур аз бим шуд.

Чу бишнид Ҳумон хурӯши сипоҳ,
Нишаст аз бари тозиаспи сиёҳ.

Биёмад, зи лашкар басе кушта дид,
Басе беҳуш аз разм баргашта дид.

595 Фурӯ рехт аз дида хун бар бараш,
Яке бонг зад тунд бар лашкараш.

Чунин гуфт, к -«Эдар талоя набуд,
Шуморо зи кин ҳеч моя набуд.

Ба ҳар як зи эшон зи мо сесад аст,
Ба овардгаҳ хуфтан-андар бад аст.¹

Ҳало теғу кӯполҳо баркашед,
Сипарҳои чинӣ ба сар даркашед.

Зи ҳар сӯ бар эшон^{*2} бигиред роҳ,
Кунун, к-аз бари кӯҳ кашад теғ моҳ.

Аз ин теги гурдону теги сарон
Саронро набуд сар ба тан-бар гарон.

1. ТПЗЛ - Набойд, ки гиранд моро забун,
Набойд, ки хонанд бар мо фусун.
Чунин разм ҳаргиз кӣ дорад ба ёд,
Ки шуд душмани хаста фирӯзу* шод?
Кунун найзаву гурз бояд задан,
Ҳама чашми душман ба тир озадан.

* Л-душман зи мо гашт як рӯз.

2. М-Бар ин саркашон ҳам.

- 600 Рахой набояд, ки ёбанд ҳеч,
Аз эшон кӣ дорад¹ дирангу басеч?»
- Баромад хурӯшидани каррной,
Ба ҳар сӯ бирафтанд гурдон зи чой.
- Гирифтандашон аксар андар миён
Саворони Эрон чу шери жиён.
- Чунон оташ афрӯхт аз таргу теғ,
Ки гуфтӣ хаво² гурз борад зи меғ.
- Шаби тору шамшеру гарди сипоҳ,
Ситора на пайдо, на тобанда моҳ.
- 605 Зи чавшан ту гуфтӣ ба бор-андаранд,
Зи торӣ ба дарёи қор-андаранд.
- Ба лашкар чунин гуфт Хумон, ки «Бас,
Аз ин меҳтарон мафканед ҳеч кас.
- Ҳама пеши ман дастгир оваред,
Набояд, ки хаста ба тир оваред».
- Чунин гуфт лашкар ба бонги баланд,
Ки «Акнун ба бечорагӣ даст банд.
- Дихед ар, ба гурзу ба жӯпин дихед,
Саронро зи хун тоҷ бар сар ниҳед»³.
- 610 Чунин гуфт бо Геву Руххом Тус,
Ки «Шуд чони мо бегумон бар фусӯс»⁴.

1. Л-ёбад.
2. ИМ-Ту гуфти ҳаме.
3. Л-б. 608 нест.
4. Л-пурфусӯс.

Магар кирдгори сипехри баланд,
Раҳонад тану ҷони мо з-ин¹ газанд.

Ва гар на ба парри уқоб-андарем
Ва ё на ба^{*2} дарёи об-андарем».

Яке ҳамла карданд, ҳар се ба ҳам,
Чу бархезад аз ҷой шери диҷам.

Баромад дигар раҳ ғави кӯсу ной,
Хурӯшидани занги ҳиндидарой.

615 Надиданд кас ёли аспу инон,
Зи тангӣ ба чашм андаромад синон.

Чунин гуфт Ҳумон ба овози тез,
Ки «На ҷои чанг асту роҳи гурез.

Барангехт аз ҷоятон бахти бад,
Ки то бар тани бадкуниш бад расад»³.

Се чанговару хормоя сипоҳ
Бимонда миёни чунон⁴ размгоҳ.

Фаровон зи Рустам гирифтанд ёд,
Ки «Ў дод дар чанг ҳар ҷой дод.

1. Л-бе.

2. М-Вагар зери.

3. ТПЗЛ- Чу бишнид ин Тус, дашном дод,
Бад-ӯ гуфт, к –«Эй бадраги баднаҷод*.
Або чанд гурдону андак сипоҳ
Бикардем чандин зи туркон** табоҳ,
Бигаштем то шаб ба *** овардгоҳ,
Агар пой дорӣ, ҳаме разм хоҳ!

* Л-девзод; ** Л-чанде зи турон. *** Л-дар

4. И-Бимонданд андар сафи.

- 620 Зи Шедӯш в-аз Бежану Густаҳам
Басе ёд карданд бар бешу кам.
- Ки боре яке тан зи^{*1} эронсипоҳ
Будӣ ёри мо андар^{*2} ин размгоҳ³.
- На^{*4} эдар ба пайкору ҷанг омадем,
Ки хира ба коми наҳанг омадем.
- Дарег он дару гоҳи шоҳи ҷаҳон,
Ки гиранд моро кунун ногаҳон.
- Таҳамтан ба Зобулситон асту Зол,
Шавад шаҳри^{*5} Эрон кунун толу мол».
- 625 Ҳама омад овози кӯполу кӯс,
Ба лашкар ҳама дер шуд Геву Тус.
- Чунин гуфт Шедӯшу Густаҳми шер,
Ки «Шуд кори пайкори солор дер».
- Ба Бежан Гуроza чунин гуфт боз,
Ки «Шуд кори солори лашкар дароз».
- Ҳама омад аз дашт овои⁶ кӯс,
Ҳаво қиргун шуд, замин обнӯс.
- Бирафтанд гурдон ба овои ӯй,
Зи хун буд ҳар ҷой бар⁷ дашт ҷӯй.

1. М-Ки дар шаб касеро зи.
2. М – Надиданд бо худ дар.
3. И-б. 619-621 нест.
4. М-Ки
5. М-Кори.
6. ИЛ-овози.
7. Л-дар.

630 Расиданд андар қафои сарон,
Ҳама баркашиданд гурзи гарон¹.

Чу донист, к-омад варо ёр Тус,
Ҳама бархурӯшид бар сони кӯс.

Сабук шуд инону гарон шуд рикеб,
Баландӣ кӣ донист*² боз аз нишеб.

Ҳама Геву Рууххом чун наррашер
Бибуданд з-овози Бежан далер³.

Яке разм карданд то чоки рӯз,
Чу пайдо шуд аз кӯҳ гетифурӯз.

635 Сипаҳ бозхонданд гурдон зи чанг,
Кашиданд лашкар сӯи кӯҳу санг.

Ба гурдон чунин гуфт солор Тус,
Ки «Аз гардиши ҳур то захми кӯс

Зи гарданкашон чашми бад дур бод,
Ба фарҷом ин разми мо сур бод⁴.

Далерӣ⁵ чунин, к-аз⁶ шумо дидаам,
Зи кундоварон ҳеч⁷ нашнидаам.

-
1. ТПЗИЛ- Зи гурдони неву овои занг*,
Ту гуфтӣ зи дарё барояд** наҳанг.
Ҳама гурзвар буду шамшердор,
Бидонист Хумон, ки омад*** савор****.

*Л-Ҳама ҳамгуруҳ тохтандӣ ба чанг; **Л-баромад;***И-Зи гурдон набуд найзавар
як;****И-танҳо б. дувум мавҷуд аст.

2. М-надонист.
3. ИЛ-б.633 нест.
4. ИЛ-б. 637 нест.
5. ИЛ-саворӣ.
6. И-Саворӣ чунон аст.
7. И-гарданкашон низ.

Зи Яздони покиза хоҳам нахуст*¹,
Ки чашми бадон дур дор аз дуруст*².

640 Паноҳам бад-ӯяст то ҷовидон,
Шуморо*³ бурун оварад з-ин миён.

Умедам бад-ӯяст, ҳарчанд зуд
Паси мо биёянд лашкар чу дуд.

Кунун он замон он ҳаюни дамон
Ҳамоно, ки шуд назди шоҳи ҷаҳон.

Чу нома ба наздики Хусрав расад,
Ба дил-ш - андарун оташи нав расад⁴,

Ба ёрӣ биёяд гави пилтан,
Зи шерон яке номвар анҷуман.

645 Ба пирӯзиву ком гардем боз,
Ба дидори Кайхусрав ояд ниёз.

Сухан ҳар чи рафт ошқору ниҳон,
Бигӯям ба пирӯз шоҳи ҷаҳон.

Ба хубиву хушнудии шаҳрёр
Биёбем яксар бар аз рӯзгор»⁵.

1. М-ҳаме.

2. М- Набошад бад-ин лашкар андар камӣ.

3. М-ки шодон.

4. Л-пас аз б. 643 ин б. омада:

Чу аз ҷанг гаштанд боз он замон,
Абар кӯҳ рафтанд дил пурғамон.
Яке нома бояд, ки зӣ шаҳ кунем,
Бигӯем в-аз кораш оғаҳ кунем.
Ҳам он гоҳ нома навиштанду бурд
Фиристодаи номбардори гурд.
Басе зориву лобаҳо андар ӯй,
Ки ё сарфароз, эй шаҳи номчӯй.

5. Л-баъд аз б. 647 ин б. омада:

Чунон чун ки гуфтанд, барсохтанд,
Навиде ба наздики шаҳ тохтанд.

Пас он гаҳ¹ ба хайма^{*2} фуруд омаданд,
Зи пайкори беком дам барзаданд.

Талоя бурун омад аз ҳарду рӯй
Ба дашти далерони пархошчӯй.

650 Чу Хумон расид андар овардгоҳ,
Зи кушта надид эч бар дашт роҳ.

Ба Пирон чунин гуфт, к-«Имрӯз гард
На бар орзу гашт гоҳи набард.

Чу осуда гарданд гурдони мо,
Ситуда саворону мардони мо,

Яке разм созам, ки хуршеду моҳ
Надидаст ҳаргиз чунин размгоҳ».

Бигуфтанду рафтанд ҳар ду зи ҷой,
Ҳама ҳар яке зад дигаргуна рой!³

ОГОҲӢ ЁФТАНИ КАЙХУСРАВ АЗ КОРИ СИПОҲ

655 Аз⁴ он пас биёмад ба Хусрав хабар,
Ки Пирон шуд аз разм пирӯзгар.

Сипаҳбад ба кӯҳи Ҳамован кашид,
Зи лашкар⁵ бaсе гурд шуд нопадид.

Дари кохи Гударзи Кашводагон
Тихӣ шуд зи гурдону озодагон.

Бигуфтанду рафтанд бар сӯи кӯҳ,
Ба сӯи саворони Эронгурӯҳ.

1. И-Ду лашкар; Л-Чу лашкар.
2. М – Ду лашкар зи кина.
3. ИЛ-б. 654 нест.
4. ИЛ_В-аз.
5. И-кишвар.

Ситора бар эшон бинолад ҳаме,
Ба полез гулбун наболад ҳаме.

Аз эшон чаҳон пур зи хок асту хун,
Баланд ахтари Тус гашта нагун.

660 Чу бишнид Кайхусрави номвар,
Дилаш гашт якбора зеру забар¹.

Бифармуд, то Рустами пилтан
Хиромад^{*2} ба даргоҳ бо анчуман³.

Бирафтанд аз Эрон ҳама бихрадон,
Чаҳондидаву номвар мӯбадон⁴.

Сари номдорон забон баркушод,
Зи пайкори лашкар ҳаме кард ёд.

Ба Рустам чунин гуфт, к -«Эй сарфароз,
Битарсам, ки ин давлати дербоз

1. И-б. 660 нест.

2. М – Биёяд.

3. Л-б. 661 нест.

4. ТПЗ- Ба назди Таҳамтан бирафтанд боз,
Ба Зобулситон пеши он сарфароз.
Ҳама пеши он паҳлавони замин
Сарафканда карданд сад офарин.
Ба Рустам бигуфтанд, к-«Эй паҳлавон,
Чаҳонат ба кому дилат шодмон.
Фиристодаем аз бари шахрёр,
Кунад шоҳи Эрон туро хостор.
Кунун хезу пеши шаҳаншаҳ хиром,
Далеро, яло, пури Дастони Сом».
Чунин гуфт Рустам, гави некбахт,
Ки «Ҷонам фидои шаҳу тоҷу тахт».
Бигуфт ину бар Раҳши раҳшон нишаст,
Бари Хусрав омад яли чирадаст.
Замин бӯс карду сано густарид,
Бад-он сон, ки ўро сазовор дид.

- 665 Ҳама сар гирояд*¹ ба сӯи нишеб,
Дилам шуд зи кирдори он пурниҳеб.

Туӣ парваронандаи тоҷу тахт,
Фуруғ аз ту гирад чахондор бахт.

Дили чарх дар нӯки шамшери туст,
Сипеҳру замину замон зери туст.

Бикандӣ дилу мағзи Деви Сапед,
Замона ба меҳри ту дорад умед.

Замин гарди Рахши туро чокар аст,
Замон бар ту чун меҳрубон модар аст.
- 670 Зи теғи ту хуршед бирён шавад,
Зи гурзи ту ноҳид гирён шавад.

Зи парру зи пайкони килки ту шер
Ба рӯзи бало гардад аз чанг сер.

Ту то барниҳодӣ ба мардӣ кулоҳ,
Бар Эрон накард эҷ душман нигоҳ.

Кунун Тусу Гударзу Геву сарон,
Фаровон аз ин марз кундоварон

Ҳама дил пур аз хуну дида пуроб,
Гурезон зи гурдони² Афросиёб.
- 675 Фаровон зи гударзиён кушта мард,
Шуда хок бистар ба рӯзи набард.

1. М – ҳама баргирояд.
2. Л- туркони.

Ҳар он кас, к-аз эшон ба чон¹ растаанд,
Ба кӯҳи Ҳамован чигархастаанд².

Ҳама сар ниҳода сӯи осмон,
Сӯи кирдгори макону³ замон,

Ки эдар биёяд магар пилтан,
Ба нерӯи яздуно фармони ман.

Шаби тира, к-ин нома бархондаам,
Басе хуни дил бар рух⁴ афшондаам.

680 Нагуфтам се рӯз ин суханро ба кас,
Магар пеши Яздони фарёдрас⁵.

Кунун чун зи андоза⁶ - андар⁷ гузашт,
Дилам з-ин сухан пур зи тимор гашт.

Умеди сипоҳу сипаҳбад ба туст,
Ки равшанравон бодиву тандуруст!

Сарат сабз бодо⁸, дилат шодмон,
Тани пок дур аз бади бадгумон!

Зи ман ҳар чӣ хоҳӣ, фузунӣ бихоҳ
Зи аспу силеху зи ганчу сипоҳ.

-
1. И-кунун.
 2. И-ҳама хастаанд; Л-ба чон хастаанд.
 3. Л-Замину.
 4. ИМ- аз чигар хун.
 5. И-б. 679, 680 нест.
 6. ИМ-кор з-андоза.
 7. Л-берун.
 8. Л-боду.

685 Бирав бо дили шоду рои дуруст,
Нашояд гирифтаг чунин кор суст»¹.

Ба посух чунин гуфт Рустам ба шоҳ,
Ки «Бе ту мабодо нигину кулоҳ,

Ки бо фарру бурзиву бо рою дод,
Надорад чу ту шоҳ гардун ба ёд.

Шунидаст Хусрав, ки то Кайқубод
Кулоҳи каёнӣ² ба сар барниҳод,

Ба Эрон ба кин ман камар бастаам,
Ба ором як рӯз наншастаам.

690 Биёбону торикиву пилу шер,
Чӣ чоду, чӣ нараждаҳои далер,

Бузургони Турону Мозандарон,
Шаби тираву гурзҳои гарон,

Ҳамон ташнагиҳову роҳи дароз,
Гузидан дари ранҷ бар ҷои ноз.

Чунин ранҷу саҳтӣ басте дидаам,
Ки рӯзе зи шодӣ напурсидаам.

1. ТПЗ - Бар эронӣг чун ки шуд кор зор,
Туро кард бояд кунун корзор.
Набуд инчунин кор касро гумон,
Ки Турон шавад тиру Эрон камон.
Ба ҷуз ту кӣ донад кушод ин гирех,
Ҷуз аз ту ба кас – бар назебад зирех.
Надорӣ ту ҳамто ба рӯзи набард,
Сари саркашон андарорӣ ба гард.
Ба разме, ки номи ту гӯянд бас,
Ба гардун нагӯянд фарёд рас.

2. ИЛ-бузургӣ.

Ту шоҳи ҷаҳон ҳастиву ман раҳӣ,
Миён*¹ бастаам, то ҷӣ фармон диҳӣ.

695 Аз он куштагон шоҳ бедард бод,
Руҳи бадсиголони ту зард бод!

Шавам, то сипаҳбад камар бар миён
Бубандам бар ин кини эронӣён.

Зи гударзиён ман² чигархастаам,
Камар бар миён сӯгро бастаам».

Чу бишнид Кайхусрав овози ӯӣ,
Ба рух барниҳод аз ду дида ду ҷӯӣ.

Бад-ӯ гуфт: «Бе ту нахоҳам замон,
На аврангу на тоҷу тахти каён³.

700 Фалак зери ҳамми каманди ту бод,
Сари тоҷдорон ба банди ту бод!⁴»

Зи динору ганҷу зи тоҷу гуҳар,
Кулоҳу камону каманду камар

Биёвард ганҷури Хусрав калид,
Сари бадраҳои дирам бардарид.

Ҳама шоҳи Эрон ба Рустам супурд,
Чунин гуфт, к - «Эӣ номбардор гурд,

Ту бо гурздорони Зобулситон,
Далерону гурдони Кобулситон -

1. М- Камар.

2. ИЛМ-худ.

3. И-На авранги шоҳӣ, на гурзи гарон; Л-тоҷу на гурзи гарон.

4. ТПЗИЛ- Ҷаҳон ганҷу ганҷур шамшери туст,
Сари сарварони ҷаҳон зери туст.

705 Ҳама рав ба кирдори боди дамон,
Маҷӯю мафармой чустан замон.¹

Зи гурдони шамшерзан сӣ*² хазор
Зи лашкар гузин аз дари корзор.

Фарибурзи Ковусро дех сипох,
Ки ӯ пешрав бошаду кинахоҳ».

Таҳамтан заминро бибӯсиду гуфт,
Ки «Бо ман рикебу инон аст чуфт.

Саронро сар андар шитоб оварем,³
Мабодо, ки орому хоб оварем».⁴

710 Сипахро дирам додан оғоз кард,
Ба дашт омаду размро соз кард.

Фарибурзро гуфт: «Баркаш пагоҳ,
Сипох⁵ андаровар ба пеши сипох.

Набояд, ки рӯзу шабон бигнавӣ,
Магар назди Туси сипаҳбад шавӣ.

Бигӯяш, ки дар чанг тундӣ макун,
Фиребу замон чӯю кундӣ макун.

Ман инак ба кирдори боди дамон
Биёям, наҷӯям ба раҳ-бар замон.

-
1. ТПЗ - Ба чой ор рою хирадро ба ҳам,
Нигар, то наҷӯй ба раҳ-бар ситам.
 2. М- сад.
 3. И-оварам.
 4. И-оварам.
 5. Л-Савор.

715 Чу Гургину Милоди чангозмой¹
Сипахро занад бар баду нек рой».

**БА ЗАНӢ ХОСТАНИ ФАРИБУРЗ ФАРАНГИС –
МОДАРИ КАЙХУСРАВРО**

Фарибурз гуфт: «Эй яли тоҷбахш,
Худованди кӯполу хафтону Рахш.

Яке орзу дорам андар ниҳон,
Наёрам ба кас гуфтан андар ҷаҳон,

Магар бо ту, эй паҳлавони замин
Сазовори меҳру кулоҳу нигин,

Ки ҳастӣ ту пушту паноҳи сипоҳ,
Зи ту барфарозанд гурдон кулоҳ.

720 Бидон, эй сарафрози Эронзамин,
Ки бодо зи Яздон туро офарин.

Сиёваҳши радро бародар манам,
Зи як тухму бунёду як гавҳарам.²

Зане к-аз Сиёвуш бимондаст боз,
Маро зебад, эй гурди гарданфароз.

Сазад гар бигӯӣ ту инро ба шох,
Бар ин барниҳӣ бар сари ман кулоҳ».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Фармон тuroст,
Барорам ман инро чунон, к-ат хавост».

725 Яли пилтан шуд бари шаҳрёр,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй хусрави номдор.

1. Ил-корозмой.

2. Л-гавҳар манам.

Яке хочате дорам акнун зи¹ шоҳ,
К-аз он барфарозам² сар аз чарх (у) моҳ.

Бихоҳам чу фармон дихад шаҳрёр,
Ки он аст некӯ бари кирдгор.³

Расида ба ҳар кас зи ту доду меҳр,
Чу гардун ба ҳар кас кушода ду чеҳр.

Фарибурзи Ковуси озодагон
Чун ӯ кас набошад зи шаҳзодагон.

730 Ҳамон бо ҳунармандиву рои ӯй
Набинам касе низ ҳамтои ӯй.

Яке орзу дорад аз шаҳрёр,
Ки ҷои Сиёвуш⁴ кунад хостор.

Кучо чун ба кини бародар миён
Бубандад, шавад назди эрониён.

Нигаҳбони коху дари ганчи ӯй
Касе,⁵ к-ӯ шиносад ҳаме ранчи ӯй.

Набошад ба ҷуз духти Афросиёб,
Чунон чун бувад моҳ бо офтоб».⁶

1. Л-ба.

2. Л-ин бартар оӣ.

3. Л-Ки он ҳаст некӯтару номдор:

ТПЗЛМ-Бад-ӯ гуфт Хусрав, ки «Эй паҳлавон,
Ҳамеша ту бодию равшанравон,
Чи хоҳӣ зи ман, ҳар чӣ хоҳӣ, бихоҳ
Зи тахту зи мӯҳру зи тоҷу кулоҳ.
Чунин гуфт Рустам, ки аз фарри шоҳ
Ҷаҳон баҳраманд асту ҳам некӯх.

4. Л-бародар.

5. Басе.

6. ТПЗ- Аз ин дод мар шоҳро огаҳӣ,
Кучо андар ин аст умеди беҳӣ.

*Танҳо б. охир мавҷуд аст.

- 735 Чу бишнид Хусрав чунон гуфтугӯй
 Аз он пурхирад мехтари номчӯй,
 Бар он кор дастур шуд шаҳрёр,
 Ба Рустам чунин гуфт, к - «Эй номдор!
- Ҳар он кас, ки аз рой ту бугзарад,
 Замона варо зери пай биспарад.
- Наёяд зи гуфтори ту чуз беҳӣ,
 Ки бодӣ ҳамасола бо фарраҳӣ!
- Ту донӣ, ки моро бар ӯ рой нест,
 Мар ин гуфтаро пеши ӯ чой нест.
- 740 Бигӯям ба модар, агар*¹ бишнавад,
 Ҳамон пандҳо, к-аз хирад дархурад».*²
- Бирафтанд ҳар ду ба наздики мох,
 Таҳамтан або хусрави некҳо.
- Ба модар чунин гуфт пас шаҳрёр,
 Ки «Эй, дар ҷаҳон аз падар ёдгор!
- Ба ҳар неку бадҳо паноҳам туй,
 Манам чун кунорангу шоҳам туй.
- Зи ту нест пӯшида кори сипоҳ,
 Ҳамон кӯшиши разми овардгоҳ,
- 745 Ки чандон бузургони Эронзамин
 Ба Турон бидоданд сарҳо ба кин».*³

1. М-варо гар зи ман.
 2. М-бигравад.
 3. ТПЗЛ - Ба Эрон зи шеван ба ҳар хонае.
 Набинӣ ҳамоно ту фарзонае.

Фиристода хоҳам сипоҳе кунун,
Бувад Рустами Золашон раҳнамун.

Фарибурз бошад сипаҳкаш ба роҳ,
Чу Рустам бувад паҳлави кинахоҳ.

Чунин рой бинад ҳаме пури Зол,
Ки бошӣ Фарибурзи ялро ҳамол.

Чӣ бинӣ бар ин-дар, чӣ фармон диҳӣ?
Ки чуфти ту бодо беҳиву меҳӣ».

750 Зи Хусрав чу бишнид модар сухан,
Ба ёд омадаш рӯзгори куҳан.

Ниҳонӣ ҳаме буд бо тобу хашм,
Пас он гаҳ чунин^{*1} гуфт бо оби чашм,

Ки «Бо Рустамам рӯи озор нест,
В-агар на маро гоҳи ин кор нест.

Чу хоҳанда Рустам бувад бегумон,
Напечад зи рояш магар осмон».

В-аз он пас гави пилтан паҳлавон
Чунин гуфт, к - «Эй бонуи бонувон!²

755 Зи покӣ ба гавҳар ситуда танат,
Ки гум³ бод андар ҷаҳон душманат!

1. М- ҳаме.

2. ТПЗ- Сари бонувониву зебои тоҷ,
Сазовори аврангиву тахти оч.
Фаровон ситудаш гави пилтан,
Бад-ӯ гуфт, к-эй нозиши анҷуман.

3. Л-кам.

Агар бишнави панду андарзи ман,
Ту дони, ки нашкебад аз шӯй зан.

Чавон кай шикебад зи ҷуфти чавон,
Бавижа, ки бошад зи тухми каён?

Ки мард аз барои занонанду зан
Фузунтар зи мардаш бувад хостан.

Фарибурзи Ковуси пирӯзбахт,
Ки дархурди тоҷ асту зебои¹ тахт,

760 Ба гавҳар Сиёвахшро ҳамсар аст,
Бародар-ш з-он тухму з-он гавҳар аст.²

Аз Эрон ду баҳра ба фармони ўст,
Чӣ ободу вайрон, ҳама з-они ўст.

Ба дастурию рою фармони шоҳ
Писандидаам шохро ҷуфт мох.

Чӣ гӯй писандида ояд туро?
Ба ҷуфти Фарибурз шояд туро?

Ҳамон бех, ки гуфтори ман бишнави,
Ба гуфти ману рои шаҳ бигравӣ».

765 Шаҳи бонувон то замони дароз
Ғамӣ буду посух намедод боз.

Ҳама зад ба лаб ҳар замон сард бод,
Зи шарми писар ҳеч посух надод.

1. Л-мардон.
2. б. 759-760 нест.

В-аз он пас чунин гуфт бо пилтан,
Ки «Эй пурхунар*¹ мехтари анчуман!

Ба Эрон агар чи чун ӯ мард нест,
Ба чои Сиёвахш² дарх(в)ард нест.³

Валекин зи гуфторат, эй паҳлавон,
Гиреҳ баст гӯй маро бар забон.

770 Чӣ фармояд акнун шаҳи номвар,
Ба фармони ӯ баст бояд камар».

Бар он ром шуд модари шаҳрёр,
Барафрӯхт рух чун гул андар баҳор.

Миён баст Рустам дар он кор танг,
Бар ин барнаёмад фаровон диранг.

Бихонданд мӯбад бар он кор пеш,
Набиштанд хатге ба оину кеш.⁴

Наёсуд⁵ аз он паҳлавони сипоҳ,
Ки то кард мар моҳро чуфти шоҳ.

775 В-аз он пас Фарибурз домод гашт,
Зи Кайхусраву Рустам озод гашт.

1. М-Сарафрозиву.

2. Л-Сиёвуш.

3. ТПЛМ- ДареҒо, Сиёвахши* радро чунон
Ба Турон бикӯштанд мардумқушон.
Чи гӯям, ки хоҳандаам пури Зол
Зи баҳри Фарибурз хоҳад ҳамол.

* Л-Сиёвуши.

4. ЛМ-оини хеш:

ТПЗЛ- Фарангисро бо Фарибурз ёр
Бикарданду бастанд аҳд устувор.

5. Л-Баросуд.

Ҳамон мояву*¹ чоҳ бифрохташ,
Яке хильату тоҷи нав сохташ.

Се рӯз андар он кор шуд рӯзгор,
Ба рӯзи чаҳорум баророст кор.

Чу ин карда шуд, Рустами паҳлавон
Сӯи дашт шуд бо диловар гавон.

Фарибурз шуд пеш бо лашкаре,
Фурӯзон чу бар осмон ахтаре.²

780 Чу хуршеди тобанда бинмуд чеҳр
Ба сони бӯте бо диле пур зи меҳр.

Баромад хурӯшидани каррной,
Таҳамтан баровард*³ лашкар зи чой.

Пурандеша ҷони чаҳондор шох,
Ду фарсанг меронд бо ӯ ба роҳ.

Ду манзил ҳаме кард Рустам яке,
Наёсуд рӯзу шабон андаке.

ДИДАНИ ТУС СИЁВУШРО БА ХОБ

Шабе доғдил пур зи тимор Тус
Ба хоб андаромад гаҳи захми кӯс.

785 Чунон дид равшанравонаш ба хоб,
Ки рахшанда шамъе баромад зи об.

Бари шамъи рахшон яке тахти оч -
Сиёвуш бар он тахт бо фарру тоҷ.

1. М-появу.
2. И-б. 716-779 нест.
3. М-биёвард.

Лабон¹ пур зи ханда, забон чарбгӯй
Сӯи Тус кардӣ чу хуршед рӯй,

Ки эрониёнро ҳам эдар бидор,
Ки пируз гардӣ ту дар корзор.

Зи гударзиён ҳеч ғамгин машав,
Ки эдар яке гулситон аст нав.

790 Ба зери гул андар ҳаме май хӯрем,
Надонем, к-ин бода то кай хӯрем.

Зи хоб андаромад шуда шоддил,
Зи дарду ғамон гашта озоддил.

Ба Гударз гуфт: «Эй чаҳонпахлавон,
Яке хоб дидам ба равшанравон.

Нигаҳ кун, ки Рустам чу боди дамон
Биёяд бари мо замон то замон».

Бифармуд, то дардамиданд^{*2} ной,
Бичунбид дар кӯҳ лашкар зи ҷой.

795 Бубастанд гурдони Эрон миён,
Барафрохтанд ахтари ковиён.

Биёвард аз он рӯй Пирон сипоҳ,
Шуд аз гард хуршеди тобон сиёҳ,

Аз овози гурдону борони тир
Ҳаме чашми хуршед шуд хира-хир.

Ду лашкар ба рӯй андаровард рӯй,
Зи гурдон нашуд пеш як ҷангчӯй.

1. Л-Лабе.
2. М- баркашиданд.

Чунин гуфт Хумон ба Пирон, ки «Чанг
Ҳаме ҷуст бояд, чӣ ҷӯй¹ диранг?

800 На лашкар ба дашти шикор-андар аст,^{*2}
Тану аспи мо³ зери бор-андар аст»^{*4}.

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Тезӣ макун,
На рӯзи шитоб асту гоҳи сухун.

Се тан дӯш бо хормоя сипоҳ
Бирафтанд бегоҳ аз ин размгоҳ.

Чу шерони ноҳору мо чун рама,
Ки аз кӯҳсор андарорад дама.

Ҳама дашт чун ҷӯи^{*5} хун ёфтам,
Сари номдорон нагун ёфтам.

805 Яке кӯҳ доранд хорова хушк,
Ҳаме хор бўянд аспон чу мушк.

Бимон, то бар он санг бирён шаванд,
Чу бечора гарданд, бечон шаванд.

Кушода набояд, ки доред роҳ
Дурӯя пасу пушти он размгоҳ.

Чу бечангатон душман ояд ба чанг,
Ба зудӣ чӣ бояд-т кардан диранг.^{*6}

1. И-созӣ.

2. М-омадаст.

3. Л-Тани мо ҳаме.

4. М – омадаст.

5. М-пурҷӯй.

6. М- Чу беранч душман ба чанг оядат,
Бех, ар як-ду рӯзе диранг оядат.

Чаро ҷуст бояд ҳаме корзор,
Талоя бар ин дашт бас даҳ*¹ савор.

- 810 Бибошем, то душман аз обу нон
Шавад тангу² зинҳор хоҳад ба ҷон.

Магар хор ё санги хоро хуранд,
Чу рӯзӣ сар ояд, хуранду муранд».

Сӯи хайма рафтанд аз он размгоҳ,
Талоя биёмад ба пеши сипоҳ.

Кушоданд гурдон саросар камар,
Ба хобу ба хӯрдан ниҳоданд сар.

Ба лашкарғаҳ омад сипаҳдор Тус,
Пур аз хун дилу рух шуда обнӯс.*³

- 815 Ба Гударз гуфт: «Ин сухан тира гашт,
Сари бахти эрониён хира гашт.

Ҳама гирд бар гирди мо лашкар аст,
Хури боркашмон*⁴ ҳама ховар аст.

Сипахро хуриш бас фаровон намонд,
Ҷуз аз гурзу шамшер дармон намонд.

Ба шабгир шамшерҳо баркашед,⁵
Ҳама домани кӯҳ лашкар кашед.*⁶

Агар ахтари нек ёрӣ диҳад,
Бар эшон маро комгорӣ диҳад.

1. М- сад.
2. Л-сусту.
3. М-рӯй чун сандарус.
4. М-боргирон.
5. ИЛМ-баркашем.
6. ИЛМ-кашем.

820 В-ар эдун кучо довари осмон
Ба шамшер бар мо сар орад замон

Зи бахши чаҳонофарин бешу кам
Набошад, мапаймой бар хира дам.

Ҳамон¹ марг хуштар ба номи баланд,
Аз ин зистан бо ҳаросу газанд».

Бар ин барниҳоданд яксар сухун,
Ки солори некаhtar афканд бун.

ФИРИСТОДАНИ АФРОСИЁБ ҲОҚОН ВА КОМУСРО БА ЁРИИ ПИРОН

Чу хуршед барзад зи харчанг чанг,
Бидаррид перохани мушкранг.

825 Ба Пирон фиристода омад зи шох,
Ки омад зи ҳар чо фаровон² сипох.

Сипоҳе, ки дарёи Чинро зи гард
Кунад чун биёбон ба рӯзи набард.³

Яке меҳтар аз Моваруннаҳр-дар,
Ки бугзорад аз чархи гарданда сар.

Танаш зӯр дорад ба сад наррашер,
Сари жандапил андарорад ба зер.

1. Л-Маро.

2. ЛМ- ҳар чой бемор.

3. Л-пас аз б. 826 ин б. омада:

Нахустин сипаҳдори ҳоқони Чин,
Ки тоҷаш сипеҳр асту тахташ замин.
Яке меҳтар омад аз он сӯи об,
Ки бар вай сано кард Афросиёб.

Ба боло чу сарву ба дидор мох,
Чаҳонгиру нозон бад-ӯ тоҷу¹ гоҳ.

830 Сари сарфарозону Комус ном
Барорад зи Гударзу аз Тус ком.

Зи марзи Сапечоб то марзи Рум
Сипоҳе, ки буд андар обод бум.

Нахуст андароям² зи хоқони Чин,
Ки тоҷаш сипеҳр асту тахташ³ замин.

Чу Маншури чангӣ, ки бо теғи ӯй
Ба хок - андар ояд сари чангчӯй.

Кашонӣ чу Комуси шамшерзан,
Ки чашмаш надидаст ҳаргиз шикан.

835 Ҳама корҳои шигарф оварад,
Чу хашм оварад, боду барф оварад».⁴

Чунин гуфт Пирон ба туронсипоҳ,
Ки «Эй сарфарозону гурдони шоҳ!»⁵

Бад-ин муждаи шоҳ пиру ҷавон
Ҳама шод бошеду равшанравон.

Бибояд кунун дил зи тимор шуст,
Ба Эрон намонам бару бум руст.

1. Л-тахту.

2. Л-андарояд.

3. Л-Ки тахташ ҳаме барнатобад.

*1 М-б.

4. ТПЗИЛМ- Чу хушнуд бошад, баҳор орадат*,
Гулу сунбулу чӯйбор орадат**.

*Л-оварад; ** Л-сунбул аз чӯйбор оварад.

5. - Зи лашкар бувад пешрав паҳлавон,
Ҳамеша бувад шоду равшанравон.

Шаҳ*¹ аз дарду аз ранчи кин хостан
Баросуду аз лашкар оростан.

840 Ба Эрону Турону бар хушқу об
Набинед чуз коми Афросиёб».

Зи лашкар бари паҳлавон пешрав
Ба мужда биёмад ҳаме нав ба нав.

Бигуфтанд, к - «Эй номвар, паҳлавон,
Ҳамеша бизӣ шоду равшанравон.

Ба дидори шоҳон дилат шод бод,
Равонат зи андеша озод бод!

Зи Кашмир то пеши дарёи Шаҳд
Дурафшу сипох асту пилону маҳд.

845 Зи Суклоб чун Кундури шермард,
Чу Беварди Котӣ сипехри набард,

Чу Фарча зи Сагсору Шангул зи Ҳинд
Ҳаво пурдурафшу замин пурпаринд.

Чағонӣ чу Фартуси лашкарфурӯз,
Каҳори Каҳонӣ гави гурдсӯз,

Шамирони Шукнӣ сарафроси даҳр -
Пароканда бар найзаву теғ захр.

Ту акнун сар афросу ромиш пазир,
К-аз ин мужда барно шавад марди пир».

1. М-сар

850 Дилу чони Пирон пур аз ханда шуд,*¹
Ту гуфтӣ, ки ӯ мурда буд, зинда шуд.*²

Ба Хумон чунин гуфт Пирон, ки «Ман
Пазира шавам пеши он анчуман,

Ки эшон зи роҳи дароз омаданд,
Пурандешаву размсоз омаданд.

Надоранд сар кам зи Афросиёб,
Ки бо ганчу тахтанду*³ бо чоҳу об.*⁴

Шавам, то*⁵ бубинам, ки чанду чиянд,
Сипаҳбад кадоманду гурдон киянд.

855 Кунам офарин пеши хоқони Чин,
Ҷамон⁶ пеши тахташ бибӯсам замин.

Бубинам сарафроз Комусро,
Баробар кунам Шангулу Тусро.*⁷

Чу боз оям эдар, бубандам миён,
Барорам даму дуд аз эронийён.

Агар худ надоранд поёби ҷанг,
Бар эшон кунам рӯз торику танг.

Касеро, ки ҳастанд аз эронсипоҳ
Кунам пову гардан ба банди гарон.

1. -гашт.

2. М-гашт.

3. М-бахту ганҷомду

4. ТПЗИЛ- Аз он омадан бениёзанд саҳт,
Худованди тоҷанду зебои тахт.

5. М - ман.

6. Л-Дигар.

7. М-Каҳори Каҳониву Фартусро.

860 Фиристам ба наздики Афросиёб,
На ором чӯям бар ин бар, на хоб.

Зи лашкар ҳар он кас, ки ояд ба даст,
Сароншон бибуррам ба шамшер паст.

Бисӯзам, диҳам¹ хоки эшон ба бод,
Нагирам аз он буму бар ҳеч^{2*3} ёд.

Ба се баҳра ронам аз он пас сипоҳ,
Кунам рӯз бар шоҳи Эрон сиёҳ.

Яке баҳра з-эшон фиристам ба Балх,
Бар эрониён-бар кунам рӯз талх.

865 Дигар баҳра бар сӯи Кобулситон,^{*4}
Ба Кобул кашам хоки Зобулситон.^{*5}

Севум баҳра бар сӯи Эрон барам,
Зи туркон бузургону шерон барам.

Зану кӯдаки хурду пиру чавон
Намонам, ки монад тане бо равон.

Бару буми Эрон намонам ба ҷой,
Ки на даст бодо аз эшон, на пой!

Кунун то кунам корҳоро басеч,
Шумо разми Эрон маҷӯед ҳеч».⁶

1. Л-ҳама.

2. Л-Диҳам, барнагирам аз он бум.

3. М-низ.

4. М-Зобулситон.

5. М-Яқояк кашам хоки Кобулситон.

6. И-б. 839 нест.

870 Бигуфт ину дил пур зи кина бирафт,
Ҳаме бар танаш пӯст¹ гуфти бикафт.

Ба лашкар чунин гуфт Ҳумони гурд,
Ки «Андеша аз дил^{*2} бибояд³ ситурд.

Ду⁴ рӯз ин ҳама^{*5} ранҷ бар тан ниҳем,
Ки дида ба кӯҳи Ҳамован ниҳем.

Набояд, ки эшон шабе бедиранг
Гурезон биронанд аз ин кӯҳу санг.

Кунун кӯҳу дашту дару рӯду рох
Саросар⁶ шавад пурдурафши сипоҳ».

ОМАДАНИ ҲОҶОНИ ЧИН БА ҲАМОВАН

875 Чу Пирон ба наздики эшон расид,
Дару дашт пур^{*7} сумми аспон бидид.^{*8}

Ҷаҳон пурсаропардаву хайма буд,
Зада^{*9} сурху зарду бунафшу кабуд.

Зи дебои чиниву аз парниён
Дурафше ба ҳар парда андар миён.

Фурӯ монду аз¹⁰ кораш омад шигифт,
Басе бо дил андеша андаргирифт,

1. ИЛ-пӯст бар тан-ш.

2. М-дилҳо зи кина.

3. Л-дилҳо зи кина набояд.

4. Л-Се.

5. М-яке.

6. Л-Ҷаҳоне.

7. М-чуз.

8. М-надид.

9. М-рада.

10. Л-з-он.

Ки оё бихишт аст ё базмгоҳ?
Сипехри барин аст ё чарху моҳ?

880 Биёмад ба наздики хоқони Чин
Пиёда, бибӯсид рӯи замин.

Чу хоқон бидидаш ба бар даргирифт,
Бимонд аз бару ёли Пирон шигифт.

Бипурсид бисёру бинвохташ,
Бари хеш бар тахт¹ биншохташ.

Бад-ӯ гуфт: «Бах, бах, ки бо^{*2} паҳлавон
Нишастам чунин^{*3} шоду равшанравон.

Бипурсид аз он пас, к-«Аз эронсипоҳ
Кӣ дорад нигину кӣ дорад кулоҳ?

885 Кадом аст чангиву гурдон киянд,
Нишаста бар ин кӯҳсар бар^{*4} чиянд?».

Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,⁵
Анӯша бизӣ, то бувад рӯзгор.⁶

Дуруди ҷахонофарин бар ту бод,
Ки кардӣ ба пурсиш дили банда^{*7} шод.

Ба бахти ту шодонаму тандуруст,
Равонам ҳаме хоки пойи ту ҷуст.

1. ИЛ-наздик.

2. М-аё.

3. М-Ки он дам туро

4. М-он кӯҳ зи баҳри.

5. Л-бад-ӯ паҳлавон; И-ки эй паҳлавон.

6. ИЛ-ки бедордил бошу равшанравон.

7. М-пир.

К-аз эронийён он чи пурсид шох,
На мӯхру кулоҳ асту на тахтгоҳ.

890 Беандоза пайкор ҷустанду ҷанг,
Надид андар он кор*¹ ҷуз хорасанг.²

Чу беному бекому бетан шуданд,
Гурезон ба кӯҳи Ҳамован шуданд.

Сипаҳдор Тус аст марди далер,
Ба ҳомун натарсад зи пайкори шер.

Бузургон чу Гударзи Кашводагон,
Чу Геву чу Рухҳои озодагон -

Ба баҳти сарафроз ҳоқони Чин
Сипахро набинад сипаҳбад ҷуз ин.

895 Ба ҳомун наёянд ҳангоми саф,
Надоранд ҷуз санги хоро ба каф».

Бад-ӯ гуфт ҳоқон, ки «Наздики ман
Бибошу биёвар яке анчуман.

Як имрӯз бо коми дил май хӯрем,
Паи*³ рӯзи номада нашмурем».

Биёрост хайма чу боғи баҳор,
Биҳишт аст гуфтӣ⁴ ба рангу нигор.

1. М-Надиданд анҷом.

2. Л-Надиданд аз он кор ҷуз чора санг.

3. М-Ғами.

4. И-гӯй.

РОЙ ЗАДАНИ ЭРОНИЁН ДАР КОРИ ХУД

Чу бар гунбади чарх шуд¹ офтоб,
Дили Тусу Гударз шуд пуршитоб,

900 Ки имрӯз туркон чаро хомушанд?
Ба рои дарун^{*2} ё зи май беҳушанд?

Агар мустаманданд, агар шодмон,
Шудам дар гумон аз бади^{*3} бадгумон.

Агаршон ба пайкор ёр омадаст,
Чунон дон, ки бад рӯзгор омадаст.

Ту эронсипахро ҳама кушта гир,
В-агар зинда, аз разм⁴ баргашта гир.

Магар Рустам ояд бад-ин размгоҳ,
Ва гар на бад ояд ба мо з-ин сипоҳ.

905 Сутудон наёбем яксар, на гӯр,
Бикӯбанд сармон ба наъли сутур.

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй сипаҳдори шох,
Чӣ будат, ки андеша кардӣ табоҳ?

К-аз андешаи бад сухан дигар аст,
Туро кирдгори ҷаҳон ёвар аст.

Ҷаҳнофаринро парастандаем,
Басе тухми некӣ парокандаем.

Ва дигар ба бахти ҷаҳондор шоҳ-
Худованди шамшеру тахту кулоҳ

1. ИЛ-рафт.
2. М-рой андаранд.
3. М-Шуд андар гумон ин дилам.
4. ИЛМ-чанг.

910 Надорад чахонофарин даст боз,
Ки ояд ба бадхоҳ моро ниёз.

Чу Рустам биёяд бар ин размгоҳ,
Сар ояд бадихо ҳама бар сипоҳ.

Набошад зи Яздон касе ноумед,
Агар шаб шавад рӯи рӯзи сапед.

Ба як рӯз, к-аз мо начустанд чанг,
Мақун дил зи андеша бар хира танг.

Набастанд бар мо дари осмон,
Машав бадгумон аз бади бадгумон.

915 В-агар бахшиши кирдгори баланд
Чунон аст, к-ояд ба мо-бар газанд,

Бипарҳез аз¹ андешаи нобакор,
Зи мо барнагардад² бади рӯзгор.³

Яке канда созем пеши сипоҳ,
Чунон чун бувад расму оину роҳ.

Ҳама теғҳо чангро баркашем,
Ба чанг андароему душман кушем.

Бубинем, то чист оғозашон,
Бараҳна шавад бегумон розашон.

920 Аз Эрон биёяд ҳаме⁴ оғаҳӣ,
Дурахшон шавад шохи сарви саҳӣ».

1. Л-Ба тадбиру.

2. Л-На баргардад аз мо.

3. ТПЗЛ - Ки кори худой на корест хурд,
Қазои набишта нашояд ситурд.

4. Л-яке.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ГУДАРЗ АЗ ОМАДАНИ РУСТАМ

Сипаҳдор Гударз бар теги кӯх
Баромад, бирафт аз миёни гурӯҳ.

Ба зорӣ хурӯш омад аз дидгоҳ,
Ки шуд кори гурдони Эрон табоҳ.

Чу хуршеди тобон зи гунбад бигашт,
Зи боло ҳаме сӯи Ховар гузашт.

Сӯи Бохтар гашт гетӣ зи гард,
Саросар ба сони шаби лочвард.

925 Шуд аз гард¹ хуршеди тобон бунафш
Зи бас пилу бар пушти пилон² дурафш.

Ғави дида бишнид Гударзу гуфт,
Ки «Чуз хоки тира надорам нухуфт».³

Рухаш гашт аз андӯх бар сони қир,
Чунон шуд, кучо⁴ хаста гардад ба тир.

Чунин гуфт, к-аз гардиши рӯзгор
Маро баҳра кин омаду корзор.

Зи гетӣ маро шӯрбахтист баҳр,
Пароканда бар ҷои тарёк захр.

930 Наберу писар доштам лашкаре,
Шуда номбардори ҳар кишваре.

Ба кини Сиёвуш ҳама кушта шуд,
Зи ман бахти бедор баргашта шуд.

1. ИЛ-хок.
2. И-пушти пилони чангӣ.
3. И-надорем чуфт.
4. И-чун ки қон.

Аз ин зиндагонӣ шудам ноумед,
Сияҳ шуд маро бахту рӯзи сапед.

Назодӣ маро кошкӣ модарам,
Нагаштӣ сипехри баланд аз барам».

Чунин гуфт бо дидабон паҳлавон,
Ки «Эй марди бинову равшанравон,

935 Ниғаҳ кун ба Эрону туронсипоҳ,
Ки ояд касе сӯи ин размгоҳ?»¹

Дурафши сипаҳдори Эрон² кучост,
Ниғаҳ кун чапи лашкару^{*3} дасти рост».

Бад-ӯ дидабон гуфт: «Аз ҳеч рӯй
Набинам ҳаме чунбишу чустучӯй.

Аз он сӯ ба тобу шитоб-андаранд,
В-аз ин сӯ ту гӯй ба хоб-андаранд».⁴

Аз ин гуфта⁵ шуд паҳлавон пур зи дард,
Фурӯ рехт аз дидагон оби зард.

940 Бинолиду гуфт: «Аспро зин кунед,
Аз ин пас маро хишт болин кунед.

Шавам, пур кунам чашму оғӯшро,
Бигирам ба бар Геву Шедӯшро,

Ҳамон Бежани Геву Рухҳомро,
Саворони чангии худкомро.

1. И-б. 935 нест; ЛМ-Ки ором доранд аз овардгоҳ.

2. И-Турон.

3. М-кард бояд.

4. ИЛ-б. 938 нест.

5. И-Зи фарзанд.

Ба падруд кардан рухи ҳар касе
Бибӯсам, зи мижгон биборам басе».

Ниҳоданд зин бар саманди чамон,
Хурӯш омад аз дида ҳам¹ дар замон,

945 Ки «Эй паҳлавони ҷаҳон, шод бош,
Зи дарду зи тимор² озод бош!

Ки аз роҳи Эрон яке тира гард
Баромад, к-аз ӯ рӯз шуд лочвард.

Фаровон дурафш аз миёни сипоҳ
Баромад ба кирдори тобанда моҳ

Ба пеш-андарун гургпайкар яке³
Яке моҳпайкар зи дур андаке.^{4*5}

Дурафши дигар аждаҳо пайкараш,
Падид омаду шери заррин сараш».

950 Бад-ӯ гуфт Гударз: «Анӯша будӣ,
Зи дидори ту дур чашми⁶ бадӣ.

Чу гуфторҳои ту ояд ба ҷой,
Бад- он сон^{*7}, ки гуфтӣ ба покиза рой,

Бубахшам-т чандон зи ҳар гуна ганҷ,
К-аз он пас ниёзат набошад ба ранҷ.

-
1. И-дидагоҳ.
 2. И-тимору андӯх; Л-тимору дарду ғам.
 3. ИМ-гургпайкар дурафш.
 4. И-зарду бунафш.
 5. М-дурафши бунафш.
 6. Л-бодо.
 7. М-Бар ин бар.

В-аз он пас чу рӯзе ба Эрон шавем,
Ба наздики шоҳи далерон шавем

Туро пеши тахташ барам ногаҳон,
Сарат барфарозам ба чоҳ аз¹ меҳон.²

955 Зи баҳри ман акнун аз ин дидагоҳ
Бирав сӯи солори эронсипоҳ.

Сухан ҳар чӣ дидӣ^{*3} бад-эшон бигӯй,
Сабук бошу аз ҳар касе чора чӯй».

Бад-ӯ дидабон гуфт, к-«Аз дидагоҳ
Нашояд шудан пеши эронсипоҳ.⁴

Чу бинам, ки рӯи замин тор гашт,
Бад-ин дидагаҳ дида бекор гашт,

Ба кирдори симурғ аз ин дидагоҳ
Барам огаҳӣ сӯи^{*5} эронсипоҳ».

960 Чунин гуфт бо дидабон паҳлавон,
Ки «Бедордил бошу^{*6} равшанравон.

Дигарбора бингар зи кӯҳи баланд,
Ки эшон ба наздик то^{*7} кай расанд?»

Чунин дод посух, ки «Фардо пагоҳ
Ба кӯҳи Ҳамован расанд он сипоҳ».⁸

1. Л-кадри.

2. И-б. 953,954 нест.

3. М-гуфти.

4. И-б. 956, 957 нест.

5. М-Бибояд шудан пеши.

6. М-акнун ниғаҳ кун ба.

7. М-наздики мо.

8. И-б. 961, 962 нест.

Чунон шод шуд з-он сухан паҳлавон,
Ки бечоншуда боз ёбад равон.

В-аз он рӯй Пирон ба кирдори гард
Ҳама ронд лашкар ба дашти набард.

965 Саворе ба мужда¹ биёмад зи пеш,
Бигуфт, он кучо рафта буд камму беш.

Чу бишнид Хумон бихандиду гуфт,
Ки «Шуд бегумон бахти бедор чуфт».

Хурӯше ба шодӣ зи туронсипох
Ба бар андаромад аз он размгоҳ.

Бузургони Эрон пурандӯху^{*2} дард,
Рухон зарду лабҳо шуда лочвард.

Ба андарз кардан ҳама ҳамгурӯҳ,
Пароканда гаштанд бар гирди кӯҳ.

970 Ба ҳар чой карда яке анчуман,
Ҳама^{*3} мӯя карданд бар хештан,

Ки зор ин далерони хусравнажод,
К-аз Эрон ба эшон нагиранд ёд.

Кунун гӯрҳо^{*4} коми шерон бувад,
Замин пур зи хуни далерон бувад.

Сипаҳдор бо Бежани Гев гуфт,
Ки «Бархезу букшой роз аз нухуфт.

1. Л-набарда.

2. М-пур аз доғу

3. М-ҳама.

4. М-кафанҳо кунун

Бирав то сари теғи кӯҳи баланд,
Бубин то киянду чиву чуну чанд?

975 Ҳаме бар кадомин раҳ ояд сипоҳ,
Кӣ дорад саропардаву тахтгоҳ?¹

Бишуд Бежани Гев то теғи кӯҳ,
Баромад зи анбӯҳ дур аз гурӯҳ.

Ҳаме кард аз он кӯ ба ҳар сӯ нигоҳ
Дурафшу саворони пилу сипоҳ.

Биёмад ба сӯи сипаҳбад давон,
Пур аз дард дил, пур зи андӯҳ чон.²

Бад-ӯ гуфт: «Чандон сипоҳ асту пил,
Ки рӯи замин шуд ба кирдори³ нил.

980 Дурафшу синонро худ андоза нест,
Хур аз гард бар осмон тоза нест.

Агар бишмарӣ, нест андозу мар,
Ҳаме аз табира⁴ шавад гӯш кар».

Сипаҳбад чу бишнид гуфтори ӯй,
Дилаш гашт пурдарду пуроб рӯй.

Сарони сипаҳро ҳама гирд кард,
Басе дарду⁵ тимори лашкар бих (в) ард.⁶

1. ИЛ-тахту гоҳ.

2. Л-Дил аз ғам пур аз дарду хаста равон; И-Дил аз ғам пур аз дарду тира равон.

3. М-гашт ҳамранги.

4. И-Аз овози аспон.

5. М-гурму.

6. Л-б. 983 нест.

Чунин гуфт, к-«Аз гардиши рӯзгор
Набинам ҳаме чуз ғами корзор.

985 Басе гаштам андар фарозу нишеб,
Наёмад ба рӯям аз ин сон нишеб,

Кунун чораи кор эдар якест,
Агарчи силеху¹ сипоҳ андакест.

Бисозему имшаб шабехун кунем,
Заминро зи хун рӯди Ҷайхун кунем.

Агар кушта оем дар корзор,
Сипаҳбад бувад, чун бувад шаҳрёр.²

Нагӯянд беном гурде бимурд,
Магар зери хокам бибояд супурд».

990 Бад- ин ром шуд паҳлавон (у) сипоҳ,
Ҳар он кас, ки буд андар он размгоҳ.

Чу шуд рӯи гетӣ ба кирдори³ кир,
На Нохид⁴ пайдо, на Бахрому Тир.

Сар аз бурчи Моҳӣ баровард мох,
Бидаррид то ноф шаъри сиёҳ.

Биёмад дамон дидабон пеши Тус,
Давон гаштаву рӯй чун сандарус.

Чунин гуфт, к-«Эй паҳлавони сипоҳ,
Аз Эрон сипоҳ омад аз назди шоҳ».⁵

1. ИЛ-силоху.

2. Л-рӯзгор.

3. И-чу дарёи.

4. И-хуршед.

5. ТПЗ - Бидидам яке пайкари хубранг,
Миёншон яке аждаҳо тезчанг.

995 Сипаҳбад бихандид бо меҳтарон,
Ки «Эй номдорону кундоварон,^{1*2}

Чу ёр омад акнун, начӯем чанг,
Гаҳе бо шитобему гаҳ бо диранг.

Ба нерӯи Яздон гави пилтан
Ба ёри биёяд бад-ин анчуман.

Зи туркон барояд ҳама коми мо,
Барояд ба хуршед-бар номи мо».

Зи кори шабехун накарданд ёд,
Сипоҳу сипаҳбад ҳама гашт шод.³

1000 Аз он дидабон гашт равшанравон,
Ҳама мужда доданд пиру чавон.

Талоя фиристод бар дашти чанг,
Хурӯш омад аз кӯҳу овои занг.

Ҳама шаб ба ёди чаҳонпахлавон
Ҳама шод гаштанду равшанравон.⁴

РАФТАНИ ҲОҚОНИ ЧИН БА ДИДАНИ ЛАШКАРИ ЭРОН

Чу хуршед бар чарх лашкар кашид,
Шаби тор⁵ тозаанда шуд нопадид.

-
1. ТПЗ - Чу бар бандагон кор гардад дароз,
Худованди гетӣ кушояд-ш боз.
 2. М-фаррух сарон.
 3. И-б. 998,999 нест; Л-б. 999 нест.
 4. ИЛ-б. 1002 нест.
 5. И-тира.

Яке анчуман кард хоқони Чин
Бузургону гурдони Туронзамин.*¹

1005 Ба Пирон чунин гуфт, к-«Имрӯз чанг
Насозему рӯзе бибояд диранг.

Яке то сарафроз*² гарданкашон
Або ин саворони мардумкушон

Баросояд аз ранчи роҳи дароз,
Ҳам аз тохтан дар нишебу фароз.³

Бубинем, к-эронийён бар чиянд?
Бад-ин размгоҳ-андарун бо киянд?»

1010 Чунин гуфт Пирон, ки «Хоқони Чин
Хирадманд шоҳ аст боофарин.

Бар он ронад имрӯз, к-аш дил ҳавост,
Ки ӯ бар сипаҳ сар ба сар подшост».

Хурӯшидан омад зи пардасарой,
Ҳамон нолаи кӯс бо каррной.

Зи пилон ниҳоданд бар панҷ тахт,*⁴
Саросар зи дебои чиниш рахт.*⁵

Забарчад нишонда ба тахт-андарун,*⁶
Зи дебои зарбафти пирӯзагун.

1. М-Ба дебо биёрист рӯи замин.

2. М-Ки то сарфарозону.

3. И-б. 1007 нест.

4. М-зин.

5. М-Биёрист лашкар ба дебои Чин.

6. М-сумин дарою.

Ба зарринситому чаноҳи¹ паланг,
Ба зарриндарою^{*2} чарасхову занг.

1015 Зи афсар сари пилбон пурнигор,
Ҳама пок бо тавқу бо гӯшвор.

Ҳаво шуд зи бас парниёни дурафш,
Чу бозори Чин зарду сурху бунафш.

Сипоҳи бирафт андар он дашти разм,
К-аз эшон ҳаме орзу хост базм,

Замин шуд ба кирдори чашми хурӯс,
Зи бас рангу ороишу ною³ кӯс.

Бирафтанд шохону лашкар зи чой,
Ҳаво пур шуд аз нолаи каррной.

1020 Синонҳо дурахшону чӯшон сипоҳ,
Шуда рӯи хомун^{*4} зи лашкар⁵ сиёҳ.

Чу аз дур Туси сипаҳбад бидид,
Сипаҳ он чӣ будаиш рада,⁶ баркашид.

Бубастанд гурдони Эрон миён,
Биёвард Гев ахтари ковиён,

Зи овардгаҳ то сари теги кӯҳ
Аз эронсипаҳ буд гурӯҳогурӯҳ.

-
1. ЛМ-чуноҳи.
 2. М-кишвар.
 3. И-Аз он нолаи лашкару бӯқу.
 4. М-ба саф.
 5. И-кишвар саросар.
 6. Л-сафе.

Чу Комусу Маншуру хоқони Чин,
Чу Беварду*¹ чун Шангули пешбин -

1025 Назора ба кӯҳи Ҳамован шуданд,
На бар орзу пеши душман шуданд

Чу аз дур хоқони Чин бингарид,
Хурӯши саворони Эрон шунид,

Писанд омаду*² гуфт: «Инат сипох,
Саворони мардафкану размхох.

Сипаҳдор Пирон дигар гунагуфт,
Хунарҳои мардон нашояд нухуфт.

Сипаҳбад сари чоҳ пӯшад ба хор,
Бар ӯ асп тозад ба рӯзи шикор,

1030 Аз он бех, ки бар хира рӯзи набард
Хунарҳои душман кунад зери гард.

Надидам саворону гарданкашон,
Ба гурдиву мардонагӣ з-ин нишон».

Бад-ӯ гуфт Пирон, к-«Аз андак сипох
Нагиранд ёд андар ин размгоҳ».

Ба Пирон чунин гуфт хоқони Чин,
Ки «Акнун чӣ созем бар дашти кин?»

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Роҳи дароз
Сипардиву дидӣ нишебу фароз.

1035 Бимон, то се рӯз андар ин размгоҳ
Бибошему осуда гардад сипох.

1. М-Фаргусу.

2. М-омадаш.

Сипахро кунам з-ин сипас бар ду ним,
Сар омад кунун рӯзи пайкору¹ бим.

Битозед² шабгир то нимрӯз,
Набарда саворони гетифуруз.

Ба жӯпину ханчар ба гурзу камон
Ҳамае разм чӯянд бо бадгумон.

Дигар нимарӯзи дигар ҳамгурӯх
Бикӯшанд, то шаб барояд зи кӯх.

1040 Шаби тира осудагонро ба чанг
Барам, то бар эшон шавад кор танг.

Намонем, к-ором гиранд ҳеч
Саворони мо^{*3} бо шитобу⁴ басеч».

Чунин гуфт Комус, к-«Ин рой нест,
Бад-ин мӯлиш-андар маро пой нест.

Бад-ин моя мардум, бад-ин гуна чанг
Чаро ҳуст бояд ба чандин диранг.

Бисозему якбора чанг оварем,
Бар эшон дару кӯх танг оварем.

1045 Ба Эрон гузорем аз эдар сипоҳ,
Намонем тахту на тоҷу кулоҳ.⁵

Бару бум якбора вайрон кунем,
Ба коми далерону шерон кунем.

1. И-рӯз бо кому.

2. И-Бибошем; Л-Битозанд.

3. М-ман.

4. Л-сипоҳу; И-ман бо сипоҳу.

5. Л-на шох.

Зану кӯдаки хурду пиру чавон,
На шоҳу куноранг, на¹ паҳлавон

Ба Эрон намонам бару буму чой,
На коху на айвону на чорпой.

Ба бад рӯз чандин чӣ бояд гузошт,
Ғаму дарди беҳуда тимор дошт?

1050 Як имшаб кушода мадоред роҳ,
Ки эшон бароянд аз ин размгоҳ.

Чу боди сапедадамон бардамад,
Сипаҳ чумла бояд, ки андарчамад².

Дурафши маро бо сипаҳдори Ҳанд
Барорам бари рӯи кӯҳи баланд.³

Яке пушта бинӣ ба болои кӯҳ
Ту фардо зи гурдони эронгурӯҳ.

Бар он сон, к-аз эрониён сар ба сар
Набинанд аз ин пас магар мӯягар».

1055 Бад-ӯ гуфт хоқон: «Чуз ин рой нест,
Ба гетӣ чун ӯ лашкаророй нест».

Ҳама номдорон бар ин ҳамсухун,
Ки Комуси шерафкан афканд бун.

Бигуфтанд в-аз чой бархостанд,
Ҳама шаб ҳаме лашкар оростанд.

1. Л-кунорангу.

2. Л-эдар.

3. ИЛ-б. 1052 нест.

РАСИДАНИ ФАРИБУРЗ БА КӮҲИ ҲАМОВАН

Чу хуршед бар кишвари лочвард¹
Саропардае зад зи дебои зард.

Хурӯше баланд омад аз^{*2} дидагоҳ
Ба Гударз, к-«Эй пахлавони сипоҳ!

1060 Сипоҳ омаду роҳ наздик шуд,
Зи гарди сипаҳ рӯз торик шуд».

Бичунбид Гударз аз^{*3} чои хеш,
Биёвард пӯянда болои хеш.⁴

Сӯи гарди торик бинҳод рӯй,
Ҳаме шуд халидадилу роҳчӯй.

Биёмад чу наздики эшон расид,
Дурафши сипаҳбад Фарибурз^{*5} дид,

Ки ӯ буд аз эронсипаҳ пешрав,
Писандидаву хешу солори нав.

1065 Пиёда шуд аз асп Гударзи пир,
Ҳама⁶ лашкарафрӯзи донишпазир.

Гирифтанд мар якдигар дар канор,
Биборид Гударз хун бар канор.

Фарибурз гуфт: «Эй сипаҳдори пир,
Ҳамеша ба чанг-андарун ногузир.

1. Л-ложвард.

2. М-баромад аз он.

3. М-бар

4. ТПЗЛ - Нишаст аз бари бораи раҳнамой,
Барангехт бар сони оташ зи чой.

5. М-Фарибурзи Ковус.

6. ИЛМ-Ҳамон.

Зи кини*¹ Сиёвуш ту дорӣ зиён,²
Дареғо,³ саворони гударзиён.

Аз эшон туро мужда⁴ бисёр бод,
Сари бахти душман нагунсор бод!

1070 Сипос аз Худованди хуршеду мох,
Ки дидам туро зинда бар ҷойгоҳ».

Аз эшон биборид Гударз хун,
Ки буданд хуфта*⁵ ба хок-андарун.

Бад-ӯ гуфт: «Бингар, ки аз бахти бад
Ҳама ҳар замон бар сарам бад расад.

Аз ин чанг пуру набера намонд,
Сипоҳу дурафшу табира намонд.

Фаромуш шудам кори он корзор,
Кунун аст разму кунун аст кор.

1075 Сипоҳ аст чандон бар он дашту роғ,
Ки з-эшон замин гашта⁶ чун парри зоғ.

Ҳама лашкари Тус бо ин сипоҳ
Чу гови сапед асту мӯи сиёҳ.⁷

Зи Чину зи Суклобу аз Ҳинду Рум,
Зи вайрона гетиву обод бум

-
1. М-хуни.
 2. И-нишон.
 3. И-дареғ аз.
 4. Л-музд.
 5. М-кушта.
 6. ЛМ-рӯи замин гашт.
 7. Л-Чу абри сиёҳ аст бар чарх мох.

Ҳамоно, намондаст як чонвар,
Ки бар чанги мо барнабаста камар.

Кунун то нагӯй, ки Рустам кучост,
Зи ғамҳо нагардад маро пушт рост».

1080 Фарибурз гуфт: «Ҷ пас аз ман зи ҷой
Биёяд, набудааш ба ҷуз разм рой.

Шаби тираро то сапедадамон
Биёяд, начӯяд ба раҳ-бар замон.

Кунун ман кучо гирам оромгоҳ,
Кучо ронам ин хормоя сипоҳ?»

Бад-ӯ гуфт Гударз: «Рустам чӣ гуфт?
Ки гуфтори ӯро нашояд нухуфт».

Фарибурз гуфт: «Эй гаронмоя¹ мард,
Таҳамтан нафармуд моро набард.

1085 Бибошед, - гуфт, - андар он размгоҳ,
Набояд шудан пеши рӯи сипоҳ.

Бибояд бар он размгоҳ орамид,
Яке то дурафши ман ояд падид».

Ҳама рафту^{*2} Гударз бо ӯ бирафт,
Ба роҳи Ҳамован хиромид тафт.

РОЙ ЗАДАНИ ПИРОН БО ХОҚОНИ ЧИН

Чу лашкар падид омад аз дидагоҳ,
Бишуд дидабон назди туронсипоҳ.

1. И-ҷондида.
2. М-Бирафт ӯву.

Ба Пирон чунин гуфт пас дидабон,
Ки «Бар чанг бандед яксар миён,¹

1090 К-аз Эрон яке лашкар омад зи дашт,
Аз он рӯй сӯи^{*2} Ҳамован гузашт».

Сипаҳбад бишуд пеши хоқони Чин,
Ки «Омад сипоҳе аз Эронзамин.

Надонам, ки чанд асту солор кист?
Чӣ созему дармони ин кор чист?».

Бад-ӯ гуфт Комуси чангозмой:
«Ба ҷое ки меҳтар ту бошӣ ба пой.

Бузургони даргоҳи Афросиёб,
Сипоҳе ба кирдори дарёи Об -

1095 Ту дорӣ, ҷӣ кардӣ дар ин панҷ моҳ
Бар ин дашт бо хормоя сипоҳ?

Кунун чун замин сар ба сар лашкар аст,
Чу хоқону Маншур чун ман сар аст,

Бимон, то хунарҳо падида оварем,
Ту дар бастай, мо калид оварем.³

Гар аз Кобулу Зобулу марзи Ҳинд
Шавад рӯи гетӣ чу чинипаринд.

Ҳамоно ба танҳо чу ман кас наяндр,
Нагӯӣ, ки эрониён худ киянд.

1. И-б. 1089 нест.

2. М-сӯи қӯхи

3. И-б. 1097 нест.

1100 Ту тарсонӣ аз Рустами номдор,
Нахустин аз ӯ ман барорам димор.

Гараш як замон андарорам ба дом,
Намонам, ки монад ба гетиш ном.

Ту аз лашкари Систон хастай,
Дили хеш дар чангашон бастай.

Яке бор дасти ман андар набард,
Ниғаҳ кун, чу¹ бархезад аз дашт гард.

Бидонӣ, ки андар чаҳон мард кист,
Далерон кадоманду пархош² чист.

1105 Бад-ӯ гуфт Пирон: «Анӯша бадӣ
Ҷамеша зи ту дур дасти бадӣ.

Ҷама ҳар чи гуфтӣ, ҳамон боду бас,
Мабодо ҳамоварди ту ҳеч кас».³

Ба Пирон чунин гуфт хоқони Чин,
Ки «Комусро роҳ додӣ ба кин.

Ба кирдор пеш оварад ҳар чи гуфт,
Ки бо кӯҳ ёр асту бо пил чуфт.

Аз эронӣён нест чандин сухун,
Дили чангҷӯён чунин бад макун.

1110 Ба Эрон намонам яке сарфароз,
Барорем гард аз нишебу фароз.

1. К-ки.

2. ИЛ-пайкор.

3. ИЛ-6. 1106 нест.

Ҳар он кас, ки ҳастанд бо чоҳу об,
Фиристам ба наздики Афросиёб.

Ҳама пой карда ба банди гарон,
В-аз эшон фаровон бурида сарон.

Ба Эрон намонем барги дарахт,
На шоҳу на гоҳу на тоҷу на тахт».

Бихандид Пирону кард офарин,
Бар он номдорону хоқони Чин.

1115 Ба лашкаргаҳ омад шуда шодмон,
Бирафтанд гурдон ҳам андар замон.

Чу Хумону Лаҳҳоку Фаршедвард,
Бузургону шерони рӯзи набард

Бигуфтанд, к-омад зи Эрон сипоҳ
Яке пешрав бо дурафши сиёҳ.

Зи корогаҳон номдоре дамон
Бирафту биёмад ҳам андар замон.

Фарибурзи Ковус, - гӯянд, - ҳаст
Сипоҳе*¹ сарафрози хусравпараст.

1120 Чунин гуфт Пирон ба Хумони гурд,
Ки «Бояд зи рӯи дил андеша бурд.»²

Чу Рустам набошад, аз ӯ бок нест,
Дами ӯ бар ин заҳр тарёк нест.

1. М-Саворе.

2. И-б. 1120 нест:

ТПЗ- Ба ҳарчанд, к-ояд аз Эрон сипоҳ
Бари Геву Тус андар ин размгоҳ.

Або он, ки Комус рӯзи набард
Ҳама пилтанро надорад ба мард.

Мабодо, ки ӯ дорад эдар¹ ба чанг,
В-агар чанд Комус бошад наҳанг».

Бад-ӯ гуфт Хумон, ки «Эй паҳлавон,
Чӣ дорӣ ба андеша тира равон.²

1125 На Рустам, на аз Систон лашкар аст,
Фарибурзро хоку хун эдар аст».

Чунин гуфт Пирон, ки «Аз тахту гоҳ
Шудам дуру безорам аз хуру моҳ,

Ки чун ман шунидам, к-аз Эрон сипоҳ
Хиромиду омад бад-ин размгоҳ.

Бишуд мағзу чону сарам пур зи дард,
Баровардам аз дил яке боди сард».

Бад-ӯ гуфт Гулбод, к-«Он дард чист?
Чаро бояд аз Тусу Рустам гирифт?

1130 Зи бас гурзу шамшеру^{*3} пилу сипоҳ,
Миён - андарун бодро нест роҳ.

Чӣ эрониён пеши мо - дар,⁴ чӣ хок,
Зи Кайхусраву Тусу Рустам чӣ бок?»

Пароканда гаштанд аз он чойгоҳ,
Сӯи хаймаи хеш чустанд роҳ.

1. Л- андар ояд.
2. ИЛ-б. 1124 нест.
3. М-тегу жупину.
4. И-мову.

В-аз он пас*¹ чу огоҳӣ омад ба Тӯс,
Ки шуд рӯи кишвар пуровои кӯс,

Аз Эрон биёмад гави пилтан,
Фарибурзи Ковусу он анчуман.

1135 Бифармуд, то баркашиданд кӯс,²
Зи гарди сипаҳ гашт кӯҳ обнӯс.³

Зи кӯҳи Ҳамован баромад хурӯш,
Замин омад аз бонги аспон ба чӯш.

Сипаҳбад бар эшон забон баркушод,
Зи Мозандарон кард бисёр ёд,

Ки бо дев дар ҷанг Рустам чӣ кард,
Бар эшон чӣ овард рӯзи набард.

Сипоҳ офарин хонд*⁴ бар паҳлавон,
Ки бедордил бошу равшанравон.

1140 Бад-ин мужда гар ҷон фишонам, равост,
Ки ин мужда осоиши⁵ ҷони мост.

Кунун ҷун Таҳамтан биёяд ба ҷанг,
Надоранд по ин сипаҳ бо наҳанг.

Якояк бар ин кӯҳ разме кунем,
Ки ин нанг аз эронӣён бифканем.

1. М-сӯ.

2. И-ной.

3. И-Чи овои кӯсу чи аз карной.

4. М-кард.

5. ИЛ-ороиши.

Дурафши сарафроз хоқону тоҷ,
Сипарҳои*¹ заррину он тахти оҷ,

Ҳамон афсари пилбонон ба зар,
Ҳамон тавқи заррину зарринкамар,

1145 Ҳамон занги заррину заррин чарас,
Ки андар чаҳон он надидаст кас.

Ҳамон чатр, к-аз думми товуси нар
Бар ӯ бофта чанд гуна гуҳар.

Ҷуз ин низ² чандон³ ба чанг оварем,
Ҷу ҷонро бикӯшему чанг оварем.

Ба лашкар чунин гуфт бедор Тӯс,
Ки «Ҳам бо ҳаросему ҳам бо фусӯс.

Ҳама домани кӯҳ пурлашкар аст,
Сари номдорон ба дом андар аст.

1150 Ҷу Рустам биёяд, накӯҳиш кунад,
Магар, к-ин суханро пижӯҳиш кунад,

Ки чун мурғи парбаста будӣ ба дом,
Ҳама⁴ кор нокому пайкор хом.

Сипаҳбад ҳамон буду лашкар ҳамон,
Касеро надидам зи гурдон дамон.⁵

1. Ҳамон тавқи.

2. Л-Чатр.

3. ИМ-чанде.

4. Л-Ҳамон.

5. ТПЗМ- Аз ин пеш, к-ояд Таҳамтан ба чанг,
Бичӯем ному бишӯем нанг.

Яке ҳамла созем чун шери нар,
Шаванд аз буну кӯҳ з-он сӯ магар».¹

Сипаҳ гуфт, к-ин бартарӣ худ маҷӯй,
Сухан з-ин нишон ҳеч гуна маҷӯй.

1155 Аз ин кӯҳ² кас пештар нагзарад,
Магар Рустам ин размгаҳ бингарад.

Бибошем бар пеши яздон ба пой,
Ки ӯяст бар некуй раҳнамой.

Ба фармони дорандаи хуру моҳ
Таҳамтан биёяд бар ин размгоҳ.

Чӣ дорӣ нажанд³ ахтари хешро,
Дирам бахшу динор дарвешро.

Ба шодӣ зи гурдони эронгурӯҳ
Хурӯшидан омад зи болои кӯҳ.

1160 Бирафтанд шодон сӯи ҷои хеш,
Ҳама шаб ҳаме буд бо рои хеш.⁴

РАЗМ КАРДАНИ ГЕВ ВА ТУС БО КОМУС

Чу хуршед зад панча бар пушти гов,
Зи хомун баромад хурӯши чаков.

Зи даргоҳи Комус бархост ғав,
Ки ӯ буд мардафкану⁵ пешрав.

1. И-б. 1153 нест.
2. ИЛ-Аз ин гуна.
3. Л-баланд.
4. И-б. 1160 нест.
5. И-шерафкану.

Сипоҳ анчуман карду чавшан бидод,
Дилаш пур зи разму сараш пур зи бод.

Зирех буд бар тан-ш пироханаш,
Кулах-тарг буду қабо-чавшанаш.

1165 Зи гарданкашон лашкаре баргузид,
Зи пӯлоду¹ оҳан шуда нопадид.

Биёмад падидор гарди сипоҳ,
Зи шамшеру чавшан надиданд роҳ.

Ба Эрон хурӯш омад аз дидагоҳ,
К-аз ин рӯй танг-андар омад сипоҳ.

Дурафши сипаҳбад гави пилтан
Падид омад андар паси анчуман.²

В-аз ин рӯй, - гуфтӣ,³ - зи туронсипоҳ
Ҳаво гашт бар сони абри сиёҳ.

1170 Сипаҳбад саворе чу як лахти кӯҳ
Замин гашт аз сумми аспаш⁴ сутӯҳ.

Яке гурз ҳамчун сари говмеш,
Сипоҳ аз пасу найзадорон-ш пеш

Ниҳода мар он гурз бар ёлу кифт,
Сазад, гар бимонӣ аз ӯ дар шигифт.

В-аз ин рӯй эронсипаҳдор Тус
Ба абр андаровард овои кӯс.

1. Л-Ба дебову; ИМ-Зи дебову.

2. И-б. 1168 нест.

3. Л-рӯи гетӣ.

4. Л-наъли аспон.

Хурӯшидани дидабон паҳлавон
Чу бишнид, шуд шоду равшанравон.

1175 Зи наздики Гударзи Кашвод тафт
Саворе ба назди Фарибурз рафт,

Ки туронсипах¹ сӯи чанг омаданд,
Рада² баркашиданду танг омаданд.

Набояд, ки анбӯх бар мо зананд,
Пароканда моро зи бун баркананд.³

Чунон⁴ кун, ки аз гавҳари ту сазост,
Ки ту мехтариву падар подшост,

Ки гарди Таҳамтан баромад зи рох,
Ҳам акнун биёяд бад-ин размгоҳ.

1180 Фарибурз бо лашкари гурди нев
Биёмад, бипайваст бо Тусу⁵ Гев.

Бари кӯх лашкар биёростанд,
Дурафши хучаста биперостанд.

Чу бо майсара рост шуд маймана,
Ҳамон соқаву қалбу ҷои буна.

Баромад хурӯшидани каррной,
Сипах чун сипехр андаромад зи ҷой.

Чу Комус танг андаромад ба чанг,
Ба ҳомун набудааш замоне диранг.

1. И-туронмехон.

2. И-Сипах.

3. ИЛ-б. 1177 нест.

4. ИЛ-Ту он.

5. И-Бипайваст бо Тусу Гударзу.

1185 Сипахро ба кирдори дарёи Об,
Ки аз кӯҳ фуруд ояд андар шитоб.

Биёвард, пеши Ҳамован расид,^{*1}
Ҳаво нилгун шуд, замин нопадид.

Чу наздик шуд, сар сӯи кӯҳ кард,
Пур аз ханда рух сӯи анбӯҳ кард,

Ки «Эрониёнро гаҳи корзор
Ҳамовард номард будӣ ба кор.

Кунун лашкари гашну^{*2} кундовар аст,
На Пирону Ҳумону он лашкар аст.

1190 Кӣ доранд аз эронсипаҳ чангчӯй,
Ки бо ман бурун андароранд рӯй?

В-аз он пас бад-он кӯҳ овоз кард,
Ки «Эй шермардони рӯзи набард,^{3*4}

Бубинед болову бурзи маро,
Бару бозуву теғу⁵ гурзи маро».

Чу бишнид Гев ин сухан, бардамид,
Барошuftу теғ аз миён баркашид.

Чу наздиктар шуд, ба Комус гуфт,
Ки «Инро магар жандапил аст чуфт».

1195 Камон баркашиду ба зеҳ барниҳод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд.

1. М-кашид.

2. М-тезу.

3. ИЛ-б. 1191 нест.

4. М-б. 1191 нест.

5. И-Ҳамон теғу кӯполу.

Ба Комус-бар тирборон гирифт,
Камонро чу абри баҳорон гирифт.

Чу Комус дасту кушодаш бидид,
Ба зери сипар кард сар нопадид.

Ба найза баромад ба кирдори карг,
Ҳаво пур зи гарду замин пур зи марг.*¹

Чу омад ба наздики бадхоҳ ӯй,
Яке найза зад бар камаргоҳи ӯй.²

1200 Чу шуд Гев ҷунбон ба зин-андарун
Аз он оҳанӣ найзаи обгун.

Сабук теғро баркашид аз ниём,
Хурӯшиду ҷӯшиду баргуфт ном.

Ба пеши савор андаромад диҷам,
Бизад теғу шуд найзаи ӯ қалам.

Зи қалби сипаҳ Тус чун бингарид,
Ғамӣ шуд чу ҷангӣ далерон бидид.

Бидонист, к-он марди Комус нест,
Чунон найзавар мард чуз Тус нест.

1205 Хурӯшон баромад³ зи қалби сипоҳ,
Ба ёрӣ бари Гев шуд кинахоҳ.

1. М-Замин пур зи мурда, ҳаво пуртагарг.

2. Бизад бар камаргоҳи Гев аз ниҳеб,
Бурун омадаш ҳарду по аз рикеб.
Чунон шуд синон аз камарбанди ӯй,
Ки мехост бугсист пайванди ӯй.

3. Л-биёмад.

Инонро бупечид Комус танг,
Миёни ду гурд андаромад ба ҷанг.

Бизад теғ бар гардани*¹ аспи Тус,
Ки шуд рӯи солор чун обнус.^{2*3}

Бияфтод аспу бичаст он далер,
Биистод бар сони гуррандашер.⁴

Ба найза пиёда⁵ ба овардгоҳ
Ҳама гашт бо ӯ ба⁶ пеши сипоҳ.

1210 Ду гурди гаронмояву як савор
Кашонӣ⁷ нашуд сер аз он корзор.

Бар ин гуна то тира шуд ҷои хур,
Ҳама буд бар дашт ҳар гуна шӯр.

Чу шуд дашт бар гунаи обнӯс,
Пароканда гаштанд Комусу Тус.

Сӯи хайма рафтанд ҳар ду гурӯҳ,
Яке сӯи дашту яке сӯи кӯҳ.

РАСИДАНИ РУСТАМ НАЗДИ ЭРОНИЁН

Чу гардун тихӣ шуд зи хуршеду моҳ,
Талоя баромад зи ҳарду сипоҳ.

-
1. М-Яке найза зад бар сари.
 2. ИЛ-б. 1207 нест.
 3. М-Баромад зи эронсипаҳ бӯку кӯс.
 4. ЛМ - Нахуст аспи Туси диловар бимонд,
Сипаҳбад бар ӯ номи Яздон бихонд.
 5. И-аз он пас.
 6. И-Пиёда ҳамегашт.
 7. И-Яке тан.

1215 Аз он дидагаҳ дида букшод лаб,
Ки шуд дашт пургарду¹ торик шаб.

Пур аз гуфтугӯй аст ҳомуну роғ,
Миёни ялон низ чандин чароғ.

Ҳамоно, ки омад гави пилтан
Дамону зи Зобул яке анчуман.

Чу бишнид Гударзу Кашвод тафт,
Шаби тира аз кӯҳи хоро бирафт.

Падид омад он аждаҳофаш дурафш,
Шаби тираву рӯи гетӣ бунафш.²

1220 Пиёда шуд аз асп Рустам ҳамон,
Пиёда биёмад чу боди дамон.

Гирифтанд мар якдигарро канор,
Хурӯше баромад зи ҳар ду ба зор.

Аз он номдорони гударзиён
В-аз он суд чустан, ки омад зиён.³

Бад-ӯ гуфт Гударз, к-«Эй паҳлавон,
Ҳушивору чангиву равшанравон!

Ҳама тоҷу тахт аз ту гирад фурӯғ,
Сухан ҳар чӣ гӯӣ, набошад дурӯғ.

1. ИЛ-пурхоку.

2. ТПЗИЛ - Чу Гударз рӯи Таҳамтан бидид,
Шуд аз оби дида рухаш нопадид.

3. ТПЗЛ - Ки ҳам хеш буданд аз дер боз,
Ки домоди ӯ буд гави сарфароз.
Ҳамон Бежан аз духтари пилтан
Гаве буд сарафроз дар анчуман.

1225 Ту эрниёнро зи мому падар
Бехию зи тахту зи ганчу гуҳар.¹

Чунонем бе ту, ки моҳӣ ба хок
Ба санг - андарун сар, тан андар мағок.²

Чу дидам ман ин хуб чехри туро,
Ҳам ин пурсиши гарму меҳри туро.

Маро сӯги он арҷмандон намонд,
Ба бахти ту чуз рӯи хандон намонд».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Дил шод дор,
Зи ҳар бад тани меҳтар³ озод дор,

1230 Ки гетӣ саросар фиреб асту ранҷ,
Сар ояд ҳама, чун намояд-т ганҷ.⁴

Якero ба бешӣ,⁵ якero ба танг,⁶
Якero ба ному якero ба нанг.

Ҳама рафт бояд, к-аз ин чора нест,
Маро бадтар аз марг патёра нест.

Равони ту з-он дард бедард бод,
Ҳама⁷ рафтани мо ба овард бод!»

1. ТПЗЛ - В-аз инҳо ҳама меҳтару беҳтарӣ,
Ки бе ту мабодо сару сарварӣ*.
Фузунӣ ту, эй паҳлавони замин,
Зи пилону шерон ба хангоми кин.

* Л-танҳо б. аввал мавҷуд аст.

2. ТПЗ - Ту аз дидаву дил гиromитарӣ,
Зи номоварон низ номитарӣ.

3. И-гетӣ тани хеш.

4. И-б. 1230 нест.

5. И-шодӣ.

6. ИМ-чанг.

7. И-Ҳамон.

Аз он пас чу огоҳ шуд Тусу Гев
В-аз Эрон набарда саворони нев,

1235 Ки Рустам ба кӯҳи Ҳамован расид,
Мар ўро чахондида Гударз дид.

Бирафтанд чун бод гурдон зи ҷой,
Хурӯш омаду нолаи каррной.¹

Сипоҳу сипаҳбад пиёда шуданд,
Миёнбаставу дилкушода шуданд.²

Хурӯше баромад зи лашкар бадард
Аз он куштагон зери хоки набард.

Дили Рустам аз дарди эшон бихаст,
Ба наввӣ ба кина миёнро бубаст.³

1240 Бинолид аз он пас зи дарди сипоҳ,
Чу огаҳ шуд аз кори овардгоҳ.

Басе пандҳо дод, гуфт: «Эй сарон,
Ба пеш омад имрӯз разми гарон.

Чунин аст оғозу анҷоми⁴ разм,
Якерост мотам, якерост⁵ базм».

1. ТПЗИЛ - Чу омад дурафши сипаҳбад паид,
Шаби тира Рустам ба лашкар расид*.

* Л-лашкар ба Рустам.

2. ТПЗ - Ба фарёд гуфтанд, к-эй паҳлавон,
Ба фарёди лашкар бирас, то тавон.
Ҳама дашт оғушта аз хуни мост,
Ҷаҳон тира аз бахти вожуни мост.
Намонда зи гударзиён зинда кас,
Ту акнун сипахро ба фарёд рас.

3. Л-б. 1239 нест.

4. Л-Фарҷом.

5. ИЛ-Хиромаш камон асту шамшер.

Саропарда зад гурди гетифурӯз,
Паси пушти ӯ лашкари Нимрӯз.

Ба кӯҳ-андарун хаймаҳо сохтанд,
Дурафши сипахбад барафрохтанд.¹

1245 Нишаст аз бари тахт-бар пилтан,
Ҳама номдорон^{*2} шуданд анҷуман.

Ба^{*3} як даст биншаст Гударзу Гев,
Ба дасти дигар Тусу гурдони нег.

Фурӯзон яке шамъ бинҳод пеш,
Сухан ронд ҳар гуна аз камму беш.

Зи кори бузургону чангу сипоҳ,
Зи тобанда хуршеду рахшанда моҳ.

Фаровон аз он лашкари бешумор
Бигуфтанд бо паҳлави⁴ номдор.

1250 Зи Комусу Шангул, зи ҳоқони Чин,
Зи Маншуру гурдони Туронзамин.

Зи Комус худ ҷои гуфтор нест,
Ки моро бад-ӯ роҳи дидор нест.

Дарахтест, бораш ҳама гурзу теғ,
Ки гар бар сараш^{*5} санг борад зи меғ,

-
1. ТПЗ- Ниҳоданд дар пеш тахте зи оч,
Ба ороиши тахт курсии соҷ.
 2. М-Бузургони лашкар.
 3. М-Зи.
 4. Л-Рустами.
 5. М-Натарсад агар.

Зи пилони чангӣ начӯяд гурез,
Сараш пур зи кина, дилаш пурситез.

Зи Маншур худ бар замин ҷой нест,
Чу гурд ӯ яке лашкаророй нест.

1255 Аз ин кӯҳ то пеши дарёи Шаҳд
 Дурафшу сипоҳ асту пилону маҳд.

Зи таргу зи ҷавшан худ андоза нест,
Бад-ин дашт як марди рухтоза нест.

Ҳама дашт хиргоҳу пардасарой
Зи дебои Чин аст карда ба пой.

Агар сӯи мо паҳлавони сипоҳ
Накардӣ гузар, кор будӣ табоҳ.

Сипос аз Худованди пирӯзгар,
Ки овардамон ранчу сахтӣ ба сар.

1260 Тани мо ба ту зинда шуд бегумон,
 Набуд ҳеч касро умеди замон.

В-аз он куштагон як замон паҳлавон
Ғамӣ гашту гирёну тираравон.

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Аз чарху моҳ
Бубин,¹ то сари тираҳоки сиёҳ.

Ҳама гурму дард асту² тимору ранч,
Бар ин аст расми сарои сипанч.

Чунин аст кирдори гардонсипеҳр,
Ғаҳе чангу заҳр асту ғаҳ нӯшу меҳр.

1. И-Бирав.

2. ИМ-набинӣ магар гурму.

1265 Агар кушта, гар мурда, ҳам бугзарем,
Сазад, гар ба чуну чаро нангарем.

Чунон рафт бояд, ки ояд замон,
Машав тез бо гардиши осмон.

Чаҳондори пирӯзгар¹ ёр бод,
Сари бахти душман нагунсор бод!

Аз ин пас ҳама кина боз оварем,
Чаҳонро^{*2} бар эшон ниёз оварем».

Бузургон бар ӯ хонданд офарин,
Ки бо афсару теғу тоҷу нигин

1270 Ҳамеша бизӣ номбардору шод,
Дари шоҳи пирӯз бе ту мабод!

ЛАШКАР ОРОСТАНИ ТУРОНИЁН ВА ЭРОНИЁН

Чу аз кӯх бифрӯхт гетифурӯз,
Ду зулфи шаби тира бигрифт рӯз.

Аз он чодари қир берун кашид,
Ба дандон лаби моҳ дар хун кашид.

Табира баромад зи пардасарой,³
Бирафтанд гурдони лашкар зи чой.

Сипаҳдор Ҳумон ба пеши сипоҳ
Биёмад ҳаме кард ҳар сӯ нигоҳ.

1. И-фирӯзгар.

2. М-чаҳоне.

3. ИЛ-ҳар ду сарой.

1275 Ки эрониёнро кӣ ёр омадаст?
Ки хиргоҳу хайма ба кор омадаст?»

Зи пирӯзадебо саропарда дид,
Фаровон ба гирд-андарун¹ парда дид.

Дурафшу синони сипахбад ба пеш
Ҳамон гардиши ахтар омад ба пеш.

Саропардае дид дигар сиёҳ,
Дурафше дурахшон ба кирдори моҳ.

Фарибурзи Ковус бо пилу кӯс
Фаровон зада хайма наздики Тус.

1280 Биёмад, ба Пирон пур аз ғам бигуфт,
Ки «Шуд рӯз бо ранчи бисёр чуфт.

Аз Эрон деху дору бонги хурӯш
Фаровон зи ҳар шаб фузун буд дӯш.

Ба танҳо бирафтам зи хайма пагоҳ,
Ба лашкар ба ҳар ҷой кардам нигоҳ.

Аз Эрон фаровон сипоҳ омадаст,
Ба ёрӣ бар ин размгоҳ омадаст.²

Зи дебо яке сабз парда сарой,
Яке аждаҳофаш дурафше ба пой.

1285 Сипоҳе ба гирд-андараш зобулӣ,³
Сипардору бо ханчари кобулӣ.

1. Л-гирдаш дарун.

2. И-б. 1283 нест.

3. И-зовулӣ.

Гумонам, ки Рустам зи наздики шох
Ба ёрӣ биёмад бар ин размгоҳ».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Бад рӯзгор,
Агар Рустам ояд бар ин корзор,¹

На Комус монад, на хоқони Чин,
На Шангул, на гурдони Туронзамин».

Ҳамон гаҳ² зи лашкаргаҳ андаркашид³,
Биёмад, сипахро ҳама бингарид.

1290 В-аз он чо дамон пеши⁴ Комус шуд,
Ба наздики Маншуру Фартус шуд,⁵

Ки «Шабгир аз эдар бирафтам пагоҳ,
Бигаштам ҳама гирди эронсипоҳ.

Ба ёрӣ фаровон сипоҳ омадаст,
Басе номвар кинахоҳ омадаст.

Гумонам, ки он Рустами пилтан,
Ки гуфтам ҳама пеши ин анчуман,

Ба ёрӣ биёмад кунун кинахоҳ
Зи наздикии^{*6} шоҳи эронсипоҳ».

1295 Бад-ӯ гуфт Комус, к-«Эй пурхирад,
Дилат яксар андешаи бад барад.

1. Л-6. 1287 нест:

ТПЗ- Чунон дон, ки дигар набошем шод,
Гар ин чо пагоҳ ояд он девзод.

2. Л-Ҳамоно.

3. Л-эдар.

4. И-сӯи.

5. ТПЗЛ - Чунин гуфт Пирон ба Комуси гурд,
Ки эй номбардори чангӣ на хурд.

6. М-Бирафт аз дари.

Чунон дон, ки Кайхусрав омад ба ҷанг,
Макун хира дилро бад-ин кор танг.

Зи Рустам ҷӣ ронӣ ту чандин сухун?
Зи Зобулситон ёд ҳаргиз макун.¹

Дурафши маро гар бубинад ба ҷанг,
Дилаш мотам орад ба ҳангоми ҷанг.*²

Бирав, лашкар орою баркаш сипоҳ,
Дурафш андаровар ба овардгоҳ.

1300 Чу ман бо сипоҳ андароям ба ҷанг,
Набояд, ки бошад шуморо³ диранг.

Бубинӣ ту пайкори мардон кунун,
Шавад дашт яксар чу дарёи хун.⁴

Дили паҳлавон з-он сухан шод гашт,
Зи андешаи Рустам озод гашт.

Биёмад дили шоду рои дуруст,
Равонро ба оби далерӣ бишуст.

Сипахро ҳама таргу ҷавшан бидод,
Ҳама кард гуфтори Комус ёд.

1305 В-аз он ҷойгаҳ пеши⁵ ҳокони Чин
Биёмад, бибӯсид рӯи замин.

-
1. ТПЛ - Ту гарсонӣ аз Рустами номдор,
Нахустин аз ӯ ман барорам димор.
 2. М-Ба дарёи Чин бархурӯшад наҳанг.
 3. И-Насозед зинҳор як дам.
 4. ТПЗ- Барафрозам ин теғу кӯполро,
Бибуррам сари Рустами Золро.
 5. ИМ-сӯи.

Бад-ӯ гуфт: «Шохо, анӯша будӣ,
Хирадро ба андеша¹ тӯша будӣ.

Сипардӣ^{2*3} яке роҳи душвору дур,
Харидӣ чунин ранчи моро ба сур.

Аз^{*4} ин сон ба озарми Афросиёб
Гузаштӣ ба киштӣ зи дарёи Об.

Сипоҳ аз ту дорад, ҳаме пушт рост
Чунон кун, ки аз гавҳари ту сазост.

1310 Биёрой пилон ба зангу дарой,
Ҷаҳон кар⁵ кун аз нолаи карной.

Ман имрӯз чанг оварам бо сипоҳ,
Ту бо пилу бо кӯс дар қалбгоҳ.

Нигаҳ дор пушти сипоҳи маро,
Ба абр андаровар қулоҳи маро.

Чунин гуфт Комуси чангӣ ба ман,
Ки ту пешрав бош аз ин анчуман.

Яке саҳт савгандҳои дароз^{*6}
Бихӯрду бароҳехт гурз аз фароз,^{*7}

1315 Ки имрӯз ман чуз бар ин гурз чанг
Наҷӯям, агар борад аз абр санг».

1. И-андоза.

2. И-Бирафти.

3. М-Буридӣ.

4. М-Бар.

5. ИЛ-пур.

6. М-Басе саҳт савгандҳои гарон.

7. М-гурзи гарон.

Чу бишнид хоқон, бизад каррной,
Ту гуфтӣ, ки дорад магар хок*¹ пой.

Зи бонги табира замину сипехр
Биларзиду з-эшон бибуррид мехр.

Бифармуд, то маҳд бар пушти пил
Бубастанду шуд рӯи гетӣ чу нил.

Биёмад гурозон ба қалби сипох,
Шуд аз гард гардун чу абри сиёҳ.

1320 Хурӯшидани зангу ҳиндидарой
Ҳама дил даровард гуфтӣ зи ҷой.

Зи бас тахти фирӯза^{2*3} бар пушти пил
Дурафшон ба кирдори дарёи Нил.*⁴

Ба чашм-андарун равшаноӣ намонд,
Ҳамон⁵ бо равон ошноӣ намонд.

Пур аз хок шуд чашму коми сипехр,
Ту гуфтӣ ба қир-андар андуда чехр.

Чу хоқон биёмад ба⁶ қалби сипох,
Ба чарх-андарун моҳ гум кард роҳ.

1325 Зи Комус чун кӯҳ шуд маймана,
Кашиданд бар сӯи хомун буна.

Сӯи майсара низ Пирон бирафт,
Бародар-ш Ҳумону Гулбод тафт.

1. М-кӯҳ.

2. Л-пирӯза.

3. М-Дурахшидани тахт.

4. М-Фурӯзон шуда дашт бар чанд мил.

5. ИЛ-Ҳама.

6. И-биёрост.

Чу Рустам бидид он, ки хоқон чӣ кард,
Биёрост лашкар ба дашти набард.

Бифармуд, то Тус барбаст кӯс,
Биёрост лашкар чу чашми¹ хурӯс.

Чунин гуфт Рустам, ки «Гардонсипехр
Бубинем, то бар кӣ гардад ба меҳр.

1330 Чӣ гуна бувад гардиши^{*2} осмон,
Киро з-ин бузургон сар ояд замон.

Дирангӣ набудам³ ба роҳ андаке,
Се манзил яке кард⁴ Рахшам яке.

Кунун сумми он боркаш кӯфтаст,
Зи роҳу зи ранҷ - андар ошуфтаст.

Наёрам бар ӯ кард нерӯ бәсе,
Шудан, чанг ҷустан ба пеши касе.

Як имрӯз дар чанг ёрӣ кунед,
Бар ин душманон комгорӣ кунед.⁵

1335 Сипаҳбад бизад ною рӯинахум,
Хурӯш омаду⁶ нолаи говдум.

Биёрост Гударз бар маймана,
Фиристод бар кӯхи хоро буна.

1. Л-ба сони.

2. М-бахшиши.

3. Л-Чунин гуфт Рустам.

4. Л-ҳаме кард.

5. ТПЗ - Бубинем фардо, ки то чун шавад,
Киро домани бахт пурхун шавад.

6. И-омад аз.

Фарибурзи Ковус бар майсара,
Цаҳон чун наистон шуда яксара.

Ба қалб-андарун Туси Нӯзарнажод,
Замин пур зи хоқу ҳаво пур зи бод.

Цаҳон шуд ба гард-андарун нопадид,
Касе аз ялон хештанро надид.

1340 Бишуд пилтан то сари теги кӯх,
Ба дидори хоқону туронгурӯх.

Сипах дид чандон, ки дарёи Рум
Аз эшон намудӣ чу як мӯҳра мум.

Кашониву Шукниву Заҳрӣ¹ сипоҳ,
Дигаргуна чавшан, дигаргун кулоҳ.

Цағониву Чиниву Сақлобу Ҳинд,
Гаҳониву Румиву Наҳриву Синд.

Забони² дигаргун ба ҳар гӯшае,
Дурафше навоину нав тӯшае.

1345 Зи пилону ороиши тахти оҷ,
Ҳамон ёраву афсару тавқу тоҷ -

Чунон буд яксар чу боғи биҳишт,
Ба дидори эшон чи хубу чи зишт.

Бар он кӯҳсар монд Рустам шигифт,
Ба баргаштан андеша андар гирифт,

1. Л-Ҳаррӣ.

2. Л-Забоншон.

Ки то чун намояд ба мо чарх меҳр,
Чӣ бозӣ кунад пиргашта сипеҳр.¹

Фуруд омад аз кӯху дил бад накард,²
Гузар бар сипоҳу сипаҳбад накард.³

1350 Ҳама гуфт, то ман камар бастаам,
Ба як сол як ҷой наншастаам.

Фаровон сипаҳ дидаам пеш аз ин,
Надидам, ки лашкар будӣ беш аз ин.

Бифармуд, то баркашиданд кӯс,
Ба ҷанг андаромад сипаҳдор Тус.

Аз он кӯҳсар сӯи ҳомун кашид,
Ҳама найза аз кина дар хун кашид.

Ҳама нима^{*4} аз рӯз лашкар гузашт,
Кашиданд саф бар ду фарсанги дашт.

1355 Зи гарди сипаҳ равшаноӣ намонд,
Зи хуршед шабро ҷудоӣ намонд.

Зи найза,⁵ зи пайкон ҳаво тира гашт,
Ҳама офтоб андар он хира гашт.

1. ТПЗ - Бинолид, к-эй кирдгори баланд,
Ба гетӣ туй бартар аз чуну чанд.
Нигорандаи гунагун ҷонвар,
Фурӯзандаи анҷуму моху х(в)ар.
Дар ин разм ёрӣ деҳ, эй бениёз,
Ки бечора моему ту чорасоз.
Магар бахшишат ёрмандӣ диҳад,
Ба пирӯзиям сарбаландӣ диҳад.

2. И-Кӯх дил пур зи дард.

3. И-Сипоҳи Фарибурз кард.

4. М-нима.

5. Л-парру.

Хурӯши саворону аспон ба дашт
Зи Бахрому Кайвон ҳаме баргузашт.

Зи чӯши саворону захми табар
Ҳаме санги хоро баровард пар.

Ҳама теғу соид зи хун гашта лаъл,
Хурӯшон шуда¹ хок дар зери наъл.

1360 Дили марди баддил² гурезон зи тан,
Далерон зи хафтон бурида кафан.³

Ба лашкар чунин гуфт Комуси гурд,
Ки «Гар осмонро бибояд супурд,

Ҳама теғу гурзу каманд оваред,
Бар ин размгоҳи баланд оваред.

Чаҳончӯйро чон ба чанг⁴ андар аст.
В-агарна⁵ сараш зери санг-андар аст».

РАЗМИ РУСТАМ БО АШКБЀС

Далере, ки буд номи ӯ Ашкбӯс,
Ҳаме бархурӯшид бар сони кӯс.

1365 Биёмад, ки чӯяд аз Эрон набард,
Сари ҳамнабард андарорад ба гард.

1. И-дили.

2. И-пурдил.

3. ТПЗИЛМ- Бирафтанд ҳар чой шерони нар,
Уқоби диловар бияфканд пар.
Намонд эҷ бо рӯи хуршед ранг,
Ба чӯш омада кӯҳи хорову санг*.

*Л-танҳо б. дувум дида шуд; И-танҳо б. яқум мавҷуд аст.

4. И-ном чанг; Л-чанг.

5. И-В-агарне.

Хурӯшид, к-«Эй номдорони мард,
Кадам аз шумо ояд андар набард?

Кӣ гардад ба овард бо ман дарун,
Бад-он то биронам аз ӯ чӯи хун?»^{1*2}

Чу Руххомро гуфт омад ба гӯш,
Хурӯшиду омад чу дарё ба чӯш.³

Камонаш камини саворон гирифт,
Бар он номвар тирборон гирифт.

1370 Чаҳончӯй дар зери пӯлод буд,
Ба хафтон-ш - бар тир чун бод буд.

Бароҳехт Руххом гурзи гарон,
Ғамӣ шуд зи пайкор дасти сарон.

Набуд коргар гурз бар тарги ӯй,
Агарчанд мечуст худ марги ӯй,

Ба гурзи гарон даст бурд Ашкбӯс,
Замин оҳанин шуд, сипехр обнӯс.

Бизад гурз бар тарги Руххоми гурд,
Кулаҳхӯди ӯ гашт з-он захм хурд.⁴

1. ИЛ- Бишуд тез Руххом бо хӯду кабр,
Ҷаме гарди разм андаромад ба* абр.
Баровехт Руххом бо Ашкбӯс,
Баромад зи харду сипаҳ бӯку кӯс.

* И-Ҷаме бархурӯшид бар сони.

2. М-Пас аз б. 1267 ин б. омада:
Камоне, ки будӣ зех аз чарми шер,
Ба чанг андароварду омад далер.

3. ИЛ-б. 1368 нест.

4. ИЛ-б. 1374 нест.

1375 Чу Рухҳом гашт аз Кашонӣ сутӯх,
Бупечид аз ӯ рӯю шуд сӯи кӯх.

Зи қалби сипоҳ андарошуфт Тус,
Бизад асп, к-ояд бари Ашкбӯс.

Тахамтан барошуфту бо Тус гуфт,
Ки «Рухҳомро чоми бода-ст чуфт.

Ба май-дар¹ ҳаме^{*2} тегбозӣ кунад,
Миёни ялон сарафрозӣ кунад.

Кучо шуд кунун рӯи чун сандарус,
Саворе набуд камтар аз Ашкбӯс.

1380 Ту қалби сипахро ба оин бидор,
Ман акнун пиёда кунам корзор».

Камонро ба зеҳ-бар ба бозу фиканд,
Ба банди камар-бар бизад тир чанд.³

Хурӯшид, к-«Эй марди чангозмой,
Ҳамовардат омад, марав боз қой».

Кашонӣ бихандиду хира бимонд,
Инонро гарон карду ӯро бихонд.

Бад-ӯ гуфт хандон, ки «Номи ту чист?
Тани бесаратро⁴ кӣ хоҳад гирист?»

1. И-сар-бар.

2. М-Ба базм андарун.

3. ТП - Яке тир дар даст ранг обнус,
Хиромиду омад бари Ашкбӯс.

4. И-Ки бе-тан саратро.

1385 Тахамтан бад-ӯ гуфт, к-«Эй шумтан,
Чӣ пурсӣ ту номам дар ин анчуман?»¹

Маро моми ман ном марги ту кард,
Замона маро путки тарги ту кард».

Кашонӣ бад-ӯ гуфт: «Бе борагӣ
Ба куштан диҳӣ тан ба якборагӣ».

Тахамтан чунин дод посух бад-ӯй,
Ки «Эй беҳуда марди пархошчӯй,

Пиёда надидӣ, ки чанг оварад,
Сари саркашон² зери санг³ оварад?»

1390 Ба шаҳри ту шеру палангу наҳанг
Савор андароянд ҳар се ба чанг?

Ҳам акнун туро, эй набарда савор,
Пиёда биёмӯзамат корзор.

Пиёда маро з-он фиристод Тус,
Ки то асп бистонам аз Ашкбӯс.

Кашонӣ пиёда шавад ҳамчу ман,
Бад-ӯ рӯйхандон шаванд⁴ анчуман.

Пиёда беҳ аз чун ту сесад⁵ савор
Бар ин дашту ин рӯзу ин корзор».

-
1. ЛИМ - Тахамтан чунин дод посух, ки ном
Чӣ пурсӣ, ки ҳаргиз набинӣ ту ком.
 2. И-Душманон.
 3. Л-чанг.
 4. Бар ин рӯз хандон шаванд.
 5. ИЛ-бошад.

1395 Кашонӣ бад-ӯ гуфт: «Куят силех,
Набинам ҳаме чуз фиребу¹ мазех?»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Тиру камон
Бубинӣ, к-ат акнун сар орад² замон».

Чу нозаш ба аспи гаронмоя дид,
Камонро ба зеҳ карду андаркашид.

Яке тир зад бар бари³ аспи ӯй,
Ки асп⁴ андаромад зи боло ба рӯй.

Бихандид Рустам, ба овоз гуфт,
Ки «Биншин ба назди⁵ гаронмоя чуфт.

1400 Сазад гар бигирӣ сараш дар⁶ канор,
Замоне баросой аз корзор».⁷

Камонро ба зеҳ кард пас Ашкбӯс,
Тани⁸ ларз-ларзону рух сандарус.

Ба Рустам ба он гаҳ⁹ биборид тир,
Таҳамтан бад-ӯ гуфт бар хир-хир:¹⁰

«Ҳаме ранча дорӣ тани хешро,
Ду бозуву чони бадандешро».

1. ИЛ-фусуну.

2. Л-ки акнун сар омад.

3. И-сари.

4. И-Савор.

5. ИЛ-пеши.

6. Л-бидорӣ сараш бар.

7. ТПЗ- Ки нозиданат буд бо ӯ базе,
Надорад чу ту низ ӯ ҳам касе.

8. М-танаш.

9. М-Ба бабри баён-бар.

10. Л-хира-хир.

Таҳамтан ба банди камар бурд чанг,
Гузин кард як чӯба тири¹ хаданг.²

1405 Хаданге баровард пайкон чу об,
Ниҳода бар ӯ чор парри уқоб.

Бимолид чочикамонро ба даст,
Ба чарми гавазн андаровард шаст.

Сутун кард чапрову хам кард³ рост,
Хурӯш аз хами чархи чочӣ бихост.⁴

Чу сӯфораш омад ба паҳнои гӯш,
Зи чарми гавазнон баромад хурӯш.

Чу пайкон бибӯсид ангушти ӯй,
Гузар кард аз мӯҳраи пушти ӯй.⁵

1210 Чу зад тир бар синаи Ашкбӯс,
Сипеҳр он замон дасти ӯ дод бӯс.

Қазо гуфт: «Гир»-у қадар гуфт: «Дех!»
Фалак гуфт: «Аҳсан», малак⁶ гуфт: «Зеҳ!»

Кашонӣ ҳам андар замон ҷон бидод,
Ту гуфтӣ, ки ӯ худ⁷ зи модар назод.

Назора бар эшон дурӯя сипоҳ,
Ки карданд пайкори гурдон нигоҳ.

1. Л-тири дигар.

2. И - Бимолид Рустам камонро ба чанг,
Ниғаҳ кард он гаҳ ба тири хаданг.

3. Л-чаппу хам овард.

4. И-б. 1405-1407 нест.

5. И-б. 1409 нест.

6. Л-аҳсангу маҳ.

7. И-Чунон шуд, ки гуфтӣ.

Нигаҳ кард Комусу хокони Чин
Бад-он бурзу болову он зӯру кин.

1415 Чу баргашт Рустам, ҳам андар замон
Саворе фиристод хокон дамон,

К-аз он номвар тир берун кашид,
Ҳама тир то пар-ш¹ дар хун кашид.

Миёни сипаҳ тир бугзоштанд,²
Мар он тирро³ найза пиндоштанд.

Чу хокони Чин парру пайкони тир-
Нигаҳ кард, барно дилаш гашт пир.

Ба Пирон чунин гуфт, к-«Ин мард кист?
Зи гурдони Эрон варо ном чист?

1420 Ту гуфтӣ, ки «Лахте фурӯмоянд,
Зи гарданкашон камтарин поянд».

Кунун найза бо тири эшон якест,
Дили кӯҳ дар чангашон андакест.

Ҳама хор кардӣ саросар сухун,
Чуз он буд, ки гуфтӣ зи сар то ба бун».

Бад-ӯ гуфт Пирон, к-«Аз эронсипоҳ
Касеро надонам бад-ин пойгоҳ.

Кучо тири ӯ бугзарад бар дарахт,
Надонам чӣ дорад ба дил шӯрбахт.

1. ИЛ-парр.

2. И-Ҳама лашкар он тир бардоштанд.

3. ИМ-Саросар ҳама.

1425 Аз эрониён Геву Тусанд мард,¹
 Ки бо фарру бурзанду бо дастбурд.²

 Дар овард Ҳумон бaсе пеши Тус,
 Ҷаҳон кард бар гунаи обнус.

 Ба Эрон надонам, ки ин мард кист?
 В-аз ин лашкар ўро ҳамовард кист?

 Шавам, то бипурсам ба пардасарой,
 Биёрем³ ноком⁴ номаш ба ҷой».

ПУРСИДАНИ ПИРОН АЗ ОМАДАНИ РУСТАМ

 Биёмад пурандешаву рўйзард,
 Бипурсид аз он номдори мард.⁵

1430 Ба Пирон чунин гуфт Ҳумони гурд,
 Ки «Душман надорад хирадманд хурд.

 Бузургони Эрон кушодадиланд,
 Ту гўй, ки оҳан ҳаме бугсиланд.

 Кунун то биёмад аз Эрон сипоҳ,
 Ҷаме бархурўшанд аз он размгоҳ».

 Бад-ў гуфт Пирон, ки «Ҳарчанд ёр
 Биёяд бари Тус аз Эрон савор.

1. Л-гурд.

2. Л-дастбурд.

3. ИЛ-биёранд.

4. И-ночор.

5. ТПЗ- Ки ин номдори пиёда кӣ буд,
 К-аз он гуна омад набард озмуд?
 Ҳамоно ки Рустам бад-ин размгоҳ
 Ба ёрӣ биёмад зи наздики шох.

Чу Рустам набошад, аз \bar{y}^1 бок нест,
Зи Рухҳому Гургин дилам² чок нест.

1435 Чунон дон, ки чангӣ чуз³ аз Тус нест,
Фарибурзу Гургин чу Комус нест.⁴

Сипахро чу разми гарон аст пеш,
Бичӯянд ҳар як бад-ин номи хеш».

В-аз он ҷойгаҳ назди Комус тафт
Ба наздики Маншуру Фартус рафт.

Чунин гуфт, к-«Имрӯз разми бузург
Бирафту паидид омад аз меш гург.

Бубинед, то чораи кор чист,
Бар ин хастагиҳо пурозор^{*5} кист».

1440 Бад- \bar{y}^6 гуфт Комус, к-«Имрӯз чанг
Чунон буд, ки ном андаромад ба нанг.

Ба разм-андарун кушта шуд Ашкбӯс
В-аз он шодмон шуд дили Геву Тус.

Дилам з-ин пиёда ба ду ним шуд,^{*7}
К-аз \bar{y} лашкари мо пур аз бим шуд.^{*8}

Ба болои \bar{y} бар замин мард нест,
Дар ин^{*9} лашкар \bar{y} ро ҳамовард нест.

-
1. И-наёмал маро; Л-варо.
 2. Л-Гургин маро дил ба ду.
 3. ИЛ-чангитар.
 4. И-ҳарду якест.
 5. М-Ва эрониёнро ҳамовард.
 6. ИЛ-Чуншин.
 7. М-гашт.
 8. М-гашт.
 9. М-Ва аз.

Камонаш ту дидиву тир эдар аст,
Ба нерӯ зи шерӣ¹ жиён баргар аст.

1445 Ҳамоно, ки он сагзии ҷангҷӯӣ,
Ки чандон^{*1} ҳаме баршумурдӣ ту з-ӯӣ.

Пиёда бад-ин размгоҳ омадаст,
Ба ёрии эронсипоҳ² омадаст».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «ӯ дигар аст,
Саворе сарафроз³ кундовар аст».

Бипурсид пас⁴ марди бедордил,
Кучо баста буд андар он кор дил,

Ки баргӯӣ бо ман,^{*5} ки «Он шермард
Чӣ гуна хиромад ба дашти набард?

1450 Зи болову⁶ зӯраш^{*7} чӣ дорӣ нишон,
Чӣ гӯяд ба овард бо саркашон?

Чӣ гуна-ст мардиву дидори ӯӣ,
Чӣ гуна шавам ман ба пайкори ӯӣ?

Гар эдун, ки ӯяст, к-омад зи роҳ,
Маро рафт бояд ба овардгоҳ».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Ин худ мабод,
Ки ӯ эдар ояд^{*8}, кунад разм ёд.

1. ИМ-пили зи пили.

2. Л-ёри зи наздики.

3. Л-сарафроз.

4. И-аз ӯ.

5. – моро.

6. ИЛ-бозуву.

7. М-рӯяш.

8. М – бо ӯ саворе.

Яке мард бинӣ чу сарви саҳӣ,
Ба дидор бо зебу бо фаррахӣ.

1455 Басо размгоҳон, ки Афросиёб
Аз ӯ гашт печону¹ дида пуроб.

Яке размсозест² хусравпараст,
Нахуст ӯ барад сӯи шамшер даст.

Ба кини Сиёвуш кунад корзор,
Кучо ӯ бипарвардаш андар канор.

Силеҳи варо барнатобад касе,
Кунад озомоиш зи гурдон³ базе.

Ба разм-андарун чун бубандад миён,
Танаш зӯр дорад чу шери жиён.

1460 Набаргирад аз ҷой гурзаш наҳанг,
Агар бифканад бар замин рӯзи чанг.

Зеҳе бар камонаш - бар аз чарми шер,
Яке тиру пайкони ӯ даҳ ситер.

Агар санги хоро ба чанг оядаш,
Шавад мум в-аз мум нанг оядаш.

Ба разм андарояд, бипӯшад зирех,
Яке ҷавшан аз бар бубандад гирех.

Яке чома дорад зи чарми паланг,
Бипӯшад ба бар, андарояд ба чанг.

1. И-Гашта бечора.

2. И-номдорест.

3. И-Зи мардон кунад озмоиш.

1465 Ҳаме ном бабри баён хонадаш,
Зи хафтону ҷавшан фузун донадаш.

Насӯзад бар оташ, на бар об тар
Шавад, чун бипӯшад барояд-ш пар.

Яке Рахш дорад ба зер - андарун,
Ки гӯй равон шуд куҳи Бесутун.

Наёромад аз бонг ҳангоми ҷанг,
Ҳаме оташ афрӯзад аз хоку санг.

Або ин шигифтӣ ба рӯзи набард,
Сазад, гар надорӣ ту ўро ба мард.

1470 Бар ин шоҳу ин ёлу бозуву кифт,
Ҳунарманд бошӣ, набошад шигифт».

Чу бишнид Комуси бисёрхуш,
Ба Пирон супурд он замон чашму гӯш.

Ҳамоно, хуш омад-ш гуфтори ўй,
Барафрӯхт з-ин кор бозори ўй.

Ба Пирон чунин гуфт, к-«Эй паҳлавон,
Ту бедордил бошу равшанравон.

Бубин, то чӣ хоҳӣ зи савганди сахт,
Ки хӯрданд шоҳони бедорбахт.

1475 Хурам ман кунун з-он фузун пеши ту,
Ки равшан шавад з-он дили реши¹ ту,

Ки зин барнадорам ман аз пушти бўр,
Ба нерӯву зӯри худованди*² хур.

1. ИЛ-дилу кеши.

2. М-нерӯи Яздону кайвону.

Магар ҷони¹ ту шоду равшан кунам,
Бар эшон^{*2} ҷаҳон ҷашми сӯзан кунам».

Басе офарин хонд Пирон бад-ӯй,
Ки «Эй шоҳи бинодили ростгӯй,

Ба коми ту гардад ҳама кори мо,
Намондаст бисёр пайкори мо».

1480 В-аз он ҷойгаҳ гирди лашкар бигашт,
Ба ҳар пардаву хаймае баргузашт.

Бигуфт ин суҳан пеши хоқони Чин,
Ҳама гуфт бо ҳар касе³ ҳамчунин.

ЛАШКАР ОРОСТАНИ ТУРОНИЁН ВА ЭРОНИЁН

Зи хуршед чун шуд ҳаво лаълфом,
Шаби тира бар чарх бугзорд гом.

Далерони лашкар шуданд анҷуман,
Ки буданд донову шамшерзан.

Ба хиргоҳи⁴ хоқони Чин омаданд,
Ҳама дил пур аз разму кин омаданд.

1485 Чу Комуси пилафкани^{*5} шермард,
Чу Маншури ҷангӣ-сипехри набард.

1. ИМ-бахти.
2. М-Эрон.
3. И-анӯша бизӣ.
4. И-даргоҳи.
5. М-Мардафкану.

Шамирони Шугниву¹ Шангул зи Ҳинд,
Зи Сақлоб чун Кундуру шоҳи Синд.²

Басе³ рой зад разро ҳар касе,
Аз⁴ Эрон сухан гуфт ҳар кас басе.⁵

В-аз он пас бар он рояшон шуд дуруст,
Ки яксар ба хун даст боист шуст.

Бирафтанд яксар*⁶ ба ороми хеш,
Ба хайма бибуданд бо коми хеш.

1490 Чу борику хаммида шуд пушти мох,
Зи торик зулфи шабони сиёҳ.

Ба наздики хуршед чун шуд дуруст,
Баромад пур аз обу рухро бишуст,

Сипоҳи ду лашкар баромад ба чӯш,
Ба чархи баланд андаромад хурӯш.

Чунин гуфт хоқон, ки «Имрӯз чанг
Набойд, ки бошад чу дӣ бо диранг.

Гумон бурд бояд, ки Пирон набуд,
Ки⁷ бе ӯ нашоюд набард озмуд.

1. Л-Шикнӣ.

2. ТПЗ- Каҳори Каҳонӣ савори далер,
Дигар Чингиш он номбардори шер.
Бузургони Турон, сарони Хутан
Ҳама пеши хоқон шуданд анчуман.

3. ЛМ-Ҳаме.

4. Л-В-аз.

5. И-б. 1486, 2487 нест.

6. М-ҳар як.

7. Л-На.

1495 Ҳама ҳамгинон размсоз омадем,
Ба ёрӣ зи роҳи дароз омадем.

Гар имрӯз чун дӣ диранг оварем,
Ҳама номи мардӣ¹ ба нанг оварем.

Ва дигар, ки фардо зи Афросиёб
Сипос андарорему чӯем^{2*3} хоб.

Яке разм бояд, ҳама ҳамгурӯх
Шудан пеши лашкар ба кирдори кӯх.

Зи даҳ кишвар эдар сарафроз ҳаст,
Ба хобу ба хӯрдан нашояд нишаст».

1500 Бузургон зи ҳар чой бархостанд,
Ба хоқони Чин хоҳиш оростанд,

Ки «Бар лашкар имрӯз фармон турост,
Ҳама кишвари Чину туркон турост.

Як имрӯз бингар бар ин чойгоҳ,⁴
Ки шамшер борад зи абри сиёҳ».

В-аз ин рӯй Рустам ба эрониён
Чунин гуфт, к-«Акнун сар омад замон.

Агар кушта шуд з-ин сипоҳ андаке,
Нашуд бешу кам аз ду-се сад яке.

1505 Чунин яксара дил мадоред танг,
Нахоҳам тани зинда бе ному нанг.

1. ЛМ-Номчустан.

2. Л-андар ором чӯему хоб.

3. М-гирем.

4. ИЛ-размгоҳ.

Ҳама лашкари турк аз Ашкбӯс
Бирафтанд рухсора чун обнӯс.

Ҳама яксара дил пур аз кин кунед,
Саворон бурӯҳо пур аз чин кунед,

Ки ман Рахшро бастам имрӯз наъл,
Бар ӯ кард хоҳам ба хун тег лаъл.

Бисозед, к-имрӯз рӯзе нав аст,
Замин сар ба сар ганчи Кайхусрав аст.

1510 Миёнро бубандед дар корзор,
Ҳама тоҷ ёбед бо гӯшвор.

Зи ман бадраву ҳадяи зобулӣ-
Биёбеду ҳам шораи кобулӣ».¹

Бузургон бар ӯ хонданд офарин,
Ки «Бе ту мабодо кулоҳу нигин!»².

Бипӯшид Рустам силеҳи набард,
Ба овардгах рафт бо дорубард.

Зиреҳ зер буд, чавшан андар миён,
Ба боло бипӯшид бабри баён.

1515 Зи пӯлоди³ Чин тарг бар^{*4} сар ниҳод,⁵
Ҳама кард бадхоҳаш аз марг ёд.

1. Л-6. 1511 нест.

2. ТПЗ - Ҷаҳонпахлавониву мо бандаем,
Зи ту эминему ба ту зиндаем.

3. Л-фӯлоди.

4. М-Гаронмоя мигфар.

5. И-Гаронмоя мигфар ба сар барниҳод.

Ба фармуди¹ Яздон миёнро бубаст,
Нишаст аз бари Рахш чун пили маст.

Зи болои ӯ осмон хира гашт,
Замин аз паи аспи^{*2} ӯ тира гашт.

КУШТА ШУДАНИ АЛВО БА ДАСТИ КОМУС

Баромад зи ҳарду сипаҳ бӯқу кӯс,
Намонд эҷ роҳи³ фусуну фусӯс.⁴

Ҳаме⁵ ларз-ларзон шуда дашту кӯҳ,
Замин шуд зи наъли сутурон⁶ сутӯҳ.

1520 Аз он рӯй Комус бар маймана,
Паси пушти ӯ жандапилу буна.

Абар майсара лашкаророи Ҳинд,
Зирехдору дар чанг румӣ паринд.

Ба қалб-андарун ҷои хоқони Чин
Шуда осмон тору чунбон замин.

В-аз ин рӯ Фарибурз бар майсара -
Чу хуршеди тобон зи⁷ бурчи бара.

Сӯи⁸ маймана пури Кашвод буд,
Нухуфта танаш⁹ зери пӯлод¹⁰ буд.

1. ИЛ-фармони.

2. М-Раҳши.

3. И-касро.

4. ТПЗ - Ту гуфтӣ, ки дарё ба мавҷ - андар аст,
Уқоби аҷал сӯи авҷ - андар аст.

5. Л-Ҳама.

6. Л-омад аз наъли аспон.

7. ИЛ-ба.

8. ИМ-Абар.

9. И-Ки китфаш ҳама.

10. Л-фӯлод.

1525 Ба калб - андарун Туси Нӯзар ба пой,
Ба пеши сипаҳ кӯс бо каррной.

Баромад зи хар сӯи лашкар хурӯш,
Ҳама пилро з-он бидаррид гӯш.

Ҳама дуди оташ баромад зи об,
Набинад чунон ҷанг¹ ҷангӣ ба хоб.

Нахустин, ки омад миёни ду саф,
Зи хуни ҷигар бар лаб оварда каф.

Сипаҳбад сарафроз Комус буд,
Ки бо лашкару пилу бо кӯс буд.

Ҳама бархурӯшид чун пили маст
Яке гурзаи говпайкар ба даст²,

1530 Ки «Он ҷангчӯи пиёда кучост,
Ки аз номдорон ҳама разм хост?

Кунун гар биёяд, бубинад камон,
Ба тиру камонаш сар ояд замон.

Варо дида буданд гурдони невр,
Чу Туси сарафрозу Рухҳому Гев.

Касеро наёмад ҳама разм рой,
Зи гурдони Эрон тикӣ монд ҷой,

1535 Ки бо ӯ касеро набуд пой ҷанг,
Саворон чу охуву ӯ чун паланг».

1. ИМ-разм.

2. ТПЗЛ - Чу омад ба майдон, забон баркушод,
Ба гурдони гарданкаш овоз дод.

Яке Зобулї буд, Алво ба ном,
Сабук теги кин баркашид аз ниём.

Кучо найзаи Рустам ӯ доштї,
Паси пушти ӯ ҳеч нагзоштї.¹

Басе ранч бурда ба кори инон,
Биёмӯхта тиру гурзу синон.

Ба ранчу ба сахтї чигар сӯхта,^{*2}
Зи Рустам ҳунархо биёмӯхта.^{3*4}

1540 Чї гуфт он сухангӯи донои пир,
Сухан чун аз ӯ бишнави, ёд гир.⁵

Машав ғарра⁶ з-оби ҳунарҳои хеш,
Ниғаҳ дор бар ҷойғаҳ пой хеш.

Чу чашма бари жарфдарё⁷ барї,
Ба девонагї монад ин доварї.⁸

Чу Алвой оҳанги Комус кард,
Ки ҷӯяд ба новард бо ӯ набард,

1. И-б. 1537 нест.

2. М-сӯхта буд.

3. ТПЗ - Шуд, оҳанги оварди Комус кард,
Ки аз вай барорад бар овард гард.
Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Хушёр бош,
Ба оварди ин гурд бедор бош».

4. М-биёмӯхта буд.

5. И-б. 1540 нест.

6. Л-гарка.

7. И- Чу ту чашмаро сӯи дарё.

8. ТПЗ- Макун така бар гурзу кӯполи худ,
Бидузд аз каманди ялон ёли худ.
Ҳамоварди худ ҳамчу худ баргузин,
Ба хира маёрой тундї бар ин.

Ниходанд овардгоҳе бузург,
Кашонӣ биёмад ба кирдори гург.

1545 Бизад найзаву баргирифташ зи зин,
Бияндохт осон ба рӯи замин.

Инонро гарон карду ўро ба наъл,
Ҳамае гуфт, то хок аз ў гашт лаъл.

КУШТА ШУДАНИ КОМУС БА ДАСТИ РУСТАМ

Таҳамтан зи Алво бишуд дардманд,
Зи фитрок букшод печон каманд.

Чу оҳанги ҷанги ялон доштӣ,
Камандеву гурзе гарон доштӣ.

Биёмад, биғуррид чун пили маст,
Каманде ба бозуву гурзе ба даст.

1550 Бад-ў гуфт Комус «Чандин мадам
Ба нерӯи ин риштаи шастхам».

Чунин дод посух мар ўро,¹ ки «Шер
Чу нахчир бинад, биғуррад далер.

Нахустин бар ин кин ту бастӣ камар
В-аз Эрон бикӯштӣ яке номвар.

Ҳамае ришта хонӣ каманди маро,
Бубинӣ кунун танг² банди маро.

Замона туро, эй кашонӣ, биронд,
Чу эдар будат хок, ҷое намонд».

1. ИЛМ-посух овард Рустам.

2. ИЛ-тангу.

1555 Барангехт Комуси чангӣ саманд,
Ҳамоварди ӯ пил буд бо каманд.

Дарандохт теғи парандовараш,
Ҳаме хост аз тан гусистан сараш.

Сари теғ бар гардани Рахш х(в)ард,
Бибуррид баргустувони набард.

Наёмад тани аспро^{1*2} з-он газанд,
Гави пилтан ҳалқа кард он каманд.

Бияндохт в-афкандаш андар миён,
Барангехт аз чой пили жиён.

1560 Ба рон андароварду кардаш дувол,
Уқобе шуда Рахши бопарру бол.

Савор аз далерӣ бияфшурд рон,
Сабук шуд инону рикебаш гарон.

Ҳаме хост, к-он хом хамми каманд
Ба нерӯи тан бугсалонад зи банд.

Шуд аз ҳуш Комусу нагсаст хом,
Гави пилтан Рахшро кард ром.

Инонро бупечиду ӯро зи зин.
Нагун андарафканду³ зад бар замин.

1565 Биёмад бубасташ ба хамми каманд,
Бад-ӯ гуфт: «Акнун шудӣ бегазанд.

1. ИЛ-Рахшро.
2. М-Рахшро.
3. Л-оварду.

Зи ту тунбалу чодуӣ дур гашт,
Равонат бари дев муздур гашт.¹

Ду даст аз паси пушт басташ чу санг,
Ба хамми каманд андарафканд чанг.

Пиёда биёмад ба эронсипох,
Ба зери каш-андар тани кинахох.

Ба гурдон чунин гуфт, к-«Ин размчӯй
Зи бас зӯри кин андаромад ба рӯй.

1570 Чунин аст расми сарои фиреб,
Гаҳе бар фарозу гаҳе бар нишеб.

Аз ӯ шодмонӣ в-аз ӯ мустаманд,
Гаҳе бар замин, гаҳ ба абри баланд.

Кунун ин сарафроз марди далер,
Ки будӣ ҳамеша ҳамоварди шер,^{*2}

Ба Эрон ҳаме шуд, ки вайрон кунад,
Бару буми мо ҷои шерон кунад.

Ба Зобулситону ба Кобулситон
На айвон бувад низу^{*3} на гулситон,

1575 Наяндозад аз даст кӯполро,
Магар гум кунад Рустами Золро.⁴

Кафан шуд кунун миғфару чавшанаш,
Зи хок афсару гӯр пероҳанаш.

-
1. ТПЗ - Сар омад ба ту бар хама разму кин,
Набинӣ дигар раҳ кашониву Чин.
 2. М-Набудӣ ҳамоварди ӯ наррашер.
 3. М-Намонад на айвону на.
 4. И-Бидаррад зи чанговарон болро.

Шуморо ба куштан чӣ гуна-ст рой,
Ки шуд кори Комуси ҷангӣ зи пой?

Бияфканд бар хок пеши сарон,
Зи лашкар бирафтанд кундоварон.

Танашро ба шамшер карданд чок,
Ба хун ғарқа шуд зери ӯ сангу хок.

1580 Чунин аст расми сипехру замон,
Ғаҳе бо ғаму дарду ғаҳ шодмон.

Ҳама дарду ранҷ асту тимору ғам,
Ба мардӣ набошад туро бешу кам.

Танат зери бори гуноҳ-андар аст,
Равонат ба тимори ҷоҳ-андар аст.¹

Ба мардӣ набояд шудан дар гумон,
Ки бар ту дароз аст дасти замон.

Ҳама то тавонӣ, ба некӣ гирой,
Ситоиш кун ӯро, ки шуд раҳнамоӣ.

1585 Ба поён шуд ин разми Комуси гурд,
Ҳама шуд, ки ҷон оварад, ҷон супурд.

Кунун разми хоқони Чин оварем,^{*2}
Ҳамон расми мардиву кин оварем.^{3*4}

1. И-б. 1580-1582 нест.

2. М-оварам.

3. И-б. 1584-1586 нест.

4. М- Ялонро бад ин дашти кин оварам.

ДОСТОНИ РУСТАМ БО HOҶОНИ ЧИН

ХАБАР ЁФТАНИ HOҶОН АЗ КУШТА ШУДАНИ КОМУС

Кунун, эй хирадманди равшанравон,^{*1}
Ба чуз номи Яздон магардон забон,^{*2}

Ки ўяст бар некуй раҳнамой,
Аз ўяст гардуни гардон ба ҷой.³

Ҳаме бугзарад бар ту айёми ту,
Сарое чуз ин бошад ороми ту.

Бибошӣ бар ин гуфта ҳамдостон,
Ки деҳқон ҳаме гӯяд аз бостон.

5 Аз он пас хабар шуд ба хоқони Чин,
Ки шуд кушта Комус бар дашти кин,⁴

Кашониву Шукниву гурдони Балх,
Зи Комусашон тира шуд рӯзу талх.

Ҳама як ба дигар ниҳоданд рӯй,
Ки ин пурхунар марди пархошҷӯй

Чӣ мард аст, ин мардро ном чист?
Ҳамоварди ӯ дар ҷаҳон мард кист?

Чунин гуфт Пирон ба Ҳумони шер,
Ки «Имрӯз ҷонам шуд аз разм сер.

-
1. М-Зи ман бишнава, эй марди равшанравон.
 2. М- пеши.
 3. ТПЗ- Кучо офарид ӯ равону хирад,
 Ситоиш чуз ўро на андархӯрад.
 4. И-6. 1-5 нест.

- 10 Далерони мо чун гузинанд чанг,
Ки шуд кушта имрӯз чангинаханг.
- Ба гетӣ чун ӯ номдоре набуд,
В-аз ӯ пилтантар саворе набуд.
- Чу Комус, к-ӯро ба хамми каманд
Ба овардгах- бар тавон кард банд.
- Сазад, гар сари пилро рӯзи кин
Бигирад, ҳаме барзанад бар замин».
- Сипаҳ сар ба сар пеши хоқон шуданд,
Зи Комус пурдарду гирён¹ шуданд.²
- 15 Бар ӯ офарин кард Пирон ба дард,
Ки «Эй бартар аз гунбади лочвард,
- Ту оғозу анчоми ин размгоҳ
Шунидиву дидӣ ба назди^{*3} сипоҳ.
- Кунун чораи кори мо боз чӯй,
Ба танҳо тани хеш бо кас мағӯй.
- Ба лашкар ниғаҳ кун зи⁴ корогаҳон,
Касе, к-ӯ сухан бозчӯяд ниҳон.
- Бубинед, к-ин шердил мард кист,
В-аз ин лашкар ӯро ҳамовард кист?
- 20 В-аз он пас ҳама тан ба куштан диҳем,
Ба овардгах сар бад-ӯ дарниҳем».

1. Л-бирён.

2. ТПЗ- Марову туро нест чои сухун,
Сари обро сӯи боло макун.

3. М-пой.

4. Л-ба.

Ба Пирон чунин гуфт хоқони Чин,
Ки «Худ дард аз ин асту тимор аз ин,

Ки то кист ин паҳлави пургазанд,
Кучо шер гирад ба хамми каманд.

Або он ки аз марг худ чора нест,
Раҳи¹ хоҳишу пурсишу ёра нест.

25 Зи модар ҳама маргро зодаем.
Ба ноком^{*2} гардан бад-ӯ додаем.

Кас аз гардиши осмон нагзарад,
В-агар бар замин пилро бишкарад.

Шумо дил мадоред аз ӯ мустаманд,
Кучо кушта шуд зери хамми каманд.

Ман ӯро,³ ки Комус аз ӯ шуд ҳалок,
Ба банди^{*4} каманд андарорам ба хок.

Ҳама шаҳри Эрон кунам рӯди Об
Ба коми дили шох⁵ Афросиёб».

Зи лашкар басе⁶ номвар гирд кард
Зи ханчаргузорону мардони мард⁷

1. И-Аз ӯ.

2. М- бе ком.

3. Л-онро.

4. М-хамми.

5. ИЛ-Хусрав.

6. И-Ҳаме.

7. И-ханчаргузорони рӯзи набард.

30 Чунин гуфт, к-«Ин марди чангӣ ба тир,^{1*2}
Савори камандафкану гурдгир,

Нигаҳ кард бояд, ки чояш кучост,
Ба гирди чапи лашкару дасти рост.

Ҳам аз шаҳр пурседу ҳам номи ӯй,
В-аз он^{*3} пас бисозем фарҷоми ӯй⁴

РАФТАНИ ЧИНГИШ БА (ЧАНГИ) РУСТАМ

Саворе тануманди⁵ хусравпараст
Биёмад, ба бар зад дар ин⁶ кор даст,⁷

Ки Чингиш будаш ному чӯянда буд,
Далеру ба ҳар чой⁸ пӯянда буд.

35 Ба хоқон чунин гуфт, к-«Эй сарфароз,
Чаҳонро ба меҳри ту омад ниёз.

Гар ӯ наррашер⁹ аст,^{*10} бечон кунам,
Бад-он гаҳ, ки сар сӯи майдон¹¹ кунам.

Ба танҳо тани хеш чанг оварам,
Ҳама номи Эрон ба нанг оварем.

Аз ӯ кини Комус чӯям нахуст,
Пас аз марг номаш биёрам дуруст».

-
1. Л-чангии пир.
 2. М-далер.
 3. М-Ки аз ин.
 4. И-б. 32 нест.
 5. И-сарфарози.
 6. И-ки бандад бар он.
 7. Л-Ҳамезад бар ин кор бар сина даст.
 8. И-ком.
 9. Л-шери нарр.
 10. М-Чаҳоне ба меҳри ту дорад.
 11. И-Зи хунаш дили санг марҷон.

Бар ӯ офарин кард хоқони Чин,
Ба пешаш бибӯсид Чингиш замин.

- 40 Бад-ӯ гуфт: «Ар ин¹ кина боз оварӣ,
Сӯи ман сари бениёз оварӣ.

Бубахшам-т чандон гуҳарҳо зи ганҷ
К-аз он пас набояд кашидан-т ранҷ».

Ҳам он гоҳ² Чингиш барангехт асп,
Ҳаме тохт³ бар сони озаргушасп.⁴

Чу наздики эрониён шуд ба чанг,
Зи таркаш баровард тири хаданг.

Чунин гуфт, к-«Ин ҷои чанги ман аст,
Сари номдорон ба чанги ман аст.

- 45 Камандафкан он гурди Комусгир,
Ки гоҳе каманд афканад, гоҳ тир.

Кунун гар биёяд ба овардгоҳ,
Тиҳӣ монад аз ҷои⁵ ӯ ҷойгоҳ».

Ҳаме рафт ҳар сӯ зи чаппу зи рост,
Ҳаме гуфт, к-он шери⁶ чангӣ кучост.⁷

Бичунбид бо гурз Рустам зи ҷой,
Ҳамон гаҳ ба Рахш андаровард пой.

1. И-гар.

*3 М-шери шарзст.

2. ИЛ-Аз он дошт.

3. ИЛ-Ҳаме рафт.

4. ТПЗ - Чу бишнид гуфтори хоқони Чин,
Барафканд аз хашм абру ба чин.

5. Л-қадди.

6. М-марди.

7. ИЛ_б. 47 нест.

«Манам, - гуфт, - гурдафкани шергир,^{*1}
Каманду камон дораму гурзу тир.^{*2}

50 Ҳам акнун туро ҳамчу Комуси гурд
Ба дида ҳаме хок бояд ситурд».³

Бад-ӯ гуфт Чингиш, ки «Номи ту чист?
Нажодат кадом асту коми ту чист?

Бад- он⁴ то бидонам, ки рӯзи набард
Киро рехтам хун, чу бархост гард».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй шӯрбахт,
Ки ҳаргиз мабодо гули он дарахт!»⁵

Кучо чун ту дар боғ бор оварад,
Чунин мева андар шумор оварад.

55 Сари найзаву номи ман марги туст,
Кафан бегумон чавшану тарги туст».⁶

Биёмад ҳамон гоҳ Чингиш чу бод,
Ду зоғи камонро ба зех барниҳод.

Камони чафопеша чун абр буд,
Ҳамовард бо чавшану кабр буд.

Бад-ӯ гуфт: «Бош, эй савори далер,
Ки гардад, кунун қонат⁷ аз чанг сер».

1. М-шеравжану тоҷбахш.

2. М-тиру Рахш.

3. Л-наъл бояд шумурд.

4. Л-бигӯ.

5. Л-туро кому бахт

6. И-Саратро бибояд зи тан даст шуст; ЛМ-Танатро бибояд зи сар даст шуст.

7. ИМ-акнун сарат гардад.

Сипар бар сар овард Рустам, чу дид,
Ки тираш зирехро бихоҳад дарид.

- 60 Нигаҳ кард Чингиш бар он пилтан,
Ба болои^{*1} сарви сахӣ бар чаман.

Бар он аспи чун кӯҳ дар зери кӯҳ
Наёмад ҳаме аз кашидан сутӯҳ.

Ба дил гуфт Чингиш, ки акнун гурез
Бувад беҳ, ки бо¹ хеш кардан ситез.

Барангехт он боркашро зи ҷой,
Гурезон сӯи лашкараш² кард рой.

Ба кирдори оташ диловар савор
Барангехт Рахш аз паси номдор.³

Чу пили жиён Рустам омад бад-ӯй,⁴
Ҳама дашт аз эшон пур аз гуфтугӯй.

- 65 Думи аспи нопоки Чингиш гирифт,
Ду лашкар бад-ӯ монд андар шигифт.

Замоне ҳаме дошт, то шуд ғамгин,⁵
Бизад хештанро сабук⁶ бар замин.^{7*8}

Бияфтод аз ӯ таргу зинҳор хост,
Таҳамтан варо кард бо хок рост.

-
1. ИМ_Беҳ аз бо тани.
 2. ЛМ-Сӯи лашкари хештан.
 3. Л-б. 63 нест.
 4. ИМ-Ҳамон гоҳ Рустам расид андар ӯй.
 5. ЛМ-ғамӣ.
 6. И-Зи тангӣ бизад хештан.
 7. ЛМ-замӣ.
 8. М-боло чу.

Ҳамон гоҳ кардаш сар аз тан чудо,
Ҳама кому андеша шуд з-ӯ раҳо.

70 Ҳама номдорони Эронзамин
Гирифтанд бар паҳлавон офарин.

Ҳама гашт Рустам миёни ду саф,
Яке хишти рахшон гирифта¹ ба каф.

ФИРИСТОДАНИ ҲОҚОН ҲУМОНРО НАЗДИ РУСТАМ

В-аз он рӯй хоқон ғамӣ² гашт сахт,
Барошuft бо гардиши шӯрбахт.

Ба Ҳумон чунин гуфт хоқони Чин,
Ки «Танг аст бар мо замону замин.

Магар номи он номвар паҳлавон
Шавӣ, боз чӯй ба равшан равон».³

75 Бад-ӯ гуфт Ҳумон, ки «Сандон наям,
Ба разм - андарун пилдандон наям.

Ба гетӣ чу Комуси чангӣ набуд,
Чунон размхоҳу дирангӣ набуд.

Ба хамми камандаш гирифт ин савор,
Ту ин гурдро хормоя мадор.

Шавам, то чӣ хоҳад чаҳонофарин,
Кӣ пирӯз гардад бар ин дашти кин».

1. И-Гирифта яке теги рахшон.

2. Л-ғамин.

3. Л-чунон чун тавон.

*1 М-Пас он гаҳ бароварду зад бар замӣ.

Ба хайма даромад ба кирдори бод,
Яке тарги дигар¹ ба сар барниход.

80 Дурафши дигар чусту аспи дигар,
Дигаргуна чавшан, дигаргун сипар.

Биёмад, чу наздики Рустам расид,
Ҳама буд, то ёлу шохаш бидид.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй номдор,
Камандафкани² гурду чангисавор,

Ба Яздон, ки безорам аз тахти шох,
Агар чун ту дидам яке кинахоҳ.³

Чу ту сарваре з-ин сипоҳи бузург
Набинам, ҳама номдори сутург.

85 Далере, ки чандин бичӯяд набард,
Барорад ҳама аз дили шер гард.⁴

Зи шаҳру нажоду зи ороми хеш
Сухан гӯю аз тухмаву номи хеш.

Ба чуз ту касеро аз эронсипоҳ
Надидам, ки дорад дили размхоҳ.

Маро меҳрубонист бо марди чанг,
Бавижа, ки дорад ниҳоди⁵ паланг.

1. Л-румӣ.

2. ИЛ-Камандафкану.

3. ТПЗ- Кӣ бошад, ки бинад туро дар набард,
Ки аз торакаш барнаёри ту гард?

4. ТПЗ - Ту гӯӣ, ҳама нанг дорӣ зи чанг,
Бад-ин шермардиву чандин диранг.

5. И-нажоди.

Кунун гар бигӯй маро номи хеш,
Бару буму пайванду ороми хеш,

90 Сипосе бад-ин кор бар ман ниҳӣ,
К-аз андеша гардад дили ман тигӣ».

Чунин дод посух бад-ӯ паҳлавон,
Ки «Эй номвар гурди равшанравон,¹

Чаро ту нагӯй ҳаме номи хеш,
Бару буму кишвар ва ороми хеш?»²

Чаро омадастӣ ба наздики ман
Ба чарбиву нармиву чандин сухан?»

Агар оштӣ қуст хоҳӣ ҳаме,
Бикӯшӣ, к-аз ин кин нахоҳӣ ҳаме.

95 Нигаҳ кун, ки хуни Сиёвуш кӣ рехт,
Чунон оташи кин ба мо-бар³ кӣ бехт?»⁴

Гунаҳкори ҳамчун⁵ сари бегуноҳ,
Нигар, то ки ёбӣ зи туронсипоҳ.

Зи мардону аспони ораста,
К-аз Эрон биёвард бо хоста.

-
1. ИЛ- Бад-ӯ гуфт Рустам, ки чандин сухун,
Ки гуфтиву афкандӣ аз меҳр бун.
 2. ТПЗ - Зи ному нишонам чӣ пурсӣ чунин,
Манам номдоре зи Эронзамин.
Ки аз Турку Чин кина хоҳам ба чанг,
Чаҳон тира созам ба пури Пашанг.
 3. И-Чунин оташи тезу сӯзон.
 4. ТПЗИЛ - Ҳамон хуни пурмоя гударзиён
Бияфзуд* чандин зиён бар зиён.
Бузургон, қучо бо Сиёвуш буданд,
Накарданд пайкору хомуш буданд.
- * Ки бифзуд.
5. И-хунбар.

Чу яксар¹ сӯи мо фиристод² боз,
Ман аз чанги туркон³ шавам бениёз.

Аз он пас ҳама некхоҳи манед,
Саросар бар оину роҳи манед.

100 Натозам⁴ ба кину начӯям набарад,
Наёрам сари саркашон зери гард.

В-аз он пас бигӯям ба Кайхусрав ин,
Бишӯям дилу мағзаш аз дарду кин.

Фиристам гунаҳкорро назди шоҳ,
Магар меҳраш ояд, бубахшад гуноҳ.⁵

Ба ту баршуморам кунун номашон,
Ки на номашон боду на комашон!

Сари кин зи^{*6} Гарсеваз⁷ омад нахуст,
Ки дарди дилу⁸ ранчи Эрон бичуст.

105 Касеро, ки донӣ ту аз тухми Тур,
Ки бар хира карданд ин об шӯр.

Гурӯи Зирех он ки аз кому дод
Назодасту ҳаргиз мабод ин нажод!

Ситам бар Сиёвуш аз эшон расид,
Ки з –ӯ омад ин банди бадро калид.

1. И-дигар.
2. И-фиристанд.
3. И-Турон.
4. И-Насозам.
5. Л-б. 102 нест
6. М-фитна.
7. И-Гаршеваз.
8. И-дар дил ҳаме.

Касе к-ӯ дилу мағзи Афросиёб
Табах карду хун ронд бар сони об.

Ва дигар касеро, к-аз эронӣён
Набуд кину баст андар ин кин миён.

- 110 Бузургон, ки аз тухмаи Висаанд,
Дурӯянду бо ҳар касе песаанд.

Чу Хумону Лаҳҳоку Фаршедвард,
Чу Гулбоду Настехани шермард.

Агар ин ки гуфтам, ба ҷой оваред,^{*1}
Сари киначустан ба пой оваред.^{*2}

Бубандам дари кина бар кишварат,
Ба ҷавшан напӯшид бояд³ барат.

В-агар ҷуз бар ин гуна гӯй⁴ сухан,
Кунам тоза пайкору кини куҳан.

- 115 Ба ҷону сари Хусрави номдор,
Ки аз марзи Турон барорам димор.

На Шангул бимонад, на хоқони Чин,
На як тан зи гурдони Туронзамин.⁵

Маро озмудӣ бар ин размгоҳ,
Ҳамин аст расму ҳамин аст роҳ.

1. Гар ин гуфтаи ман ба ҷой оварӣ.
2. М-оварӣ.
3. И-Набояд ба ҷавшан нуҳуфтан.
4. И-В-ар эдун ҷуз ин гуна бошад.
5. ИЛ-б. 115, 116 нест.

Яке номдоре аз Эрон манам,
Ки хӯкарда бар¹ чанги шерон манам.

Басе сар ҷудокарда дорам зи тан,
Ки ҷуз хоки тира набудшон² кафан,

120 Бар ин гуна ҳаргиз нагуфтам сухун,
Ҷуз аз кин начустам зи сар то ба бун.

Кунун ҳар чӣ гуфтам, ҳама гӯш дор,
Суханҳои хуб андар оғӯш дор».

Чу бишнид Ҳумон, битарсид сахт,
Биларзид бар сони барги³ дарахт,

К-аз он гуна гуфтори Рустам шунид,
Ҳама^{*4} кина аз дудаи хеш дид.

Чунин посух овард Ҳумон бад-ӯй,
Ки «Эй шердил марди пархошчӯй!

125 Бар ин зӯру ин бурзу болои ту
Сари тахти Эрон сазад ҷои ту.

Набошӣ ба ҷуз паҳлавони бузург⁵
Ва ё номдоре аз Эрон сутург.⁶

Бипурсидӣ аз гавҳару номи ман,
Ба дил дигар омад туро коми ман.

1. И-хӯкардаи.

2. И-набудаш.

3. Л-шохи.

4. М-Ҳама.

5. И-сутург.

6. И-Дигар комгоре зи Эрон бузург.

Маро ном Кӯҳ аст, гурде далер,
Падар Бӯсипос аст, марде чу шер.

Ман аз дур бо ин сипоҳ омадам,
Сипоҳӣ бад-ин размгоҳ омадам.

130 Чу ному наждам туро шуд дуруст,
Маро ҳам бибояд зи ту ном чувст.¹

Аз он бозҷӯям ҳаме номи ту,
Ки пайдо қунам дар чаҳон коми ту.

Кунун гар бигӯӣ маро номи хеш,
Шавам шодмон² сӯи ороми хеш.

Сухан^{3*4} ҳар чӣ гуфтӣ бад-ин размгоҳ,
Якояк бигӯям ба пеши сипоҳ,

Ҳамон пеши Маншуру хоқони Чин,
Бузургону гурдони Туронзамин».

135 Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Номам маҷӯӣ,
Зи ман ҳар чи дидӣ, бад-эшон бигӯӣ.

Ба⁵ Пирон маро дил бисӯзад ҳаме,
Дил аз меҳри ӯ барфурӯзад ҳаме.

Зи хуни Сиёвуш чигархаста ӯст,
Зи туркон яке марди охиста ӯст.

Сӯи ман фиристаш ҳам акнун дамон,
Бибинем, то бар кӣ⁶ гардад замон».

1. ИЛ-б. 130 нест.

2. И-шоддил.

3. И-Ба ман.

4. М-Ҳама.

5. ЛМ-Зи.

6. Л-чӣ.

Бад-ӯ гуфт Хумон, ки «Эй сарфароз,
Ба дидори Пиронат омад ниёз.

- 140 Чӣ донӣ ту Пирони Гулбодро,
Гурӯи Зирехрову Пӯлодро?»

Бад-ӯ гуфт: «Чандин чӣ пурсӣ*¹ сухун,
Сари обро сӯи боло макун.

Набинӣ, ки пайкори чандин сипоҳ
Зи баҳри ту аст андар ин размгоҳ».

РОӢ ЗАДАНИ ПИРОН БА ҲУМОН ВА ҲОҚОН

Бишуд тез Хумон ҳам андар замон,
Шуда гуна аз рӯю ранг аз рухон.²

Ба Пирон чунин гуфт, к-«Эй некбахт,
Бад афтод моро аз ин кор сахт.

- 145 Чунин шердил Рустами Зобулист,³
Бад-ин лашкар акнун бибояд гирист.⁴

Сухан гуфту бишнид посух базе,
Ҳама кард ёд аз бади ҳар касе.

Нахуст, эй бародар, маро ном бурд,
Зи кини Сиёвуш базе баршумурд.

Зи кори гузашта ҳама кард ёд,
Зи вайрону обод в-аз кому дод.

1. М-гӯӣ.

2. И-рӯӣ омад дамон.

3. ТПIL- Ки Иблис бо ӯ натобад ба чанг
Ба хушкӣ палангу ба дарё наҳанг.

4. ИМ-Ту гӯӣ.

Зи Баҳром в-аз тухми гударзиён,
Зи ҳар кас, ки омад бад-эшон зиён,

150 Ба чуз бар ту бар кас надидам-ш меҳр,
Фаровон сухан гуфту букшод чеҳр.

Аз ин лашкар акнун туро хостаст,
Надонам, ки бар дил чӣ орастаст.

Бирав, то бубиниш найза ба даст,
Чу кӯхе,¹ ки бар кӯҳ дорад нишаст.

Або чавшану гурзу бабри баён,
Ба зер-андарун жандапили дамон.*²

Бубинӣ, к-аз ин ман нагуфтам дурӯғ,
Ҳаме гирад оташ зи теғаш фурӯғ.

155 Туро то набинад, начунбад зи ҷой,
Зи баҳри ту мондаст з-он сон ба пой.³

Чу бишнид, бо вай сухан нарм гӯй,
Бараҳна макун теғу тундӣ маҷӯй».⁴

Чунин гуфт Пирон, ки «Эй сарфароз,
Битарсам, ки омад замонам фароз».⁵

1. ТП-пас аз б. 155 ин б. омада, дар «З» пас аз б. 160 оварда шудааст, ки ба назар дурусттар менамояд:

Бигуфто, ки омад замонам ба сар
Аз ин гурди чангиву пархошхар.
Ба тундӣ чунин гуфт хоқони Чин:
Машав суст, эй гурди Туронзамин.
Ки ўро тан аз оҳану санг нест,
Ки моро ба оҳанги ў чанг нест.

2. М-Жиён.

3. Л-б. 156 нест.

4. И-б. 156,,157 нест.

5. И-Зовулист.

Гар эдун, ки ин теғзан Рустам аст,
Бар ин дашт моро гаҳи мотам аст.

Фитод оташ андар бару буми мо,
Надонам чӣ кард ахтари шуми мо».

160 Бишуд пеши хоқон пур аз оби чашм,
Љигархаставу дил пур аз доғу хашм.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳ тезӣ макун,
Ки акнун дигар гашт моро сухун.

Љу Комус, к-ӯро¹ сар омад замон,
Ҳамон гаҳ дили ман бибурд ин гумон,

Ки ин бораи оҳанин Рустам аст,
Ки хоми камандаш ҳам андар ҳам аст.

Љӣ Афросиёб ояд акнун, чӣ об,
Касе пушти ӯро набинад ба хоб.

165 Аз ӯ дев сер ояд андар набард,
Љи як мард пешаш, чи як дашт² мард.

Ба Зобулситон³ чанд пурмоя буд,
Сиёвахшро он замон доя буд.

Падарвор бо дард чанг оварад,
Љаҳон бар чаҳонҷӯй танг оварад.

Маро хост з-ин⁴ бекарон анчуман,
Надонам чӣ хоҳад зи мо пилтан.⁵

1. И-кайро.

2. И-бо ӯ чӣ як даста.

3. И-Зобулистон.

4. М-Љуст аз ин.

5. ИЛ-б. 168 нест.

Равам бингарам, то чӣ хоҳад ҳаме,
Ки аз ғам равонам бикоҳад ҳаме».

- 170 Бад-ӯ гуфт хоқон: «Бирав¹ пеши ӯй,
Сухан ҳар чӣ бояд, ҳама нарм^{2*3} гӯй.

Агар оштӣ хоҳаду дастгоҳ,
Чӣ бояд бар ин дашт ранҷи сипоҳ?

Басе ҳадя бипзиру пас боз гард,
Сазад гар начӯем чандин набард.

Чу тан зери чарми паланг андар аст,
Ҳамоно, ки рояш ба чанг андар аст.

Ҳама яксара низ чанг оварем,
Бад-ӯ дашти пайкор танг оварем.

- 175 Ҳама пуштро⁴ сӯи Яздон кунем,
Ба нерӯ бар ӯ разм чандон кунем⁵.

Ҳам ӯро тан аз оҳану рӯй нест,
Чуз аз хуну аз гӯшт в-аз мӯй нест.

На андар ҳаво бошад ӯро набард,
Чӣ сӯзӣ дилатро ба тимору дард?

Чунон дон, ки ӯ сангу оҳан х(в)арад,
Ҳамон тиру жӯпин бар ӯ бугзарад.

1. И-ки бар.

2. И-Чунон чун бибояд сухан чарб.

3. М-Хуб.

4. И-рӯйро.

5. ТПЗ - Ки то дар тани мо бимонад равон
Ғахе чонсупорему ғаҳ чонситон.

Ба як¹ мард аз эшон зи мо сесад аст,
Бад-ин размгах ғам кашидан бад аст.

180 Ҳамин зобули номбардор мард,
Зи пиле фузун нест андар набард.

Яке пилбозӣ намояд бад-ӯй,
К-аз он пас наёяд барам чангчӯй».

ОМАДАНИ ПИРОН НАЗДИ РУСТАМ

Ҳаме рафт Пирон пур аз дарду бим,²
Дил аз кори Рустам шуда бар ду ним.³

Биёмад⁴ ба наздики Эронсипох,
Хурӯшид, к-«Эй меҳтари размгоҳ!»⁵

Шунидам, к-аз ин лашкари бешумор⁶
Зи туркон маро кардай хостор.

185 Хиромидан аз пеши он анчуман
Бад-ин анчуман, то чӣ хоҳӣ зи ман».

Чу огоҳ шуд Рустами сарфароз,
Ки омад зи туркон яке размсоз.

Ба наздики ӯ⁷ шуд зи пеши сипох,
Ниҳода ба сар-бар зи оҳан кулоҳ.

1. Л-Ба хар.
2. И-Пурозору дард.
3. И-Ба тан ларз-ларзону рухсора зард.
4. И-Чу омад.
5. И-размгоҳ.
6. И-номдор.
7. И-гав.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй турк, номи ту чист?
Бад-ин омадан рою коми ту чист?»¹

Чунин дод посух, ки «Пирон манам,
Сипаҳдори он номдорон манам.

190 Зи Хумони Виса маро хостӣ,
Ба хубӣ забонро биёростӣ.

Дилам тез буд бо^{*2} ту, эй паҳлавон,
Бигӯӣ кадомин зи номоварон?»³

Бад-ӯ гуфт: «Ман Рустами Зобулӣ,
Зирехпӯш,^{*4} бо ханчари кобулӣ»

Чу бишнид Пирон аз он сарфароз,
Фуруд омад аз аспу бурдаш намоз.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй паҳлавон,
Дурудат зи хуршеди равшанравон.

195 Ҳам аз Хусрави номдори ҷаҳон,
Сарафроз шоҳу паноҳи меҳон,⁵

Ҳам аз модараш - духти Афросиёб,
Ки меҳри ту бинад ҳама шаб ба хоб».⁶

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй пилтан,
Дурудат зи Яздону он анчуман.

-
1. ТПЗМ - Гузини сипоҳи рад Афросиёб,
Сари паҳлавонони боҷоҳу об*
З ин б. пас аз б. 189 омадааст, ки ба назар дурусттар менамояд.
 2. М-бар.
 3. И-Кадомин зи гурдони кундоварон.
 4. М-Або гурҷу.
 5. Л-б. 195 нест.
 6. И-б. 194-196 нест.

Зи некидиҳиш офарини ту бод,
Фалакро гузар бар нигини ту бод!

200 Зи яздон сипосу бад-ӯям паноҳ,
Ки дидам туро зинда бар чойгоҳ.

Завора, Фаромарзу Дастони Сом,
Ки ҳастанд бинодилу шодком,

К-аз эшон мабодо ҷаҳон бениёз,
Дурустанду шодондилу сарфароз?

Бигӯям туро, гар надорӣ гарон,
Гилад кардани кехтар аз мехтарон.

Зи¹ дида ҳаме об додам ба ранҷ,
Бад-ӯ буд маро зиндагониву ганҷ.

205 Маро з-ӯ кунун² ранҷ баҳр омадаст,
Бару³ бор тарёку захр омадаст.

Сиёвуш маро чун падар доштӣ,
Ба пеши бадиҳо⁴ сипар доштӣ.

Бидодам бад-ӯ кишвару духтарам,
Ки рахшанда гардад аз ӯ гавҳарам.

Ба зорӣ бикуштанд бо духтарам,
Чунин буд гӯӣ магар дарх(в)арам.⁵

Басо ранчу сахтиву дардо ки ман
Кашидам аз он^{*6} шоҳу он анчуман.

1. Л-Ба.

2. И-ҳама.

3. И-Гулу.

4. И-болоҳо.

5. ИЛ-6. 207-208 нест.

6. М-Кашидан аз.

210 Гувохи ман андар чахон Эзад аст,
Гуво хостан додгарро бад аст,

Ки акнун баромад бaсе рӯзгор,
Шунидам бaсе панди омӯзгор,¹

Ки шеван набархост аз хони ман,
Ҳаме оташ афрӯзад аз ҷони ман.

Ҳаме хун фишонам² ба ҷои сиришк,
Ҳамеша гирифторам андар пизишк.

Аз ин кор баҳри ман омад газанд,
На бар орзу рафт чархи баланд.³

215 Зи кори Сиёвуш чу оғаҳ шудам,
Зи неку зи бад дасткӯтах шудам.

Миёни ду кишвар ду шоҳи баланд
Чунин зору хору чунин мустаманд.

1. Чӣ бандӣ дил андар ситорашумар.
Ба Яздон паноҳу ба Яздон гирой,
Ки ӯ ҳаст бар некуй раҳнамоӣ.
Чу бо гуфти ман рой ҳамроҳ кард,
Ба сад чора з-ӯ даст кӯтоҳ кард.
Кунун то ки Хусрав ба Эрон шудааст,
Шабу рӯз бар банд гирён шудааст.
Ба тундиву тезӣ пур аз хашм рӯӣ,
Ҳама рӯз бо ман дар ин гуфтугӯӣ.
Ҳаме гӯяд ин бад ту кардӣ ба ман,
Туам хор кардӣ дар ин анҷуман.
В-аз он рӯӣ Хусрав ҳам озурдааст,
Чунон тухми некам баровардааст -
Ба Яздони поку ба хуршеду мох,
Ба гардонсипехру ба тоҷу кулоҳ.

2. ЛМ-биборам.

3. ТПЗЛМ - Зи тирашабон дидаам нест* шарм,
Ки чандин хурӯшидаам хуни** гарм***.

* И-тирашабам дида барбаст; ** И-обӣ; *** З-ин б. ин б. пас аз б. 215 омадааст, ки ба назар дурусттар менамояд.

Фарангисро ман харидам ба чон,
Падар бар сар оварда будаш замон.

Ба хона ниҳонаш ҳаме доштам,
Бар ӯ пушт ҳар гуна баргоштам.¹

Ба подош чон хоҳад аз ман ҳаме
Сари бадгумон хоҳад аз ман ҳаме.²

220 Пур аз дард, эй паҳлавон, аз ду рӯй,
Зи ду анчуман сар пур аз гуфтугӯй.

На роҳи гурез аст з-Афросиёб,
На чои дигар рӯи орому хоб.

Ғами ганчу бум аст, ҳам чорпой,
Ки бинам^{3*4} ҳаме рӯи рафтани зи чой.

Писар ҳасту⁵ пӯшидарӯён басте
Чунин⁶ хаставу бастаи ҳар касе.

Агар чанг фармояд Афросиёб,
Намонад, ки чашм андарорам ба хоб,

225 Ба ноком лашкар бибояд кашид,
Нашояд зи фармони ӯ орамид.

1. И-харгиз набаргоштам.

2. И-тан.

3. ТПЗ - Сиёвахшро хостам чун писар,
Гиромитар аз чону аз чашму сар,
Супурдам бад-ӯ хонаву духтарам,
Ки рахшанда гардад аз ӯ гавҳарам.
Кунун он гуҳар, к-ам аз ӯ буд Фуруд,
Зи чону зи дил додам ӯро дуруд.
Ба зорӣ бикуштанд бо духтарам,
Чунин буд гӯй магар дарх(в)арам.

4. М –Набинам.

5. И-нест.

6. И-ҳаме.

Ба ман-бар кунун чои бахшоиш аст,
На ҳангоми пайкору ороиш аст.

Агар нестӣ бар дилам дарду ғам
Аз ин тухм бар*¹ куштани Пилсам,²

Қуз ӯ низ чандон ҷавони далер,
Ки ҳаргиз набуданд аз ҷанг сер.

В-аз он пас маро бими ҷон аст низ,
Сухан чанд гӯям зи фарзанду чиз.

230 Ба пирӯзгар бар ту, эй паҳлавон,
Ки аз ман набошӣ халидаравон.

Зи хешони ман бад надорӣ ниҳон,
Барандешӣ аз кирдгори ҷаҳон.

Ба равшанравони Сиёвуш, ки марг
Маро хуштар аз ҷавшану теғу тарг.

Гар эдун, ки ҷанге бувад ҳамгурӯҳ,
Тали кушта бинӣ ба болои кӯҳ.

Кашониву Шигниву Сақлобу Ҳинд
Аз ин марз то пеши дарёи Синд -

235 Зи хуни Сиёвуш ҳама бегуноҳ,
Сипоҳе кашида бар ин размгоҳ.

Маро оштӣ бехтар ояд зи ҷанг,
Набояд гирифтаи ҷунин кор танг.

Бигӯ, то чӣ бинӣ, ту донотарӣ,
Ба разму ба мардӣ тавонотарӣ».

1. М-тухма ҷуз.

2. Л-б. 225-227 нест.

Зи Пирон чу бишнид Рустам сухун,
На бар орзу посух овард¹ бун.

Бад-ӯ гуфт: «То ман бад-ин кинагоҳ²
Камар бастаам бо далерони шоҳ.

240 Надидастам аз ту ба чуз некуй,^{*3}
Зи туркон беозортар кас туй.⁴

Наёмад худ аз ту ба чуз ростӣ,⁵
Зи Турон⁶ ҳама ростӣ хостӣ.

Паланг ин шиносад, ки пайкору чанг
На ҳуб асту донад ҳаме кӯҳу санг.

Чу кини сари шаҳрёрон бувад,
Сару кор бо тирборон бувад.

Кунун оштиро ду кор андар аст,
Нигар, то шуморо чӣ андарх(в)ар аст.

245 Яке он ки ҳар кас, ки аз хуни шоҳ
Бигустард бар хира ин размгоҳ

Бубандӣ,⁷ фиристӣ бари шаҳрёр,
Сазад, гар нафармояд ин корзор.

Гунаҳгори хуни сари бегуноҳ
Сазад гар набошад дар ин размгоҳ.

1. Л-афканд.

2. ИМ-размгоҳ.

3. М-Дур нест.

4. ИЛ-б. 240 нест.

5. И-Надидам зи ту ман ба чуз ростӣ.

6. ИМ-туркон.

7. ИЛ-Ба тундӣ.

Ва дигар ки бо ман бубандӣ камар,
Биёӣ бари шоҳи пирӯзгар.

Зи¹ чизе ки эдар бимонӣ ҳаме,
Ки онро гаронмоя донӣ² ҳаме.

250 Ба ҷои яке даҳ биёбӣ зи шоҳ,
Макун ёд бунгоҳи туронсипоҳ».³

Зи дил гуфт Пирон, ки жарф аст кор,
Зи Турон шудан пеши он шаҳрёр.

Дигар чун гунаҳгор хоҳад ҳаме,
Зи кини Сиёвуш бикоҳад ҳаме.

Бузургону хешони Афросиёб,
Ки бо тахту ганчанду бо ҷоҳу об.

Чунин худ кучо гуфт ёрам сухун,
На сар бошад ин орзую на бун.

255 Чу Хумону Гулбоду Фаршедвард,
Кучо ҳаст Гударз аз эшон бадард,

Ҳама з-ин шуморанду ин⁴ рӯй нест,
Мар ин обро дар ҷаҳон ҷӯй нест.

Маро ҷораи хеш бояд гирифт,
Раҳи хешро пеш бояд гирифт.

1. Л-Ту.

2. М-Хомӣ.

3. ТПЗИ - В-агарна намонам яке марди кин,
На Шугнӣ, на Саклобу ҳокони Чин.
Барорам аз ин размгоҳат димор,
Сар орад ба ҷои гиё хок бор.

4. Л-з-ин.

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй пахлавон,
Ҳамеша ҷавон бошу равшанравон.

Шавам, боз гӯям ба гурдон ҳамин,¹
Ба Маншуру Шангул, ба ҳокони Чин,²

260 Ҳаюне фиристам ба Афросиёб,
Бигӯям, сарашро барорам зи хоб».

РОЙ ЗАДАНИ ТУРОНИЁН АЗ ЧАНГИ ЭРОНИЁН

В-аз он чо биёмад ба лашкар чу бод,
Касеро ки буданд висанаҷод,

Яке анчуман карду букшод роз,
Чунин гуфт к-«Омад нишебу фароз.

Бидонед, к-ин шердил Рустам аст,
Бад-ин размгоҳ аз дари мотам аст.

Бузургону шерони Зобулситон,
Ҳамон³ номдорони Кобулситон,

265 Чу Гударзи Кашводу чун Геву Тус
Ба ноком разме бувад бофусӯс.

Чу ӯ⁴ кинакаш бошаду раҳнамой,
Саворони гетӣ надоранд пой.

Зи туркон гунаҳгор ҷӯяд ҳама,
Дил аз бегуноҳон бишӯяд ҳама,

1. И-ҳама.
2. И-Кундур ба ҳоқон ҳама.
3. ИМ-Ҳама.
4. И-Кунун.

Ки донӣ, к-аз¹ эдар гунаҳгор нест,
Дили шох аз ӯ пур зи тимор нест.

Нигаҳ кун, ки ин бум вайрон шавад,
Ба коми далерони Эрон шавад.

270 На пиру чавон монад эдар, на шох,
На ганчу сипоҳу на тахту кулоҳ.

Ҳама гуфтам ин шохӣ² бедодро,
Ки чандин мадор оташу бодро,

Ки рӯзе шавӣ ногаҳон³ сӯхта,
Хирад сӯхта, чашму дил дӯхта.

Набурд он чафопеша фармони ман
На фармони он номдор анчуман.

Биканд он гаронмоя шахро зи ҷой,
Назад бо далери хирадманд рой.

275 Бубинӣ, ки на тоҷ монад, на гоҳ,⁴
На пилони чангӣ, на тахту кулоҳ.⁵

Бад-ин шоддил шоҳи Эрон бувад,
Ғаму дард баҳри далерон бувад.

Дареғ он далерону чандин сипоҳ,
Ки бо фарру бурзанду бо тоҷу гоҳ.

1. И-ки.

2. ИМ-шуми.

3. И-шавад ин чаҳон.

4. Л-шоҳ.

5. И-сипоҳ; И-б. 75 нест.

Ба тороч бинӣ ҳама з-ин сипас,
Набаргардад аз размгаҳ шод кас.¹

Бикӯбанд моро ба наъли сутур,
Шавад оби ин бахти бедор шӯр.

280 Зи Хумон дили ман бисӯзад ҳаме,
Зи Руин равон^{*2} барфурӯзад ҳаме.

Дили Рустам оганда аз кини ўст,
Бурӯхош яксар пур аз чини ўст.

Пур аз ғам шавам пеши хоқони Чин,
Бигӯям, ки бар ман чӣ омад зи кин».

Биёмад ба наздики хоқон чу гард,
Пур аз хун дилу лаб пур аз боди сард.^{*3}

Саропардаи ў пур аз нола дид,
Зи хун кишта бар заъфарон лола дид.

285 Зи хешони Комус чандин сипоҳ
Ба наздики хоқон шуда додхоҳ.⁴

Ҳаме гуфт ҳар кас, ки Афросиёб,
Аз ин пас бузургӣ набинад ба хоб.^{*5}

1. И-пас аз б. 278 ин б. омада:

Бубинӣ, ки на шоҳ монад, на тоҷ,
На чанги саворони ин тахти оч.

2. М-Дилам.

3. М-Чашм пур оби зард.

4. И-кинахоҳ.

5. М- Пас аз б. 286 ин б. омада:

Чаро кина афканд, к-аш нест мард,
Ки овард созад ба рӯзи набард.

Сипоҳи кашонӣ сӯи Чин барем,¹
Ҳама дида пуробу пуркин барем.²

Зи Чину зи Барбар³ сипоҳ оварем,
Ки Комусро кинахоҳ оварем.

290 Зи Бузгӯшу Сагсору Мозандарон
Кас орем бо гурзҳои гарон⁴

Ки эдар зи Рустам бароранд хуш,
На овоз аз⁵ ӯ кас ниюшад⁶ ба гӯш.

Агар кин ҳаме чӯяд Афросиёб,
На ором бояд ки чӯяд⁷, на хоб.

Ҳам аз дудаи Чингишу Ашкбӯс
Хурӯшидане буд⁸ чун захми кӯс.⁹

Ҳаме аз пай дуда ҳар кас бадард
Биборид бар заъфарон оби зард.

295 Ҳаме гуфт бо дидағони пуроб,
К-аз ин пас наҷӯем орому хоб.¹⁰

Магар¹¹ Систонро пуроташ кунем,
Бар эшон шабу рӯз нох(в)аш кунем.

1. ИЛ-шавем.

2. ИЛ-шавем.

3. И-Турон.

4. Л-б. 290 нест.

5. Л-овои.

6. И-бояд шунидан.

7. Л-ёбад, ки хоҳад.

8. И-Хурӯше бувад рост.

9. Л-б. 293 нест.

10. Л-б. 295 нест.

11. Л-Ки мо.

Сари Рустами Зобулиро¹ ба дор
Барорем бар сӯги ин номдор.²

Танаширо бисӯзему хокистараш
Ҳама барфишонем пеши дараш.

Чу бишнид Пирон, дилаш³ хира гашт,
Зи овози эшон рухаш⁴ тира гашт.

300 Чунин гуфт, к-«Эй зору бечорагон,
Пур аз дарду тимору ғамхорагон!

Надоред аз ин огаҳӣ бегумон,
Ки эдар шуморо сар ояд замон».

Биёмад, ба хоқони Чин гуфт боз,
Ки «Он разми кӯтоҳи мо шуд дароз.

Зи дарё наҳанге ба чанг омадаст,
Ки чавшан-ш чарми паланг омадаст,

Ки Рустам зи ҳар чо ки буд лашкаре,
Зи ҳар сӯ ки буд номвар меҳтаре,

305 Биёварду он ранҷо шуд ба бод,
Кучо хезад аз кори бедод дод?

Сари шоҳи кишвар⁵ чунин гашта шуд,
Сиёвахш бар дасти ӯ кушта шуд.

1. И-Зовулӣ.

2. Л-б. 297 нест.

3. И-сараш.

4. И-Ва эшон рухи лаъли ӯ.

5. И-Турон.

Ба фармони Гарсевази беҳирад*¹
Зи дасташ бирафт² ончунон кори бад.³

Сиёвуш ҷаҳондору⁴ пурмоя буд,
Варо Рустами Зобули⁵ доя буд.

Кунун баҳри*⁶ ӯ ҷангу кин оварад,
Ҳаме осмон бар замин оварад.

310 На ҷанги палангу на хартуми пил,
На кӯҳи баланду на дарёи Нил

Басандаст⁷ бо ӯ ба овардгоҳ,
Чу овард гирад ба пеши сипоҳ.

Яке Рахш⁸ дорад ба зер - андарун,
Ки киштӣ нахоҳад ба дарёи хун.

Кунун разм⁹ хира набояд шумурд,
Чу диданд аз ӯ ҳар касе дастбурд.

Яке оташ омад зи ҷархи кабуд,
Дили мо шуд аз дарди ӯ пур зи дуд.¹⁰

315 Кунун сар ба сар тезхуш бихрадон¹¹
Бихонед бо мӯбадону радон.

1. М-камхирад.

2. Л-баромад.

3. Л-пас аз б. 307 ин б. омада:

Касе чун шавад назди нараждаҳо,
Зи захру зи ашқаш наёбад раҳо.

4. И-ҷаҳондори.

5. И-Зовули.

6. М-Агар кор бояд, ки гардад.

7. И-писандаст.

8. И-асп.

9. ИЛМ-рӯз.

10. И-Ки дил бошад аз дарди ӯ ҳамчу дуд.

11. И-мехтарон.

Бубинед, то чораи*¹ кор чист,
Бад-ин размгах марди пайкор кист.

Магар з-ин бало сӯи кишвар шавем,
Агар чанд бо бахти лоғар шавем.

Ҳама корҳо кард бояд^{2*3} дуруст,
Зи оғоз кина набоист чувст».

Зи Пирон ғамӣ гашт хоқони Чин,
Ҳама ёд кард аз чаҳонофарин.

320 Бад-ӯ гуфт: «Моро кунун чист рӯй,
Чу омад сипоҳе чунин чангчӯй»

Чунин гуфт Шангул, ки «Эй сарфароз,
Чӣ бояд кашидан суханҳо дароз?

Ба ёрии Афросиёб омадем,
Зи дашту зи дарёи Об омадем.

Басе ёраву ҳадяҳо ёфтем,
Зи ҳар кишваре тез биштофтем.

Чу шер омадему чу рӯбах шавем,
Зи пайкор агар дасткӯтах шавем.⁴

325 Бирафтем чун шери чангӣ дамон,
Ба раҳ-бар начустем рӯзе замон.

Ба як марди сағзӣ, ки омад ба чанг,
Чаро шуд чунин бар шумо кор танг?

1. М-марги.

2. И-рой бояд, ки гардад; Л-кор бояд, ки гардад.

3. Фарҷоми он.

4. И-б. 324 нест.

Зи як мард нанг аст гуфтан сухун,
Дигаргуна бояд-т афканд бун.

Чунон дон, ки \bar{u} жандапил асту маст,
Ба овардгаҳ шер гирад ба даст.

Агар гурд Комусро з- \bar{u} замон-
Биёмад, набояд шудан дар гумон.

330 Чу Пирон зи Рустам битарсад ҳаме,
Шаби тира аз ғам нахуспад ҳаме.

Зи гурдон касе дорад \bar{u} ро ба кас?
Кунун даст ёзам ба фарёдрас.

На пил асту на гашта бо шер чуфт,
Хунар нест чандон, ки Пирон бигуфт.

Бар ин ройҳо кард бояд дуруст,
Набояд дил аз кини \bar{u} пок шуст.

Сапедадамон гурзҳо баркашем
В-аз ин дашт яксар сар андаркашем.*¹

335 Ҳаво ҳамчу² абри баҳорон кунем,
Бар эшон яке тирборон кунем.

Зи гарди саворону захми табар
Набояд, ки донад кас аз пой сар.

Шумо яксара чашм бар ман ниҳед,
Чу ман бархурӯшам, дамеду диҳед.

Ҳамоно зи чанговарон сад ҳазор
Фузун бошад аз мо далеру савор.

1. М-Бар эшон яке тезлашкар.

2. И-Ҳаворо чу.

Зи як тан чунин зору печон шудем,
Ҳама пок нокушта бечон шудем.

340 Чу ман пеши сагзӣ шавам ҳамнабард,¹
Шумо б-осмон андароред гард.²

Набояд, ки ёбанд як тан раҳо,
Дили марди баддил надорад баҳо».

Чу Пирон зи Шангул шунид ин сухан,
Чавон шуд дили марди гашта кухан.

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Ту шод зӣ,
Зи андӯху андеша озод зӣ!»

Ҳама номдорону хоқони Чин
Гирифтанд бар шоҳи Ҳинд офарин.

345 Чу Пирон биёмад ба пардасарой,
Бирафтанд пурмоёгон боз³ ҷой,

Чу Ҳумону Настехану Бормон,
Ки гаҳ тира буданду гаҳ^{*4} шодмон.

Бипурсид Ҳумон зи Пирон сухун,
Ки «Пайкоратон^{*5} бар чӣ омад ба бун?»

Ҳама оштиро кунад пойгоҳ
Ва ё чанг ҷӯяд сипоҳ аз сипоҳ?»

Ба Ҳумон бигуфт он ки Шангул чӣ гуфт,
Сипаҳ гашт бо ӯ ба пайкор ҷуфт.

1. Л-чангҷӯй.

2. Л-Дароред яқсар шумо рӯ ба рӯй.

3. И-пурмоё гурдон зи.

4. М - Агар гамгинонанд, агар.

5. М-гуфторатон.

350 Ғамӣ гашт Ҳумон аз он¹ кор сахт,
Барошуфт бо Шангули шӯрбахт.²

Ба Пирон чунин гуфт, к-«Аз осмон
Гузар нест, то бар чӣ гардад замон».

Биёмад ба раҳ, пеши Гулбод гуфт,
Ки «Шангул магар бо хирад нест ҷуфт?

Гар он Рустам аст, он ки ман дидаам,
Зи гарданкашон низ бишнидаам,

На Шангул бимонад бар ин дашти кин,
На Кундур, на Маншуру хоқони Чин.³

355 Бибояд шудан як замон з-ин миён,
Ниғаҳ кард бояд ба суду зиён.⁴

Бубинӣ, к-аз ин лашкари бекарон
Ҷаҳонгир бо гурзҳои гарон

Ду баҳра бувад зери хок - андарун,
Кафан ҷавшану тарг шуста ба хун».

Бад-ӯ гуфт Гулбод, к-«Эй теғзан,
Чунин, то тавон, фоли бадро мазан.

Дили хеш якбора ғамгин макун,
Бувад,⁵ к-аз гумон дигар ояд сухун.

1. ИН-ин.

2. И-Биларзид бар сони барги дарахт; Л-Шангул фирӯзбахт.

3. Л-б. 354 нест:

ТПЗ- На ин жандапилони ораста,
На ин тахту ин тоҷу ин хоста.

4. И-б. 354, 355 нест.

5. Л-Магар.

360 Зи ноомади кор дилро ба ғам
Сазад гар надорӣ, набошӣ диҷам».

СУҲАН ГУФТАНИ РУСТАМ БО ЛАШКАРИ ХЕШ

В-аз ин рӯй Рустам ялонро бихонд,
Суханҳои боиста чанде биронд

Чу Тусу чу Гударзу Рухҳому Гев,
Фарибурзу Густаҳму Харроди нев.

Чу Гургини корозмуда савор,
Чу Бежан фурӯзандаи корзор

Таҳамтан чунин гуфт, к-«Эй бихрадон,
Ҳушивору бедордил мӯбадон,¹

365 Касеро,² ки Яздон кунад некбахт,
Сазовор бошад варо тоҷу³ тахт.

Ҷаҳонгиру пирӯз бошад ба ҷанг,
Натарсад зи пилу наҳангу паланг.^{*4}

Зи Яздон бувад зӯр, мо худ киём,
Бад-ин тира хок - андарун бар чиём?

Набояд кашидан гумони⁵ бадӣ,
Раҳи эзадӣ⁶ бояду бихрадӣ,⁷

Ки гетӣ намонад ҳаме бар касе,
Набояд бад-ӯ шод будан басе.

1. И-бедору равшанравон.

2. Л-Ки онро.

3. И- ба ганҷу ба.

4. М-Набояд кашидан ба бедод ҷанг.

5. И-гумон аз.

6. И-беҳудӣ.

7. И-эзадӣ.

370 Ҳунар мардумӣ бошаду ростӣ,
Зи кажжӣ бувад каммиву костӣ.

Чу Пирон биёмад бари ман дамону,¹
Сухан гуфт бо доғи дил як замон,

Ки аз некуӣ бо Сиёвуш чӣ кард,
Чӣ омад ба рӯяш зи тимору дард?

Фарангисро аз дами аждаҳо
Ба гуфтори ӯ буд, ки омад раҳо.

Або он ки андар дилам шуд дуруст,
Ки Пирон ба кин кушта ояд нахуст.

375 Бародар-шу фарзанд дар пеши ӯй,
Басе боғуҳар номвар хеши ӯй.

Абар дасти Кайхусрав Афросиёб
Шавад кушта, ин дидаам ман ба хоб.

Чунон дон, ки*² як тан намонад ба чой,
Магар кушта афканда дар зери пой.

Валекин нахоҳам, ки бар дасти ман
Шавад кушта ин сарвари анҷуман,

Ки ӯро чуз аз ростӣ пеша нест,
Зи бад дар дилаш ҳеч андеша нест.

380 Гар эдун, ки боз орад онро, ки гуфт,
Гуноҳи гузашта бибояд нуҳуфт.

Гунаҳкор бо хоста ҳар чӣ буд,
Супорад ба мо, кин набояд фузуд.

1. И-давои.

2. М-К-аз.

Аз он пас маро қои пайкор нест,
Беҳ аз ростӣ дар ҷаҳон кор нест.

В-аз^{*1} ин номдорони ботахту пил
Сипоҳе бад-ин сон чу дарёи Нил.²

Фиристад ба наздики мо тоҷу ганҷ,
Аз эшон набошам аз он пас ба ранҷ.

385 Пазиранд як-як зи мо боҷу сов,
Ки бо мо надоранд пайкор тов.³

Надорем касро⁴ ба куштан нигоҳ,
Ки некидиҳишмон хирад доду⁵ роҳ.

Ҷаҳон пур зи ганҷ асту пуртоҷу тахт,
Наёбад ҳама баҳра чуз некбахт».

Чу бишнид Гударз, бар пой хост,^{*6}
Бад-ӯ⁷ гуфт, к-«Эй меҳтари доду рост,⁸

Сутуни сипоҳиву зебои гоҳ,
Фурузон ба ту тоҷу тахту кулоҳ.

390 Сари мояи туст равшан⁹ хирад,
Равонат ҳаме аз хирад бар хурад.

-
1. М-гетӣ.
 2. Л-б. 383 нест.
 3. ТПМ - Фиристанд наздики мо сову боз,
Зи пайкори эшон шавам бениёз.
 4. И-ба гетӣ.
 5. И-некидиҳишро чуз ин нест.
 6. М-Шери бо доду.
 7. Л-Чунин.
 8. И-б. 388 нест.
 9. И-хушу.

Зи чанг оштӣ, бегумон, бехтар аст,
Ниғаҳ кун, ки говат ба чарм андар аст.¹

Бигӯям яке пеши ту достон,
Кунун бишнаваз аз гуфтаи бостон.

Ки аз ростӣ зони бадгавҳарон
Гурезад чу гардан зи бори гарон.

В-ар эдун, ки бечора паймон кунад,
Бикӯшад, пас онро дигарсон кунад.

395 Чу каж офаридаш чахонофарин,
Ту машнав сухан з-ӯву кажжӣ мабин,²

Нахустин, ки мо размгаҳ сохтем,
Сухан рафту з-ин³ кор пардохтем.

Зи Пирон фиристода омад бар ин,
Ки безорам аз чангу аз дашти кин.

Миён бастаам бандагӣ⁴ шохро,
Нахоҳам бару буму хиргохро.

Басе панду андарз бишниду гуфт,
К-аз ин пас набошад маро чанг чуфт.

400 Шавам, - гуфт, - бупсечам ин кор тафт,
Ба хешон бигӯям, ки бар мо чӣ рафт.

1. -б. 391 нест

2. И-пас аз б. 395 ин б. омада:
Фаровон аз ин дод бедод тан
Фикандаст ҳар чой Пирон сухан.

3. И-Суханро аз ин.

4. И-Ки ман бандаам номвар.

Маро тахту ганч асту хам чорпой,
Бад-эшон бимонам сазовор*¹ чой.

Бигуфтам аз эдар, биёй, равост,
Ба Эрон туро тахту ганчу навост.

Яке гӯшае гир, то назди шох
Зи ту ошкоро нагардад гунох.

Чу гуфтем*² Пирон бар он боз гашт,
Шаби тира бо бод анбоз гашт.

405 Ҳаюне фиристод наздики шох,
Ки лашкар биёрой, к-омад сипох.³

Ту гуфтӣ, ки бо мо нарафт*⁴ он сухун,
На сар буд аз он кор пайдо, на бун.

Даҳум рӯз лашкар ба хомун кашид,
Ҷаҳоне саросар сипах густарид.⁵

Кунун бо ту, эй паҳлавони сипох,
Яке дигар афканд бозӣ*⁶ ба роҳ.⁷

Кунун аз каманди ту тарсида шуд,
Равонро, ки тарсида аз дида шуд.

1. М-намонам, гар оям ба.

2. М-Бигуфт.

3. ТПЗ- Чу донист, к-омад варо ёр танг,
Сипахро биёрог, омад ба чанг.

4. М-нагуфт.

5. И-б. 407 нест.

6. М-чора.

7. Л-б. 407, 408 нест:

ТПЗИ- Чуз аз рангу чора надонад хаме,
Зи дониш сухан барфишонад хаме.

410 Ҳама пушти эшон ба Комус буд,
Сипахбад чу Маншуру Фартус буд.

Чу Комусро бахт*¹ баргашта дид,
Ба хамми каманд-андарун кушта дид.

Дари оштӣ кӯбад акнун ҳаме,
Наёрад нишастан ба хомун ҳаме.

Чу донад, ки танг - андар омад нишеб,
Ба кор оварад рангу банду фиреб.

Гунаҳгор бо ганчу бо хоста,
Ки гуфтаст, пеш орам ороста.

415 Бубинӣ,² ки чун бардамад захми кӯс,
Ба ҷанг андарояд Фарибурзу Тус.

Сипаҳдор Пирон бувад пешрав,
Ки ҷанг оварад ҳар замон нав ба нав.

Дурӯғ аст яксар ҳама гуфти ӯй,
Набошад³ ҷуз аз Аҳриман ҷуфти ӯй.

Агар нашнавай сар ба сар панди ман,
Ниғаҳ кун ба Баҳром-фарзанди ман.

Сипахро бад-он чора андар нишохт,⁴
Ба мо-бар камине бар он сон бисохт.⁵

1. М-Сари бахти Комус.

2. Л-Ту донӣ.

3. ЛМ_Нашояд.

4. ИМ-андар навохт.

5. ИМ-Зи гударзиён гурситоне бисохт.

420 Зи гударзиён рӯзи чангу набард
Чунон гӯрсоне падидор кард.¹

Ки то зиндаам, хун сиришки ман аст,
Яке теги ҳиндӣ пизишки ман аст».

Чу бишнид Рустам, ба Гударз гуфт,
Ки «Гуфтори ту бо хирад бод² чуфт.

Чунин аст Пирону ин роз нест,
Ки ин пир бо мо ҳамовоз нест.

Валекин ман аз хуб кирдори ўй,³
Наҷӯям ҳаме тез⁴ пайкори^{*5} ўй.⁶

425 Нигаҳ кун, ки бо шоҳи Эрон чӣ кард,
Ба^{*7} кори Сиёвуш чӣ тимор х(в)ард.

Гар аз гуфтаи хеш боз ояд ўй
В-агар пеши мо ҷангсоз⁸ ояд ўй,

Ба фитрок барбаства дорам каманд,
Кучо жандапил андарорам ба банд.

Зи некӯгумон андароям нахуст,
Набояд⁹ магар чангу пайкор ҷуст.

1. И - Яке саҳт савганд дорам ба моҳ
Ба озаргушаспу ба дайҳими шох.

2. И-ҳаст.

3. И-гуфтори ў.

4. И-разму.

5. М-бозори.

6. И-ў.

7. М-Зи.

8. И-Чунин назди мо размсоз.

9. Л-Наёяд.

Чу ӯ боз гардад зи гуфтори хеш,
Бубинад зи мо дарду тимори хеш».

430 Бар ӯ офарин кард Гударзу Тус,
Ки хуршед бар ту надорад фусӯс.

Ба наздики ту рангу банду дурӯғ
Суханҳои Пирон нагирад¹ фурӯғ.

Мабодо ҷаҳон бе сару тоҷи шох,
Ту бодӣ ҳамеша бад-он пешгоҳ!»

Чунин гуфт Рустам, ки «Шаб тира гашт,
Зи гуфторҳо мағзи мо хира гашт.

Бибошем, то ними шаб май хӯрем,
Дигар нима тимори лашкар барем.

435 Бубинем, то кирдгори ҷаҳон
Дар ин ошкоро ҷӣ дорад ниҳон».

Ба эрониён гуфт, к-«Имшаб ба май
Яке ахтаре афканам неқпай,

Ки фардо ман он гурзи Соми савор,
Ки кардам ба Мозандарон корзор,

Ба гардан барорам, шавам сӯи ҷанг,
Бад-он гаҳ қучо пой дорад наҳанг.

Саропардаву афсару гурзу тоҷ,
Ҳамон жандапилону ҳам² тахти оҷ -

440 Биёрам, супорам ба эрониён,
Агар тохтанро бубандам миён».

1. Л-Суханҳо нагирад зи Пирон.

2. И-он.

Баромад хурӯше зи ҷои нишаст
Аз он номдорони хусравпараст.¹

Сӯи хаймаи хеш рафтанд боз,
Ба хобу ба осоиш омад ниёз.²

ЛАШКАР ОРОСТАНИ ЭРОНИЁН ВА ТУРОНИЁН

Чу бинмуд хуршеди рахшон кулоҳ,
Чу симинсипар гашт рухсори моҳ.

Битарсид моҳ аз паи гуфтугӯй,
Ба хамм андаромад, бипӯшид рӯй.

445 Табира баромад зи даргоҳи Тус,
Шуд аз гарди^{*3} аспон ҷаҳон⁴ обнус.

Замин нилгун шуд, ҳаво пур зи гард,
Бипӯшид Рустам силеҳи набард.

Рада баркашиданд эронсипоҳ,
Писар чангчӯву падар кинаҳоҳ.

Сӯи маймана пури Кашвод буд,
Ки бо ҷавшану гурзи пӯлод буд.

Фарибурз бар майсара ҷой ҷуст,^{*5}
Дили номдорон зи кина бишуст.^{*6}

-
1. ТПЗ- Чу гаштанд сармаст гурдон ҳама,
Аз эронӣён шермардон ҳама.
 2. Л-пас аз б. 442 ин б. омада:
Кунун разми хокони Чин оварем,
Ҳамон расми мардиву кин оварем.
 3. М-сумми.
 4. ИЛ-замин.
 5. М-сохт.
 6. М-Ҳамон гургнайкара алам барфарохт.

450 Ба қалб - андарун Туси Нӯзар ба пой,
Намонд он замон бар замин низ ҷой.

Таҳамтан биёмад ба пеши сипоҳ,
Ки дорад ялонро зи душман нигоҳ.

В-аз он рӯй хоқон ба қалб андарун -
Зи пилон замин сар ба сар нилгун.

Абар маймана Кундури шермард,¹
Савори диловар ба гоҳи набард.²

Сӯи майсара чангдида Гаҳор,³
Замин хаста бар зери наъли савор.

455 Ҳама гашт Пирон ба пеши сипоҳ,
Биёмад бари Шангули кинахоҳ.⁴

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй номбардори⁵ Ҳинд,
Зи Шарвон ба фармон туро то ба⁶ Синд^{*7},

Маро гуфта будӣ, ки фардо пагоҳ
Зи ҳар сӯ ба чанг андарорам сипоҳ.⁸

В-аз он пас бичӯям зи Рустам набард,
Сарашро зи абр⁹ андарорам ба гард».

1. ИМ-шергир.

2. ИМ-шамшеру тир.

3. И-Каҳор.

4. И-размхоҳ.

5. И-номпардозӣ.

6. И-Ба номи ту то марзи дарёи.

7. М-Ҳама зери фармони ту Ҳинду Синд.

8. ТПЗЛ - Барорам зи гурдони Эрон нафир,
На барно гузорам ба чову на пир.

9. И-ба зер.

Бад-ӯ гуфт Шангул: «Ман аз гуфти хеш
Нагардам, набинӣ зи ман камму беш.

- 460 Шавам ҳам*¹ кунун пеши он гурдгир,
Танахро бидӯзам ба пайкони² тир.

Аз ӯ кини Комус чӯям ба чанг,
Бар эрониён - бар³ кунам кор⁴ танг».

Ҳам он гаҳ сипахро ба се баҳра кард,
Бизад кӯсу бархост аз дашт гард.

Бирафтанд як баҳра бо жандапил,
Сипаҳ буд саф баркашида ду мил.

Сари пилбонон ба рангу⁵ нигор,
Ҳама пок бо афсару гӯшвор.

- 465 Биёроста гардан аз тавқи зар,
Миён банд карда ба зарринкамар.

Фурӯҳишта аз пил дебои чин,
Ниҳода бар ӯ тахту маҳди зарин.⁶

Баромад дами⁷ нолаи каррной,
Бирафтанд пилони чангӣ зи чой.

1. М-ман.

2. Л-Кунам ман мугалбар ба.

3. И-ман.

4. И-рӯз; Л-чой.

5. Л-пил пур зангу нақшу.

6. ТПЗ- Чу биншаст хокон ба пили сапед,
Бар он тахт шодондилу пурумед.

7. И-дам аз.

Биёмад сӯи маймана¹ сӣ ҳазор
Саворони гарданкаши найзадор.²

Сӯи майсара³ сӣ ҳазори дигар
Камон баргирифтанду чинисипар.

470 Ба қалб - андарун пилу хоқони Чин
Ҳаме барнаваштанд рӯи замин.

САРЗАНИШ КАРДАНИ РУСТАМ БО ПИРОН

Ҳаме рафт Шангул миёни ду саф,
Яке теги ҳиндӣ гирифта ба каф.

Яке чатри ҳиндӣ зи сар то ба пой
Гирифта ҳама чатр парри хумой.

Паси пушту дасти чапу дасти рост⁴
Ҳаме рафт бо ӯ аз он сӯ, ки хост.

Чу Пирон чунон дид, дил шод кард,
Зи разми Таҳамтан сар⁵ озод кард.

475 Ба Хумон чунин гуфт, к-«Имрӯз кор
Ба коми дили мо кунад рӯзгор.

Бад-ин созу чандин савори далер,
Сарафроз ҳар як ба кирдори шер,

Ту имрӯз пеши саф - андар мапой,
Як имрӯзу фардо макун разм рой.

1. И-майсара.
2. И-номдор.
3. И-маймана.
4. Л-рости уй.
5. Л-тон.

Паси пушти хоқони Чинӣ биист,
Ки дар разм будан туро рӯй нест,¹

Ки гар зобулӣ бо дурафши сиёҳ^{*2}
Бубинад туро, кор гардад табоҳ.

480 Бубинед, то чун бувад кори мо,
Чӣ бозӣ кунад бахти бедори мо».

В-аз он ҷойгаҳ шуд бад-он анчуман,
Ба ҷое ки буд паҳлавон пилтан.

Фуруд омаду офарин кард чанд,
Ки «Фаррух^{*3} аз ту⁴ сипеҳри баланд.

Мабодо, ки рӯзи ту гирад нишеб,
Мабодо, ки ояд ба рӯяш ниҳеб.

Чу рафтам зи назди ту, эй паҳлавон,
Паёмат бидодам ба пиру ҷавон.

485 Бигуфтам хунарҳои ту, ҳар чӣ буд,
Зи гетӣ туро худ кӣ ёрад ситуд?

Ҳам аз оштӣ рондаму ҳам зи ҷанг,
Сухан гуфтам аз ҳар даре ранг-ранг.

Ба фарҷом гуфтанд, к-ин чун кунем,
Ки аз рои ту кина берун кунем.

Тавон дод ганҷу зару хоста,
Зи мо ҳар чи ӯ хоҳад ораста.

1. Л-Ки донад туро бо саворе дувист.

2. М-дурафшу сипоҳ.

3. М-нур.

4. Ж – Нур аз ту гирад

Нашояд гунаҳгор додан бад-ӯй,
Барандешу ин розҳо боз чӯй.

490 Гунаҳгор чуз хеши Афросиёб.
Ки донӣ, суханро мазан бар шитоб.

Зи мо ҳар ки хоҳад, ҳама меҳтаранд,
Бузурганду бо тахту бо афсаранд.

Чӣ гуна супорему ин кай тавон,
Аз он орзу пир гардад чавон.¹

Сипоҳе бад-ин сон биёмад зи Чин,
Зи Сақлобу Хатлону Туронзамин.

Кучо оштӣ хоҳад Афросиёб,
Ки чандин сипоҳ орад аз хушку об?

495 Ба посух накӯҳиш басе² ёфтам,
Азеро ба назди ту биштофтам.³

Аз эшон сипоҳе чу дарёи Об
Гирифтанд бар чанг чустан шитоб.

Саропои худро надонанд ҳеч,
Туро чуз ба «Сағзӣ» нахонанд ҳеч.⁴

Набарди ту хоҳад ҳаме шоҳи Ҳинд
Ба тиру камону ба ҳиндӣ⁵ паринд.

1. ИЛ-б. 492 нест.

2. И-ҳаме.

3. И-Аз эшон сӯи пахлавон тофтам.

4. Л-б. 497 нест.

5. И-румӣ.

Маро ин дуруст аст, к-аз пилтан
Ба фарҷом гирён шаванд¹ анҷуман».

500 Чу бишнид Рустам, барошуфт сахт,
Ба Пирон чунин гуфт, к-«Эй шӯрбахт!

Чӣ дорӣ чунин банду чандин фиреб,
Кучо пой дорӣ ту андар ниҳеб?

Маро аз дурӯғи ту шоҳи ҷаҳон
Басе ёд кард ошқору ниҳон.

Чу дидам² кунун донишу рои ту,
Дурӯғ аст яксар саропои³ ту.

Биғалтӣ ҳаме хира дар хуни хеш,
Бад аст ин в-аз ин бадтар ояд-т пеш.

505 Агар дӯзах астӣ,⁴ бихишт аст ҷой,
Зи буме, ки дорӣ ҳаме зери пой.

Магар гуфтам ин хоки бедоди шум
Гузори, биёй ба обод бум.⁵

Чунин зиндагонӣ наёрад баҳо,
Ки бошад сар андар дами аждаҳо.

Бубинӣ магар шоҳи бододу меҳр,
Ҷавону навозандаву⁶ хубҷеҳр.

1. И-шавад.

2. ИЛ-Бидидам.

3. И-сару пой.

4. И-дӯзах аст ар.

5. И-б. 506 нест.

6. И-Ҷавоне навозандаи.

Туро хӯрдани мору*¹ чарми паланг
Ҳаме хуштар ояд зи дебову*² ранг.

- 510 Надорад касе бо ту з-ин доварӣ,
Зи тухми пароканда хуб бар х(в)арӣ».

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Эй некбахт,
Барӯманду шодобу зебодарахт,*³

Суханҳо, кӣ донад чуз аз ту чунин,
Ки аз меҳтарон бар ту бод офарин!

Маро чону дил зери фармони туст,
Ҳамеша равонам гаравгони туст.

- 515 Як имшаб занам рой бо хештан,
Бигӯям сухан низ бо анчуман».

Биёмад ҳам он гаҳ миёни⁴ сипоҳ,
Дилаш пурдурӯғу*⁵ сараш кинахоҳ.

ОҶОЗИ РАЗМ

Чу баргашт Пирон, зи⁶ хар ду гурӯҳ
Замин шуд ба кирдори рахшанда⁷ кӯҳ.

Чунин гуфт Рустам ба эрониён,
Ки «Ман чангро баста дорам миён.

-
1. М-пӯшиш аз хуку.
 2. М-ранг.
 3. М-зебои тахт.
 4. ИЛМ-В-аз он чо биёмад ба қалби.
 5. М-лабаш.
 6. И-ба.
 7. И-гарданда.

Шумо як ба як¹ сар пур аз кин кунед,
Бурӯҳои чангӣ пур аз чин кунед,

Ки имрӯз разми*² бузург³ аст пеш,
Паид ояд андозаи гургу меш.

520 Маро гуфта буд он ситорашинос,
Аз ин разм будам⁴ дил андар ҳарос,

Ки разме бувад дар миёни ду кӯх,
Ҷаҳонро бишӯяд ба хун*⁵ ҳамгурӯх.

Шаванд анчуман кордида мехон,
Дар он разм^{6*7} бемард гардад ҷаҳон.

Паи кин ниҳон гардад аз рӯи бум,
Шавад гурзи пӯлод бар сони мум.

Ҳар он кас, ки ояд бари ман⁸ ба ҷанг,
Шумо дил мадоред аз он кор танг.

525 Ду дасташ бубандам ба ҳамми каманд,
Агар⁹ ёр бошад сипехри баланд.

Шумо сар ба сар ҳамгинон,¹⁰ ҳамгурӯх,
Мабошед аз он номдорон сутӯх.

1. Л-сар ба сар.

2. М-чанге.

3. И-разми гарон; разме.

4. И-бурдам.

5. М-Ҷаҳоне шаванд андар он.

6. И-Бар он ҷанг.

7. М-ҷанг.

8. И-мо.

9. Л-Гарам.

10. ИЛМ-як ба як.

Маро гар ба разм - андар ояд замон,
Намирам ба базм - андарун бегумон.¹

Туро ном бояд, ки монад дароз,
Намонӣ ҳаме, кор чандин масоз.

Дил андар сарои сипанҷӣ мабанд,
Бас эмин машав дар сарои² газанд.

530 Агар ёр бошад равон бо³ хирад,
Ба неку ба бад рӯзро нашмарад.

Худованди тоҷу худованди ганҷ
Набандад дил андар сарои сипанҷ».

Чунин дод посух ба Рустам сипох,
Ки «Фармони ту бартар аз чарху мох.

Чунон разм созем бо теғи тез,
Ки монад зи мо ном то растаҳез».⁴

Зи ду рӯя⁵ танг андаромад сипох,
Яке абр, гуфтӣ,^{*6} баромад сиёҳ,

535 Ки борони ӯ буд⁷ шамшеру тир,
Чаҳон^{*8} шуд ба кирдори⁹ дарёи кир.

-
1. ТПЗ - Ба номи накӯ гар бимирам, равост,
Маро ном бояд, ки тан маргрост.
 2. Л-Ки пурхун шавӣ аз анову.
 3. И-равонро.
 4. ТПЗ - Бигуфтанду бархост овои кӯс,
Ҳаво тирагун шуд, замин обнӯс.
 5. И-Дурӯя ба.
 6. М-Ту гуфтӣ, ки абре.
 7. И-борон-ш буд гурзу.
 8. М-замин.
 9. И-Чаҳоне аз ӯ шуд чу.

Зи пайкони пӯлоду парри уқоб
Сияҳ гашт рахшон рухи офтоб.

Синонҳои найза ба гард - андарун,
Ситора биполуд, гуфтӣ, ба хун.

Чарангидани¹ гурзаи говчехр,
Ту гуфтӣ ҳаме санг борад сипехр.

Дурахшидани теги алмосгун
Шуда абру борони он абр хун.²

540 Ба хуну ба мағз - андарун хору хок
Шуда ғарку тарки сарон чок-чок.

Чунин гуфт Гударз бо пирасар,
Ки «То ман ба мардӣ бубастам камар,

Надидам, ки разме бувад з-ин нишон,
На ҳаргиз шунидам зи гарданкашон,

Ки аз кушта гетӣ бад-ин сон бувад,
Яке хору дигар таносон бувад».

РАЗМИ ШАНГУЛ БО РУСТАМ ВА ГУРЕХТАНИ ШАНГУЛ

Биғуррид Шангул ба пеши сипоҳ,
«Манам, - гуфт, - гурдафкани³ размхоҳ.

1. И-чарангидани.

2. ТПЗЛ - Гиронидани гурзҳои гарон -
Чунон чун бувад путки оҳангарон.

3. И-шеравжани.

545 Бубинам, ки он марди сагзӣ ба чанг*¹
Чӣ дорад зи мардонагӣ сози чанг».2*3

Чу овози Шангул ба Рустам расид,
Зи лашкар ниғаҳ карду ўро бидид.

Чунин гуфт, к-«Аз кирдгори ҷаҳон
Начустам ҷуз ин ошкору ниҳон,

Ки бегонае з-ин бузург анчуман
Далерӣ кунад, разм ҷӯяд зи ман.

На Шангул бимонам, на хокони Чин,
На гурдону мардони Туронзамин».4

550 Бари Шангул омад, ба овоз гуфт,
Ки «Эй баднажоди фурӯмоҷуфт!

Маро ном Рустам кунад Золи Зар,
Ту сагзӣ чаро хонӣ, эй бадғуҳар?

Ниғаҳ кун, ки сагзӣ кунун марги туст,
Кафан бегумон ҷавшану тарги туст».

Бигуфт ину баркард кӯҳи гарон,
Ба чанг - андарун найзаи ҷонситон.

1. М-кучост.

2. И-б. 545 нест:

ТПЗИЛ- Биронд асп то ҷойгоҳи набард,
Даромад ба майдону овоз кард,
Ки он чангчӯ* марди сагзӣ кучост?
Ҷамоно гар ояд ба чангам, равост**.

* И-Бубинам, ки. ** И-Яке кард хоҳам бар ў даст рост.

3. М-Яке кард хоҳам бар ў даст рост.

4. ИМ- На Сақлоб монад бар эшон, на Ҷинд,
На шамшери чинӣ, на румӣ паринд.

Даромад бар ӯ пилтан ҳамчу бод,^{*1}
Ба кин бозуи паҳлавӣ баркушод.²

555 Яке найза зад, баргирифташ зи зин,
Нагунсор карду задаш³ бар замин.

Бар ӯ бар гузар кард, ӯро нахаст,
Ба шамшер бурд он замон тез даст.

Бирафтанд аз он рӯй кундоварон,
Ба заҳр обдода париндоварон.

Яке ҳамла карданд бар паҳлавон,
Зи туркони Сақлоб в-аз^{*4} ҳиндувон.

Гирифтанд чун гӯраш андар миён,^{*5}
Рабуданд Шангул зи пили жиён.⁶

560 Ба чон Шангул аз дасти Рустам бичаст,
Зирех буду ҷавшан танашро нахаст.

Гурезону рухсорагон пур зи чин,
Ҳама рафт то пеши хоқони Чин.⁷

Чунин гуфт Шангул, ки «Ин мард нест,
Ба гетӣ кас^{*8} ӯро ҳамовард нест.

1. М-б. 553-554 нест.

2. ТПЗИЛМ- Ҳама гашт бо ӯ ба овардгоҳ,
Миёни ду саф баркашида сипоҳ.

3. И-кардаш, бизад.

4. М-туркону аз чину аз.

5. М- Гирифтанд Шангул ҳам он дар миён.
Рабудандаш аз пеши шери жиён.

6. И-б. 558, 559 нест.

7. И-б. 561 нест.

8. М-Мар.

Яке жандапил аст бар пушти кӯх,
Магар разм созанд чумла гурӯх.

Ба танҳо касе разми нараждаҳо
Наҷӯяд, чу ҷӯяд, наёбад раҳо».

565 Бад-ӯ гуфт хоқон: «Туро бомдод
Дигар буд рою дигар буд ёд».

Сипахро бифармуд, то ҳамгурӯх
Биронанд яксар ба кирдори кӯх.

Сарафрозро дар миён оварданд,
Танумандро сар замон оварданд.¹

Ба шамшер бурд он замон шер даст,
Чапи лашкари чиниён баршикаст.

Ҳар он гаҳ,ки ханчар барандохтӣ,
Ҳама дашт бетан сар² андохтӣ.

570 На бо чанги ӯ кӯхро чой буд,
На бо хашми ӯ пилро пой буд.

Бад-он сон гирифтанд гирд-андараш,
Ки хуршед торик шуд бар сараш.

Зи бас^{*3} найзаву ханчару гурзу тир,
Ки шуд сохта бар яли шергир.

Гумон буд, к-андар наистон шудааст,
Зи хун рӯи кишвар маистон⁴ шудааст.

-
1. ТП - Ба шамшер гурдони Турон гурӯх
Бад-ӯ ҳамла карданд ҳар як чу кӯх.
 2. И-роҳ тани бесар.
 3. М-Чунон.
 4. И-гулистон.

Ба як захм сад^{*1} найза кардӣ қалам,
Хурӯшону чӯшон чу шери^{*2} диҷам.

575 Далерони Эрон паси пушти ӯй,
Ба кина дилогандаву чангчӯй.

Зи бас найзаву гурзу кӯполу³ теғ
Ту гуфтӣ ҳаво⁴ жола борад зи меғ.

Зи кушта ҳама дашт овардгоҳ
Тану дасту сар буду тарғу кулоҳ.

Баландосмон чун замин шуд зи хок,
Басе гардану бар^{*5} шуда чок-чок.

Чунин гуфт лашкар ҳама ҳамгурӯҳ,
Ки аз куштагон гашт ҳомун чу кӯҳ⁶

580 Зи чиниву шугниву⁷ аз хиндувӣ,
Зи саклобу ҳарриву аз паҳлавӣ

Сипаҳ буд бар хоку дарёи кӯҳ,^{*8}
Зи як мард хаста шуда ҳамгурӯҳ.

Биёвард Пирон ба Калбод рӯй,
К-«Аз ин размғаҳ шуд ҳама ранғу бӯй,^{9*10}

-
1. М-дах.
 2. чӯшону душман.
 3. И---гурзи пӯлоду.
 4. ИМ-ҳаме.
 5. М-зи ҳар сӯ ба ханҷар.
 6. ИМ-б. 579 нест.
 7. И-Шикнӣ.
 8. М-Ҳаме омад аз чунбиши он сутӯҳ.
 9. ИЛ-б. 582 нест.
 10. М- Чунон гуфт Пирон ба хоқони Чин,
Ки шери жиён аст Рустам ба кин.

Ки бо ӯ ба чанг андарун пой нест,
Чун ӯ дар чаҳон лашкаророй нест.

Касе к-ӯ занад¹ з-ин суҳан достон,
Набошад хирадманд ҳамдостон,

585 Ки пархошчӯён се раҳ сад ҳазор
Басанда набуданд бо як савор.²

Аз ин кин бад ояд ба Афросиёб,
Зи Рустам кучо ёбад орому хоб?

Ҳамоно,³ ки моро накӯҳиш кунад,
Чу аз размчӯй пижӯҳиш кунад.

Ва дигар, ки ӯро ба ҳашм оварӣ,
Раҳой наёбад сар аз доварӣ».

РАЗМИ РУСТАМ БО СОВА

Чунин гуфт Рустам ба эрониён,
К-«Аз ин чанг моро наёмад зиён.

590 Ҳам акнун ман ин пилу ин⁴ хоста,
Ҳамон тахти бо тоҷ^{5*6} ораста

Зи чинӣ ситонам ба Эрон диҳам,
Бад-он шодмон рӯзи фарруҳ ниҳам.⁷

1. И-кунад.

2. ТПЛМ - На бозоргонест ин чангчӯй,
Зи ҳар кишваре омада пеши ӯй.

3. Л-Яке он.

4. И-Зи пилону ҳам.

5. И-Ҳам ин тахту ин ганҷи; Л-Чунин тахту ин тоҷи.

6. М-Ҳамин тахту ин тоҷи.

7. И-б. 591 нест.

Нахоҳам зи эрониён ёр кас,
Паи Рахшу Эзад маро ёр бас.

Якero зи Саклобу Шугнону Чин
Намонам, ки пай барниҳад бар замин,¹

Ки имрӯз пирӯзии рӯзи мост,
Баланд осмон ахтарафрӯзи² мост.

595 Бад ояд бар эшон зи гуфтори бад,
Бад ояд ба пеши бад аз кори бад.³

Гар эдун, ки нерӯ дихад додгар,
Паид оварад Рахши рахшон ҳунар.

Бар ин дашт ман гӯрсоне кунам,
Барӯмандро шӯрсоне кунам.

Яке аз шумо сӯи лашкар шавед,
Бикӯшеду бо бод ҳамбар шавед.

Бикӯшед, чун ман бичунбам зи чой,
Шумо барфарозед санчу дарой.⁴

600 Заминро саросар кунед обнӯс,
Ба гарди саворону овои кӯс.

Бикӯбед кӯполу гурзи гарон,
Чу пӯлодро путки оҳангарон.

Зи анбӯҳи эшон мадоред бок,
Зи дарё ба абр андароред хок.

1. Л-. 593 нест.

2. ЛМ-лашқарафрӯзи; И-гетиафрӯзи.

3. И-б. 595 нест.

4. Л-б. 599 нест.

Бидарред сафҳои Сақлобу Чин,
Набояд, ки бинад ҳаворо замин.

Ҳама дида бар миғфари ман ниҳед,
Чу ман бархурӯшам, дамеду диҳед».

605 В-аз он ҷойгаҳ рафт чун пили маст,
Яке гурзаи говпайкар ба даст.

Хурӯшон сӯи маймана роҳ ҷуст,
Зи лашкар сӯи Кундур омад нахуст.

Ҳама маймана пок барҳам дарид,
Басе таргу сар буд, ки шуд нопадид.

Яке хеши Комус буд, Сова ном,
Сарафрозу ҳар ҷой густарда ком.

Биёмад ба пеши Таҳамтан ба чанг,
Яке теги ҳиндӣ гирифта ба чанг.

610 Бигардид дасти чапу дасти рост,
Зи Рустам ҳаме кини Комус хост.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй жандапил,
Бубинӣ кунун мавчи дарёи Нил.

Бихоҳам кунун кини Кимуси хор,
Набинӣ ҳаме¹ з-ин² сипас корзор».

Чу гуфтори Сова ба Рустам расид,
Бизад дасту гурзи гарон баркашид.

1. Л-Бубинӣ магар.

2. И-магар з-он.

Бароварду зад бар сару миғфараш,
Надидаст гуфтӣ танаширо сараш.*¹

615 Бияфканду Рахш аз бари ӯ биронд,
Ба гетӣ зи Сова нишоне намонд.

Аз ӯ чони лашкар пурозор кард,*²
Дурафши кашонӣ нагунсор кард.*³

Набуд низ пешаш касе пойдор,
Ҳама наъли Рахшаш сар овард бор.

КУШТАНИ РУСТАМ ГАҲОРИ ГАҲОНИРО

В-аз он чойгаҳ⁴ шуд сӯи майсара,
Ғамӣ гашт лашкар ҳама яксара.

Гаҳори Гаҳонӣ бар он чойгоҳ,
Гави шерфаш⁵ бо дурафши сиёҳ,

620 Барошуфт чун тарги Рустам бидид,
Хурӯше чу шери жиён баркашид.

Бад-ӯ гуфт:*⁶ «Ман кини Турону Чин⁷
Бихоҳам зи сағзӣ дар ин дашти кин.*⁸

Набарди вай аз меҳтарон бо ман аст,
Дили шеру гурзи гарон бо ман аст».

-
1. М-Бизад бар сараш гурзро пилтан.
 2. М-Ки чонаш бурун шуд ба зорӣ зи тан.
 3. М-шуд.
 4. И-маймана.
 5. Л-шердил.
 6. М-Ҳама гуфт.
 7. И-туронсипоҳ.
 8. И-Зи Сағзӣ бихоҳам бар ин дастгоҳ.

Барангехт асп аз миёни сипоҳ,
Биёмад бари пилтан кинаҳоҳ.

Зи наздик чун тарги Рустам^{1*2} бидид,
Ба рухсора шуд чун гули шанбалид.³

625 Ба дил гуфт, пайкор бо жандапил
Чу гӯта-ст хӯрдан ба дарёи Нил.

Ту гуфтӣ барояд, дигар гуфт не,
Ду гуфторакон бо хирад чуфт не.⁴

Гурезӣ ба хангом бо сар ба чой,
Беҳ аз паҳлавониву сар зери пой.⁵

Гурезон биёмад сӯи қалбгоҳ,
Назора бар ӯ-бар ба ҳар сӯ сипоҳ.

Дурафши Таҳамтан миёни гурӯҳ -
Ба сони дарахт аз бари теғи кӯҳ.

630 Ҳама тохт Рустам паси ӯ чу гард,
Замин лаъл гашту ҳаво лочвард.

Яке найза зад бар камарбанди ӯй,
Бидаррид ҳафтону пайванди ӯй.

Бияндохт бар сони барги дарахт,
Ки бар шохи ӯ барзанад бод сахт.

1. И-ӯро.

2. М-пилтанро.

3. И-Равонаш ту гуфтӣ, зи тан барпарид.

4. М-ба чои б. 625,626 ин б. омада:

Бад-ӯ гуфт, к-эй кордида Гаҳор,

Ки Комус бо вай набуд пойдор.

5. И-б. 627 нест.

Нагунсор кард он дурафши кабуд,
Ту гуфтї Гаҳори Гаҳонї набуд.

Бидиданд гурдон, ки Рустам чї кард,
Чапу рост бархост гарди набард.

635 Дурафши ҳумоюн бибурданду кӯс,
Биёмад сарафроз Гударзу Тус.

Хурӯш омад аз бӯқи эронсипох,
Чу пирӯз шуд гурди лашкарпаноҳ.

Бифармуд Рустам, к-«Аз Эрон савор
Бари ман фиристед сад номдор.

Ҳам акнун ман он пилу он тахти оч,
Ҳам он¹ зарру он тавку он дурру^{2*3} тоҷ -

Зи чинї ситонам,^{4*5} ба Эрон диҳам,
Ба пирӯз шоҳи далерон диҳам».

640 Аз Эрон биёмад диловар ҳазор
Зирехдору бо гурзаи говсор.

Чунин гуфт Рустам ба эронийн,
Ки яксар бубанданд кинро миён.

Ба қону сари шоҳу хуршеду моҳ,
Ба хоки Сиёвуш, ба эронсипох,

Ки гар номдоре зи Эронзамин
Ҳазимат пазирад зи солори Чин,

1. Л-Он ёрай?

2. Л-тоҷ.

3. М-ёраву гурзу он тавку тоҷ.

4. Л-Ситонам зи Чину.

5. М-Ситонам зи хокон.

Набинад магар банд ё дору чоҳ,
Ниҳода ба сар - бар зи когаз кулоҳ.

645 Бидонист лашкар, ки ӯ шерхӯст,
Ба чангаш сурина гавазн орзуст.

Ҳама сӯи хоқон ниҳоданд рӯй -
Сипаҳ доғдил, шоҳ дайҳимчӯй.

Таҳамтан ба пеши сипаҳ ҳамла кард,^{*1}
Инонро ба Раҳши таковар сипард.^{*2}

Ҳама хун чаконид бар чарху моҳ,
Ситора назора бар он размгоҳ.

Зи бас гард, к-аз раҳгузар бардамид,
Чунон шуд, ки кас рӯи ҳомун надид.

650 Зи бонгӣ саворону захми синон
Набуд эҷ пайдо рикеб аз инон.

Ту гуфтӣ, ки хуршед дар парда шуд,
Замин зери наъл-андар озурда шуд.

Ҳаво гашт чун рӯи зангӣ сиёҳ,
Зи кушта надиданд бар дашт роҳ.

Ҳама дашт зин буду хафтону хӯд,
Танонро ҳаме дод сарҳо дуруд.

Зи гарди савор абр бар бод шуд,
Замин пур зи овози пӯлод шуд.^{*3}

1. М-Сипаҳбад ба пеш он дарун ҳамла бурд.
2. М-супурд.
3. б. 654 нест.

655 Басе номдор аз пай ному нанг
Бидоданд бар хира сарҳо ба чанг.

Баровард Рустам бар он сон хурӯш,
Ту гуфтӣ, ки дарё*¹ баромад ба чӯш.

Чунин гуфт, к-«Ин пилу ин тахту оч,
Ҳамон ёраву афсару тавку тоҷ

Ба Эрон сазовори Кайхусрав аст,
Ки ӯ дар ҷаҳон шаҳрёрӣ нав аст.

Шуморо чӣ кор аст бо тоҷу фар,
Бад-ин зӯру ин кӯшишу ин ҳунар?

660 Ҳама дастҳо сӯи банд оваред,
Миёро ба ҳамми каманд оваред.

Фиристам ба наздики шоҳи замин,
На Маншур монам, на хоқони Чин.

Шуморо зи ман зиндагонӣ бас аст,
Ки тоҷу нигин баҳри дигар кас аст.

Ва гар на ман ин хоки овардгоҳ
Ба наъли сутурон барорам ба моҳ».²

ГИРИФТОР ШУДАНИ ХОҚОН

Ба дашном букшод хоқон забон,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй бадтану бадравон!

665 Ба Эрону он шоҳу он анҷуман
Ҳама зинҳорет бояд чу ман.

1. М-замона.

2. И-б. 655-663 нест.

Ту - Сагзӣ, ки аз ҳар касе бадтарӣ,
Ҳама шоҳи Чин боядат лашкарӣ?»

Яке тирборон бикарданд сахт
Чу боди хазон барвазад¹ бар дарахт.

Ҳаворо бипӯшид парри уқоб,
Набинад чунон чанг чангӣ ба хоб.

Чу Гударз борони алмос дид,
Зи тимори Рустам дилаш бардамид.

670 Ба Рухҳом гуфт: «Эй дирангӣ, маист,
Бичунбон инон бо савор² дувист.

Камонҳои чочиву тири хаданг
Ниғаҳ дор пушти Таҳамтан ба чанг».

Ба Гев он гаҳе гуфт: «Баркаш сипоҳ,
Бар ин дашт бар пеши душман макоҳ.^{*3}

На ҳангоми орому ороиш аст,
На рӯзи диранг асту⁴ осоиш аст.

Бирав^{*5} бо далерон сӯи дасти рост,
Ниғаҳ кун, ки Пирону Хумон кучост.

675 Таҳамтан нигар пеши хоқони Чин
Ҳама осмон барзанад бар замин.

1. Л-барчаҳад; И-к-ӯ чаҳад.
2. Л-Бирав бо камон в-аз савора.
3. М-б. 669-671 нест.
4. Л-низ аз дари рой.
5. М-Бишав.

Бад-он дида ҳаргиз мабод офарин,
Ки нафрин сиголад бар ӯ рӯзи кин!»^{*1}

Барошуфт Рухҳом ҳамчун паланг,
Биёмад ба пушти² Таҳамтан ба чанг.

Чунин гуфт Рустам ба Рухҳоми шер,
Ки «Тарсам,^{*3} ки Рахшам шуд аз кор⁴ сер.

Чу ӯ суст гардад, пиёда шавам,
Ба хуну хай оҳордода шавам.

680 Яке лашкар аст ин чу мӯру малах,
Ту бо пилу бо пилбонон бичах.

Ҳама покашон пеши Хусрав барем,
Зи Шангону Чин ҳадяи нав барем».

В-аз он чойгаҳ бархурӯшиду гуфт,
Ки «Бо турки Чин Аҳриман бод чуфт».

Аё гумшуда бахту бечорагон,
Ҳама зору гамхору оворагон,^{*5}

Шуморо зи Рустам набуд огаҳӣ,
Ва ё мағзатон аз хирад буд тихӣ?»⁶

685 Ки ӯ аждаҳоро надорад ба мард,
Ҳама пил чӯяд ба рӯзи набард.

1. М-б. 676 нест.

2. Л-пеши.

3. М-Битарсам.

4. И-чанг.

5. М-Ночизу гамхорагон.

6. И-б. 684, 685 нест.

Шуморо сар аз разми ман сер нест,
Маро ҳадя чуз гурзу шамшер нест».

Зи фитрок букшод печон каманд,
Хами хом дар кӯҳаи зин фиканд.

Барангехт аспу*¹ баромад хурӯш,
Ҳаме аждаҳоро бидаррид гӯш.

Ба ҳар сӯ, ки хоми ҳам андохтӣ,
Замин аз далерон бипардохтӣ.

690 Набудаи чуз аз разми Чин орзу,
Ба бозу хами хому чин дар бурӯ.²

Ҳар он гаҳ, ки ӯ меҳтареро зи кин
Рабудӣ ба хамми камандаш зи зин,

Бад-ин размгаҳ-бар сипаҳдор Тус
Ба абр андарафрохтӣ бӯқу кӯс.

Бубастӣ аз Эрон яке дасти ӯй,
Зи ҳомун ниҳода сӯи кӯҳ рӯй,³

1. М-Рахшро.

2. И-б. 689, 690 нест.

3. Л-б. 693 нест.

ТПЗ - Чу ин дид Фартус омад ба чанг,
Баровехт бо пилтан чун паланг.
Таҳамтан барошуфту шуд чун наҳанг,
Гирифт аз сари зину овехт чанг.
Бияфкандаш аз кӯҳа чун Соми гурд,
Бубасташ ду дасту ба лашкар супурд.
В-аз он чо бишуд тозиён пеши саф,
Каманде ба бозуву гурзе ба каф.
Чу ғарча бидид он ки Рустам чӣ кард
В-аз он номдорон баровард гард.
Барошуфт бар хештан чангчӯй,
Ба тезӣ сӯи разм бинҳод рӯй.

Нигаҳ кард хоқон аз он пушти пил,
Замин дид чунбон чу*¹ дарёи Нил.

695 Яке пил бар пушти кӯҳи баланд
Ба чанг-андар аз чарми шерон*² каманд.

Ҳама каргас овард аз абри сиёҳ,
Ситора назора бар он чангу³ мох.⁴

Яке номдоре зи лашкар бичуст,
Ки гуфтори Эрон бидонад дуруст.

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши он шермард,
Бигӯяш, ки тундӣ макун дар набард.

Чағониву Шугниву Чиниву Ваҳр
Аз ин кина дар дил надоранд баҳр.

700 Яке шоҳи Хатлон, яке шоҳи Чин
Зи бегона мардум туро нест кин.⁵

Абар пилтан тирборон гирифт,
Камонро чу абри баҳорон гирифт.
Таҳамтан бияндохт ҳамми каманд,
Миёни далер андаромад ба банд.
Ба эрониён доду худ боз гашт,
Дамон сӯи Колуй омад ба дашт.
Чу Колу бидид, андаромад ба пушт,
Яке гурзу як теги ҳиндӣ ба мушт.
Бизад бар сару тарги Рустам чу бод,
Гави номвар найзаро баркушод.
Бизад пас буни найза Колуйро,
Рабудаш чу чавгон ҳаме гӯйро.
Бияфканд аз пушти зини хаданг,
Бубаста ду дасташ ба чарми паланг.

1. М-бар сони.
2. М-далерон гирифтори ҳамми.
3. Л-Назора ситора бар он хайлу мох; И-бад-он размгоҳ.
4. ТПЗЛ- Чу хоқон аз он пушти пили сафед
Варо дид, бубрид аз дил умед.
5. И-б. 699, 700 нест.

Яке шаҳрёр аст Афросиёб,
Ки оташ ҳамоно надонад зи об.

Қаҳоне бар ин гуна кард анчуман,
Бад овард аз ин разм^{*1} бар хештан.

Касе нест бе озу^{*2} бе ному нанг,
Ҳамон оштӣ беҳтар ояд зи чанг».³

Фиристода омад бари пилтан,
Забон пур зи гуфтору дил пуршикан.

705 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари размҷӯй,
Чу размат сар омад, кунун базм ҷӯй».⁴

Надорӣ ҳамоно, зи хоқони Чин,
Зи кори гузашта ба дил ҳеч кин.

Чу ӯ бозгардад, ту з-ӯ боз гард,
Ки акнун сипахро сар омад⁵ набард.

Чу Комус бар дасти ту кушта шуд,
Сари сарфарозон^{*6} ҳама гашта шуд».

Чунин дод посух, ки «Пилону тоҷ
Ба наздики ман⁷ бояду тахти оҷ».⁸

1. М-кина.

2. М-бе обу.

3. ТПЗ - Биё, то ба ҳам аҳду паймон кунем
В-аз он пас чу хоҳӣ, гаравгон кунем.
Фиристем ҳар сол ҳам бочу сов
Ба назди сипаҳдор сад чарми гов.

4. И-б. 705 нест.

5. И-сар омад саронро.

6. М-размҷӯён.

7. Л-мо.

8. ТПЗ-ба ҷои б. 709 ин б. омада:

Чунин номвар чанд хоҳӣ зи мо,
Чӣ кардем бо ту, чӣ хоҳӣ зи мо?

710 Ба торочи Эрон ниҳодед рӯй,
Чӣ бояд кунун лобаву гуфтугӯй?

Чу донад, ки лашкар ба чанги ман аст,
Шитоби сипоҳ аз диранги ман аст.¹

Бубахшам сараш, тавқу тоҷаш марост,
Ҳамон пил бо тахти очаш марост».

Фиристода гуфт: «Эй худованди Рахш,
Ба дашт оҳуи ноғирифта мабахш.

Ҳама дашт мард асту пилу сипоҳ,
Чу хоқон, ки бо тоҷу ганҷ асту гоҳ.

715 Кӣ донад, ки худ чун бувад рӯзгор,
Кӣ пирӯз баргардад аз корзор?»

Чу бушнид Рустам, барангехт Рахш,
«Манам, - гуфт, - шеравжани тоҷбахт.

Танам² зӯрманду ба бозу каманд,
Чӣ рӯзи фусӯс асту хангоми панд?³

Чу⁴ хоқони чинӣ каманди маро,
Чу⁵ шери жиён даст банди маро

Чунин чанд бошӣ ба хунрехтан,
Нагашта дилат сер аз овехтан?
Чу баргуфт гуфтори хоқон бад-ӯй,
Чунин дод посух гави номчӯй.

1. ТПЗ - Ба хошиш ҳаме боз чунбонадам,
Магар, к-аз фурӯмоёгон донадам.
2. ИЛМ-Ба тан.
3. ИЛ-Сари шоҳи Чин андарорам ба банд.
4. ИЛ-Чи.
5. ИЛ-6. 719 нест.

Бубинад, гирифтор хоҳад шудан,
Зи чон низ безор хоҳад шудан».¹

720 Бияндохт он тобдода каманд,
Сарони² саворон ҳаме кард банд.

Биёмад³ ба наздики пили сапед,
Шаҳаншоҳи Чин шуд зи чон⁴ ноумед.⁵

Качак бар сари пил зад шоҳи Чин,
Биғуррид чун тундури фарвадин.

Даровард бар чанг жўпини чанг,
Бияндохт бар Рустами тезчанг,

Ки шояд ба Рустам шикаст оварад,
Сари номдораши ба даст оварад.

725 Чу жўпин ба Рустам нашуд коргар,
Бияндохт Рустам камандаш зи бар.^{*6}

Чу аз дасти Рустам раҳо шуд каманд,
Сари шаҳрёр^{*7} андаромад ба банд.

Зи пил андароварду зад бар замин,
Бубастанд бозуи хоқони Чин.

Пиёда ҳаме ронд то рӯди Шаҳд,
На пилу на тахту на тоҷу на маҳд.

1. ИЛ-б. 719 нест.

2. ИМ-Миёни.

3. ИМ-Чу омад.

4. И-Шуд он шоҳи Чин аз равон.

5. ЛМ - Гави пилтан Рустами Золи Сом
Дарандохт бар шоҳ он хамми хом.

6. М-б. 722-725 нест.

7. М-номдор.

Супурдаш бад-он рӯзбонони Тус,
Сипаҳбад ба гардун барафрохт кӯс.¹

730 Чунин аст расми сарои фиреб,
Гаҳе бар фарозу гаҳе бар нишеб.

Чунин буд, то буд гардон сипехр,
Гаҳе чанг захр асту гаҳ нӯшу меҳр.

Якero барорӣ ба чархи баланд,
Якero кунӣ хору зору нажанд.*²

Якero зи моҳ андарорӣ ба чоҳ,
Якero зи чоҳ андарорӣ ба моҳ.*³

Якero барориву шоҳӣ диҳӣ,
Якero ба дарё ба моҳӣ диҳӣ.

735 На бо он-т меҳру на бо ин-т кин,
Ки беҳдон туй, эй чаҳонофарин.

Чаҳонро баландиву пастӣ туй,
Надонам чий, ҳар чӣ ҳастӣ, туй⁴!

ШИКАСТА ШУДАНИ СИПОҶИ ТУРОНИЁН

Таҳамтан⁵ ба гурзи гарон даст бурд,
Бузургаш ҳамоно ҳамон буд хурд.

1. ИЛ_б. 729 нест.

2. М-Пас аз б. 732 ин б. омада:

Якero зи тахти кай даркашад,

Якero зи хоки сияҳ баркашад.

3. М-б. 733.

4. ИЛ-б. 732-736 нест:

ТПМ- Зи ту шодмониву аз ту ғамист,

Якero фузунӣ дигарро камист,

Якero бидорӣ дигарро бидех,

Миёни ду озода кина манех.

5. Л-Аз он пас; И-В-аз он пас.

Чунон шуд дару дашти овардгоҳ,
Ки шуд танг бар мӯру бар пашша роҳ.

Зи бас куштаву хаста шуд чӯи хун,
Яке бесару дигаре сарнагун.

740 Чу он бахти тобанда торик шуд,
Ҳамоно ба шаб рӯз наздик шуд.

Баромад яке боду абри сиёҳ,
Бишуд¹ равшаноӣ зи хуршеду моҳ.

Сар аз пой душман надонист боз,
Биёбон гирифтанду роҳи дароз.

Ниғаҳ кард Пирон бад-он корзор,^{*2}
Чунон тира буд гардиши рӯзгор -^{*3}

Ба Маншуру Фартусу хокони Чин,
Бад-он номдорони Туронзамин.^{*4}

745 Дурафши бузургон нагунсор дид,
Ба хок-андарун хастагон⁵ хор дид.

Ба Настехани гурду Калбод гуфт,
Ки «Жӯпину ханчар бибояд нухуфт».

Нагунсор кард он дурафши сиёҳ,
Бирафтанд пӯён ба бороҳу роҳ.^{*6}

1. И-Ки шуд.

2. М-размгоҳ.

3. М-Хуру моҳ.

4. М-пойдоранду гурдони кин.

5. И-куштагон

6. М-Бирафтанд ларзон аз он размгоҳ.

Ҳама маймана Гев тороч кард,
Дару дашт чун парри дурроҷ кард.

Бичуст аз чапи лашкару дасти рост,
Бад-он то бидонад, ки Пирон кучост.

750 Чу ўро надиданд, гаштанд боз
Далерон сӯи Рустами кинасоз.*¹

Табаҳ гашт аспони чангӣ зи кор,
Ҳама хаставу ранча дар корзор.

Бирафтанд бо коми дил сӯи кӯҳ,
Таҳамтан ба пеш-андарун бо гурӯҳ.

Тан аз чанг хаста, дил аз разм шод,
Ҷаҳонро чунин аст созу ниҳод.

Ҳама таргу чавшан ба хуну ба хок
Шуда ғарқу баргустувон чок-чок.

755 Пур аз хун сару пову теғу рикеб,
Зи кушта на пайдо фарозу нишеб.

Чунин то ба шустан² бипардохтанд,
Яке аз дигар бознашнохтанд.

Сару тан бишустанду дил шуста буд,
Ки душман ба банди гарон баста буд.

ХОСТА БАҲШ КАРДАНИ РУСТАМ

Чунин гуфт Рустам ба эронӣён,
Ки «Акнун бибояд қушудан миён.

1. М-бари Рустами сарфароз.

2. И-зи куштан.

Ба пеши худованди пирӯзгар
На кӯпол бояд, на ганчу камар.*¹

760 Ҳама сар ба хоки сияҳ барниҳед,
Аз он пас ҳама тоҷ бар сар ниҳед,

К-аз ин номдорон яке нест кам,
Ки акнун шудасти дили мо диҷам.

Чу огоҳӣ омад ба шоҳи ҷаҳон,
Ба ман бозғуфт ин сухан ногаҳон,²

Ки Туси сипаҳбад ба кӯҳ омадаст,
Зи Пирону Ҳумон³ сутӯҳ омадаст.

Ман аз гуфтаи шоҳ рафтам зи хуш,
Баромад зи пайкор мағзам ба ҷӯш.

765 Зи Гударзу Баҳром в-аз Ревниз
Дилам тиратар гашт бар сони шиш.

Аз Эрон ҳаме тохтаи тезчанг,
Замоне ба ҷое накардам*⁴ диранг.

Чу чашмам баромад ба ҳокони Чин,
Бар он номдорону мардони*⁵ кин,

Ба вижа ба Комусу он фарру бурз,
Чунон ёлу он шоҳу он дасту гурз,

Ба дил гуфтаи, омад замонам ба сар,
Ки то ман ба марди бубастам камар,

-
1. М-тиру сипар.
 2. И-дар ниҳон.
 3. И-ҳокон.
 4. М-раҳ бар накардам.
 5. М-гурдони.

770 Аз ин беш мардону з-ин беш соз
 Надидам ба ҷое ба умри дароз.

Расидам ба девони Мозандарон,
 Шаби тираву гурзҳои гарон.

Зи марди напечид ҳаргиз дилам,
 Бигуфтам, ки аз ҷону дил^{1*2} бугсилам.

Бад-ин разм торик шуд рӯзи ман,
 Сияҳ шуд дили гетиафрӯзи ман.

Кунун гар ҳама пеши Яздони пок
 Биғалтем бо дард як-як ба хок,

775 Сазовор бошад, ки ӯ дод зӯр,
 Баланд ахтару баҳши кайвону хур.

Мабодо, ки ин кор гирад³ нишеб,
 Мабодо, ки ояд ба мо-бар нишеб.

Дигар он⁴ ки короғаҳон ноғаҳон
 Баранд оғаҳи з-ин ба шоҳи ҷаҳон.

Биёрояд он номвар пешгоҳ,
 Ба сар барниҳад хусравони кулоҳ.

Бубахшад ба дарвеш бисёр⁵ чиз,
 Ки бар ҷони ӯ офарин бод низ!

-
1. ИЛ-Нагуфтам, ки аз орзу.
 2. М-Нагуфтам, ки ҳаргиз зи чон.
 3. ИЛ-гардад.
 4. Л-Нигаҳ кун.
 5. И-фаровон ба дарвеш.

- 780 Кунун чомаи разм берун кунем,
Ба осоиш оромиш афзун кунем.
- Ғаму коми дил бегумон бугзарад,
Замона дами мо ҳаме бишмарад.
- Ҳамон беҳ, ки мо ҷони май бишмарем,
Бар ин чархи номехрубон нангарем.
- Кунун май гусорем то ними шаб,
Ба ёди бузургон кушоем лаб.
- Сипос аз ҷаҳондори¹ пирӯзгар,
К-аз ӯяст мардиву бахту² хунар,
- 785 Сазад гар дил андар сарои сипанҷ
Надорем чандин ба дарду ба ранҷ.
- Бузургон бар ӯ хонданд офарин,
Ки «Бе ту мабодо кулоху нигин!
- Писандида бод он нажоду гуҳар,
Ҳамон мом, к-ӯ чун ту зояд писар.
- Касеро ки чун пилтан гавҳар³ аст,
Зи гардуни гардон сараш бартар аст.
- Ту донӣ, ки бо мо ҷӣ кардӣ зи меҳр,
Ки аз ҷони ту шод бодо сипеҳр!
- 790 Ҳама кушта будему баргаштарӯз,
Ба ту зинда гаштему гетифурӯз».

1. И-худованди.

2. И-чангу.

3. Л-кеҳтар; И-меҳтар.

Бифармуд, то пил бо тахти оч
Биёранд бо тавқи заррину тоҷ.

Маи хусравонӣ биёварду чом,
Нахустин зи шоҳи чаҳон бурд ном.¹

Чу хуррам шуд аз май чаҳонпахлавон,
Бирафтанд шодону равшанравон.

Чу перохани шаб бидаррид мох,
Ниҳод аз бари чарх пирӯза гоҳ.^{*2}

795 Талоя пароканда бар кӯху дашт
Чу занги диранги шаб андаргузашт.

Падид омад он ханчари тобнок,
Ба кирдори ёкут шуд рӯи хок.

Табира баромад зи пардасарой,
Бирафтанд гурдони лашкар зи чой.

Чунин гуфт Рустам ба гарданкашон,
Ки «Қое наёмад зи Пирон нишон

Бибояд шудан сӯи он размгоҳ,
Зи ҳар сӯ фиристод бояд сипоҳ».

800 Бишуд пешрав Бежани шермард,
Ба қое кучо буд дашти набард.

Қаҳон дид пуркуштаву хоста,
Ба ҳар сӯ яке ганчи ороста.^{*4}

1. ТПЗИЛ- Бизад каррной аз паси пушти пил,
Ҳаме рафт овоз бар чанд* мил.

* ИЛ-овозашон бар ду.

2. М-пирӯза гоҳ.

3. ИЛ-Ба.

4. нишаста биёраста.

Ҳама рӯи ҳомун пур аз хаста дид,
Ба хок-андар афкандаву баста дид.¹

Надиданд зинда касеро ба чой,
Замин пур зи хиргоҳу² пардасарой.

Ба наздики Рустам расид огаҳӣ,
Ки шуд рӯи кишвар зи туркон тихӣ.

805 Зи номардиву³ хоби эрониён
Барошuft Рустам чу⁴ шери жиён.

Забонро ба дашном букшоду гуфт,
Ки «Касро хирад нест бо мағз чуфт.

Бад-ин гуна душман миёни ду кӯҳ,
Сипаҳ чун гурезад замон⁵ ҳамгурӯҳ.

Талоя нагуфтам, ки берун кунед,
Дару роғ чун дашту ҳомун кунед?

Шумо сар ба осоишу хобгоҳ
Супурдеду душман ба ранчу ба роҳ.

810 Таносон ғаму ранч бор оварад,
Чу ранч оварӣ, ганч бор оварад.

Чӣ гӯям, ки рӯзе таносон шавам,
Зи тимори Эрон ҳаросон шавам».

-
1. И - Пароканда кишвар пур аз кушта дид,
Чунон бахти бадхоҳ баргашта дид.
 2. И-буду хиргоҳ.
 3. И-бебокиву.
 4. И-бар сони.
 5. Л-хама.

Барошуфт бо Тус ҳамчун паланг,
Ки «Ин ҷои хоб аст, ё дашти чанг?»¹

Аз ин пас ту Ҳумону Калбодно,
Чу Пируну Рӯину Пӯлодро

Ниғаҳ кун бар ин дашт бо лашкаре,
Ту аз кишваре, Рустам аз кишваре.

815 Агар тов² доред, чанг оваред,
Маро з-ин сипас кай ба чанг оваред.

Чу пирӯз баргаштам аз корзор,
Табаҳ шуд ҳама карда фарҷоми кор.

Талоя ниғаҳ кун, ки аз хайли кист,
Сароҳанги ин дударо ном чист.

Чу марди талоя биёбӣ, ба чӯб
Ҳам андар замон дасту пояш бикӯб.

Аз ӯ чиз бистону пояш бубанд,
Бинеҳ бар яке пушти пили баланд,

820 Бад-ин сон фиришаш ба наздики шоҳ,
Магар кушта гардад бад-он боргоҳ.

Зи диноар в-аз гавҳару тахти оч,
Зи дебову аз афсару ганҷу тоҷ

Нигар то кӣ дорад аз эронсипоҳ,
Ҳама хоста яксара пеш^{*3} хоҳ.

1. Л-б. 812 нест.

2. И-тоб.

3. М-ҳарчи буд.

Бар ин дашт бисёр шохон буданд,
Ҳама номдорони кайҳон буданд -

Зи Чину зи Сақлобу аз Ҳинду Ваҳр,
Ҳама ганчдорони гирандашаҳр.

825 Аз он ҳадяи шоҳ бояд нахуст,
Пас он гаҳ марову туро баҳра чувст».

Сипаҳбад биёмад, ҳама гирд кард,
Бирафтанд гурдон ба дашти набард.

Камарҳои заррину бечода^{*1} тоҷ,
Зи дебои румиву аз тахти оч,

Зи тирӯ камону зи баргустувон,
Зи кӯпол в-аз ханчари ҳиндувон.

Яке куҳ буд дар миёни ду кӯҳ,
Назора шуда гирдаш-андар гурӯҳ.

830 Камонкаш саворе кушодабаре,
Ба тан зӯрмандеву кундоваре

Хаданге бияндохтӣ чорпар,
Аз ин сар бад-он сар накардӣ гузар.

Чу Рустам ниғаҳ кард, хира бимонд,
Чаҳонофаринро фаровон бихонд.

Чунин гуфт, к-«Ин рӯзи нопойдор
Гаҳе базм созад, гаҳе корзор.

Ҳама гардад ин хоста з-он бад-ин,
Ба нафрин диҳад гаҳ, гаҳе б-офарин.

1. М-пирӯза.

835 Яке ганч аз ин сон ҳаме парварад,
Яке¹ дигар ояд, аз² ӯ барх(в)арад.

Бар он буд Комусу хоқони Чин,
Ки оташ бароранд аз Эронизамин.

Бад-ин жандапилону ин хоста,
Бад-ин лашкару ганчи ораста

Ба³ ганчу ба анбӯх буданд шод,
Замоне зи Яздон накарданд ёд,

Ки чарху замину замон офарид,
Басе^{*4} ошкору ниҳон офарид.⁵

840 Сипаҳ буду ҳам ганчи обод буд,
Сиголиш ҳама кори бедод буд.⁶

Кунун ин бузургони ҳар кишваре
Гузида зи ҳар кишваре мехтаре.

Бар ин жандапилон фиристам ба шох,
Ҳамон^{7*8} тахти заррину заррин кулоҳ.

1. ИЛМ-Каси.

2. Л-к-аз.

3. И-Зи.

4. М-Ҳама.

5. ТПЗ - Зи Яздон шиносу зи Яздон сипос,
Бад-ӯ бигравад марди некишинос.
Аз ӯ будамон зӯру з-ӯ фарраҳӣ
В-аз ӯ судмандӣ, аз ӯмон беҳӣ.

6. ТПЗ- Чу аз покаяздон накарданд ёд,
Нагаштанд аз гашти ин чарх шод.

7. И-Ҳаме.

8. М-Ҳамин.

Ҳам¹ ин хоста бар ҳаюнони маст
Фиристам сазовор, чизе ки ҳаст.²

В-аз эдар шавам тозиён то ба Ганҷ,
Дирангӣ на воло бувад марди чанг.

845 Касе к-ӯ гунаҳкору хунӣ бувад,
Ба кишвар бимонад, забунӣ бувад.

Ба хунӣ якояк бишӯем даст,^{*3}
Бадонро намонам, ки ёбад нишаст.^{*4}

Сари бутпарастон дарорам ба хок,
Падида оварам роҳи Яздони пок». ⁵

Бад-ӯ гуфт Гударз, к-«Эй некрой,⁶
Ту то ҷой монад,⁷ бимонӣ ба ҷой».

Таҳамтан фиристодаеро бичуст,
Ки бо шоҳ густох бошад нахуст.

850 Фарибурзи Ковусро баргузид,
Ки бо шоҳ наздикӣ ӯро сазид.

1. И-Ҳаме.

2. ТПЗЛ - Ҷаҳонро ба теғу ба нерӯи даст
Кушоям саросар бад-он сон, ки ҳаст*.
Намонам баду бадқунонро ба даҳр,
Ба ҳар кас расонам аз ин теғ баҳр.

* Л-танҳо б. якум мавҷуд аст.

3. М-Ҷаҳонро ба ханҷар бишӯям нахуст.

4. М-монад дуруст.

5. ИЛ-б. 847 нест.

6. И-покроё.

7. И-бошад.

Чунин*¹ гуфт, к-«Эй меҳтари номдор,
Ҳам аз тухми шоҳиву ҳам шаҳрёр.²

Ҳунарманд, бодонишу бонажод,
Ту шодиву ин дигарон*³ аз ту шод.⁴

Яке ранҷ баргир, аз эдар бирав,
Бубар номаи ман бари шоҳи нав.

Або хештан бастагонро бубар,
Ҳаюнону ин хоста сар ба сар.

855 Ҳамон ёраву афсару тавку тоҷ,
Ҳамон жандапилони ботахти⁵ оч».

Фарибурз гуфт: «Эй ҳизабри жиён,
Манам роҳро танг баста миён».

НОМА НАВИШТАНИ РУСТАМ БА КАЙХУСРАВ

Дабири чаҳондидаро пеш хонд,
Сухан ҳар чӣ боист, бо ӯ биронд.

Ба фармон-ш бар номаи хусравон
Зи анбар навиштанд бар парниён.

Сари нома кард офарини Худой,
«Кучо ҳасту бошад ҳамеша ба чой».

1. М-Бад-ӯ.

2. ТПЗ - Ки аз мо накӯрою бохуш туй,
Бари шах ба ҷои Сиёвуш туй.

3. М-шодониву кехтарон.

4. ТПЗЛ- Набошад чу ту дар чаҳон дигаре,
Диловар чавоне, ҳунарпарваре.

5. Л-жандапилону он.

860 Барорандаи моҳу кайвону хур,
Нигорандаи фарру дайҳиму зӯр.

Сипехру замину замон они ўст,^{*1}
Равону хирад зери фармони ўст.^{*2}

Аз³ ў офарин бод бар шаҳрёр,
Замона мамонод аз ў ёдгор.

Расидам ба фармон миёни ду кӯҳ,
Сипоҳи се кишвар шуда ҳамгурӯҳ.

Ҳамоно, ки шамшерзан сад ҳазор
Зи душман фузун буд дар корзор.

865 Кашониву Шугниву⁴ Чиниву Ҳинд -
Сипоҳе зи Чин то ба дарёи Синд.

Зи Кашмир то домани кӯҳи Шаҳд
Саропардаву пил дидему маҳд.

Натарсидам аз давлати шаҳрёр,
Баровардам аз размгаҳшон димор.

Чихил рӯз пайвастамон ҷанг буд,
Ту гуфтӣ бар эшон ҷаҳон танг буд.

Ҳама шаҳрёрони кишвар буданд,
Або ганчу⁵ бо тахту афсар буданд.

870 Миёни ду кӯҳ аз бари роғу дашт
Зи хуну зи кушта нашояд гузашт.

-
1. М-офарид.
 2. М-Хирадрову динрову чон офарид.
 3. И-В-аз.
 4. ИЛ-Шикнӣ.
 5. ИМ-Ки бо тоҷу.

Ҳамоно, ки фарсанг бошад чихил,
Пароганда аз хун замин пур зи*¹ гил.

Саранҷом аз ин давлати дерёз
Сухан гӯям, ин нома гардад дароз.²

Ҳама³ шахрёрон, ки бастам ба банд,
Зи пилон гирифтам ба хамми каманд.

Фиристодам инак бари шахрёр
Або ҳадяву гавҳари шоҳвор.⁴

875 Сӯи ҷанг дорам кунун рою рӯй,
Магар пеши теғи⁵ ман ояд Гуруӣ.

Сарашро кунам афсари найза ман,
Ба кини Сиёвуш сари анҷуман.*⁶

Забонҳо пур аз офарини ту бод,
Сари чархи гардон замини ту бод!»⁷

Чу нома ба мӯҳр андаромад, бидод
Ба дасти Фарибурзи хусравнажод.

Або шоҳу пилу ҳаюн се ҳазор-
Аз он размгаҳ барниҳоданд бор.

880 Фарибурзи Ковус шодон бирафт,
Ба наздики Хусрав хиромид тафт.

1. М-ҳамчун.

2. ТПЗЛ - Ҳамоно, ки шамшерзан сӣ ҳазор
Зи душман фикандам гаҳи корзор.

3. Л-Ҳамон.

4. Л-б. 874 нест.

5. Л-гурзи.

*2 М-гавҳари бешумор.

6. М-б. 875 нест.

7. И-б. 874-877 нест.

Ҳаме рафт бо ӯ гави пилтан,
Бузургону гурдони он анчуман.

Ба падруд кардан гирифташ канор,
Биборид об аз мижа шаҳрёр.

Чу зулфи шаби тира¹ омад падид,
Аз он ҷойгаҳ сӯи лашкар кашид.

Нишастанд бо ромишу руду май,²
Яке масти руду дигар масти най.^{3*4}

885 Бирафтанд аз он пас ба ороми хеш,
Гирифта ба бар ҳар касе^{*5} коми хеш.

Чу хуршед бо ранги динори зард
Ситам кард бар пардаи лочвард.

Ҳамон гаҳ зи даҳлези пардасарой
Баромад хурӯшидани каррной.

Таҳамтан миён тоҳтанро бубаст,
Бар он бораи тезтаг^{*6} барнишаст.

Бифармуд, то тӯша бардоштанд,
Ҳаме^{*7} роҳи душвор бугзоштанд.

-
1. ИЛМ-чаъди ду зулфи шаб.
 2. ИЛ-най.
 3. ИЛ-Ба як даст руду ба як даст май.
 4. М-Ҳама номдорони фархундапай.
 5. М-ҳар яке.
 6. М-кӯҳпайкар.
 7. М-Ҳама.

890 Биёбон гирифтанду рохи дароз,
Ҳама шуд^{*1} чунон лашкари размсоз.²

Таҳамтан чунин гуфт бо Тусу^{*3} Гев,⁴
Ки «Эй номдорону гурдони^{*5} нев,

Ман ин бор танг андароям ба чанг,
Бадандешагонро бувад чой⁶ танг.

Кӣ донист, к-ин чорагар марди Синд
Сипоҳ орад аз Чину Сақлобу Ҳинд?

Ман ўро чунон масту беҳуш кунам,
Танаш хоки гўри Сиёвуш кунам,

895Ки аз Ҳинду Шангону Сақлобу Чин
Нахонанд аз он пас^{*7} бар ў офарин».

Бизад кўсу аз дашт бархост гард,
Ҳаво пур зи гарду замин пур зи мард.

Аз он номдорони пархошчўй
Ба абр андаромад ҳаме гуфтугўй.

Ду манзил бирафтанд аз он размгоҳ,
Ки аз қушта буд рӯи гетӣ сиёҳ.

-
1. М-Биёмад.
 2. Л-б. 890 нест.
 3. М-Чунин гуфт бо Тусу Гударзу.
 4. ИЛ-Чунин гуфт бо Тусу Гударзу Гев.
 5. М-мардони.
 6. И-шавад кор.
 7. М-дигар.

Яке бешае диду*¹ омад фуруд,
Сияҳ шуд зи лашкар ҳама дашту рӯд.²

900 Ҳама буд бо ромишу май ба даст,
Яке шоду хуррам, яке хуфта маст.

Фиристода омад зи ҳар кишваре,
Зи ҳар номдореву ҳар мехгаре.

Або³ ҳадяву созу чандин*⁴ нисор
Бибурданд наздики он номдор.⁵

ПОСУХИ НОМАИ РУСТАМ АЗ КАЙХУСРАВ

Чу бугзашт аз он достон рӯз чанд,
Зи гардиш наёсуд чархи баланд.

Кас омад бари шоҳи эронсипоҳ,
Ки омад Фарибурзи Ковусшоҳ.

905 Пазира шудаш шоҳу кундоварон,⁶
Або бӯку кӯсу сипоҳи гарон.⁷

1. М-беша диданду.

2. ТПЗ - Бар он беша буданд якчанд гоҳ,
Баросуд лашкар ҳам аз ранчи роҳ.
ИЛ-пас аз б. 899 ин б. омада, ки баъд аз б. 902 бештар мувофиқат до-
ранд:

Ҳар он чиз, к-он аз дари* шоҳ буд,
Фарибурз аз он дасткӯтоҳ** буд.
Бубахшид дигар*** ҳама бар сипоҳ,
Бичунбид як тан**** аз он рамгоҳ.

* Н-бахраи ** И-Фарибурзро даст кӯтоҳ. ***И-яксар; **** И-дам.

3. ЛМ-Басе.

4. М-чанде.

5. ТПЗ - В-аз он сӯ Фарибурзи Ковусшоҳ
Сӯи шоҳи Эрон бипаймуд роҳ.

6. ИМ-бо сипоҳи гарон.

7. И-Ҳама номдорону кундоварон.

Фарибурз наздики Хусрав расид,
Заминро бибӯсид, к-ӯро бидид.

Басе офарин кард бар шаҳрёр,
Бигуфто, ки «Эй шоҳи беҳрӯзгор,^{*1}

Сипехри баланд аз ту дилшод бод,
Чаҳоне ба доди ту обод бод!

Бад-ӯ дод он номаи паҳлавон,
Фуру хонд он хусрави хусравон.

910 Шигифтӣ фуру монд аз он размгоҳ,
Кучо гуфта буд паҳлавони сипоҳ.^{2*3}

Нигаҳ кард Хусрав бар он бастагон,
Ҳаюнону пилону он хастагон.

Инонро бупечиду омад ба роҳ,
Зи сар баргирифт он каёнӣ кулоҳ.

Фуруд омаду пеши⁴ Яздон ба хок
Бигалтиду гуфт: «Эй чаҳондори пок,

Ситамгорае кард бар ман ситам,
Маро бепадар кард бо дарду ғам.

915 Ту аз дарду ғамҳо раҳонидиям,
Бад-ин тоҷу давлат расонидиям.

1. М-ситудаш фаровон шаҳи номдор.
2. ИЛ-б. 907-910 нест.
3. М-б. 908-910 нест.
4. И-назди.

Замину замон пеши ман банда шуд,
Чаҳон пур^{*1} зи² ганчи ман оганда шуд.

Сипос аз ту дорам, на аз^{*3} анчуман,
Яке чони Рустам ту мастон зи ман».

Чу ин гуфт, аз он чойгаҳ бозгашт,⁴
Бар он^{*5} пилу он бастагон баргузашт.⁶

Бифармудашон, то ба зиндон баранд,
Ба наздики он мустамадон баранд.⁷

920 В-аз он пас бифармуд, то ҳар чӣ буд,
Бибурданд наздики ганчур зуд.

Яке хуррам айвон бипардохтанд,
Ҳамон чои хоқони Чин сохтанд.⁸

Ҳама рӯз шах⁹ нома посух навишт,¹⁰
Ба боғи бузургӣ дарахте бикишт.

Нахуст офарин кард бар кирдгор,
К-аз ӯ дид пирӯзии¹¹ корзор.

Худованди хуршеду гардонсипеҳр,
К-аз ӯй аст пархошу пайванду меҳр.

1. М-Чаҳоне.

2. И-Чаҳоне ба.

3. М-ба ҳар.

4. И-Бизад аспу з-он чойгаҳ баргузашт.

5. М-Абар

6. И-бозгашт.

7. ИЛМ - Басе офарин кард бар пахлавон,
Ки бе ӯ мабодо замину замон*.

* И – Ки ӯ бод шодону равшанравон.

8. ИЛ-б. 920-921 нест.

9. ИЛМ-Ба айвон шуду.

10. И-набишт.

11. ИЛ-неку бади.

925 Сипехре, бар ин гуна бар пой кард,
Шабу рӯзро гетиорой кард.

Якero чунин тирабахт офарид,
Якero сазовори тахт офарид.

Ғаму шодмонӣ зи Яздони пок,¹
К-аз ӯй аст мардиву хам тарсу бок.²

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Эй паҳлавон,
Ту³ покизатан бошу⁴ равшанравон.⁵

Расид он чи гуфтӣ бад-ин боргоҳ,
Асирону пилону тахту кулоҳ,

930 Зи дебои чиниву аз тахти оч,
Зи аспони тозиву аз тавку тоҷ.

Ҳаюнони бисёру афканданӣ,
Зи пӯшиданӣ хам пароканданӣ.⁶

Ҳама олати нозу⁷ сур асту базм,
Ба пешу ту з-он сон кӣ ояд ба разм?

Магар он касе к-аш сар ояд зи пеш,
Бар ин гуна сер ояд аз чони хеш.

В-аз он ранҷ бурдан ба туронсипоҳ,
Шабу рӯз будан ба овардгоҳ.

1. ИМ-Яздон шинос.

2. ИМ-ҳар гуна моро сипос.

3. И-Ки.

4. И-боду.

5. Л-б. 928 нест.

6. И-зи густурданӣ.

7. ИЛ-олату сози.

*1 М-б. 919-921 нест.

935 Зи корат хабар буд маро*¹ рӯзу шаб,
Кушода накардам ба бегона лаб.

Шабу рӯз дар пеши Яздони пок*²
Навон будаму дил шуда чок-чок.*³

Касеро, ки Рустам бувад паҳлавон,
Сазад, гар бимонад ҳамеша чавон.*⁴

Парастанда чун ту надорад сипеҳр,
Зи баҳти ту ҳаргиз мабуррод меҳр!»

Нависанда пардахта шуд з-офарин,
Ниҳод аз бари нома Хусрав нигин.

1. М-гамӣ будаам.

2. М-Яздон ба пой.

3. М-будам аз паҳлави некрой.

4. ТПЗ- Ба банди ту бар пил хокони Чин
Расиду зи ғам абрувон пур зи чин.
Наёмад маро куштаниш дилпазир,
Ҳамон беҳ, ки дар банд бошад асир,
Ки вақте маро мӯбаде дод панд,
Ки чун душмани зинда ёби ба банд.
Макуш зуд ўро абар хир-хир,
Ки ҳар гаҳ, ки хоҳӣ тавон кушт асир.
Чу кушта бувад, зинда кардан-ш боз
Касе кай тавонад ба умри дароз?
Бимонем, то зинда монад ба банд,
К-аз ин пас наояд зи хокон газанд.
Ва дигар, агарчанд дар корзор
Касе бифканад хусрави номдор.
Чу шоҳ аст, зудаи нашоист кушт,
Ки ҳаст ин зи кирдору ҳӯи дурушт.
Ба ҳар кор маштоб, эй некбаҳт,
Бавижа ба хун, з-он ки корест саҳт.
Аз ин кушта шуд боби ман дар шитоб,
Ки бебод нафрин ба Афросиб.
Ту, эй паҳлавони яли арчманд,
Ҳаме даст букшою душман бубанд.

940 Бифармуд, то хилъат оростанд,
Ситому камарҳо биперостанд -

Сад аз чаъдмӯёни зарринкамар.^{1*2}
Сад аспи гаронмоя бо сози зар.

Сад уштур ҳама бор дебои Чин,
Сад уштур зи афканданӣ ҳамчунин.

Зи ёқути рахшон ду³ ангуштарӣ,
Зи хушшобу зар афсаре бартарӣ.⁴

Зи пӯшиданӣ шоҳ дасте ба зар,
Ҳамон ёраву тавқу зарринкамар

945 Саронро ҳама ҳадяҳо сохтанд,
Яке ганҷ аз ин сон бипардохтанд.

Фарибурзро гурзу теги бунафш,^{*5}
Яке тоҷи^{*6} заррину зарринакафш -

Фиристоду фармуд, то боз гашт,
Аз Эрон ба сӯи сипаҳбад гузашт.

Чунин гуфт, к-«Аз ҷанги Афросиёб
На ором бояд, на хӯрду на хоб.

Магар, к-он сари шаҳрӯри баланд
Ба ҳамми каманди ту ояд ба банд».

1. И-б. 941, 942 нест.

2. М-баста камар.

3. И-дах.

4. Л-Зи хушшоб в-аз хусравиафсарӣ.

5. М-жеғу гурзу дурафш.

6. М-теги.

950 Фарибурз баргашт аз пеши шох,
Ба коми дили шоҳи эронсипоҳ.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ АФРОСИЁБ АЗ КОРИ ЛАШКАР

Пас огоҳӣ омад ба Афросиёб,
Ки оташ баромад зи дарёи Об.

Зи Комусу Маншуру хоқони Чин,
Шикаст андаромад¹ ба Туронзамин.

Аз Эрон яке лашкар омад ба ҷанг,
Ки шуд ҷархи гардандаро роҳ танг.

Чиҳил рӯз яксон ҳаме ҷанг буд,
Шабу рӯз гетӣ ба як ранг буд.

955 Зи гарди саворон набуд офтоб,
Чу бедорбахт андаромад ба хоб.

Саранҷом аз ин лашкари бешумор^{*2}
Саворе намонд аз дари корзор.

Бузургону он номвар паҳлавон³
Бубастанд яксар ба банди гарон.

Ба хорӣ фиканданд бар пушти пил,
Сипаҳ буд гирдомада бар ду мил.

Бибурданд аз эдар аз Эронзамин,
Бузургон ҳазорону хоқони Чин.

1. Л-Шикасте, ки омад.
2. М-номдор.
3. ИЛ-меҳтарон.

960 Зи кушта чунон шуд,*¹ ки дар размгоҳ
Касеро набуд пой рафтан ба роҳ.²

В-аз он рӯй Пирон ба роҳи Хутан
Бишуд бо яке номвар анҷуман.³

Кашониву Чиниву Ҳиндӣ намонд,
Ки маншури шамшери Рустам нахонд.

Пур аз хун ҳама марз беш аз ду мил,
Тихӣ шуд замин аз бузургону пил.

В-аз ин сӯй танг андаромад сипоҳ,
Таҳамтан ба пеш-андарун⁴ кинахоҳ.

965Гар оянд зӣ мо^{5*6} ба чанг он гурӯҳ,
Ту ҳомун шумар кӯҳу ҳомун чу кӯҳ.

Чу Афросиёб ин суханҳо шунуд,
Дилаш гашт пурдарду сар пур зи дуд.

Ҳама мӯбадону радонро бихонд,
Зи кори гузашта суханҳо⁷ биронд.

К-«Аз Эрон»⁸ яке лашкари чангҷӯй
Бад-ин номдорон ниҳоданд рӯй.

1. М-буд.

2. ИЛ-б. 959, 960 нест.

3. И-пас аз б. 961 ин б. омада:

Ҳама ҳар чӣ рафт андар овардгоҳ,

Ҳама гуфт бо шоҳи туронсипоҳ.

Ҳама чун гузашт аз сипехри фароз,

Аз он курму андӯҳу ранчи дароз.

4. И-Ба пеш-андарун Рустами.

5. И-андар.

6. М-эдар.

7. М-фаровон.

8. М-эшон.

Шикаста шуданд он*¹ сипохи гарон,
Чунон созу он лашкари бекарон.²

9703и андӯҳи Комусу хоқони Чин
Бубастанд гуфтӣ*³ маро бар замин.

Сипоҳе чунон куштаву хаста шуд,
Ду баҳра зи гарданкашон баста шуд.⁴

Чӣ созему инро чӣ дармон кунем?
Нашояд, ки ин бар дил осон кунем.

Гар эдун, ки Рустам бувад пешрав,
Намонад бар ин буму бар хору хав.⁵

Яке кӯдаке буд бар сони най,
Ки ман лашкаре бурда будам ба Рай.

975 Биёмад, чунонам зи зин баргирифт,
Ки монданд гурдон бад-он дар шигифт.

Камарбанд бугсисту банди қабо,
Бияфтодам аз чанги ӯ зери по.

Чунин⁶ дастбурди варо дидаам,
Зи корогаҳон низ бишнидаам,

1. М-шудааст ин.

2. И - Шикаста шудааст лашкари бекарон,
Чунон созу гурдону кундоварон.

3. М-гӯӣ.

4. ТПЗИЛ - Ба Эрон кашиданд бар пушти пил,
Замин пур зи хун буд бар чанд мил.

5. ТПЗ- Агар Рустам он аст, ки ман дидаам,
Басе аз набардаш бупечίδαам.

6. ИЛ- Ки ман.

Ки ӯ бо бузургони Мозандарон
Чӣ кардаст танҳо ба гурзи гарон.¹

Ҳамон бо бузургони Туронзамин
Чӣ кардаст аз бад бар ин дашти кин».²

980 Гаронмоягон посух оростанд,
Ҳама яксар аз ҷой бархостанд,

Ки «Гар номдорони Сақлобу Чин
Ба Эрон ҳама разм ҷустанду кин,³

На аз лашкари мо касе кам шудааст,
На ин кишвар аз хун дамодам шудааст.⁴

Зи Рустам чаро бим дорӣ ҳама,
Чунин коми душман чӣ хорӣ ҳама?

Зи модар ҳама маргро зодаем,
Миён то бубастем, накшодаем.

985 Агар хоки моро ба пай биспаранд,⁵
Аз ин кардаи хеш кайфар баранд.⁶

-
1. Л- Чӣ кардаст бо шоҳи Мозандарон,
Чӣ карду чи омад бар он меҳтарон:
И- Чӣ кардаст бо шоҳи Мозандарон,
Зи гардиш чӣ омад бар он меҳтарон.
2. И- Ки ӯ бо бузургони Туронзамин
Чӣ кардаст бо барбарӣ рӯзи кин:
ТПЗ- Бидаррид паҳлуи Деви сапед,
Чигаргоҳи Пӯлоду Фундию Бед.
Ин б. пас аз б. 978 муносибтар ба назар менамояд.
3. ТПЗЛМ- Мехонро ба ёрӣ чаро хондӣ,
Ҳама ганҷ бар хира бифшондӣ.
4. ТПЗ- Гаҳ омад, ки мо разм ҷӯему чанг,
Бикӯшем бо душманон чун паланг.
5. Л-пае биспарад.
6. Л-барад.

Ба кин гар бубандем яксар миён,
Намонад касе зинда з-эрониён».

Зи пурмоёгон шоҳ посух шунид,
Зи лашкар забоноварон баргузид.¹

Далерону гарданкашонро бихонд,
Зи хобу зи орому хӯрдан бимонд.

Дари ганҷ бикшоду динор дод,
Равонро ба² хуни дил оҳор дод.

990 Чунон шуд зи гурдони чангӣ замин,
Ки гуфтӣ сипеҳр андаромад ба кин.

ҶАНГИ РУСТАМ БО КОФУРИ МАРДУМҲОР

Чу ин банди бадро сар омад падида,³
Фарибурз наздики Рустам расид.⁴

Ба дил шод бо хилъати шаҳрёр -
Бад-ӯ - андарун тоҷ бо гӯшвор.

Аз ӯ⁵ шодмон шуд гави пилтан,
Бузургони лашкар шуданд анчуман.⁶

1. И-Якero аз он номдорон гузид.

2. Л-зи.

3. И-калид.

4. ТПЗ-пеш аз б. 991 ин б. омада:

В-аз он рӯй гурдони эрониён

Ба кин як ба як танг баста миён.

5. И-он.

6. ТПЗ- Бузургон бипурсид хар як зи шоҳ,
Зи роҳу зи кишвар, зи тахту зи гоҳ.
Бад-эшон чунин гуфт хусравнаҷод,
Ки шоҳи чаҳон тандуруст асту шод.
Ҳама номдорони эронисипоҳ
Шуда шодмон аз сарафроз шоҳ.

Гирифтанд¹ бар паҳлавон офарин,
Ки обод бодо ба Рустам замин!

995 Аз ӯ² қони^{*3} шоҳи ҷаҳон шод бод,
Бару буми Эронаш обод бод!⁴

В-аз он ҷойгаҳ низ лашкар биронд,
Биёмад ба Суғду ду ҳафта бимонд.⁵

Ба нахчир, гӯру ба май даст бурд,
Аз ин гуна якчанд хӯрду шумурд.

В-аз он ҷойгаҳ лашкар андаркашид,
Ба як манзиле-бар яке шаҳр дид.

Кучо номи он шаҳр Бедод буд,
Диже буду аз^{*6} мардум⁷ обод буд.

1000 Ҳама хӯрданишон зи мардум будӣ,
Паричеҳрае ҳар замон гум будӣ.

Ба хони чунон шаҳрӯри палид
Набудӣ ба ҷуз кӯдаки норасид.

Парастандагоне, ки некӯ будӣ,
Ба дидору боло беоҳу будӣ.

1. И-Бигуфтанд.

2. Л-Бад ӯ.

3. М-Бад-ӯ чашми.

4. ТПЗМ- Сарон хилъати шоҳ бардоштанд,
Ҳама наъра аз абр бугзоштанд,
Ки мо шоҳро чоқару бандаем,
Ба фармону рояш сарафкандаем.

5. И-б. 995-996 нест.

6. М-дид, к-аз.

7. И-буд он чову.

Аз он сохтандӣ ба хон-бар х(в)ариш,
Бад-ин гуна буд шохро парвариш.

Тахамтан бифармуд, то се ҳазор,
Зирехдору баргустувонтар савор

1005 Бар он диҷ фиристод бо Густаҳам,
Ду гурди гаронмоя¹ бо ӯ ба ҳам.

Яке Бежани Геву дигар Ҳажир,
Ки дар чанг буданд бо доругир.²

Мар ин шохро^{*3} ном Кофур буд,
Ки вайро бар он шаҳр маншур буд.

Чу бишнид, к-омад зи Эрон сипоҳ,
Сипаҳбад яке номвар кинаҳоҳ.⁴

Бипӯшид Кофур хафтони чанг -
Ҳама шаҳр бо ӯ ба сони паланг.

1010 Камандафкану марди майдон буданд,
Ба разм - андарун сангу синдон буданд.

Баровехт Кофур бо Густаҳам,
Даромехтанд он ду лашкар ба ҳам.

Яке разм карданд бар сони шер,
Ки пеши гавазн андарояд далер.

1. И-хирадманд.

2. ИЛ-б. 1006 нест:

ТПЗ- Дар он диҷ - дарун буд як марди гурд,
Ки солорашон буд бо дастбурд.

3. М-он гурдро.

4. Л-б. 1008 нест.

Зи гурдони Эрон базе кушта шуд,
Сари размчӯён ҳама гашта шуд.¹

Чу Густаҳм гетӣ бар он гуна дид,
Ҷаҳон дар кафи дев воҷуна дид,

1015 Бифармуд, то тирборон кунанд,
Ба эшон камини саворон кунанд.

Чунин гуфт Кофур бо саркашон,
Ки «Синдон нагирад зи пайкон нишон.

Ҳама теғу гурзу каманд оваред,
Сари саркашонро ба банд оваред.²

Замоне бар он сон баровехтанд,
Ки оташ зи дарё барангехтанд.

Фаровон аз эронӣён кушта шуд,
Ба сар - бар сипехри бало гашта шуд.

1020 Ба Бежан чунин гуфт Густаҳм зуд,
Ки «Лахте инонат бибояд бисуд.

Бигӯӣ ба Рустам, ки чандин маист,
Бичунбон инон бо саворе дувист».

Бишуд Бежани Гев бар сони бод,
Сухан бар Таҳамтан ҳама кард ёд.

1. Л-б. 1011-1013 нест; И-б. 1008-1013 нест.

2. ТПЗ- Ба гурзи гарон ҷумла даст оваред,
Забардастро зери даст оваред.
Бикӯшед яқсар бар ин дашти ҷанг
Чу гуррандашеру чу шарзапаланг.
Далериву гурдӣ ба ҷой оваред,
Сароншон ҳама зери пой оваред.

Гарон кард Рустам замоне¹ рикеб,
Надонист лашкар фарозу² нишеб.

Бар он сон биёмад бар он размгох,
Ки сел андарояд зи кӯхи сиёх.³

1025 Ба Кофур гуфт: «Эй бади^{4*5} беҳунар,⁶
Кунун разро бар ту орам ба сар».

Яке ҳамла овард Кофур сахт,
Бар он борвар хусравонӣ дарахт.

Бияндохт теҒе ба кирдори тир,
Ки ояд магар бар яли шергир.

Ба пеш андаровард Рустам сипар,
Нашуд теҒи ӯ бар сипар коргар.⁷

Каманде бияндохт бар пури Зол,
Ҳамон аз камандаш бидуздид ёл.

1030 Хурӯше баровард чун пил тунд,
Фурӯ монд Кофур бар ҷой кунд.^{8*9}

Амуде бизад бар сараш пури Зол,
Ки барҳам шикасташ сару таргу ёл.

1. И-Ҳам он гаҳ.

2. И-фароз аз.

3. ТПЗИЛ- Фаровон аз эрониён кушта дид,
Басе саркаш аз чанг баргашта дид.

4. И-гави.

5. ИЛ-Фурӯ монд кофури пархошхар.

6. И-яли бадгуҳар.

*1 М-саги.

7. М-фурӯ монд Кофури пархошхар.

8. ИЛ-1030 нест.

9. М-б. 1030 нест.

Зи бинӣ фуруд омадаш мағзи сар,
Бияфтод Кофури пархошхар.¹

Чунон то дари диж яке ҳамла бурд,
Бузургон набуданд пайдо зи хурд.

Дари диж бубастанду аз бора тир
Фурӯ рехтанд аз паи дору гир.

1035 Бигуфтанд, к-«Эй марди бозӯру хуш,
Бар ин гуна пили палангинапӯш -

Падар номи ту чун бизодӣ, чӣ кард,
Камандафкане ё сипехри набард?

Дареғ аст ранҷ - андар ин шорсон,
Ки донанда хонад-ш пайкорсон.

Чу Тури Фаридун аз Эрон биронд,
Зи ҳар гуна донандагонро бихонд.

Яке бора афканд аз ин гуна пай
Зи сангу зи чӯбу зи хишту зи най.

1040 Баровард аз ин сон ба афсуну ранҷ,
Биполуд ранчу² тихӣ кард ганҷ.

Басе ранҷ бурданд мардони мард,
К-аз ин бораи диж бароранд гард,

Набуд кас бар ин бора-бар подшо,
Бар ин ранҷ бурдан надорад баҳо.

Силеҳ асту эдар басе х(в)арданӣ,
Ба зер-андарун роҳи оварданӣ.

1. ИЛ-6. 1032 нест.

2. М-хумеву.

Агар солиён ранчу разм оварӣ,
Набошад ба дастат ба чуз доварӣ.

1045 Наёмад бар ин бора-бар манҷаник
Зи афсуни Туру дами Ҷосалиқ».

Чу бишнид Рустам, пурандеша*¹ шуд,
Дили размчӯяш чу як беша*² шуд.

Яке разм будаш на бар орзуй,
Сипоҳ андаровард бар чор сӯй.

Ба як рӯй Гударзу як рӯй Тӯс,
Паси пушти ӯ пил бо бӯку кӯс.

Ба як рӯй-бар³ лашкари зобулӣ,
Зирехдор бо ханчари кобулӣ.⁴

1050 Ҷаҳондида⁵ Рустам камон баргирифт,
Ҷама диҷ бар ӯ монд андар шигифт.

Ҷар он кас, ки аз бора сар барзадӣ,
Замона сарашро ҳаме дарзадӣ.

Або мағз пайкон ҳаме роз гуфт,
Ба бад созгорӣ ҳаме гашт*⁶ чуфт.

Паи бора з-он пас ба кандан гирифт,
Зи девор мардум фикандан гирифт.

-
1. М-хира.
 2. М-размчӯён ҳама тира.
 3. И-буд.
 4. ТПЗ - Зи боло ҳама сангу борони тир
Фуру рехтандӣ бар он гурдгир.
 5. ИЛ-Чу он дид.
 6. М-бадсозгорӣ бигаштанд.

Сутунхо ниҳоданд зер-андараш,
Биёлуд нафти сиёҳ аз бараш.

1055 Чу нима зи девори диж канда шуд,
Ба чӯб-андар оташ пароканда шуд.

Фуруд омад он бораи туркард,
Зи ҳар сӯ сипоҳ андаромад ба гард.

Бифармуд Рустам, ки чанг оваред,^{*1}
Камонҳову тири хаданг оваред.^{*2}

Гавон аз паи ганчу фарзанди хеш,
Ҳамон аз паи буму пайванди хеш,

Ҳама сар бидоданд яксар ба бод,
Гиромитар он, к-ӯ зи модар назод.

1060 Далерон пиёда шуданд он замон,
Сипарҳо гирифтанду тиру камон.

Бирафтанд бо найзадорон ба ҳам,
Ба пеш - андарун Бежану Густаҳам.

Дами оташи тезу борони тир
Ҳазимат бувад з-ин сипас ногузир.

Чу аз бораи диж ба³ берун шуданд,
Гурезону гирён ба ҳомун шуданд.

Дари диж бубаст он замон чангчӯй,
Ба тороҷу куштан ниҳоданд рӯй.

1. М-оваранд.
2. М-оваранд.
3. И-шаҳр.

1065 Чй моя бикүштанду чандон асир
Бибурданд аз шахр барнову пир.

Басе зарру симу гаронмоя чиз,
Сутуру ғулому парастор низ.

Аз он чо бибурданд эронсипох,
Ба сӯи буна баргирифтанд рох.^{1*2}

Тахамтан биёмад, сару тан бишуст,
Ба пеши чаҳонофарин шуд нахуст.³

Ба эрониён гуфт: «Бо кирдигор
Бибояд ниҳон беҳтар аз ошкор.

1070 Ба пирӯзӣ-андар ниёиш кунед,
Бар он некуиҳо ситоиш кунед».⁴

Бузургон ба пеши чаҳонофарин
Ниҳоданд якрӯя рух⁵ бар замин.

Чу аз ёди Яздон⁶ бипардохтанд,
Бар он номдор офарин сохтанд.

Ки «Ҳар кас, ки чун ту набошад ба чанг,
Нишастан беҳ ояд-ш бо ному нанг.⁷

Тани пилу ин захраву чанги шер
Замоне набошӣ зи пайкор сер».

1. ИЛ-б. 1067 нест.

2. М-б. 1067 нест.

3. ТПЗИЛ - Зи пирӯз гаштан ниёиш гирифт,
Чаҳонофаринро ситоиш гирифт.

4. ИЛ-б. 1070 нест.

5. И-Ниёиш гирифтанд сар.

6. Л-показдон.

7. Л-Ба мурдан беҳ ояд зи ному зи нанг.

1075 Таҳамтан чунин гуфт, к-«Ин зӯру фар
Яке хилъате бошад аз додгар.

Шумо сар ба сар баҳра доред аз ин,
На ҷои гила-ст аз ҷаҳнофарин».

Бифармуд, то Гев бо даҳ ҳазор
Сипардору баргустувонвар савор,

Шавад^{*1} тозиён то ба марзи Хутан,
Намонад, ки туркон шаванд анчуман.

Чу бинмуд шаб ҷаъди зулфи сиёҳ,
Аз андеша хаммида^{*2} шуд пушти моҳ.

1080 Бишуд Гев бо он саворони ҷанг,
Се рӯз андар ин тохтан шуд диранг.

Бад-он гаҳ, ки хуршед бинмуд тоҷ,
Баромад, нишаст аз бари тахти оч.

Зи Турон биёмад³ сарафроз Гев,
Гирифта басте номдорони невр

Басте хубҷехра бутони тироз,
Гаронмоя аспону ҳар гуна соз.

Фиристод баҳре ба наздики шох,
Бубахшид дигар ҳама бар сипоҳ.

1085 В-аз он пас чу Гударзу чун Тусу Гев,
Чу Густаҳму Рухҳому Шедуши невр

1. М-Равад.
2. М-Зи андеша.
3. И-баромад.

Або Бежани Гев бархостанд,
Яке офарини нав оростанд.¹

Чунин гуфт Гударз, к-«Эй² сарфароз,
Чахонро ба мехри ту омад ниёз.

Нашояд, ки бе офарини ту лаб
Кушоем аз ин пас ба рӯзу ба шаб.

Ҳамеша бизӣ шоду равшанравон,
Ҳамеша хирадпиру давлатчавон!

1090 Туро дод Яздон ба покӣ навод,
Касе чун ту аз покмодар навод.

Падар бар падар то писар бар писар
Мабодо, ки ин гавҳар ояд ба сар -

Ҳаме бениёзиву некаhtarӣ,
Абар мехтарони чахон сарварӣ.³

Худованди гетӣ паноҳи ту бод,
Замину замон неkhoҳи ту бод!⁴

Касе, к-ӯ бипаймуд рӯи замин,
Чахон диду орому пархошу кин,

1095 Ба як ҷой ин беш лашкар надид,
На аз мӯбади солхӯрда шунид -

1. И-офарине бароростанд.

2. Л-Гев, эй гави.

3. ТПЗМ - Ту гӯӣ, ки Яздон шуморо супурд,
Ҳам аз дигарон номи мардӣ бибурд.

4. ИЛ-б. 1089-1093 нест:

ТПЗ- Зи номи ту то ҷовидон ёд бод,
Замона ба тахти ту обод бод!

Зи шоҳону пилону аз тахти оч,
Зи мардону аспону аз ганчу тоҷ.

Ситора бар он дашт наззора буд,
Ки ин лашкар аз чанг бечора буд.

Бигаштем гирди дил*¹ эдар базе
Надидем дармони ин аз касе.

Хурӯшон будем аз дами аждаҳо,
Камони*² ту овард моро раҳо.

1100 Туй тоҷи Эрону пушти сарон,
Сарафрозу мо пеши ту кехтарон.

Мукофоти ин кор Яздон кунод,
Ки чехри ту пайваста³ хандон кунод!

Ба подоши ту нестмон дастрас,
Забонмон пур аз офарин асту бас».

Таҳамтан бар эшон гирифт офарин,
Ки «Обод бодо ба гурдон замин!⁴

Маро пушт аз озодагон аст рост,
Дили равшанам бар забонам гувост.

1. М-Диж.

2. М-каманди.

3. Л-ҳамвора.

4. Бузургит ҳар рӯз афзунтар аст,
Хунарманди чанги ту як лашкар аст.
Чу бишнид Рустам, дилаш шод гашт,
Равонаш аз андеша* озода гашт.
Бад-эшон чунин гуфт, к-эй меҳтарон,
Сарафрозу бедору кундоварон.

* И зи дарду гам.

1105 Рухам тоза аз зеби чеҳри шумост,
Равонам фурӯзон зи меҳри шумост».¹

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Эдар се рӯз
Бибошем шодону гетифурӯз.

Чаҳорум сӯи чанги Афросиёб
Биронему оташ, барорем з-об».²

Бар ин барниҳоданду бархостанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.³

ОГОҲӢ ЁФТАНИ АФРОСИЁБ АЗ ОМАДАНИ РУСТАМ

Чу⁴ огоҳӣ омад ба Афросиёб,
Ки Рустам сӯи чанг дорад шитоб,⁵

1110 Дилаш з-ин сухан пур зи тимор шуд,
Ҳама парниён бар танаш хор шуд.

Ҳама гуфт: «Пайкори ӯ кори кист,
Сипоҳ аст бисёру солор кист?

Кӣ ёрад шудан пеши ӯ^{*6} размхоҳ,
Кӣ аз таффи теғаш нагардад табоҳ?»⁷

1. ИЛМ-б. 1105 нест

2. ТПЗ- Биронем лашкар бар он буму бар,
Бисозем якбора зеру забар.

3. ИЛМ-б. 1108 нест.

ТПИЛМ- Ҳама номдорон ба гуфтори ӯй
Ба базму ба хӯрдан ниҳоданд рӯй.

4. ЛМ-Пас.

5. ЛМ-Ки буму бари Зодшам шуд хароб.

6. М-асту мардони чангиву.

7. ИЛ-б. 112 нест:

ТПЗЛ- Бупечид, аз он пас ба овоз гуфт,
Ки бо вай кӣ дорем дар чанг чуфт?
Зи туркон набинем ҳамтои ӯй,
Ки дар разм гирад ҳаме чои ӯй*.

* Л-танҳо б. яқум мавҷуд аст.

Чунин гуфт лашкар ба Афросиёб,
Ки «Чандин сар аз разми Рустам матоб.

Ту онӣ, ки аз хоки овардгоҳ
Ҳама мавчи¹ хун андарорӣ ба моҳ.

1115 Силеҳ аст бисёру мардону^{*2} ганҷ,
Дил аз размчустан чӣ дорӣ ба ранҷ?

Зи чанги саворе ту ғамгин машав.
Ниғаҳ кун бар ин номдорони гав.³

Чунон дон, ки вай^{*4} яксар аз оҳан аст,
Агарчи далер аст ҳам, як тан аст.

Суханҳои кӯтоҳ аз ӯ шуд дароз,
Ту бо лашкаре чораи ӯ бисоз.

Сари ӯ зи абр андаровар ба хок,
Аз он пас зи шоҳу зи Эрон чӣ бок.

1120 На Кайхусрав обод монад, на тахт,
На он буми Эрон,⁵ на шохи дарахт.

Ниғаҳ кун бад-ин лашкари номдор,
Чавонони шоистаи корзор.

Зи баҳри бару буму фарзанди хеш,
Зану кӯдаки хурду пайванди хеш

1. ИЛМ-чӯши.

2. М-Гирифтем, ки он.

3. Л-нав.

4. М-Гирифтем, ки он.

5. Л-Эрон на буму.

Ҳама сар ба сар тан ба куштан диҳем,¹
Аз он бех, ки кишвар ба душман диҳем».

Чу бишнид Афросиёб ин суҳан,
Фаромӯш кард он набарди куҳан.

1125 Зи буми ниёкону аз баҳри² хеш
Яке тоза андеша афканд пеш.

Чунин дод посух, ки «Ман сози чанг
Ба пеш оварам, чун шавад кор танг.

Намонам, ки Кайхусрав аз баҳти хеш
Шавад шоду падром бар таҳти хеш.³

Сари зобулиро⁴ ба рӯзи набард
Ба чанги дароз андарорам ба гард.⁵

Набера намонам, на пархошчӯй,
Ба шамшер биншоном ин гуфтугӯй».

1130 Бифармуд, то лашкар оростанд,
Ба кини нав аз ҷой бархостанд.

Бар ӯ саркашон офарин хонданд,
Сарафрозро сӯи кин хонданд.

Яке шердил буд, Фарғор⁶ ном,
Қафасдидаву тезҷаста^{*7} зи дом.

1. Л-ниҳем.

2. Л-фарзанди.

3. И-б. 1125, 1127 нест.

4. И-Зовулиро.

5. ТПЗЛ - Набера зи андеша чун кам шавад,
Ба марзи ниё ҳада Рустам шавад.

6. Л-Фарҳор.

7. М-Қафас дида чандеву.

Сипаҳбад аз ӯ чангхо дида буд,
Ба ҳар чой ӯро писандида буд.

Зи бегонагон чой пардахта кард,
Ба Фарғор¹ гуфт: «Эй гаронмоя^{*2} мард,

1135 Ҳам акнун бирав сӯи эронисипоҳ,
Ниғаҳ кун бад-ин Рустами размхоҳ.

Савораш^{*3} ниғаҳ кун, ки чанд асту чун,
Кӣ доранд аз ин буму бар раҳнамун?⁴

Зи пилони чангиву мардони кин,
Баду неки гурдони Эрон бубин».

Чу Фарғор баргашту омад ба роҳ,
Ба короғаҳӣ шуд ба эронсипоҳ.

Ғамӣ шуд дили марди дайҳимчӯй,
Ба бегонагон ҳеч нанмуд рӯй.

1140 Фиристоду фарзандро пеш хонд,
Басе рози шоиста бо ӯ биронд.

Ба Шеда чунин гуфт, к-«Эй пурхирад,
Сипоҳи ту тимори ту кай хурад?

Чунон дон, ки он лашкари бешумор,
Ки омад бар ин разми^{*5} чандин савор,

1. Л-Фарҳор.

2. М-хирадманд.

3. М-сипоҳаш.

4. ТПЗМ - Дигар номдорони пархошчӯй,
Ниғаҳ кун, ки чанд асту чист орзуй.
Камондору найзаварону савор,
Зи номоварон кист андар шумор.

5. М-марзу.

Сипахдорашон Рустами шердил,
Ки аз хок созад ба шамшер гил.

Чу Комусу Маншуру¹ хоқони Чин,
Гаҳору² чу Фартуси^{*3} боофарин,

1145 Дигар Кундуру Шангул он шоҳи Ҳинд,
Сипоҳе зи Кашмир то рӯди Синд

Ба пирӯзии Рустами шергир
Бикуштанду бурданд чандин⁴ асир.

Чихил рӯз бо лашкар овоз буд,
Гаҳе разму гаҳ рӯи парҳез буд.

Саранҷом Рустам ба ҳамми каманд
Зи пил андаровардашон, кард^{*5} банд.

Саворону гурдони ҳар кишваре
Зи ҳар сӯ, ки буд аз бузургон саре,

1150 Силеху ҳаюнону аспону^{*6} тоҷ
Ба Эрон фиристод бо тахти оҷ.

Бад-ин кишвар омад кунун 3-ин нишон,
Ҳама^{7*8} номдорону гарданкашон.

Ман эдар намонам бaсе ганҷу тахт,
Ки гардон шудааст андар ин кор бахт.

1. ИМ-Каркӯй.

2. И-Каҳору.

3. М-Маншури.

4. И-чанде; Л-Бикуштанд бар дашт чанде.

5. М-андар овард хоқон ба.

6. М-пилону.

7. И-Або.

8. М-В-аз он.

Кунун ҳар чи ганҷ асту тоҷу камар,
Ҷам^{*1} аз тавқи заррину зарринсипар,

Фирситам ҳама сӯи Алмосрӯд,
На хангоми ноз асту руду суруд.

1155 Ҷаросонам аз Рустами тезчанг,
Таносон кӣ бошад ба коми наҳанг?

Ба мардум намонад ба рӯзи набард,
Напечад зи захму нанолад зи дард.

Зи найза натарсад, на аз теғу тир²
В-агар гурз борад бар ӯ чархи пир³

Ту гӯӣ, ки аз рӯю аз оҳан аст,
На мардумнаҷод аст, к-аҳриман⁴ аст.

Силеҳ аст чандон бар ӯ рӯзи кин,
Ки сер^{*5} ояд аз бор пушти⁶ замин.

1160 Зиреҳ дораду чавшану хӯду кабр,
Бигуррад ба кирдори гурранда абр.

Набартобад оҳанги ӯ жандапил,
На киштӣ силоҳаш ба дарёи Нил.

Яке кӯҳ зераш ба кирдори бод
Ту гӯӣ, ки аз чарх дорад наҷод.

1. М- Ҷамон.
2. И-тиру теғ.
3. И-ӯ-бар зи меғ.
4. И-оҳарман.
5. М-зер.
6. Л-рӯи.

Таки охувон дораду хавли*¹ шер,
Ба дарёву кӯҳ андарояд² далер.

Сухан гӯям, ар з-ӯ кунӣ хостор,
Ба дарё чу киштӣ бувад - бар гузор.

1165 Маро бо савораш бaсе буда чанг,
Яке чавшaн астaш зи чарми пaланг.

Силехам наёмад бар ӯ коргар,
Бaсе озмудaм бa тирӯ*³ табар.

Кунун озмунро яке корзор
Бисозем, то чун бувад рӯзгор.

Гар эдун, ки Яздон бувад ёрманд,
Бигардад ба боист*⁴ чархи баланд,

На Эрон бимонему не шаҳрёр,
Сар ояд магар бар ман ин корзор.

1170 В-агар дасти Рустам бувад рӯзи чанг,
Насозам ман эдар фаровон диранг.

Шавам то бад-он рӯи дарёи Чин,
Бад-ӯ монам ин марзи*⁵ Туронзамин». ⁶

Бад-ӯ Шеда гуфт, «Эй хирадманд шоҳ,
Анӯша бизӣ, то бувад тоҷу гоҳ.

1. М-зӯри.

2. Л-рӯду ба хушкӣ.

3. М-гурзу.

4. М-бонста.

5. М-буми.

6. ТПЗЛ - Битарсам ман, эй пур, чони падар,
Аз ин бевафо чархи бедодгар.

Туро фарру бурз асту фарзонагӣ,
Нажоду дилу бахту*¹ мардонагӣ.

Набойд туро панди омӯзгор,
Ниғаҳ кун бар ин гардиши рӯзгор.

1175 Чу Пирону Ҳумону Фаршедвард,
Чу Калбоду Настехан андар набард

Шикастасилеҳу гусистадиланд,
Ту гуфтӣ,² ки аз ғам ҳаме бугсиланд.

Ту бар боди ин чанг киштӣ марон,
Чу донӣ, ки омад сипоҳи гарон.*³

Зи шоҳони гетӣ набарда*⁴ туй,
Ҷаҳондидаву коркарда*⁵ туй.

Ба ҷону сари шоҳи туронсипоҳ,
Ба хуршеду моҳу ба*⁶ тахту кулоҳ,

1180 Ки аз кори Комусу хоқони Чин
Дилам гашт пурдарду сар пур зи кин.

Сӯи Ганг бояд кашидан сипоҳ,
Набойд сӯи разм кардан нигоҳ.

Зи Чину зи Мочин сипаҳ хостан,
Пас он гоҳ мар душманон костан».

1. М-бузургиву.
2. Л-гӯй.
3. М-б. 1176 нест.
4. М-ҳамида.
5. М-кордида.
6. М-шамшеру.

Чу ин гуфта шуд, рафт то^{*1} чои хоб,
Дили^{*2} пур зи кину сари пуршитоб.³

Шаби тира букшод чашми диҷам,
Зи ғам пушти моҳ андаромад ба хам.

1185 Чаҳон гашт бар сони мушки сиёҳ,
Чу Фарғор баргашт аз эронсипоҳ,⁴

Биёмад ба наздики Афросиёб
Шаби тира, хангоми орому хоб.

Чунин гуфт, к-«Аз боргоҳи баланд
Бирафтам бари Рустами девбанд.

Саропардаи сабз дидам бузург,
Саворе ба кирдори даррандагург.^{*5}

Яке аждаҳофаш дурафше ба пой,^{*6}
Ту гуфти ҳаме андарояд зи чой.^{7*8}

1190 Ба хайма - дарун жандапиле жиён,
Миён танг баста чу бабри баён.

Яке бӯрабраш ба пешаш ба пой,
На ором дорад, ту гӯй,^{*9} ба чой.

1. М-бар.

2. М-Диле.

3. И-б. 1181-1183 нест.

4. Л- Чу Фархор баргашту омад ба роҳ;

Л-пас аз б. 1185 ин б. омада:

Фиристода Фархор аз он размгоҳ

Бирафту биёмад ба туронсипоҳ.

5. М-гуррандагург.

6. М-сиёҳ.

7. ТПЗМ - Зада хайма бар пеши пардасарой,
Фаровон дурафши бузургон ба пой.

8. М-гӯй ҳаме сар барорад ба моҳ.

9. М-чанг.

Фурӯ ҳишта аз кӯҳаи зин лагом,
Ба фитрок бар ҳалқааш ҳамми*¹ хом.

Сипаҳдор чун Тусу Гударзу Гев,
Фарибурзу Гургину Шедӯши*² нев,

Гуроza талояст бо Густаҳам,
Ки бо Бежану³ Гев бошад ба ҳам».

1195 Фамӣ шуд зи гуфтори Фарғор⁴ шох,
Кас омад бари паҳлавони сипоҳ,

Ки омад сипаҳдор Пирон чу гард,
Бузургону гурдони рӯзи набард.

Зи гуфтори Фарғор⁵ чанде бигуфт,
Ки то кист бо вай ба пайкор чуфт?

Бад-ӯ гуфт Пирон, ки «Моро зи чанг
Чӣ чора-ст чуз⁶ чустанани ному нанг?

Зи баҳри бару буму фарзанди хеш
Бикӯшему аз баҳри пайванди хеш».

1200 Чу посух чунин ёфт Афросиёб,
Гирифт андар он чангчустан шитоб.

Ба Пирон бифармуд, то бо сипоҳ
Равон шуд⁷ бари Рустами кинахоҳ.

1. М-аз сумми аспон.

2. М-чанги Эрон.

3. Л-Бежани.

4. Л-Фархор.

5. Л-Фархор.

6. И-аз.

7. ИЛМ- Биёмад.

Зи пеши сипаҳдор берун шуданд,
Ҳама разро*¹ сӯи ҳомун шуданд.

Хурӯш омад аз дашту овои кӯс,
Ҷаҳон шуд зи гарди сипаҳ обнӯс.

Сипаҳ буд чандон, ки гуфтӣ ҷаҳон
Ҳама гардад аз гард яксар*² ниҳон.

1205 Табиразанон наъра бардоштанд,
Ҳама пил бар пил бугзоштанд.

НОМАИ АФРОСИЁБ БА ПҶҶЛОДВАНД

Аз айвон ба дашт омад Афросиёб,
Ҳама кард бар кина ҷустан*³ шитоб.

Ба Пирон бигуфт, он ҷӣ боист гуфт,
Зи дашт андаромад ба сӯи нуҳуфт.

Зи бегона хайма бипардохтанд,
Нависандаро пеш биншоxtанд.⁴

Дабири ҷаҳондидаро хонду гуфт,
Ки «Рози бузургон бибояд нуҳуфт.

1210 Яке нома наздики ПҶҶлодванд
Биёрою аз роз букшой*¹ банд.

Нахуст офарин кун ба додори пок,
К-аз уӣ аст нерӯву ҳам з-ӯ ҳалок.

1. М-букшой дилро зи.

2. М-Рустами тиракеш.

3. М-пирӯзу.

4. ТПМ - Ба Шеда бигуфташ, ки чандин маист,
Бирав дар замон бо саворе дувист.

Худованди кайвону гардонсипехр,
Худованди ноҳиду рахшанда мехр,

Дигар офарин кун бад-он неvbанд¹
Сипахдори фархунда Пулодванд.²

Бигӯяш, ки моро чӣ омад ба пеш,³
Аз ин номвар марди пархошкеш.^{4*2}

1215 В-аз ин номвар пурхунар меxтарон,
Зи Тусу зи Гударзу кундоварон,

Зи кори набера бигӯяш ҳама,
Худованди он марзу^{*5} шоҳи рама.

Бипарвардам ўро чу чон арчманд,
Ки аз бод н-омад бар ў-бар газанд.⁶

Агар ёрманд аст чархи баланд,
Биёяд бар ин марз Пулодванд.

Басе лашкар аз марзи^{*7} Сақлобу Чин
Нагунсору печон шуданд андарин.

1220 Басе буму барҳо, ки вайрон шудаcт,
Ҳама аз далерони Эрон шудаcт.⁸

1. Л-В-аз он офарин кун бар он низ чанд.

2. И-б. 1211-1213 неcт.

3. И-рӯй.

4. И-пархошчӯй.

5. М-турку.

6. И-б. 1215-1217 неcт.

7. М-гетӣ маро.

8. ИЛ-б. 1220 неcт:

ТПЗМ- Сипоҳе саросар бикарданд асир,
Бикарданд Турон чу дарёи кир.

Сипоҳ аст бар сони кӯҳи равон,
Сипаҳдор чун¹ Рустами паҳлавон.

Чу Гударзи ҷангиву чун Геву² Тус,
Ба абр андароранд овои кӯс.

Чу Рустам ба дасти ту гардад табоҳ,
Наёбад сипаҳ андар ин марз роҳ.

Ҳама ранчи ин марз аз ӯй асту бас,
Ту бош андар ин қор фарёдрас.

1225 Гар ӯро ба дасти ту ояд замон,
Шавад ром рӯи замин*¹ бегумон.³

Ман аз подшоҳии ободи хеш
На баргирам аз ганҷ як нима беш.

Дигар нима⁴ дайҳиму ганҷ они туст,
Ки⁵ имрӯз пайқору ранҷ они туст».

Ниҳоданд бар нома-бар мӯҳри шох,
Чу барзад сар аз бурҷи харчанг моҳ.

Камар баст Шеда ба пеши падар,
Фиристода ӯ буду тиморбар.

1230 Ба кирдори оташ зи бими газанд
Биёмад ба наздики Пулодванд.

1. ИЛМ-Сипаҳдорашон.
2. И-Силаҳкаш чу Рустам, сипаҳбад чу.
3. И-б. 1225 нест.
4. ИМ-тахту.
5. И-Гар.

Бар ӯ офарин карду нома бидод,
Ҳама кори Рустам бад-ӯ кард ёд.¹

Яке подшо буд, Пӯлодванд,
Расида маниш*² то ба чархи баланд.

Дар он³ кӯхи Чин - андарун чоӣ ӯӣ,
Набуд андар он бум ҳамтоӣ ӯӣ.

Або лашкари гашну мардони чанг,
Сипаҳбад наҳангу сипоҳаш паланг.^{4*5}

1235 Куноранг бо мӯбадонаш бихонд,
Зи ҳар гунае дostonҳо биронд.

Бад-эшон бигуфт, он чӣ дар нома буд,
Ҷаҳонгиру барнову худкома буд.

Бифармуд, то кӯс берун баранд,
Саропардaro сӯи⁶ хомун баранд.

1. Л-б. 1231 нест:

ТПЗ- Ки Рустам биёмад аз Эрон ба чанг,
Сипаҳбад хизабру сипоҳаш паланг.
Баровард аз он марзи боарз дуд,
Ки ҳаргиз мабодо бар ӯ –бар дуруд.
Ба банд андаровард Комусро,
Ҷу хоқону Маншуру Фаргусро.
Ба бозу каманду ба тан чарми шер,
Зи пайкор ҳаргиз нагаштаст сер.
Зи Турон ба Эрон барад хокро,
Ҷӣ гӯем он гурди нопокро.
Табаҳ гашт моро ҳама кор аз ӯӣ,
Намонад ба Турон аз ӯ рангу бӯӣ.

2. М-сараш.

3. Л-Бад-он.

4. И-б. 1232-1234 нест.

5. М-б. 1234 нест.

6. И-Саропардаи ӯ ба.

Сипоҳ анҷуман карду гурдони*¹ дев,
Баромад зи гурдони лашкар ғирев.

Дурафш аз пасу пеши Пӯлодванд,
Сипардор бо таркашу бо каманд

1240 Фуруд омад аз кӯҳу бугзошт об,
Биёмад ба наздики Афросиёб.

Табира баромад зи даргоҳи шох,
Пазира шудандаш якояк сипоҳ.

Ба бар даргирифташ ҷаҳондида мард,
Зи кори гузашта басте ёд кард.

Бигуфташ, ки тимори туркон зи кист,
Саранҷому дармони ин кор чист.

Хиромон ба айвони хусрав шуданд,
Ба рою ба андешаи нав шуданд.

1245 Сухан ронд ҳар гуна Афросиёб
Зи кори дирангу зи баҳри^{2*3} шитоб.

Зи хуни Сиёвуш, ки бар дасти ӯй
Чӣ омад зи пархошчу аз гуфтугӯй.

Зи ҳокону Маншуру Комуси гурд
Гузашта суханҳо бар ӯ⁴ баршумурд.

Бигуфт он ки ин⁵ ранҷам аз як тан аст,
Ки ӯро палангина пероҳан аст.

-
1. М-шуд ба кирдори.
 2. И-разми.
 3. М-кори.
 4. И-Ҷаме; ЛМ-ҳама.
 5. М-Ҷаме гуфт.

Наёяд силеҳам бар ӯ коргар,
Бар он бабру он хӯду чинисипар.

1250 Биёбон сипардиву¹ роҳи дароз,
Кунун чораи кори моро² бисоз!

Пурандеша шуд ҷони Пулодванд,
Ки он бандро чун бувад^{*3} корбанд.

Чунин дод посух ба Афросиёб,
Ки «Дар чанг чандин^{*4} набояд⁵ шитоб.

Ҳамон^{*6} аст Рустам, ки Мозандарон
Табаҳ карду бистад ба гурзи гарон.

Бидаррид паҳлӯи Деви Сапед,⁷
Чигаргоҳи Пулоди Ғундию Бед.⁸

1255 Маро нест поёб дар чанги ӯй,
Наёрам ба бад кардан оҳанги ӯй.

Тану ҷони ман пеши рои ту бод,
Ҳамеша хирад раҳнамои ту бод!

Ман ӯро яке чора⁹ созам ба чанг,
Ба гирдаш бигардам ба сони паланг.

1. И-Сипардӣ ба.

2. ИМ-ӯро.

3. М-шавад.

4. М-чустан.

5. ИЛ-наёянд.

6. М-Гарон аст.

7. Л-сафед.

8. Л-Зи ханчар бидод ӯ ба ҷонаш навид.

9. Л-ҳила.

Ту лашкар бароғол бар лашкараш,
Зи анбӯҳи мо¹ хира гардад сараш.

Яке² чора созам, в-агарна ба даст
Бару ёли ўро нашояд шикаст».

1260 Аз ў шод шуд қони Афросиёб,
Маи равшан оварду чангу рубоб.³

Бад-он гаҳ, ки шуд маст Пӯлодванд,
Чунин гуфт бо ў ба бонги баланд,

Ки «Ман бар Фаридуну Заҳхоку Қам
Хуру хобу ором кардам диҷам.

Бараҳман битарсид з-овози ман,
В-аз ин лашкари гарданафрои ман.

Ман ин зобулиро⁴ ба шамшери тез
Ба овардгаҳ-бар кунам рез-рез».⁵

РАЗМИ ПҶҶЛОДВАНД БО ГЕВ ВА ТУС

1265 Чу хуршед бинмуд тобон дурафш,
Муасфар шуд он парниёни бунафш.

Табира баромад зи даргоҳи шоҳ,
Ба абр андаромад хурӯши сипоҳ.

Ба пеши сипаҳ буд Пӯлодванд,
Ба тан зӯрманду ба бозу каманд.

1. И-Ба анбӯҳ то.

2. ИЛМ-Магар.

3. И-мушку гулоб.

4. И-Зовулиро.

5. ТПЗ- Чи Рустам ба пешам, чи як мушти хок,
Зи Кайхусраву Геву Тусам чӣ бок?!

Чу саф баркашиданд хар ду сипох,
Ҷаво шуд бунафшу замин шуд сиёҳ.

Таҳамтан бипӯшид бабри баён,
Нишаст аз бари жандапили жиён.

1270 Барошuftу бар маймана ҳамла бурд,
Зи туркон бияфканд бисёр гурд.

Аз он пас чунон¹ дид² Пӯлодванд,
Зи фитрок букшод печон каманд.

Баровехт бо Тус чун пили маст,
Каманде ба бозу, амуде^{*3} ба даст.

Камарбанд бигрифту ўро зи зин
Баровард осону зад⁴ бар замин.

Ба пайкори ў Гев чун бингарид,
Сари Туси Нўзар нагунсор дид.

1275 Барангехт аз чой Шаблезро,
Тану қон биёрост овезро.

Баровехт бо Гев чун шери нар
Зирехдор бо гурзаи говсар.

Каманде бияндохт Пӯлодванд,
Сари Геви гурд⁵ андаромад ба банд.

Ниғаҳ кард Рухҳому Бежан зи роҳ
Бад-он зўру он гурзу он дастгоҳ -

1. Л-Чу он.
2. ИМ-ғамин гашт.
3. М-бозуву гурз.
4. ИЛ-осон бизад.
5. Л-шери нар.

Бирафтанд, то дасти Пулодванд
Бубанданд ҳар ду ба ҳамми*¹ каманд.

1280 Бизад даст Пулоди бисёрхуш,
Барангехт аспу баромад хурӯш.

Ду гурди далери гаронмояро,
Сарафроз шери гаронсояро

Ба хок андарафканду биспард² хор,
Назора бар он дашт чандон савор.³

Биёмад⁴ бари ахтари ковиён,
Ба ханчар ба ду нима⁵ кардаш миён.⁶

Хурӯше баромад зи эронсипох,
Намонд эч гурд андар овардгоҳ.

1285 Фарибурзу Гударзу гарданкашон
Чу диданд аз он деви чангӣ нишон,

Бигуфтанд бо Рустами кинахоҳ,
Ки Пулодванд андар ин размгоҳ

Ба зин-бар яке номдоре намонд,
Зи гурдони лашкар саворе намонд,

Ки нафканд бар хок Пулодванд,
Ба гурзу ба ханчар ба тиру каманд.

1. М-банди.

2. Л-гаштанд.

3. И-б. 1282 нест.

4. И-Баромад.

5. ИЛ-ним.

6. ТПЗЛ - Дурафш андаромад ба хок - андарун,
Бибуданд эрониенаш забун.

Ҳама размгаҳ сар ба сар мотам аст,
Бад ин кор фарёдрас Рустам аст.

1290 В-аз он^{*1} пас хурӯшидану нола хост,
Зи қалбу чапи лашкару дасти рост.

Гумоне чунон бурд Гударзи пир
Зи Рухҳом в-аз Бежани шергир,²

Ки «Гум шуд зи Гударз ҳар ду^{*3} писар,
Бинолид бар довари додгар,

Ки чандин наберу⁴ писар доштам,
Ҳама сар зи хуршед бугзоштам.

Ба разм - андарун пеши ман кушта шуд,
Чунин ахтару рӯз баргашта^{*5} шуд.

1295 Ҷавонони ман кушта, ман пирсар,^{*6}
Маро шарм бод аз қулоҳу камар.

Дареғо, аз он навҷавонони ман,
Чунон хира шуд бахти хандони ман.⁷

Камар барқушоду⁸ кулаҳ баргирифт,
Ба зорӣ хурӯшидан^{*9} андаргирифт.¹⁰

1. М-Аз ин.

2. И-б. 1290, 1291 нест.

3. М-Пӯлод ҳар се.

4. ИЛ-набера.

5. М-рӯзӣ ман гашта.

6. М-Ҷавонону ман монда бо пирсар.

7. Л-б. 1295 нест.

8. Л-барқушода.

9. М-Хурӯшидану нола.

10. И-б. 1296, 1297 нест; Л-Хурӯшидану нола андаргирифт.

РАЗМИ РУСТАМ БО ПЎЛОДВАНД

Чу бишнид Рустам, дижам гашт сахт,
Биларзид бар сони шохи¹ дарахт.

Биёмад ба наздики Пўлодванд,
Варо дид бар сони кўхи баланд.

1300 Ғамӣ гашт аз он чор гурди далер,
Чу гўрону душман ба кирдори шер.

Сипахро ҳама бештар хаста дид,
В-аз он рўй пархош пайваста дид.

Ба дил гуфт, к-ин рўзи мо тира гашт,²
Сари номдорони мо хира гашт.³

Ҳамоно, ки баргашт пайкори мо,
Ғунуда шуд он бахти бедори мо.⁴

Бияфшурд рон, Рахшро^{*5} тез кард,
Барошфуту оҳанги овоз кард.

1305 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй деви носозгор,
Бубинӣ кунун гардиши рўзгор».

Чу⁶ овози Рустам ба гурдон расид,
Сипаҳбад^{*7} ялонро пиёда бидид.

1. ИМ-барги.

2. И-шуд.

3. И-Сари номдорон ҳама хира шуд.

4. ТПЗЛ - Яке он ки имрӯз ман коҳилам,
Сар аз хоби дўшина менагсилам.

Ба дигар* ки ин деви носозгор
Ба тан саҳмнок асту чира савор.

* Л-дигар он.

5. М-аспро.

6. ИМ-Чунин гуфт бо.

7. М-Таҳамтан.

Ҳаме гуфт, к-«Эй¹ кирдгори ҷаҳон,
Туй^{*2} бартар аз ошқору ниҳон.³

Маро чашм агар тира гаштӣ ба ҷанг,
Беҳ астӣ зи дидори ин рӯзи танг.

К-аз ин сон баромад зи Эрон^{*4} ғирев,
Зи Ҳумону Пирону ин наррадев.^{*5}

1310 Пиёда шуда Геву Рухҳому Тус
Чу Бежан, ки бар шер кардӣ фусӯс.

Табаҳ гашт аспӣ бузургон ба тир,
Пиёда баровехта хира-хир.

Баровехт бо деви Пӯлодванд,
Бияндохт он тобдода каманд.

Бидуздид ёл он набардӣ савор,
Битарсиду сер омад аз корзор.

Чу н-омад каманди Таҳамтан ба кор,
Бурун кард сар з-он хами тобдор.⁶

1315 Бад-ӯ гуфт Пӯлодванд, «Эй далер,
Ҷаҳондидаву номбардор шер,

Ки бугрезад аз пеши ту жандапил,
Бубинӣ кунун мавчи дарёи Нил.

1. И-Ки эй.

2. М-ки эй.

3. ТПЗЛ - Ба ман боз деҳ зӯри лашкаршикан*,
Ба ман деви лашкаршикан баршикан.

* Л-даршикан.

4. М-гурдон.

5. М-деви нев.

6. ИМ-б. 1314 нест.

Нигаҳ кун кунун оташи қанги ман,
Каманду дилу зӯру оҳанги ман.

Аз ин пас наёбӣ зи шоҳат нишон,
На аз номдорону гарданкашон.

Набинӣ замин з-ин сипас чуз^{*1} ба хоб,
Сипоҳат супорам ба Афросиёб». ²

1320 Чунин гуфт Рустам ба Пӯлодванд,
Ки «То чанд ин биму таҳдиду банд?

Зи қанговарон тезгӯё мабод,
Чу бошад, диҳад бегумон сар ба бод.

Ту гарчи далериву гар саркашӣ,
На Сомӣ, на Гаршоспи гарданкашӣ». ^{3*4}

Чу бишнид Пӯлодванд ин суҳан,
Ба ёд омадаш гуфтаҳои⁵ куҳан,

Ки ҳар к-ӯ ба бедод чӯяд набард,
Цигархаста боз ояду рӯйзард.

1325 Гар аз душманат бад расад ё зи дӯст,
Баду некро дод додан нақӯст.

Ҳамон Рустам аст ин, ки Мозандарон
Шаби тира бистад ба гурзи гарон.

1. М-набинӣ аз ин пас бузургӣ.

2. ТПЗ- Танатро бидӯзам ба пайкони тир,
Набинад дигар чашми ту Золи пир.

3. И-б. 1322 нест.

4. М-на з-оҳан, на аз оташӣ.

5. И-рӯзгори.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй марди чангозмой,
Чӣ бошем бар хира чанде¹ ба пой?»

Бигаштанду аз дашт бархост гард,
Ду пили жиёну ду шери² набард.

Амуде бизад бар сараш пилтан,
Ки бишнид овозаш он анчуман.

1330 Чунон тира³ шуд чашми Пӯлодванд,
Ки дасташ инонро набуд корбанд.

Бупечид аз он дард бар дасти рост,
Чунин гуфт, к-ин рӯз рӯзи балост.

Таҳамтан бад-он буд, ки мағзи сараш
Зи ду гӯш резад ҳаме бар бараш.

Чу Пӯлодванд аз бари зин бимонд,
Таҳамтан ҷаҳнофаринро бихонд,

Ки эй бартар аз гардиши рӯзгор,
Ҷаҳондору бинову⁴ парвардгор.

1335 Гар ин гардиши чанги ман дод нест,
Равонам бад-он гетӣ обод нест.

В-ар Афросиёб аст бедодгар,
Ту мастон зи ман зӯру дасту хунар.⁵

1. ИЛ-чандин.

2. М-жиён ин ду марди.

3. ИМ-хира.

4. И-бедор.

5. ИЛ-б. 1336 нест.

Раво нест, к-аз¹ дасти Пӯлодванд
Равони маро баркушой² зи банд,

Ки гар ман шавам кушта бар дасти ӯй,
Ба Эрон намонад яке чангчӯй.

На марди кашоварзу на пешавар,
На хоку на кишвар, на буму на бар.

1340 Чунин гуфт Рустам ба Пӯлодванд,
Ки «Аз гурзи гурдон чӣ дидӣ газанд?

Ду дастат натобад инони сипох
Пиёда шав, эй деу зинҳор хоҳ».

Чунин посух овард³ Пӯлодванд,
К-«Аз ин гурз бар ман наёмад⁴ газанд».

Бигуфтанду бо якдигар⁵ чангчӯй,
Зи кина ба рӯй андароварда рӯй.

Яке ханчар овард Пӯлодванд
Зи алмос бо чораву рангу банд.

1345 Ба бабри баён-бар набуд коргар,
Пур аз хун шуда девро з-ӯ чигар.

Чу тегаш ба Рустам наёмад ба кор,
Барошuft дижжим бо рӯзгор.⁶

-
1. ИЛМ-дорам аз.
 2. Л-кушояд; ИМ-бугсилонад.
 3. Л-Ба Рустам чунин гуфт.
 4. Л-н-омад ба ман-бар.
 5. Л-Бад-ин сон ҳаме ду гави.
 6. Л-созгор.

Ғамӣ ғашт Пӯлод аз он ёлу суфт,
Дигарбора бо Рустами Зол гуфт,

Ки «Ин мурдарибабру хафтони ҷанг
Бияндозу ин миғфари тираранг.

Силеҳи дигар пӯш, то ман ҳамон
Дигар пӯшаму пешат оям дамон».

1350 Ҷунин гуфт Рустам, ки «Ин рӯй нест,
Раҳи обгардон бад-ин*¹ ҷӯй нест.

Нагардонам ин олати корзор,
Ту низ ин ки дорӣ, ҳамэдун бидор».

Бигаштанд бори дигар ҳардувон-
Гаронмоя Пӯлод бо паҳлавон.²

Наёмад-ш гурзи*³ гарон коргар,
Бар он бабру хафтону⁴ пӯлодбар.

Бад-ӯ гуфт Пӯлоди ҷангинабард:
«Ба куштӣ падида ояд аз мард мард.

1355 Ғарат рой бинад*⁵ ҷу шери жиён,
Ба куштӣ бубандем ҳар ду миён.

Ба куштӣ бигардем бо якдигар,
Бигирем ҳар ду дуволи камар.

1. М-дар ин.

2. Л-пас аз б. 1352 ин б. омада:

Даромад дигарбора Пӯлоду гурз
Фурӯ кӯфт бар Рустаму ёлӯ бурз.

3. М-Наёмад силеҳи.

4. Л-хафони.

5. М-бошад.

Бад-он то киро бар диҳад рӯзгор,
Кӣ баргардад озурда аз*¹ корзор».

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй деви носозгор,
Ба захми далерон най пойдор.

Ҳама ҳамчу рӯбоҳ банд оварӣ,
Чӣ суд аст, ҳам сар ба банд оварӣ.

1360 Ба куштӣ ҳама банду афсун кунӣ,
Ки то чанбар аз ёл берун кунӣ».²

Бад-ин барниҳоданд ҳар ду³ сухун,
Яке саҳт паймон фиканданд бун,

Ки ёрӣ наёяд кас аз ҳар ду рӯй
Ба чанги далерони пархошчӯй.

Аз он пас зи аспон*⁴ фуруд омаданд,
Замоне бар осудагӣ дам заданд.⁵

ГУШТӢ ГИРИФТАНИ РУСТАМ ВА ПӢЛОДВАНД

Ба куштӣ гирифтагӣ ниҳоданд рӯй,
Ду гурди сарафрозу ду киначӯй.

1365 Ба паймон, ки аз ҳар ду рӯя сипоҳ
Ба ёрӣ наёяд касе кинахоҳ.

1. М-Кӣ пирӯз гардад аз он.

2. Л-пас аз б. 1360 ин б. омада:

Кӣ гуфтагӣ, ки ман марди чангӣ наям,

Чу куштӣ наёрам гирифтагӣ, киям?

Бигуфт (у) фуруд омад аз пушти Рахш,

Руҳи дев аз бими ӯ гашта рахш.

3. Л-яқсар.

4. М-Бигуфтанд 3-аспон.

5. И-б. 1340-1363 нест.

Миёни сипаҳ ним фарсанг буд,
Ситора назора бар он чанг буд,

Ки Пӯлодванду Таҳамтан ба ҳам
Баровехтанд он ду шери диҷам.

Ҳаме даст суданд бар¹ якдигар,
Гирифта ду чангӣ дуволи камар.

Чу Шеда бару ёли Рустам бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

1370 Падарро чунин гуфт, к-«Ин зӯрманд,
Ки хонӣ варо Рустами девбанд,

Ҳам акнун ба ин зӯру ин дастбурд
Ба хок андарорад сари деви гурд.

Набинӣ зи гурдони^{*2} мо чуз гурез,
Мақун хира бо чархи гардон ситез».

Чунин гуфт бо Шеда Афросиёб,
Ки «Шуд мағзи ман з-ин сухан пуршитоб.

Бирав, то бубинӣ, ки Пӯлодванд
Ба куштӣ ҳаме чун қунад даст банд.

1375 Ба туркӣ биёмӯзу роҳаш намоӣ,
Магар пилтанро дарорад зи пой.

Бигӯяш, ки чун ӯ ба зер оварӣ,
Ба шамшер кун з-он сипас доварӣ».³

1. ИЛ-бо.

2. М-мардони.

3. И-6. 1375, 1376 нест.

Чунин гуфт Шеда, ки «Паймони шох
На ин буд бо ӯ ба пеши сипоҳ.

Чу паймоншикан бошиву тезмағз,
Наёяд зи пайкори ту*¹ кори нағз.

Ту ин оби равшан магардон сиёҳ,
Ки айб оварад бар ту-бар айбхоҳ».

1380 Ба дашном букшод хусрав забон,
Барошфту шуд бо писар бадгумон.

Бад-ӯ гуфт: «Гар дев Пӯлодванд
Аз ин марди бадхоҳ ёбад газанд,

Намонад бари ин размгаҳ зинда кас,
Туро аз хунарҳо забон асту бас».

Инон баргиroidу омад чу шер
Ба овардгоҳи ду марди далер.

Нигаҳ кард пайкори ду марди шер,
Хурӯшон чу раъд он ду гурди далер.

1385 Ба Пӯлод гуфт: «Эй сарафроз шер,^{*2}
Ба куштӣ гар орий мар ӯро ба зер,

Ба ханҷар чигаргоҳи ӯ баршикоф,³
Хунар бояд аз кор карда^{*4} на лоф».

Нигаҳ кард Гев андар Афросиёб,
Бад-он хира гуфтору чандин шитоб,

1. М-Наёяд зи дасти ту як.
2. М-савори далер.
3. И-ӯро шикоф.
4. М-бояд кор кардан.

Барангехт аспу биёмад дамон,
Чу бишкаст паймон ҳаме бадгумон.¹

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй чангҷӯй,
Чӣ фармон диҳӣ кехтаронро, бигӯй.

1390 Ниғаҳ кун ба кирдори Афросиёб,
Бад-он хира гуфтору чандин² шитоб.

Биёмад ҳаме, то дил афрӯзадаш,
Ба куштӣ ҳаме ханҷар омӯзадаш.³

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Чангӣ манам,
Ба куштӣ гирифтан дирангӣ манам.

Шуморо чаро бим бошад⁴ ҳаме,
Чунин дил ба ду ним бошад⁵ ҳаме?

Ҳам акнун сару ёли Пӯлодванд
Ба хок андарорам зи чархи⁶ баланд.

1395 В-агар нест ин чангро зӯри даст,
Дили ман ба хира чӣ бояд шикаст?

Гар эдун, ки ин чодуи бехирад
Зи паймони Яздон ҳаме бугзарад,

Шуморо зи паймон шикастан чӣ бок,
Ки ӯ рехт бар тораки хеш хок?»

1. Л-ҳамон

2. Л-Ки ҷои бало диду ҷои.

3. Л-пас аз б. 1391 ин б. омада:

Чу бишнид гуфтори он наррашер,

Чунин дод посух ба гурди далер.

4. И-бояд.

5. И-бояд.

6. И-абри.

В-аз он пас биёзид чун шер чанг,
Гирифт он бару ёли чангинаханг.

Яке зӯр бинмуд, Пӯлодванд
Ба сони чиноре зи чо дарбиканд.¹

1400 Ба гардан бароварду зад бар замин,
Ҳаме хонд^{*2} бар кирдигор офарин.

Хурӯше баромад зи эронсипох,
Табиразанон баргирифтанд рох.

Ба абр андаромад дами каррной,
Хурӯшидани санчу ҳиндидарой.³

Гумон бурд Рустам, ки Пӯлодванд
Надорад ба тан-бар дуруст эч банд.

Ҳаме^{*4} устухони танаш бугсалид,
Руҳи ӯ шуда чун гули⁵ шанбалид.⁶

1405 Ба Раҳши далер андаровард пой,
Бимонд он тани аждаҳоро ба чой.

Чу пеши саф омад яли шергир,
Ниғаҳ кард, Пӯлод бар сони тир.⁷

1. И-б. 1399 нест; Л-барбиканд.

2. М-Ҳаме кард.

3. ТПЗМ - Ки Пӯлодванд аст бечоншуда,
Бар он хок чун мор печон шуда.

4. М-Ҳама.

5. Л-рост чун.

6. И-б. 1404 нест:

ТПМ- Зи тан дур мондаш равону навон,
Бар ӯ чира шуд паҳлавони чаҳон.
Ҳаме кард Рустам ба ҳар сӯ нигоҳ,
Ҳам эдун ба турону эронсипох.

7. ТПЗМ - Зи хок андаромад абар пушти зин,
Ту гуфти ҳаме дарнавардад замин.

Гурезон бишуд пеши Афросиёб,
Дилаш пур зи хуну рухаш пур зи об.

Ҳама хурд дар тан шуда устухон,
Чунон часта¹ аз бими Рустам дамон.²

Фитода дар он³ хоки тира дароз,
Замоне шуда хуш аз⁴ он размсоз.

1410 Таҳамтан чу Пӯлодро зинда дид,
Ҳама дашт лашкар пароканда дид.

Дилаш тангтар гашту лашкар биронд,
Ҷаҳондида Гударзро пеш хонд.

Бифармуд, то тирборон кунанд,
Ҳаворо чу абри баҳорон кунанд.

Зи як даст Бежан, зи як даст Гев,
Ҷаҳондида⁵ Руххому Гургини нев

Ту гуфтӣ, ки оташ барафрӯхтанд,
Ҷаҳонро ба ханҷар ҳаме сӯхтанд.

1415 Ба лашкар чунин гуфт Пӯлодванд,
Ки «Бе тахту бе ганчу номи баланд

Чаро сар ҳаме дод бояд ба бод,
Чаро кард бояд ҳаме разм ёд?»

Сипахро ба пеш андарафканду рафт,
Зи Рустам ҳаме банди чонош бикафт.

1. Л-хаста.

2. ИМ-б. 1408 нест; Л-равон.

3. ИЛМ-Бихуфт.

4. И-бишуд хуши.

5. Л-Ҷаҳонҷуй.

ГУРЕХТАНИ АФРОСИЁБ АЗ РУСТАМ

Чунин гуфт Пирон ба Афросиёб,
Ки «Шуд рӯи гетӣ¹ чу дарёи Об.

Нагуфтам, ки бо Рустами шумдаст
Нашояд бар ин бум эмин нишаст.

1420 Зи хуни ҷавоне, ки буд з-он гузир
Бихастӣ дили мо ба пайкони тир.

Чӣ бошӣ, ки бо ту кас эдар намонд,
Бишуд дев Пӯлоду лашкар биронд.

Ҳамоно, к-аз эрониён сад ҳазор
Фузун асту баргустувонвар савор.

Ба пеш - андарун Рустами шергир,
Замин пур зи хуну^{*2} ҳаво пур зи тир.

Зи дарёву дашту биёбону кӯҳ
Сипоҳ андаромад ҳама ҳамгурӯҳ.

1425 Чу мардум намонд, озмудем дев,
Чунин ҷангу пайкору ҷандин ғирев.

Чу Рустам биёмад, туро пой нест,
Ба ҷуз рафтан аз пеши ӯ рой нест.

Бибояд шудан то бад-он рӯи³ Чин,
Гар эдун, ки гунҷӣ ба рӯи⁴ замин.

1. Л-кишвар.
2. М-душман.
3. Л-ба дарёи.
4. Л---худ андар.

Сипахро чунин*¹ сафкашида бимон,
Худу вижагон сӯи дарё бирон».

Сипаҳбад чунон кард, к-ӯ роҳ дид,
Ҳама даст аз он разм кӯтоҳ дид.

1430 Дурафшаш бимонданд ӯ худ бирафт,
Сӯи Чину Мочин хиромид тафт.

Сипоҳ андаромад ба пеши сипоҳ,
Замин гашт бар сони абри сиёҳ,

Таҳамтан ба овоз гуфт он замон,
Ки «Найза мадореду тиру камон.

Бикӯшеду шамшеру гурз оваред,
Ҳунарҳо зи болову бурз оваред.

Паланг он замон печад аз кини хеш,
Ки нахчир бинад ба болини хеш».

1435 Сипаҳ сар ба сар наъра бардоштанд,
Ҳама найза бар кӯҳ бугзоштанд.

Чунон шуд дару дашти овардгоҳ,
Ки аз кушта ҷое надиданд роҳ.

Бирафтанд як баҳра зинҳорҳо,
Гурезон бирафтанд баҳре ба роҳ.

Шуд аз бешубонӣ рама толу мол,
Ҳама дашт тан буд бе дасту ёл.

Чунин гуфт Рустам, ки «Куштан бас аст,
Замон ҳар замон баҳраи ҳар кас аст.

1. М-ҳама.

1440 Замоне ҳама бор заҳр оварад,
Замоне зи тарёк баҳр оварад.

Ҳама чомаи разм берун кунед,
Ҳама хубкорӣ ба афзун кунед.

Чӣ бандед дил дар сарои сипанч,
Ки дорад гаҳе шоду гаҳе ба ранҷ.

Замоне чу Оҳарман ояд ба чанг,
Замоне арӯсе пур аз бўю ранг.

Безориву хомӯшӣ баргузин,
Кӣ гӯяд, ки нафрин беҳ аз офарин?»

1445 Бичуст андар он дашт чизе, ки буд,
Зи симу зару чомаи¹ нобисуд.

Саросар фиристод наздики шох
Ғуломону аспону теғу кулоҳ.

В-аз он баҳраи хештан баргирифт,
Ҳама афсару мушку анбар гирифт.

Бубахшид дигар ҳама бар сипоҳ,
Зи чизе ки буд андар он размгоҳ.

Нишон хост аз шоҳи туронсипоҳ,
Зи^{*2} ҳар сӯ бичустанд бериҳу роҳ.

1450 Нишоне надоданд бар хушку об,
На огоҳӣ омад зи Афросиёб.

Ҳама чашнгоҳу ҳам айвони ӯй
Ба вайронии он ниҳоданд рӯй.

1. И-заррин в-аз гавҳари.

2. М-Ба.

Ҳама шаҳри ободи ўро бисўхт,
Чаҳоне зи оташ ҳама барфурўхт.¹

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ БА ДАРГОҲИ ШОҲ

Зи Туронзамин барниходанд рахт,
Силеҳи гаронмояву тоҷу^{*2} тахт

Басе ганҷхоро бичусту биёфт,
Худу лашқараш сӯи Эрон шитофт³

1455 Шутур ёфт чандону чандон гала,
Ки аз борагӣ шуд сипаҳ бегила.

Хурӯш омаду нолаи говдум,^{*4}
Ҷарас баркашиданду рӯинахум.^{*5}

Сӯи шаҳри Эрон ниҳоданд рӯй,
Сипоҳе бар он гуна бо рангу бӯй.

Чу огоҳӣ омад зи Рустам ба шоҳ,
Хурӯш омад аз шаҳр в-аз боргоҳ.

Аз Эрон табира баромад ба абр,
Ки омад худованди кӯполу кабр.

1460 Яке шодмонӣ буд андар чаҳон
Миёни кехону миёни меҳон.

Дили шоҳ шуд чун биҳишти барин,
Ҳама хонд^{*6} бар кирдгор офарин.

1. ИЛ-б. 1454 нест.

2. М-ганчу.

3. ИЛ-б. 1454 нест.

4. М-каррной.

5. М-ҳиндидарой.

6. М-кард.

Бифармуд, то пил бурданд пеш,
Бичунбид Кайхусрав аз ҷои хеш.

Чахоне ба оин шуд ораста,^{1*2}
Маю руду ромишгарон хоста.^{3*4}

Ҳама ёли⁵ пил аз карон то карон
Пур аз мушк буду маю заъфарон.

1465 Зи афсар сари пилбон пурнигор,
Зи гӯш андаровехта гӯшвор.

Басе⁶ заъфарону дирам рехтанд,
Зи бар мушки анбар ҳаме бехтанд.⁷

Таҳамтан чу тоҷи сарафроз дид,
Чахоне саросар пуровоз дид.

Фуруд омаду бурд пешаш намоз,
Бипурсид Хусрав зи роҳи дароз.

Гирифташ ба оғӯш-дар шоҳ танг,
Чунин то баромад замоне диранг.

1470 Басе офарин хонд шоҳи чаҳон
Бар он номвар паҳлавони меҳон.^{8*9}

1. И-бароростанд.

2. М-озин биёростанд.

3. И-хостанд.

4. М-хостанд, М-пас аз б. 1463 ин б.:

Табира баромад зи ҳар ҷою пой,
Чу шоҳи чаҳон андаромад зи ҷой.

5. И-рӯи.

6. И-Ҳаме.

7. ТПЗ- Ҳама шаҳр овои ромишгарон,
Нишаста зи ҳар сӯ карон то карон.

8. ИЛ-б. 1470 нест.

9. М-шердил паҳлавон.

Бифармуд, то пилтан барнишаст,
Гирифта ҳама роҳ дасташ ба даст.

Ҳамае гуфт: «Чандин чаро мондӣ,
Ки бар мо зи меҳр¹ оташ афшондӣ?»

Ба шаҳ гуфт Рустам, ки «Мо як замон
Набудем бе ту ба дил шодмон».²

Зи раҳ сӯи айвони шоҳ омаданд,
Бад-он номвар боргоҳ омаданд.³

1475 Нишаст аз бари тахти зар шаҳрёр,
Ба наздики ӯ Рустами номдор.⁴

Чу Тусу Фарибурзу Гударзу⁵ Гев,
Чу Фарҳоду Гургину Рухҳоми⁶ неву.

Сухан гуфт^{*7} Кайхусрав аз размгоҳ
В-аз он рангу пайкори туронсипоҳ.

Чунин гуфт Гударз, к-«Эй шаҳрёр,
Суханҳо дароз аст аз ин корзор.

Маю^{*8} чому ором бояд нахуст,
Пас он гоҳ аз он кор пурсӣ дуруст».

1. И-ҳама.

2. И-б. 1473 нест:

ТПЗИМ-Чу Тусу Фарибурзу Гударзу Гев,
Чу Рухҳому Шедушу Гургину неву -
Паси шоҳи Эрон ҳама ронданд,
Зи баршон ҳама гавҳар афшонданд.

3. И-б. 1474 нест.

4. Л-б. 1474, 1475 нест.

5. И-Фарибурзу Гударзу Рухҳому.

6. ИЛМ-нишастанд бо номдорони.

7. М-Бипурсид.

8. М-Ҳама.

1480 Ниҳоданд хону бихандид шох,
Ки ноҳор будӣ ҳамоно ба роҳ?

Ба хон-бар май оварду ромишгарон,
Ба пурсиш гирифт аз карон то карон.

Зи Афросиёбу зи Пӯлодванд,
Зи куштиву зи тобдода каманд.¹

Зи Хоқону Комусу аз Ашкбӯс
В-аз он лашкари гашни бо пилу кӯс.²

Бад-ӯ гуфт Гударз, к-«Эй шаҳрёр,
Зи модар назояд чу Рустам савор.

1485 Агар деғу шер ояд, ар аждаҳо,
Зи чанги дарозаш наёбад³ раҳо.

Ҳазор офарин бод бар шаҳрёр,
Бавижа бар ин паҳлави номдор!»

Чунон шод шуд з-ин сухан тоҷвар,
Ту гуфтӣ ба кайвон баровард сар.

Чунин дод посух, ки «Эй паҳлавон,
Ҷаҳонгиру^{4*5} бедору равшанравон,

Касе к-аш хирад бошад омӯзгор,
Нигаҳ дорадаш гардиши рӯзгор.

-
1. ТПЗ - В-аз он размҳое, ки аз пеши он
Миёни ялон буду кундоварон.
 2. ИЛ-б. 1483 нест.
 3. Л-набошад.
 4. Л-Қавӣ бошу.
 5. М-Тӯп шери.

1490 Аз ин паҳлавон чашми бад дур бод,
 Ҳама зиндагониш бо сур¹ бод!»

 Бибуданд² як ҳафта^{*3} бо май ба даст,
 Аз он шодмон тоҷу тахту^{*4} нашаст.

 Суханҳои Рустам ба ною ба руд
 Бигуфтанд бар паҳлавонӣ суруд.

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ БА СИСТОН

 Таҳамтан ба як моҳ наздики шоҳ
 Ҳама буд бо чом дар пешгоҳ.

 В-аз он пас чунин гуфт бо шаҳрёр,
 Ки «Эй пурҳунар хусрави⁵ тоҷдор.

1495 Ҷаҳондор бодонишу неххӯст,
 Валекин маро чехри Зол орзуст».

 Дари ганҷ букшод шоҳи ҷаҳон,
 Зи пурмойя чизе, ки будаш ниҳон

 Зи ёқуту аз тоҷу ангуштарӣ,
 Зи дебову аз чомаи барбарӣ,

 Парастор бо афсару гӯшвор,
 Сад аспу сад уштур ба зину ба бор,

 Табакҳои заррин пур аз мушку уд,
 Ду наълайни заррину чуфти амуд,

1. ИЛМ- дар сур.

2. ИЛ-Чунин буд.

3. М-Моҳ.

4. М-ӯ шодмон тахту чон.

5. ЛМ-номвар.

1500 Бад ӯ¹ бофта гавҳари шохвор,
Чунон чун бувад дархури номдор.²

Ба назди Таҳамтан фиристод шох,
Ду манзил ҳаме рафт бо ӯ ба роҳ.

Чу Хусрав ғамӣ шуд зи роҳи дароз,
Фуруд омаду бурд Рустам намоз.

Варо кард падруду з-Эрон бирафт,
Сӯи Зобулистон хиромид тафт.

Саросар чаҳон гашт бар шох рост,
Ҳаме гашт^{*3} гетӣ бар он сон, ки хост.

1505 Сар овардам ин разми Комус низ,
Дароз асту н-афтод аз ӯ як пашиз.

Гар аз достон як сухан кам будӣ,
Равони маро ҷои мотам будӣ.

Дилам шодмон шуд зи Пӯлодванд,
Ки н-афзуд бар банди пӯлод банд.

Кунун разми Аквон зи ман гӯш дор,
Ки чун буд бо Рустами номдор.⁴

1. И-Бар зар.
2. И-шаҳрёр.
3. М-ронд.
4. И-б. 1508 нест.

ДОСТОНИ ЧАНГИ РУСТАМ БО АКВОНДЕВ

ОҒОЗИ ДОСТОН

Ту бар кирдгори равону хирад
Ситоиш гузин, то ки андархурад.

Бубин, эй хирадманди равшанравон,
Ки чун бояд, ўро ситудан тавон.

Ҳама дониши мо ба бечорагист,
Ба бечорагон-бар бибояд гирист.

Аё фалсафадони¹ бисёргӯй,
Напӯям ба роҳе, ки гӯй бипӯй.

5 Сухан ҳеч беҳтар зи тавҳид нест,
Ба ногуфтану гуфтан Эзад якест.

Туро ҳар чӣ бар чашм-бар бугзарад,
Бигунчад ҳаме дар дилат бо хирад.²

Ту гар сахтай, роҳ санчида пӯй,
Наёяд ба бун ҳаргиз^{*3} ин гуфтугӯй.

Ба як дам задан растӣ аз чону тан,
Ҳаме бас бузург оядат хештан.

Ҳаме бугзарад бар ту айёми ту,
Сарое чуз ин бошад ороми ту.

10 Нахуст аз чаҳонофарин ёд кун,
Парастииш бар ин ёд бунёд кун,

1. И-фалсафамарди.

2. И-б. 5, 6 нест:

ТПЗ- Чунон дон, ки Яздони некидиҳиш
Чуз он асту з-ин бармагардон маниш.

3. М-В-агарна бипарҳез аз.

К-аз ўяст гардуни гардон ба пой,
Ҳам ўяст бар некуй¹ раҳнамой.

Чахон пуршигифт аст, чун бингарӣ,
Надорад касе олати доварӣ,

Ки қонат шигифт асту тан ҳам шигифт,
Нахуст аз худ андоза бояд гирифт.

Ва дигар, ки бар сар-т гардонсипеҳр
Ҳаме нав намояд-т ҳар рӯз чехр.

15 Набошӣ бар ин гуфта ҳамдостон,
Ки деҳқон ҳаме гӯяд аз бостон.

Хирадманд, к-ин² достон бишнавад,
Ба дониш гирояд, бад-ин награвад.

Валекин чу маъниш ёд оварӣ,
Шавӣ рому кӯтах шавад доварӣ.

Ту бишнавад зи гуфтори деҳқони пир,
Агарчи набошад сухан дилпазир.

ХОСТАНИ ХУСРАВ РУСТАМРО БАРОИ ЧАНГИ АКВОНДЕВ

Суҳангӯй деҳқон чунин кард ёд,
Ки як рӯз Кайхусрав аз бомдод

20 Биёрост гулшан ба сони баҳор,
Бузургон нишастанд бо шаҳрёр

1. ИЛ-неку бад.
2. Л-к-аш.

Чу Гударзу чун Тусу чун Густаҳам,
Чу Барзину Гаршосп аз тухми Ҷам,

Чу Геву чу Рухҳоми корозмой,
Чу Гургину Харроди фархундарой.^{1*2}

Ба ёди шаҳаншоҳ хӯрданд чом,
Ба майхӯрдан - андар ҳама шодком.³

Чу аз рӯз як^{*4} соат андаргузашт,
Биёмад ба даргоҳ чӯбон зи дашт.

25 Бишуд пеши Хусрав, замин бӯса дод,
Чунин гуфт бо шоҳи фаррухнаҷод,⁵

Ки «Гӯре падида омад андар гала
Чу деве, ки аз банд гардад яла.

Яке наррашер аст гӯй диҷам,
Ҳама бугсилад ёли аспон зи ҳам.

Ҳамон ранги хуршед дорад дуруст,
Сипехраш ба зарроб гӯй бишуст.⁶

Яке⁷ баркашида хат аз ёли ӯй,
Зи мушки сияҳ то ба дунболи ӯй.

30 Саманде баланд аст гӯй ба ҷой,
Ба гирди сурину ба дасту ба пой».

1. ТПЗ- Ҳама ёдашон разми Комус буд,
Зи хокону Маншуру Фартус буд.

2. М-Никинамой.

3. ИЛ-б. 23 нест.

4. М-нӯх.

5. И-б. 25 нест.

6. Л-б. 26-28 нест.

7. Л-Ҳама.

Бидонист Хусрав, ки он нест гӯр,
Ки барнагзарад гӯр з-аспе ба зӯр.

Ва дигар, ки Хусрав чаҳондида буд,
Зи корогаҳон низ бишнида буд,

Ки он чашмае буд, ки Аквондев
Чаҳон гашт аз ӯ пурфиғону ғирев,

Ки чӯбон ҳаме дорад он чо гала,
Бар оромгаҳ карда будаш яла.

35 Ба чӯбон чунин гуфт, к-«Ин гӯр нест,
Бидонистам акнун, ту эдар маист».

В-аз он пас ба гурдон чунин гуфт шох,
Ки «Эй паҳлавонони^{*1} бофарру чоҳ,

Гаве бояд акнун чу шери жиён,
Зи гурдон, ки бандад бад-ин-дар миён».

Нигаҳ кард Хусрав ба ҳар кас базе,
Наёмад зи гурдон писандаш касе.

Нашоист чуз Рустами Зол кас,
Ки бошад бад-он кор фарёдрас.

40 Яке нома бинвишт пурмеҳру дод,
Зи гурдон ба Гургини Милод дод.

Бад-ӯ гуфт Хусрав ба фархундафол,
«Бубар номаи ман бари пури Зол.

Шабу рӯз бояд-т рафтан чу дуд,
Ба Зобулситон-дар набояд ғунуд.

1. М-номдорони.

Дурудаш дех аз ман фаровон ба меҳр,
Бигӯяш, ки бе ту мабодо сипеҳр!

Чу бархонад ин нома, з-он пас бигӯй,
Ки фарри ман аз туст, эй номчӯй.

45 Яке рӯй бинмову хез, эдар ой,
Чу нома бихонӣ, ба Зобул мапой».

Бурун рафт Гургин чу боди дамон,
Ва ё ҳамчу гӯре,^{*1} ки тарсад зи чон.

Чу омад ба Зобул бари номдор,
Бад-ӯ дод он номаи шаҳрёр.^{2*3}

Таҳамтан чу бишнид фармони шох,
Гурозон биёмад бад-он боргоҳ.

Бибӯсид хок аз бари тахти ӯй,
Ҳама офарин хонд бар бахти ӯй.

50 Чунин^{*4} гуфт: «Шохо, маро хостӣ,
Кунун омадам, то чӣ ороствӣ.

Миён бастаам, то чӣ фармон диҳӣ,
Ки чуфти ту бодо мехиву беҳӣ».

Чу Хусрав варо дид, бинвохташ,
Бар он хусравӣ гоҳ^{*5} биншохташ.

1. М-чун гавазне.

2. ТПЗМ-Ба ҷои б. 47 ин б. омада:

Чу наздикии Зобулистон расид,

Сипеҳри ялонро пиёда бидид.

Ба наздики ӯ рафту бурдаш намоз,

Бипурсид Рустам зи роҳи дароз.

3. М-б. 47 нест.

4. М-Бад-ӯ.

5. М-бари хеш бар тахт.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй паҳлавон,
Ҳамеша бизй шоду равшанравон.

Маро рӯз фаррух ба дидори туст,
Ҳама бахтам аз чони бедори туст.

55 Яке кор пеш омад, эй пилтан,
Туру хостам з-ин бузург анчуман.

Ба фармони ман гар надорй ту ранч,
Бубандй миён аз паи тоҷу ганч.

Чунин гуфт чӯбон, ки гӯре яла
Падид омад андар миёни гала».

Чунон чун шунид ӯ зи чӯбон сухун,
Бигуфт ӯ ба Рустам зи сар то ба бун.¹

«Кунун, эй Таҳамтан, мар² ин³ ранч низ
Ба пайкор бар хештан санҷ низ.

60 Бирав, хештанро нигах дор аз ӯй,
Магар бошад Оҳармани киначӯй».

Чунин гуфт Рустам, ки «Бо бахти ту
Натарсад парастандаи тахти ту.

Чи⁴ деу чи⁵ шеру чи⁶ нараждаҳо,
Зи шамшери тезам наёбад раҳо.

1. ИЛ-б. 32-58 нест.

2. ИЛ-ба Рустам чунин гуфт.

3. Л-к-ин.

4. ИЛ-Зи.

5. ИЛ-зи.

6. ИЛ-зи.

ҚУСТАНИ РУСТАМ ДЕВРО

Бурун шуд ба нахчир чун наррашер,
Каманде ба даст, аждаҳое ба зер.

Ба даште кучо дошт чӯбон гала,
Бад-он чо гузар дошт шери*¹ яла.

- 65 Се рӯзаш ҳаме қуст аз он марғзор,
Ҳаме кард бар гирди аспон² шикор.

Чаҳорум бидидаш гурузон ба дашт,
Чу боди шимолӣ бар ӯ баргузашт.

Дурахшанда заррин яке бора буд,
Ба чарм-андарун зишт патёра буд.

Барангехт Рустам таковар зи қой,
Чу танг андаромад, дигар шуд ба рой.

Чунин гуфт, к-инро набояд фиканд,
Бибояд гирифтан ба хамми каманд.

- 70 Набояд-ш кардан ба ханчар табох,
Бар инсон-ш зинда барам назди шох.

Бияндохт Рустам каёнӣ каманд,
Ҳаме хост, к-орад сарашро ба банд.

Чу гӯри диловар камандаш бидид,
Шуд аз чашми ӯ ногаҳон нопадид.³

Бидонист Рустам, ки ин нест гӯр,
Або ӯ кунун чора бояд, на зӯр.

1. М-деви.

2. И-дар гирди он чо.

3. ТПЗЛ - Чу бод аз хами хоми Рустам бичаст,
Бихоид Рустам ҳаме пушти даст.

Чуз Аквондев он нашоёд будан,
Бибояд-ш аз бод теҒе задан.

75 Зи доно шунидам, ки ин чоӣ уст,
Шигифт он ки бистонад аз гӯр пӯст.

Ба шамшер бояд кунун чора кард,
Давонидани хун бар он зарри зард.

Ҳамон гаҳ падида омад аз дашт боз,
Сипаҳбад барангехт он тунд тоз.

Камонро ба зеҳ карду аз боди асп
Бияндохт тире чу озаргушасп.

Ҳамон, к-ӯ^{*1} камони кай² баркашид,
Дигарбора шуд гӯр аз ӯ нопадид.

80 Ҳаме тохт асп андар он паҳндашт,
Чу як³ рӯзу як⁴ шаб бар ӯ баргузашт.

Ба обаш гирифт орзу, ҳам ба нон,
Сар аз хоб бар кӯҳаӣ зин занон.

Чу бигрифташ аз оби равшан шитоб,
Ба пеш омадаш чашмае чун гулоб.

Фуруд омаду Рахшро об дод,
Ҳам аз мондагӣ чашмро хоб дод.⁵

1. М-чун.

2. И-Чу Рустам камони кайён.

3. ЛМ-се.

4. ЛМ-се.

5. ТПЗ - Камандаш ба бозуву бабри баён,
Танаш андар он танг баста миён.

Зи зини каёниш букшод танг,
Ба болин ниҳод он чуноғи хаданг.

- 85 Чарогоҳи Рахш омаду чои хоб,
Намадзин бияфканд дар пеши об.

АНДОХТАНИ АКВОНДЕВ РУСТАМРО БА ДАРЁ

Чу Аквонаш аз дур хуфта бидид,
Яке бод шуд, то бад-ӯ даррасид.

Замин гирд бубриду бардошташ,
Зи ҳомун ба гардун барафрохташ.

Фамӣ гашт Рустам, чу бедор шуд,
Сари пурхирад пур зи тимор шуд.

Або хештан гуфт^{*1} деви палид
Яке дом чунин маро густарид.

- 90 Дареғо дилу зӯру ин ёли ман,
Ҳамон захми шамшеру кӯполи ман.

Ҷаҳоне аз ин кор гардад хароб,
Барояд ҳама коми Афросиёб.

На Гударз монад, на Хусарв, на Тус,
На тахту кулоҳу на пилу на кӯс.

Бад ояд ҷаҳонро аз ин кори ман,
Чунин тира, к-ӯ кард бозори ман.

Кӣ хоҳад аз ин деви вожуна кин?
Кас ӯро наёяд ҳамоле чунин.²

1. М-Чунин гуфт Рустам, ки.

2. Л-б. 89-94 нест.

95 Чу Рустам бичунбид бар хештан,
Чунин гуфт Аквон, ки «Эй пилтан!

Яке орзу кун, ки то аз ҳаво,
Кучо¹ ояд акнун фикандан ҳаво?²

Сӯи обат андозам, ар сӯи кӯҳ?
Кучо хоҳӣ афтод дур аз гурӯҳ?»

Чу Рустам ба гуфтори ӯ бингарид,
Тан андар³ кафи деве вожуна дид.

Чунин гуфт бо дил гави пилтан,
Ки аз чора беҳ нест дар ҳар суҳан.⁴

100 Кунун ҳар чи гӯям-ш, чуз он кунад,
На савганд донад, на паймон кунад.

Гар эдун, ки гӯям ба дарё фикан,
Ба кӯҳ афканад бадгуҳар аҳриман.

Ба кӯҳам занад, то шавам рез-рез,
Бад-он то барояд зи ман растахез.⁵

Яке чора бояд кунун сохтан,
Ки рояш ба об ояд андохтан.⁶

1. ИМ-Кучост.

2. И-раво; Л-Кучо бояд афгандан акнун туро.

3. ЛМ-Чаҳон дар.

4. ТПИЛ - Гар андозадам гуфт, бар кӯҳсор,
Тану устухонам наёяд ба кор.

5. ТП-ба чои б. 101, 102 ин б. омада:
Агар гӯям ӯро, дар обам фикан,
Зи коми наҳангон бисозам кафан.
Кунун бо ман ин деви вожуна тез
Ба кӯҳ афканад, то шавам рез-рез.

6. Л-б. 100-103 нест; И-б. 102, 103 нест.

Чунин дод посух, ки «Донои Чин
Яке достоне задаст андар ин

105 Ки дар об ҳар к-ӯ барояд-ш хуш,
Ба мину набинад равонаш суруш.

Бимонад ба зорӣ равонаш ба қой,
Хиромаш наёбад¹ ба дигар сарой.

Ба дарё набояд, ки андозиям,²
Кафан синаи моҳиён созиям.^{3*4}

Ба кӯҳам дарандоз, то бабру шер
Бубинанд чанголи марди далер».

Зи Рустам чу бишнид Аквондев,
Баровард бар сони дарё⁵ ғирев.

110 «Ба қое бихоҳам фикандант,-гуфт,-
Ки андар ду гетӣ бимонӣ нуҳуфт».

Чу гуфт ин сухан деви воҷуначӯй,
Зи даст он гаҳе Рустами чангчӯй⁶

Ба дарёи жарф андар андохташ,
Чунон чун шунидаш, дигар^{*7} сохташ.

Ҳамин, к-аз ҳаво сӯи дарё расид,
Сабук теги тез аз миён баркашид.

1. И-наёяд; Л-набошад.

2. Л-Ба дарё бех ояд (ки) андозиям.

3. Л-созадам.

4. М-б. 107 нест.

5. И-тундур.

6. И-б. 111 нест.

7. М-Кафан синаи моҳиён.

Наҳангон, ки¹ карданд оҳанги ӯй,
Бибуданд саргашта² аз ҷанги ӯй.

115 Ба дасти чапу пой кардӣ шинох,³
Ба дигар зи душман ҳаме ҷуст роҳ.

Зи кораш наёмад замоне диранг,
Чунин бошад он, к-ӯ бувад марди ҷанг.

Агар монадӣ кас ба мардӣ ба пой,
Замона паи ӯ набурдӣ зи ҷой.

Бидон, к-инчунин⁴ аст гарданда даҳр,
Ғаҳе нӯш бор оварад,⁵ гоҳ заҳр.

Зи дарё ба мардӣ ба як сӯ кашид,
Баромад ба хушкиву ҳомун бидид.

120 Ситоиш гирифт офаринандаро,
Раҳонанда аз бад тани бандаро.

Баросуду букшод банд аз миён
Бари чашма бинҳод бабри баён.

Каманду силеҳаш чу бифканд нам,
Зиреҳро бипӯшид шери диҷам.

Бад-он чашма омад, кучо хуфта буд,
Бад-ӯ деви бадгавҳар ошуфта буд.

Набуд Раҳши рахшон дар он марғзор,
Ҷаҳонҷӯй шуд тунд бо рӯзгор.

1. И-чу.

2. И-Бибурданд саргашта.

3. ИМ-кард ошнох.

4. ИЛ-Валекин чунин.

5. ИЛ-ёбанд аз ӯ.

125 Барошуфту бардошт зину лагом,
Бишуд бар паи Рахш ношодком.¹

Пиёда ҳаме рафт чӯён шикор,
Ба пеш андаромад яке марғзор.

Ҳама бешаву^{*2} обҳои равон,
Ба ҳар ҷой дурроҷу қумрӣ навон -

Галадори аспони Афросиёб
Ба беша-дарун сар ниҳода ба хоб.

Дамон Рахш бар³ бодпоён чу дев
Миёни гала баркашида ғирев.

130 Чу Рустам бидидаш, каёнӣ каманд
Бияфканду⁴ сар-ш андаромад ба банд.

Бимолидаш аз гарду зин барниҳод,
Зи Яздони некидиҳиш кард ёд.

Лагомаш ба сар барзаду барнишаст,
Бар он тезшамшер бинҳод даст.

Гала он кучо буд, яксар биронд,
Ба шамшер-бар номи Яздон бихонд.

Галадор чун бонги аспон шунид,
Саросема аз хоб сар баркашид.

135 Саворон, ки буданд бо ӯ, бихонд,
Бар аспи сарафрозашон барнишонд.

1. ТПЗ- Чунин аст расми сарои дурушт,
Ғаҳе пушти зину ғаҳе зин ба пушт.

2. М-Бад-ӯ андарун.

3. Л-бо.

4. Л-Бияндохту.

Гирифтанд ҳар кас каманду камон,
Бад-он то кӣ бошад чунин бадгумон.

Кӣ ёрад бад-ин марғзор омадан,
Ба наздики чандин савор омадан?

Пас - андар саворон бирафтанд гарм,
Ки бар шери чангӣ бидарранд чарм.

Чу Рустам шитобандагонро бидид,
Сабук теғи кин аз миён баркашид.

140 Бигуррид чун шер, баргуфт ном,
Ки «Ман Рустамам, пури Дастони Сом».

Ба шамшер аз эшон ду баҳра бикушт,
Чу чӯбон чунон дид, бинмуд пушт.

Гурезону Рустам пас - андар дамон,
Ба бозу фиканда ба зеҳ-бар камон.

ОМАДАНИ АФРОСИЁБ БА ДИДОРИ АСПОНИ ХЕШ ВА КУШТАНИ РУСТАМ АКВОНДЕВРО

Чу бод аз шигифтӣ ҳам андар шитоб
Ба дидори асп омад Афросиёб.

Або бодаву руду гурдон ба ҳам,
Бад-он то кунад бар дил андеша кам.

145 Ба ҳое, ки ҳар сол чӯбон гала
Бар он дашти пуроб кардӣ яла.

Чу наздики он марғзорон расид,
Аз аспону чӯбон нишоне надид.

Якояк хурӯшидан омад зи дашт,
Ҳама асп бар асп бармегузашт.¹

Зи хоки пай Рахш бар саркашон
Падида омад аз дур пайдо нишон.

Шитобон ҳаме тохт чӯбони пир
Саросемаву зор хаста ба тир.²

150 Чу чӯбон бари шоҳи Турон расид,
Бигуфт аз шигифтӣ, ҳар он ч-аш бидид,

Ки «Танҳо гала бурд Рустам зи дашт,
Зи мо кушт бисёру худ баргузашт».³

Зи туркон баромад басте гуфтугӯй,
Ки танҳо ба дашт омад ин киначӯй.

Бипӯшид бояд якояк силеҳ,
Ки ин кори мо баргузашт⁴ аз мазеҳ.

Чунон хор гаштему зору забун,
Ки як тан сӯи мо гиroyд ба хун.

155 Ҳама нанги ин бугзарад бар гала,
Нашояд чунин кор кардан яла.

Сипаҳдор бо чор пилу сипоҳ
Паси Рустам - андар гирифтанд роҳ.

1. ИЛ-якдигар баргузашт.

2. ИМ-б. 149 нест.

3. И-андаргузашт:

ТПЗ- Чу бишнид Афросиёб ин суҳан,
Бад-ӯ тоза шуд рӯзгори куҳан.

4. И-даргузашт.

Чу гаштанд наздик, Рустам камон
Зи бозу бурун карду омад дамон.

Бар эшон буборид чун жола меғ,
Чи тир аз камону чи пӯлод теғ.

Чу афканда шуд шаст, гурди*¹ далер
Ба гурз андаромад зи шамшеру тир.

160 Чихил дигар аз номдорон бикушт,
Фамй шуд сипаҳдору бинмуд пушт.

Аз ӯ бистад он чор пили сапед,
Шуданд он сипоҳ аз ҷаҳон ноумед.

Паси пушташон Рустами гурздор -
Ду фарсанг бар сони абри баҳор,

Ҳама гурз борид ҳамчун тагарг,
Ҳама чок-чок омад аз ҳӯду тарг.

Чу баргашту бардошт пилу рама,
Буна ҳар чи омад ба чангаш ҳама.

165 Чу омад гурузон бари чашма боз,
Дили чангҷӯяш шуда чангсоз.

Дигарбора Аквон бад-ӯ бозх(в)ард,
«Нагаштӣ, - бад-ӯ гуфт, - сер аз набард?

Бирастӣ зи дарёву чанги наҳанг,
Ба дашт омадӣ боз печон ба чанг?»²

Бубинӣ ту акнун ҳамон рӯзгор,
Ки дигар начӯй ҳаме корзор».

1. М-марди.

2. М-хамчу гурронпаланг.

Таҳамтан чу бишнид гуфтори дев,
Баровард чун шери чангӣ ғирев.

170 Зи фитрок букшод печон каманд,
Бияфканду*¹ омад миёнаш ба банд.

Бупечид бар зину гурзи гарон,
Бароҳехт чун путки оҳангарон.

Бизад бар сари дев чун пили маст,
Сару мағзу пояш ба ҳам даршикаст.*²

Фуруд омаду обгун ханҷараш
Бароҳехт,³ бубрид аз тан⁴ сараш.

Ҳаме хонд бар кирдгор офарин,
К-аз ӯ дид*⁵ пирӯзии рӯзи кин.

175 Ту мар девро мардуми бад шинос,
Касе, к-ӯ надорад зи Яздон сипос.

Ҳар он, к-ӯ гузашт аз раҳи мардумӣ,
Зи девон шумар, машмараш з-одамӣ.

Хирад, к-ӯ бад-ин гуфтаҳо награвад,
Магар нек маъниш менашнавад.

Гар он паҳлавоне бувад зӯрманд,
Ба бозу ситабру⁶ ба боло баланд,

1. М-Дарафканду.

2. М-Ба як.

3. ЛМ-Бароҳехту.

4. ИЛМ-чангӣ.

5. М-ёфт.

6. ИЛ-қавиву.

Гавон хону Аквондеваш махон,
Абар паҳлавонӣ бигардон забон.

180 Чӣ гӯӣ ту, эй хоҷаи солх(в)ард,
Чашида зи гетӣ бaсе гарму сард.

Кӣ донад, ки чандин нишебу фароз
Ба пеш орад ин рӯзгори дароз.

Таги¹ рӯзгор аз дарозӣ, ки ҳаст,
Ҳама бугзаронад суханҳо зи даст.^{*2}

Кӣ донад, к-аз ин гунбади тезгард
Дар \bar{u} ³ сур чанд асту чанде⁴ набард?

БОЗГАШТАНИ РУСТАМ БА ЭРОНЗАМИН

Чу бубрид Рустам сари дев паст,
Бар он бораи пилпайкар нишаст.

185 Ба пеш андаровард яксар гала,
Буна ҳар чӣ карданд туркон яла.

Ҳама рафт бо пилу бо хоста
В-аз \bar{u} шуд чаҳон яксар ораста.

Зи рах⁵ чун ба шоҳ омад ин огаҳӣ,
Ки баргашт Рустам аҳо⁶ фарраҳӣ,

Аз эдар миёнро бад-он кард банд,
Ки то⁷ гӯр гирад ба хамми каманд.

-
1. Л-Яке.
 2. М-Ҳама бишканад гардани пили маст.
 3. ИЛ-Дари сур.
 4. Л-чандин; И-чанд аз.
 5. И-В-аз \bar{u} .
 6. И-бад-ин.
 7. И-Кучо.

Кунун деу пил омадаш ба чанг,
Ба хушкиш пилу¹ ба дарё наханг.

190 Наёбад гузар шер аз теги ўй,
Ҳамон деу ҳам мардуми киначўй.²

Пазира шуданро бисёрот шоҳ,
Ба сар барниҳоданд гурдон кулоҳ.

Дурафши шаҳаншоҳ³ бо каррной
Бибурданд бо жандапилу дарой.⁴

Пазира шудандаш дамодам сипоҳ,
Бад-он шодмонӣ ҷаҳондор шоҳ.

Чу Рустам дурафши сарафроз шоҳ
Ниғаҳ кард, к-омад пазира ба роҳ,⁵

195 Фуруд омаду хокро дод бўс,
Хурӯши сипоҳ омаду бўқу кӯс.⁶

Нишастанду ҳезум ҳаме сӯхтанд.
Яке хики май доштанд, он замон

1. И-хушкӣ палангу.

2. ИЛ-чангчўй.

3. И-сипаҳдор.

4. И-б. 191, 192 нест.

5. И - Чу Рустам сару тоҷи Хусрав бидид,
Фуруд омад аз аспу андардавид.

6. ТПЗИМ-Ниҳодаш сари номварро ба хок,
Ҳаме гуфт, эй хусрави тобнок!
Ба пеши яке бандаи кехтаре
Пазира наёмад чу ту мехтаре.
Бавижа яке бандаи кехтарон
Манам шоҳро аз наҷоди каён.
Бар ў офарин кард Хусрав ба мехр,
Ки бо теги ту ёр бодо сипеҳр.
Надорад замона чу ту низ ёд,
Ҳамеша будӣ чони мо аз ту шод.

Пиёда шудандаш зи лашкар сарон,
Шаҳаншоҳ бар зин бияфшурд рон.

Сари саркашон, меҳтари тоҷбахш
Бифармуд, то барнишинад ба Рахш.¹

В-аз он чо ба айвони шоҳ омаданд,
Кушодадилу некхоҳ омаданд.

Бар эрониён-бар гала бахш кард,
Нишастангаҳи хештан Рахш кард.

200 Фиристод пилон бари пили шоҳ,
Ки бар пил шерон нагиранд роҳ^{2*3}

Яке⁴ ҳафта айвон биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Ба май Рустам ин достон баркушод,
Зи Аквон ҳаме кард бар шоҳ ёд,

Ки «Гӯре ба хубӣ надидам чун ӯй
Бад-он ёлу он китфу⁵ он рангу бӯй.

Чу шамшер бидрид⁶ бар тан-ш пӯст,
Бар ӯ-бар набахшуд душман, на дӯст.

205 Сараш чун сари пилу мӯяш дароз
Даҳон пур зи дандонҳо чун гуроз.

1. ТПЗЛ- Таҳамтан ба Рахш андаромад чу кӯҳ,
Равон гашту бо ӯ равон шуд гурӯҳ.

2. И-Ҳамон ҳар чӣ буд аз дари боргоҳ.

3. М-Худованди тоҷу худованди гоҳ.

4. Л-Чу як.

5. ИМ-сарфарозиву.

6. И-Чу ханчар бидаррид.

Ду чашмаш сапеду лабонаш сиёх,
Танашро набоист^{*1} кардан нигоҳ.

Бад-он зӯру он тан набошад ҳаюн,
Ҳама дашт аз ӯ шуд чу дарёи хун.

Сараш кардам аз тан ба ханчар ҷудо,
Чу борон аз ӯ хун шуд² андар ҳаво».

Аз ӯ монд Кайхусрав андар шигифт,
Чу бинҳод чом, офарин баргирифт.

210 Бар он, к-ӯ чунин пахлавон офарид,
Касе ин шигифтӣ ба гетӣ надид,

Ки мардум бувад³ худ ба кирдори ӯй,
Ба мардиву болову дидори ӯй.

Ҳаме гуфт: «Агар кирдгори сипехр
Надодӣ маро баҳра аз доду меҳр.

Набудӣ ба гетӣ чунин кехтарам,^{*4}
Ки ҳазмон бад-ӯ пилу дев ишкарам».

Ду ҳафта бар он гуна буданд шод,
Зи бигмоз в-аз базм карданд ёд.

215 Се дигар Таҳамтан чунин кард рой,
Ки пирӯзу шодон равад⁵ боз чой.

1. М-намонд.
2. Л-Аз ӯ хун ҳамерафт.
3. Л-Набошад чунин.
4. М-чокарам.
5. ИЛ-шавад.

«Маро бӯяи Золи¹ Сом аст, - гуфт, -
Чунин орзуро нашоёд нухуфт.

Шавам зуду оям ба даргоҳ боз,
Бибояд дигар^{*2} кинаро кард соз,

Ки кини Сиёвуш ба аспу гала
Нашояд чунин хор кардан яла».

Дари ганҷ букшод шоҳи чаҳон,
Гаронмоя гавҳар, ки будаш ниҳон,

220 Биёварду пур кард чоме зи ганҷ
Ба зарбофта чомаи шоҳ панҷ.

Ғуломони румӣ ба зарринкамар,
Парастандагон низ бо тавқи зар,

Зи густурданиҳову аз таҳти оч,
Зи дебову динору пирӯза тоҷ.³

Ба наздики Рустам фиристод шох,
Ки ин ҳада бо хештан бар ба роҳ.

Як имрӯз бо мо бибояд будан
В-аз он пас ҳаме рои рафтан задан.

225 Бибуданду хӯрданд бо ҳам набид,
Ба шабгир чуз рои рафтан надид.

Ду фарсанг бо ӯ бишуд шаҳрёр,
Ба падруд кардан гирифташ канор.

1. И-орзу Золи.

2. М-ҳаме.

3. Л-б. 220, 222 нест.

*2 Бибуду бипаймуд чанде.

Чу бо роҳ Рустам ҳамовоз гашт,
Сипаҳдор аз он ҷойгаҳ боз гашт.

Ҷаҳон пок бар меҳри*¹ ӯ гашт рост,
Ҷамае гашт гетӣ бад-он сон, ки хост.

Бар ин гуна гардад ҷамае чархи пир,
Гаҳе чун камон асту гоҳе чу тир.

230 Аз ин кори Аквон сухан шуд ба сар
Або паҳлавон Рустами номвар.^{2*3}

Кунун разми Бежан бигӯям, ки чист,
К-аз он разм яксар бибояд гирист.⁴

1. М-дасти.

2. Л-пурҳунар:

ТПЗЛ- Ситоиш кунам Эзади покро,
Ки гӯёву бино кунад хокро.
Ба мӯре диҳад молиши наррашер,
Кунад пашша бар пили чангӣ далер*.
Кунун, з-ин сипас разми Бежан бувад,
Ба назди гурозон-ш рафтаг бувад.

* Л- Ба ҷои ду байти аввал ин б. омада:
Тамомӣ бигуфтаг зи Аквондег,
Ба фармони Яздону кайҳонхидег.

3. Або Рустами паҳлави номвар.

4. И-б. 230-231 нест.

ДОСТОНИ БЕЖАН БО МАНИЖА

ОҒОЗИ ДОСТОН

Шабе чун шаба рӯй шушта ба қир,
На баҳром пайдо, на кайвон, на тир.

Дигаргуна ороише қард моҳ,
Басечи гузар қард бар пешгоҳ.

Шуда тира андар сарои диранг,
Миён қарда борику дил қарда танг.

Зи тоҷаш се баҳра шуда лочвард,
Сипарда ҳаворо ба зангору гард.^{1*2}

5 Сипоҳи шаби тира бар дашту роғ,
Яке фарш^{*3} афканда чун парри зоғ.

Чу пӯлоди зангорхӯрда сипехр
Ту гуфтӣ, ба қир андарандуда чехр.

Намудам зи ҳар сӯ ба чашм аҳриман,
Чу мори сияҳ боз қарда даҳан.

Ҳар он гаҳ ки барзад яке боди сард,
Чу зангӣ барангехт з-ангишт гард.^{4*5}

Чунон гашт боғу лаби ҷӯйбор,
Кучо мавҷ хезад зи дарёи қор.

10 Фурӯ монда гардуни гардон ба ҷой,
Шуда суст хуршедро дасту пой.

-
1. ИЛ-зангоргард.
 2. М-б. 4 нест.
 3. М-хилъат.
 4. И-б. 5-8 нест.
 5. М-к-аз ангишт бар қард.

Замин зери¹ он чодари қиргун,
Ту гуфти, шудасти ба хоб - андарун.

Ҷаҳонро дил аз хештан пурҳарос,
Ҷарас баргирифта^{*2} ниғаҳбони пос.

На овои мурғу на ҳаррои дад,
Замона забон баста аз неку бад.³

Набуд ҳеч пайдо нишебу фароз,
Дилам танг шуд з-он диранги дароз.

15 Дар он тангӣ-андар бичастам зи ҷой,
Яке меҳрубон будам андар сарой.

Хурӯшидаму хостам з-ӯ ҷароғ,
Даромад^{*4} бути меҳрубонам ба боғ.

Маро гуфт: «Шамъ аз ҷӣ бояд ҳаме,
Шаби тира хобат наояд ҳаме?»⁵

Бад-ӯ гуфтам: «Эй бут, наям марди хоб,
Биёвар яке шамъ чун офтоб.

Бинех пешаму базро соз кун,
Ба чанг ор⁶ чангу май оғоз кун.⁷

20 Бирафт он бути меҳрубонам зи боғ,
Биёвард рахшанда шамъу ҷароғ.

1. ИЛ_андар.

2. М-баркашида.

3. И-б. 12, 13 нест.

4. М-Биёмад.

5. Л-б. 16, 17 нест.

6. Л-Замоне зи чангу.

7. И-б. 18-19 нест.

Май оварду нору турунчу бихӣ,
Зиду да яке чоми шоҳаншаҳӣ.

Гаҳе май гусориду гаҳ чанг сохт,
Ту гуфтӣ, ки Хорут найранг сохт.

Дилам бар ҳама ком пирӯз кард,
Шаби тира ҳамчун гаҳи рӯз кард.

Маро меҳрубон ёр бишнава чӣ гуфт,
Аз он пас, ки гаштем бо чом чуфт.

25 Маро гуфт он моҳи хуршедчехр,
Ки «Аз чони ту шод бодо сипехр».¹

Бипаймой май, то яке достон
Зи дафтар барат хонам аз^{*2} бостон,

Ки чун гӯшат аз гуфти ман ёфт барх,
Шигифт андар ӯ монӣ аз кори чарх.

Пур аз чораву меҳру найрангу чанг
Ҳама аз дари марди фарҳангу санг».³

Бад-он сарвбун гуфтам: «Эй моҳрӯй,
Маро имшаб ин достон бозгӯй».⁴

30 Маро гуфт, к-«Аз ман суҳан бишнаваӣ,
Ба шеър ораӣ аз дафтари паҳлаваӣ».

1. И-б. 22-25 нест.

2. М-Фурӯ хонам аз дафтари.

3. И-б. 27-28 нест.

4. ТПЗМ - Зи неку бади чархи носозгор,
Ки орад ба мардум зи хар гуна кор,
Надонад касе роҳу сомони ӯй,
На пайдо бувад дарду дармони ӯ.

Бигуфтам: «Биёр эй махи хубчехр,^{*1}
Бихон достону бияфзой меҳр.

Магар табъи шӯрида букшоядам,
Шаби тира з-андеша хоб оядам.

Зи ту табъи ман гардад^{*2} ораста,
Аё меҳрубон ёри пероста.³

Чунон чун зи ту бишнавам дар ба дар,
Ба шеър⁴ оварам достон сар ба сар.⁵

35 Бигӯям, пазирам зи Яздон^{*6} сипос,
Аё меҳрубон чуфти некишинос».

Бихонд он бути меҳрубон достон
Зи дафтар навишта гаҳи бостон.

Ба гуфтори^{*7} шеърм кунун гӯш дор,
Хирад ёд дору ба дил ҳуш дор.⁸

ДОДХОҶИИ ИРМОНИЁН АЗ ХУСРАВ

Чу Кайхусрав омад ба кин хостан,
Ҷаҳон сози нав хост оростан.^{*9}

-
1. М-Эй бути меҳрчехр.
 2. М-гашт табъи ман.
 3. ТПЗМ - Чу гӯй ба ман боз пӯшида роз,
Маро табъи носоз гардад басоз.
 4. Л-назм.
 5. И-б. 31-34 нест.
 6. М-Ба шеър ораму ҳам пазирам.
 7. М-огозӣ.
 8. И-б. 36-37 нест.
 9. М-Пеш аз б. 38 ин б. омада:
Ба номи худованди гардонсипехр,
Худованди тирӯ худованди меҳр.

Зи Туронзамин гум шуд он тахту гоҳ,
Баромад ба хуршед-бар тахти шоҳ.

- 40 Бипайваст бо шаҳри¹ Эрон сипехр,
Бар озодагон-бар бигустард мехр.²

Замона чунон шуд, ки буд аз нахуст,
Ба оби вафо рӯи Хусрав бишуст.

Ба чӯе, ки як бор^{*3} бугзашт об,
Насозад хирадманд аз ӯ чои хоб.

Зи гетӣ ду баҳра бар ӯ гашт рост,
Ки кини Сиёвуш ҳаме бозхост.

Ба бигмоз биншаст як рӯз шод,
Зи гурдони лашкар ҳаме кард ёд.

- 45 Ба дебо биёраста гоҳ шоҳ,
Нихода ба сар-бар зи гавҳар кулоҳ.

Яке чоми ёкут пурмай ба чанг,
Дилу гӯш дода ба овои чанг.

Бузургон нишаста ба ромиш ба хам:
Фарибурзи Ковус бо⁴ Густаҳам;

Чу Гударзу Кашводу Фарҳоду Гев,
Чу Гургини Милоду Шопури нев;

Шаҳи нӯзарон Туси лашкаршикан,
Чу Харроду⁵ чун Бежани размзан

1. Л-шоҳи.

2. И-б. 40 нест.

3. М-рӯз.

4. И-Чу Тусу чу Гударзу чун.

5. ИМ-Руххом.

50 Ҳама бодаи хусравонӣ ба даст,
Ҳама паҳлавонони хусравпараст.

Май андар қадах чун ақиқи Яман,
Ба пеш - андарун дастаи¹ настаран.

Паричехрагон пеши Хусрав ба пой,
Сари зулфашон бар суман мушксой.

Ҳама базмгаҳ пур зи рангу нигор,
Камар баста дар пеши солори бор.

Зи парда даромад яке пардадор,
Ба наздики солор шуд хушёр.

55 Ки бар дар бипоянд ирмониён,
Сари марзи Эрону турониён.

Ҳама роҳ чӯянд наздики шох,
Зи роҳи дароз омада додхоҳ.

Чу солори хушёр бишнид, тафт²
Бари гоҳи³ Хусрав хиромиду рафт.⁴

Бигуфт, он чӣ бишниду фармон гузид,
Ба пеш - андар овардашон, чун сазид.

Бирафтанд яксар ба наздики^{*5} шох,
Ғиревону гирёну фарёдхоҳ.⁶

1. ИМ-лолаву.
2. ИМ-рафт.
3. И-Ба даргоҳи.
4. ИМ-тафт.
5. М-фармони.
6. ИЛ-6. 59 нест.

60 Ба каш карда дасту заминро ба рӯй
Бирафтанд¹ зорикунон пеши ӯй,

Ки «Эй шоҳи пирӯз, ҷовид зӣ,
Ки худ ҷовидон зиндагиро сазӣ.

Зи шаҳре ба дод² омадастем дур,
Ки Эрон аз ин рӯю з-он рӯй^{3*4} Тур,

Кучо Хони Ирмон-ш хонанд ном,
Зи ирмониён назди Хусрав паём,

Ки нӯша^{*5} бизӣ, шоҳ, то ҷовидон,
Ба ҳар кишваре дастрас бар бадон!

65 Ба ҳар ҳафт кишвар туй шаҳрёр,
Зи ҳар бад ту бошӣ ба ҳар шаҳр ёр.

Сари марзи Турон дари шаҳри мост,
Ба як рӯз аз эшон ба мо-бар балост.

Сӯи шаҳри Эрон яке беша буд,
Ки моро бад-он беша андеша буд.

Чи моя бад-он - андарун киштзор,
Дарахте баровар ҳама мевадор.

Чарогоҳи мо буду бунёди мо,
Аё шоҳи Эрон, бидех доди мо!

70 Гуроз омад акнун фузун аз шумор,
Гирифт он ҳама бешаву марғзор.⁶

-
1. ИМ-Сипарданд.
 2. И-шаҳри дароз.
 3. И-сар в-аз он сар-ш.
 4. М-сӯву з-он сӯуш.
 5. М-Анӯша.
 6. ЛМ-чӯйбор.

Ба дандон чу пилон, ба тан ҳамчу кӯх
В-аз эшон шуда шахри¹ Ирмон сутӯх.

Ҳам аз чорпову ҳам аз киштманд
Аз эшон ба мо-бар чӣ моя газанд.

Дарахтони кишта, ки дорем ёд,
Ба дандон ба ду нима карданд шод.

Напояд ба дандонашон санги сахт,
Магармон ба як бор баргашт бахт».

75 Чу бишнид гуфтори фарёдхох,
Ба дарди дил андар бупечид шоҳ.

Бар эшон бубахшуд Хусрав бадард,
Ба гурдони гарданкаш овоз кард,

К-«Аз ин номдорону гурдони*² ман
Кӣ чӯяд ҳаме ном дар анҷуман?

Шавад сӯи он бешаи хукх(в)ард
Ба номи бузургу ба нангу³ набард.

Бибуррад сари он гурозон ба теғ,
Надорам аз ӯ ганчу гавҳар дарег».

80 Яке хони заррин бифармуд шоҳ,
Ки бинҳод ганчур дар пешгоҳ.

Зи ҳар гуна гавҳар бад-ӯ рехтанд.
Ҳама як ба дигар баромехтанд.

1. Л-халки.

2. М-Ки эй номдорону мардони.

3. И-бузургиву нанги.

Даҳ асп овариданд зарринлагом,
Ниҳода бар ӯ Доғи Ковус ном.

Ба дебои румӣ¹ биёростанд,
Пас аз анчуман номвар хостанд.

Чунин гуфт пас шаҳрери замин,
Ки «Эй номдорони^{*2} боофарин,

85 Кӣ донад яке ранчи³ ман ранчи хеш
В-аз он пас кунад ганчи ман ганчи хеш?»

Кас аз анчуман ҳеч посух надод,
Магар Бежани Геви фаррухнажод.

Ниҳод аз миёни гавон пеш пой,
Абар шоҳ кард офарини Худой,

Ки «Чуз ту мабинод^{*4} айвони ту,
Ба гетӣ пароканда^{*5} фармони ту!»⁶

Ман оям ба фармон бар ин кор пеш,
Зи баҳри ту дорам тану ҷони хеш».

90 Чу Бежан чунин гуфт, Гев аз карон
Ниғаҳ карду он кораш омад гарон.

Нахуст офарин кард мар шоҳро,
Ба Бежан намуд он гаҳе роҳро.

1. И-саросар.

2. М-пахлавонон.

3. И-хоҳад ба озарми.

4. М-хурраму бувад гоҳу.

5. М-даво дод.

6. ТП - Манам гӯшдода ба фармони ту,
Ба гетӣ пароканда паймони ту.

Ба фарзанд гуфт: «Ин чавонӣ чарост?
Ба нерӯи хеш ин гумонӣ чарост?»

Чавон арчи доно бувад бо гуҳар,
Абе озмоиш нагирад ҳунар.

Баду нек ҳар гуна бояд кашид,
Зи ҳар шӯру талхӣ бибояд чашид.

95 Ба роҳе, ки ҳаргиз нарафтӣ, мапӯй,
Бари шоҳ хира мабар оби рӯй».

Зи гуфти падар Бежан ошuft*¹ сахт,
Чавонмарди ҳушёру бедорбахт.

Чунин гуфт, к-«Эй боби пирӯзгар,
Ту бар ман ба сустӣ гумоне мабар.

Ту ин гуфтаҳо аз ман андарпазир,
Чавонам ба кирдору дар рой² пир.

Сари хукро бугсилонам зи тан,
Манам Бежани Геви лашкаршикан».

100 Чу Бежан чунин гуфт, шуд шоҳ шод,
Бад-ӯ офарин карду фармон-ш дод.

Бад-ӯ гуфт Хусрав, ки «Эй пурҳунар,
Ҷамеша туй пеши ҳар бад сипар.

Касеро кучо чун ту кехтар бувад,
Зи душман битарсад, сабуксар бувад».

Ба Гургини Милод гуфт он гаҳе,
Ки «Бежан ба Ирмон надонад раҳе.

1. М-пас барошuft.

2. ИЛМ-валекин ба андеша.

Ту бо ӯ бирав бо сутуру наванд,*¹
Ҳамаш роҳбар бошу ҳам ёрманд».

РАФТАНИ БЕЖАН БА ЧАНГИ ГУРОЗОН

105 В-аз он пас бисечид Бежан ба роҳ,
Камар басту бинҳод бар сар кулоҳ.

Биёвард Гургини Милодро,
Ҳамоварду ҳамрӯзи фарёдро.

Бирафт аз дари шоҳ бо юзу боз,
Ба нахчир кардан ба роҳи дароз.

Ҳаме рафт чун шер² кафафканон,
Сари гӯру оҳу зи тан барканон.

Зи чанголи юзон ҳама дашт гурм,
Дарида бару дил пур аз доғ гурм.

110 Ҳама гардани гӯр ҳамми каманд,
Чи Бежан, чи Таҳмураси девбанд?

Тазарвон ба чанголи боз - андарун,
Чакон аз ҳаво бар суманбарг хун.

Бад-ин сон ҳама роҳ бугзоштанд,
Ҳама роҳро³ боғ пиндоштанд.

Расиданд он чо, ки он беша буд
В-аз он шоҳи гурдон пурандеша буд.⁴

1. М-то сари оббанд.
2. ИЛ-пил.
3. Им-даштро.
4. ИЛ-б. 113 нест.

Чу Бежан ба беша барафканд чашм,
Бичӯшид хунаш бар ӯ-бар зи хашм.

115 Гурозон, гурозон на огоҳ аз ин,
Ки Бежан ниҳодаст бар бӯр зин.¹

Чу омад ба наздики беша фароз,
Ҳамае чуст ҳар сӯй ҷанги гуроз.²

Ба Гургини Милод гуфт: «Андар ой
В-агар на ба як сӯ бипардоз чой.»³

Чу ман бо гуроз андароям ба тир,
Бирав то^{*4} ба наздики он обгир.

Бад-он гаҳ ки аз беша хезад хурӯш,
Ту бардор гурзу ба чой ор хуш.

120 Ҳар он, к-ӯ биёбад зи ҷангам раҳо,
Ба як захм аз тан сараш кун ҷудо».⁵

Ба Бежан чунин гуфт Гургини гав,
Ки «Паймон на ин буд бо шоҳи нав.

-
1. Гирифтанд як модагӯри гарон.
Бикарданд яксар бар оташ кабоб,
Бихӯрданду карданд рои шароб.
Кушоданд бар бода даст он замон,
Бибуданд як бо дигар шодмон.
Чу шуд чехра бар ҳар ду тан пуршароб,
Талаб кард Гургин яке чои хоб.
Бад-ӯ гуфт Бежан маро хоб нест,
Махусп, эй бародар, замоне биист.
Ки то бештар кор муҳкам кунем,
Дили шоҳ аз ин разм беғам кунем.
 2. Л-б. 116 нест.
 3. М-б. 116, 117 нест.
 4. М-Ту рав то ту гуфти, ки гетӣ бар, ӯ.
 5. ИЛ-б. 120 нест.

Ту бардоштӣ гавҳару симу зар,
Ту бастӣ мар ин размгахро камар,¹

Кунун аз ман ин² ёрмандӣ махоҳ,
Ба чуз он ки бинмоямат чойгоҳ».³

Чу Бежан шунид ин суҳан, хира шуд,
Ҳамон чашмаш аз рӯи вай тира шуд.

125 Ба беша даромад⁴ ба кирдори шер,
Камонро ба зех кард марди⁵ далер,

Чу абри баҳорон бигуррид саҳт,⁶
Чу борон фурӯ рехт барги⁷ дарахт.

Бирафт аз паси ҳук чун пили маст,
Яке ханчари обдода ба даст.

Ҳама ҷангро пеши⁸ ӯ тохтанд,
Заминро ба дандон барандохтанд.⁹

Гурозе биёмад чу Оҳармано,
Зирехро бидаррид бар Бежано.

130 Чу суҳони пӯлод бар санги саҳт
Ҳаме суд дандони худ¹⁰ бар дарахт.

-
1. И - Бад-он бо ту моро фиристод шох,
Ки ёри ту бошам ба бери роҳ.
 2. И-Ба ман ҷангро.
 3. Л-б. 123 нест; И-чою роҳ.
 4. И-пеш андаромад.
 5. -гурди.
 6. ИМ-Чу раъди баҳорон хурӯшид саҳт.
 7. Л-барг аз.
 8. Л-сӯи.
 9. ТПЗИМ - Зи дандон ҳаме оташ афрӯхтанд,
Ту гуфти, ки гетӣ ҳамесӯхтанд.
 10. Л-дандон ӯ.

Барангехтанд оташи корзор,
Баромад ҳаме дуд аз он марғзор.

Бизад ханчаре бар миёни бараш,
Баду нима шуд пилтан пайкараш.

Чу рӯбах шуданд он дадони далер,
Тан аз теғ пурхун,*¹ дил аз чанг сер.

Сароншон ба ханчар бибуррид паст,
Ба фитроки шабранги саркаш бубаст,

135 Ки дандонашон пеши² шоҳ оварад,
Тани бесароншон ба роҳ оварад.

Ба гурдони Эрон намояд хунар,
Зи хукони чангӣ чудо карда сар.

Ба гурдон барафканд ҳар як чу кӯх,
Шуда говмеш аз кашидан сутӯх.

ФИРЕБ ДОДАНИ ГУРГИН БЕЖАНРО

Бадандеш Гургини шӯридаҳуш,
Ба як сӯ ба беша даромад хамӯш.

Ҳама беша омад ба чашмаш кабуд,
Бар ӯ офарин карду шодӣ намуд.

140 Ба дил-ш андаромад аз он кор дард,
Зи бадномии хеш тарсид мард.

Дилашро бупечид аҳримано,
Бадӣ сохтан хост бар Бежано.

1. М-хаста.
2. ЛМ-назди.

Сиголиш чунон буд, набишта чунин,^{*1}
Накард эч ёд аз чаҳонофарин.

Касе, к-ӯ ба раҳ барканад жарф чоҳ,
Сазад, гар кунад хештанро нигоҳ.²

Зи баҳри фузуниву аз баҳри ном,
Ба роҳи ҷавоне бигустард дом.

145 Ба Бежан чунин гуфт, к-«Эй паҳлавон,^{*3}
Дили корзору хирадро равон,⁴

Барояд туро инчунин кор чанд
Ба нерӯи Яздону баҳти баланд.

Кунун гуфтаниҳо бигӯям туро,
Ки ман чанд раҳ будаам эдаро -

Чи^{*5} бо Рустаму Геву бо Густаҳам,^{*6}
Чи бо Туси Нӯзар, чи бо Гуждаҳам.^{*7}

1. М-чуз ин.

2. И-ниҳад бар буни чоҳ гоҳ.

3. М-б. 145 нест.

4. ТПЗМ- Набуд Бежан огаҳ зи кирдори ӯй,
Ҳама рост пиндошт гуфтори ӯй.
Чи хӯрданд аз он сурхмай андаке,
Ба Гургин ниғаҳ кард Бежан яке.
Бигуфташ, ки «Чун дидӣ ин чанги ман,
Тавонад касе ҷустан оҳанги ман?»
Бад ӯ-гуфт Гургин, ки «Эй хубрӯй!».
Ба гетӣ надидам чу ту чангчӯй».
Дили Бежан аз гутфи ӯ шод гашт,
Надонист, к-аш дил чу пӯлод гашт.
Бихӯрданд бода ду-се ҳар касе,
Бикарданд бозиву шодӣ басе.
Пас он гоҳ Гургин ба Бежан бигуфт,
Ки аз шермардит мондам шигифт.

5. М-Або.

6. Газдаҳам.

7. М-Густаҳам.

Чи моя ҳунарҳо бад-ин паҳндашт
Бикардему гардун*¹ бар он баргузашт.

150 Кучо номи мо з-он баромад баланд,
Ба наздики Хусрав шудем арчманд.

Яке чашнгоҳ аст аз эдар на дур,
Ба дурӯза роҳ андарояд ба Тур.

Яке дашт бинӣ ҳама сурху зард,
К-аз ӯ шод гардад дили родмард.²

Ҳама бешаву боғу оби равон,
Яке қойгоҳ аз дари паҳлавон -

Замин парниёну ҳаво мушкбӯй,
Гулоб аст гӯй магар оби чӯй.

155 Хам оварда аз бор шохи саман,
Санам шуд гулу гашта булбул шаман.

Хиромон ба гирди гулон-бар*³ тазарв,
Хурӯшидани булбул аз шоҳи сарв.

Аз ин пас кунун то на бас рӯзгор-
Шавад чун бихишт он лаби*⁴ чӯйбор,⁵

Паричеҳра бинӣ ҳама дашту кӯҳ,
Ба ҳар сӯ ба шодӣ нишаста гурӯҳ.

Манижа кучо духти Афросиёб
Дурахшон кунад боғ чун офтоб.

1. М-ки кардему чанде.
2. И-диллозод мард.
3. М-гул андар.
4. М-ҳама.
5. И-ҳама марғзор.

160 Занад хайма з-он гах бад-он маргзор
Або сад канизак ҳама чун нигор.¹

Ҳама духттуркони пӯшидарӯй,
Ҳама сарвқадду ҳама мушкмӯй.

Ҳама рух пур аз гул, ҳама чашм хоб,
Ҳама лаб пур аз май ба бӯи гулоб.

Ҳама дашт бинӣ биёраста,
Чу бутхонаи Чин пур аз хоста.²

Агар мо ба наздики он чашнгоҳ
Шавему битозем як рӯз³ роҳ,

165 Бигирем аз эшон паричеҳра чанд,
Ба наздики Хусрав шавем арчманд».

Чу Гургин чунин гуфт, Бежан чавон
Бичунбидаш он гавҳари паҳлавон.⁴

Гаҳе ном чуст андар он, гоҳ ком,
Чавон буд, чавонвор бардошт гом.

РАФТАНИ БЕЖАН БА ДИДАНИ МАНИЖА — ДУХТАРИ АФРОСИЁБ

Бирафтанд ҳарду ба роҳи дароз
Яке озпеша,^{*5} яке кинасоз.

1. Л-б. 160 нест.

2. Л-ббб. 163 нест.

3. ИЛ-якрӯза.

4. ТПЗМ - Бигуфто ҳало, хин бирав, то равем,
Ба дидори он чашни хуррам шавем.
Бар он сон нишастанд он гоҳ зуд,
Бирафтанд аз он сӯ, ки он чашн буд.

5. М-ростпеша.

Миёни ду беша ба як рӯз роҳ
Фуруд омад он гурди лашкарпаноҳ.

170 Дар он марғзорони Ирмон ду рӯз
Ҳама шод буданд бо бозу юз.

Чу донист Гургин, ки омад арӯс,
Ҳама дашт аз ӯ шуд чу чашми хурӯс.

Ба Бежан пас он достон баркушод
В-аз он чашну ромиш ҳама кард ёд.

Ба Гургин чунин гуфт пас Бежано,
Ки «Ман пештар созам ин рафтано.

Шавам, базмгаҳшон бубинам зи дур,
Ки турониён чун бисечанд сур.¹

175 В-аз он чо ҳамон гаҳ бупечам инон,
Ба гардун барорам зидудасинон.

Занем он гаҳе рой хушёртар,
Шавад дил зи дидор бедортар.²

Ба ганчур гуфт: «Он кулоҳи падар,
Ки дар базмгаҳ барниходӣ ба сар,

Ки равшан^{*3} шудӣ з-ӯ ҳама базмгоҳ,
Биёвар, ки моро ба базм аст роҳ.

-
1. ТПЗМ - Нахустин яке рӯяшон бингарам,
Бубинам, кӣ ояд ба дил хуштарам.
 2. ТПЗМ - Бад-ӯ гуфт Гургин: Бирав шод бош,
Ҳамеша аз андӯҳ озод бош!
Чу бархост Бежан ду рух ҳамчу вард,
Зи баҳри шудан кори худ рост кард.
 3. М-рахшон.

Ҳамон тавқи Кайхусраву гӯшвор,
Ҳамон ёраи Гев гавҳарнигор¹

180 Бипӯшид рахшанда румӣ қабой,
Ба² тоҷ андаровехт парри ҳумой.

Ниҳоданд бар пушти шабранг зин,
Камар хост бо паҳлавонӣ нигин.

Ба асп андаровард пою бирафт,
Ҳаме тохташ то бад-он чой тафт.^{3*4}

Биёмад, чу⁵ наздики он^{*6} беша шуд,
Дил аз коми⁷ хешаш пурандеша шуд.

Ба зери яке сарвбун шуд баланд,
Ки то з-офтобаш набошад^{*8} газанд.

185 Ба наздики он хаймаи хубчехр
Биёмад, ба дил-ш андаровехт меҳр.⁹

Ҳама дошт аз овои руду суруд
Равонро ҳаме дод гуфти дуруд.

-
1. ТПЗЛ - Биёвард ганчур чунон ки гуфт
Бари Бежани паҳлавон аз нухуфт.
 2. ИЛ-Зи.
 3. И-б. 182 нест.
 4. М-Хиромон ба наздики он беша тафт.
 5. И-ба.
 6. М-Чу наздиктар рафту дар.
 7. И-кори.
 8. М-наёбад.
 9. ТПЗМ - Бидошт аспро ҳам бад-он чойгоҳ,
Ҳаме кард пинҳон бад-эшон нигоҳ,
Бутон дид чун лӯъбати Қандаҳор,
Биёроста ҳамчу хуррам баҳор.

Чу он хубчеҳра зи хайма ба рох
Бидид он рухи паҳлавони сипох,^{*1}

Ба рухсорагон чун Сухайли Яман,
Бунафша дамида ба гирди^{*2} суман,

Кулоҳи ҷаҳонпаҳлавон бар сараш,
Фурӯзон зи дебои румӣ бараш.³

190 Ба парда дарун духти пӯшидарӯй,
Бичӯшид меҳраш бар он меҳрҷӯй.^{*4}

Фиристод мар дояро чун наванд,
Ки рав зери он шохи сарви баланд.

Ниғаҳ кун, ки он моҳдидор кист,
Сиёвуш магар зинда шуд⁵ ё парист?

Бипурсаш, ки чун омадӣ эдаро,
Кӣ овардат эдун бад-ин чодаро?

Паризодай, ё Сиёвахшиё,
Ки дилро⁶ ба меҳрат ҳаме бахшиё?

195 Магар хост андар ҷаҳон растахез,
Ки бифрӯхтӣ оташи меҳр тез,

1. М-саҳиқадди лашкарпаноҳ.

2. М-гирифта ду барги.

3. И-пас аз б. 189 ин б. омада:

Манижа зи хайма яке бингарид
Бад-он сарвбун, рӯи Бежан бидид,
Бимонд аз нақӯрӯи Бежан шигифт,
Дилаш меҳри Бежан чунин баргирифт.

4. М-хуршедрӯй.

5. Л-гумонам, ки ҳаст.

6. -дилхо.

Ки ман^{*1} солиён то бад-ин марғзор,
Ҳама чашни нав созам андар баҳор.²

Бар ин чашнгаҳ-бар надидем кас,
Туро бинам,³ эй сарви озоду бас.

Бигӯяш, ки ту мардумӣ ё парӣ,
Бар ин чашгнаҳ-бар ҳаме бугзарӣ.

Надидам чу ту ҳеч,⁴ эй мохрӯй,
Чӣ номӣ туву аз кучой,⁵ бигӯй?⁶

200 Чу доя^{*7} бари Бежан омад фароз,
Бар ӯ офарин карду бурдаш намоз.

Паёми Манижа ба Бежан бигуфт,
Ду рухсори Бежан чу гул баршукуфт.

Чунин гуфт худкома Бежан бад-ӯй,
Ки «Ман, эй фиристодаи хубгӯй,⁸

Сиёвуш наям, на⁹ паризодагон,
Аз Эронам, аз шахри озодагон.

Манам Бежани Гев, аз Эрон ба чанг
Ба разми¹⁰ гуроз омадам тезчанг.

1. М-то.

2. ИМ-Ҳама чашн созам бар ин навбаҳор.

3. ИЛ-дидам.

4. И-Надидем ҳаргиз чу ту.

5. ИМ-Ту акнун кадомӣ, чӣ номӣ.

6. ТПЗМ - Чу бишнид доя зи духтар паём,
Сабук рафт, ҳаме зад ба раҳ тез гом.

7. М-В-аз он чо.

8. И-чарбгӯй.

9. ЛМ-н-аз; И-не.

10. Л-захми.

205 Сароншон буридан, фикандам ба рох,
Ки дандонҳошон барам назди шоҳ.

Чу з-ин базмгаҳ огаҳӣ ёфтам,
Сӯи Геви Гударз наштофтам,¹

Магар чехраи духти Афросиёб
Намояд маро бахти фаррух ба хоб.²

Ҳама бинам ин дашти ораста,
Чу бутхонаи Чин пур аз хоста.

Агар некроӣ кунӣ, тоҷи зар
Ту ро бахшаму³ гӯшвору камар.

210 Маро сӯи он хубчеҳр оварӣ,
Дилаш бо ман-андар ба меҳр оварӣ».

Чу Бежан чунин гуфт, шуд доя боз,
Ба гӯши Манижа расонид^{*4} роз,

Ки рӯяш чунин асту боло чунин,
Чунин офаридаш чаҳонофарин.

Фиристод посух ҳам андар замон,
К-«Ат омад ба даст, он чӣ бурдӣ гумон,

Ки оӣ хиромон ба наздики ман,
Барафрӯзӣ ин чони торики ман.

-
1. И-Бар ин ҷойгаҳ зуд биштофтам.
ТМ- Сабук роҳи ин беша бардоштам,
Пурандеша ин роҳ бугзоштам.
 2. ТПЗМ - Гарам ту бар ин кор ёвар бувӣ,
Ба ту бахшам ин чомаи хусравӣ.
Зи ман ёбӣ ин чоми гавҳарнигор,
Зи гавҳар бад-ӯ андарун гӯшвор.
 3. И-бахшам аз.
 4. М-сароид.

215 Ба дидори ту чашм равшан шавад,¹
Дару дашту² хиргоҳ гулшан шавад».³

Фиристода омад ҳамон раҳнамой,
Дилу гӯши Бежан ба посух сарой.⁴

ОМАДАНИ БЕЖАН БА ХАЙМАИ МАНИЖА

Намонд он замон чойгоҳи сухун,
Хиромид аз сояи сарвбун.

Сӯи хаймаи духти Афросиёб⁵
Пиёда ҳаме гом зад бошитоб.⁶

Ба парда даромад чу сарви баланд,
Миёнаш ба зарринкамар карда банд.

220 Манижа биёмад, гирифташ ба бар,
Кушод аз миёнаш каёнӣ камар.

Бипурсидаш аз роҳу аз қору соз,⁷
Ки бо ту кӣ омад ба чанги гуроз?⁸

Чаро инчунин қадду ин рӯю бурз
Биранҷонӣ, эй хубчеҳра, ба гурз?

Бишустанд пояш ба мушку гулоб,
Гирифтанд аз он пас ба хӯрдан шитоб.

-
1. ИЛМ-кунам.
 2. ИЛ-Бад-ин дашт.
 3. ИЛМ-кунам.
 4. И-Ба посух дили Бежан омад гирой.
 5. ИЛМ-озодахӯй.
 6. ИЛМ-б-орзӯй.
 7. ИЛ-роҳ в-аз қорвон.
 8. ИЛ-чанг аз гавон.

Ниҳоданд хону хуриш гунагун,
Ҳама сохтандаш фузунӣ фузун.¹

225 Нишастангаҳи руду май сохтанд,
Зи бегона хиргах бипардохтанд.

Парастандагон истода ба пой,
Або барбату чанги ромишсарой.

Ба дебо замин карда товусранг,
Зи динору дебо^{*2} пушти паланг.

Чӣ аз мушку анбар, чӣ ёкуту зар
Саропарда ораста сар ба сар.

Маи солхӯрда ба чоми булӯр
Бароварда бо Бежани Гев зӯр.

230 Се рӯзу се шаб шод буда шод ба хам,
Гирифта бар ӯ хобу мастӣ ситам.

БУРДАНИ МАНИЖА БЕЖАНРО БА КОХИ ХУД

Чу хангоми рафтан фароз омадаш,
Ба дидори Бежан ниёз омадаш.

Манижа чу Бежан диҷамрӯй монд,
Парастандагонро бари хеш хонд.

Бифармуд, то доруи хушбар
Парастанда омехт бо нӯш - бар.

1. ИЛ-Ҳама сохтанд аз гумонӣ фузун.

2. М-хиргах.

Бидоданд, чун хӯрд, шуд мард маст,
Абе хештан сар-ш бинҳод паст.¹

235 Иморӣ бисечиду рафтан*² ба роҳ
Мар он хуфтаро андар он чойгоҳ -

Зи як сӯ нишастангаҳи комро,
Дигар сӯй аз баҳри оромро.

Бигустард кофур бар чои хоб,
Ҳама рехт бар чӯби сандал гулоб.

Чу омад ба наздики шаҳр-андаро,
Бипӯшид бар хуфта-бар чодаро.

Нухуфта ба кох андаромад ба шаб,
Ба бегонагон ҳеч накшод лаб.

240 Ба айвон биёрош чои хоб,
Ба бедории Бежан омад шитоб.

Дарафканд доруи хушаш ба гӯш,
Бад-он, то ба чои худ ояд-ш хуш.³

Чу бедор шуд Бежану хуш ёфт,
Нигори суманбар дар оғӯш ёфт.

Ба айвони Афросиёб-андаро,
Або моҳрӯе ба болин саро.

1. И-пас аз б. 234 ин б. омада:

Яке маҳди шоҳона аз чӯби соҷ,
Ҳама бандҳо симу пайкар зи оч,
Кашида бар ӯ дебаи парниён,
Бихуфт андар он Бежани паҳлавон.

2. М-омад.

3. ИЛМ-б. 241 нест.

Бупечид бар хештан Бежано,
Ба Яздон паноҳид¹ з-Аҳримано.

245 Чунин гуфт, к-«Эй кирдгоро, маро
Раҳой нахоҳад будан з-эдаро.

Зи Гургин бихоҳӣ магар кини ман,
Бар ӯ бишнави дарду нафрини ман,

Ки ӯ буд ин бад маро раҳнамун,
Ҳама хонд бар ман ҳазорон фусун».

Манижа бад-ӯ гуфт: «Дил шод дор,
Ҳама кори нобударо бод дор.

Ба мардон зи ҳар гуна кор оядо,
Гаҳе базму гаҳ корзор оядо».²

250 Ниҳоданд ҳар ду ба хӯрдан саро,
Ки ҳам дор буд пешу ҳам минбаро.

Зи ҳар хиргаҳе гулрухе хостанд,
Ба дебои чинӣ биёростанд.

Паричеҳрагон руд бардоштанд,
Ба шодӣ шабу³ рӯз бугзоштанд.

1. И-бинолид.

2. И-пас аз б. 249 ин б. омада:

Яке чоми май барниҳодаш ба даст,
Ҳама гуфт, эй шеро хусравпараст!
Бихӯр май, махур ҳеч андӯху ғам,
На аз ғам фузунӣ биёяд, на кам.
Ҳанӯз андухе н-омада пеш, ту
Чӣ дорӣ ба андӯх дил реш ту?!
Агар шох ёбад зи корат хабар,
Кунам чони ширин ба пешат сипар.

3. ЛМ-ҳама.

Чу бугзашт як рӯзгор андар ин,*¹
Пас огоҳӣ омад ба дарбон аз ин.

Касе, к-аз газофа сухан ронадо,
Дарахти балоро бичунбонадо.

255 Нухуфта ҳама розҳо бозчуст,
Ба жарфӣ ниғаҳ кард кор аз нахуст.

Ниғаҳ кард, к-ӯ кист, шахраш кучост,
Бад-ин омадан сӯи Турон чӣ хост.*²

Бидонисту тарсон шуд аз чони хеш,
Шитобид наздики дармони хеш.

Чуз огоҳ кардан надид эч рой,
Давон аз паси парда бардошт пой.

Биёмад бари шоҳи Турон, бигуфт,
Ки духтар-т аз Эрон гузидаст чуфт».

260 Чаҳонҷӯй кард аз чаҳондор ёд,
Ту гуфтӣ, ки бед аст ҳангоми бод.

Ба даст аз мижа*³ хуни мижгон бируфт,
Барошuftу ин дoston бозгуфт:

«Киро аз паси парда духтар бувад,
Агар тоҷ дорад, бадахтар бувад».

Зи кори Манижа ба хира бимонд,
Қарохони солорро пеш хонд.

1. М-Чу якчанд баугзашташон инчунин.

2. М-чарост.

3. М-Зи дида ба рух.

Бад-ӯ гуфт: «Аз ин кори нопокзан
Ҳушивор бо ман яке рой зан».

265 Чунин дод посух Қарохон ба шох,
Ки «Дар кор ҳушёртар кун нигоҳ.

Агар ҳаст, худ ҷои гуфтор нест,
Валекин шунидан чу дидор нест».

Чу посух чунин ёфт Афросиёб,¹
Зи гуфти Қарохонаш омад шитоб.

Ба Гарсеваз - андар яке бингарид,
К-аз Эрон чӣ дидему хоҳем дид.

Замона чаро бандад ин банди^{*2} бад,
Ғами шаҳри Эрону фарзанди бад.^{*3}

270 Бирав бо саворони ҳушёрсар,
Ниғаҳ дор мар кохро бому дар.

Нигар, то чӣ бинӣ ба кох-андаро,
Бубанду кашонаш, биёр эдаро.

БУРДАНИ ГАРСЕВАЗ БЕЖАНРО ПЕШИ АФРОСИЁБ

Чу Гарсеваз омад ба наздики дар,
Зи айвон хурӯш омаду нӯшу⁴ х (в) ар.

Ғиревидани чангу бонги рубоб
Баромад зи айвони Афросиёб.

1. И-б. 267 нест.

2. М-Ба гетӣ киро буд чунин рӯзи.

3. М-хвад.

4. И-гиру.

Л-пас аз б. 274 ин б. омада:

Саворон гирифтанд гирд - андараш,

Чу солор шуд сӯи баста дараш.

Саворон дару боми айвони шох
Гирифтану ҳар сӯ бубастанд рох.¹

275 Чу Гарсеваз он кох дарбаста дид,
Маю ғулғулу нӯши пайваста дид.

Бизад дасту барканд бандаш зи чой,
Бичаст аз дар андар миёни сарой.

Биёмад ба наздики он хона зуд,
Кучо андар ӯ^{*2} марди бегона буд.

Зи дар чун ба Бежан барафканд чашм,
Бичӯшид хунаш бар ӯ-бар зи хашм.

Дар он хона сесад парастанда буд,
Ҳама бо рубобу набиду суруд.

280 Чу Бежан нишаста миёни занон,
Ба лаб-бар^{*3} маи сурху шодикунон.

Хурӯшид Гарсеваз он гаҳ бадард,^{*4}
Ки «Эй хешнашноси нопокмард!

Фитодӣ ба чанголи шери жиён,
Кучо бурд хоҳӣ ту чон з-ин миён?»⁵

Бупечид бар хештан Бежано,
Ки чун разм созам бараҳнатано.

На шабранг бо ман, на раҳвори бур,
Ҳамоно, ки баргаштам имрӯз хур.

1. И-гиру.

2. М-пеши гаҳ.

3. М-каф-бар.

4. М-Бад-ӯ бонг Гарсеваз аз дур кард.

5. ИЛ-6. 280-282 нест.

285 Кучо Геви Гударзи Кашводагон,
Ки сар дод бояд ҳаме ройгон?

Ба¹ гетӣ набинам ҳаме ёр кас,
Чуз Эзад маро нест фарёдрас.

Ҳамеша ба як соқи мӯза - дарун
Яке ханчаре доштӣ обгун.

Бизад дасту ханчар кашид аз ниём,
Дари хона бигрифту баргуфт ном,

Ки «Ман Бежанам, пури Кашводагон,
Сари паҳлавонону озодагон.

290 Надаррад касе пӯст бар ман, магар
Ҳаме серӣ ояд танаширо зи сар.

В-агар хезад андар ҷаҳон растахез,
Набинад касе пушти ман дар гурез».

Пас он гаҳ ба Гарсеваз² овоз кард,³
Ки «Бо^{*4} ман чунин⁵ бахти бад соз кард.

Ту донӣ ниёкону шоҳи маро,
Миёни ялон пойгоҳи маро.

Агар ҷанг созед^{*6} ман ҷангро
Ҳамеша бишӯям ба хун ҷангро.⁷

-
1. ИМ-Зи.
 2. ИЛ-Гаршеваз.
 3. И-аз гоҳ овоз кард.
 4. М-бар.
 5. И-бад ин.
 6. М-ҷӯед.
 7. И-Ба хун шуста дорам ҳаме ҷангро.

295 Зи турониён ман бад-ин ханчаро
Бибуррам фаровон саронро саро.

Гарам назди солори Турон барӣ,
Бихонам бар ӯ дoston яксарӣ.

Ту хоҳишгарӣ кун маро з-ӯ ба хун,
Сазад, гар ба некӣ шавӣ¹ раҳнамун».

Нигаҳ кард Гарсеваз² оҳанги ӯй,
Ба чанг-андарун^{*3} тезии чанги ӯй.

Чу донист, к-ӯ чанг чӯяд ҳаме,
Ба хун рехтан даст шӯяд ҳаме.

300 Вафо кард бо ӯ ба савгандҳо,
Ба хубӣ бидодаш бaсе пандҳо.

Ба паймон чудо кард аз ӯ ханчаро,
Ба чарбӣ кашидаш ба банд-андаро.

Саропой басташ ба кирдори юз,
Чӣ суд аз ҳунарҳо, чу баргашт рӯз?!

Чунин аст гардандаи кӯжпушт,
Чу нармӣ намудӣ, биёбӣ дурушт.⁴

Бар он сон ба наздики Афросиёб
Бибурданд рух зарду дида пуроб.⁵

1. И-бувад.

2. ИЛ-Гарсеваз.

3. М-чу дид андарун.

4. И - Чуниn аст ин гунбади лочвард,
Надонад ҳаме кадри озодмард.

5. И-пас аз б. 304 ин б. омада:

Чунин аст гарданда кори чаҳон,
Ки мотам кунад сур ҳам дар замон.

305 Чу омад ба наздики шоҳ - андаро
Гави дастбаста¹ бараҳнасаро,²

Бад-ӯ офарин кард, к-«Эй шаҳрёр,
Сазад, гар³ кунӣ ростӣ хостор.

На ман б-орзу чустам ин пешгоҳ,
Набуд андар ин кор касро гуноҳ.

Аз Эрон ба чанги гуроз омадам,
Бад-ин чашни Турон фароз омадам.

Зи баҳри яке бози гумбударо,
Барандохтам меҳану дударо.

310 Ба зери яке сарв рафтам ба хоб,
Ки то соя дорад маро з-офтоб.

Парие биёмад бигустард пар,
Маро андаровард хуфта ба бар.

Зи аспам чудо карду шуд то ба роҳ,
Ки омад ҳаме лашкари духти шоҳ.

Саворон пароканда бар гирди дашт,⁴
Фаровон*⁵ иморӣ ба ман баргузашт.

Яке чатри турӣ⁶ баромад зи дур,
Гирифта зи ҳар сӯ саворони Тур.

1. И-Ду дасташ бубаста.

2. ТПЗМ - Бад ӯ гуфт шоҳ: «Эй бади хирасар!
Чаро омадастӣ бад-ин буму бар?»

3. ИЛМ-Гар аз ман.

4. Л-дар пахндашт.

5. М-Зи ҳар сӯ.

6. ИМ-ҳиндӣ.

315 Яке нав иморӣ буд андар миён,
Кашида бар ӯ чодари парниён.

Бад-ӯ - андарун хуфта буд пайкаре,
Ниҳода ба болин-ш-бар афсаре.

Парӣ як ба як з-Аҳриман кард ёд,
Миёни саворон биёмад¹ чу бод.

Маро ногаҳон дар иморӣ нишонд,
Бар он хубчеҳра фусуне бихонд,

Ки то андар айвони Афросиёб
Нашуд ҳеч бедор чашмам зи хоб.²

320 Гуноҳе маро андар ин буда нест,
Манижа бад-ин кор олуда нест.

Парӣ, бегумон, бахти баргашта буд,
Ки бар ман ҳаме ҷодуй озмуд».³

Чунин дод посух пас Афросиёб,
Ки «Рӯзи бадат кард бар ту шитоб.

Ту онӣ, к-аз Эрон ба гурзу⁴ каманд
Ҳаме разм ҷустӣ ба⁵ номи баланд.

Кунун назди ман чун занон баста даст
Ҳаме хоб гӯӣ ба кирдори маст.

1. ИМ-даромад.

2. ТПЗМ - Замоне ба айвон бимондам зи хоб,
Бичунбидаму чашм кардам пур об.

3. И-пас аз б. 300 ин б. омада:
Чу солори Турон шунид ин сухан,
Дилаш гашт пуркину дарди кухан.

4. И-теғу.

5. ИМ-ҷустиву.

325 Ба гуфти¹ дурӯғ озмудам ҳаме,
Бихоҳӣ сар аз ман рабудан ҳаме?»

Бад-ӯ гуфт Бежан, ки «Эй шаҳрёр,
Сухан бишнава аз ман, яке хуш^{*2} дор.

Гурозон ба дандону шерон ба чанг
Тавонанд кардан ба ҳар ҷой чанг.

Ялон ҳам ба шамшеру тиру камон
Тавонанд кӯшид бо бадгумон.

Яке дастбаста, бараҳнатано,
Якero зи пӯлод перохано.

330 Чӣ гуна ҷаҳад шер бе чанги тез,
Агарчанд бошад дилаш пурситез?

Агар шоҳ хоҳад, ки бинад зи ман
Далерӣ намудан бад-ин анҷуман -

Яке асп фармову гурзи гарон,
Гузин кун зи туркон^{*3} ҳазорон сарон.

Ба овардгаҳ гар яке з-он ҳазор
Агар зинда монам, ба мардам мадор».

Чу аз Бежан ин гуфта бишнид, чашм
Бар ӯ барфиканду баровард хашм.

335 Ба Гарсеваз-андар⁴ яке⁵ бингарид,
Бад-ӯ гуфт, чун ин суханҳо шунид:

1. И-кори.
2. М-гӯш.
3. М-Зи Турон гузин кун
4. Л-Гаршеваз эдар.
5. И-Гаршеваз андар чунон.

«Набинӣ, ки ин бадкуниш Римано,
Фузунӣ сиголад ҳаме бар мано.

Писанда¹ набудаш ҳамин бад, ки кард,
Кунун² разм чӯяд ба нангу набард.

Бубар ҳамчунин банд бар дасту пой,
Ҳам андар замон з-ӯ бипардоз чой.

Бифармой доре задан пеши дар,
Ки бошад зи ҳар сӯ бар ӯ-бар гузар.

340 Нагунбахтро зинда бар дор кун
В-аз он³ низ бо мо⁴ магардон сухун.

Бад-он то зи эронӣён з-ин сипас
Наёрад ба Турон ниғаҳ кард кас».

Кашидандаш аз пеши Афросиёб,
Дил аз дард хаста, ду дида пуроб.

Чу омад ба дар Бежани хастадил,
Зи оби⁵ мижа пой монда ба гил.

Ҳаме гуфт: «Агар бар сарам кирдгор
Набиштаст мурдан ба бад рӯзгор,⁶

345 Зи дору зи куштан натарсам ҳаме,⁷
Зи гурдони Эрон⁸ битафсам ҳаме.⁹

1. И-Басанда.

2. ИМ-Ҳаме.

3. И-ӯ.

4. И-ман.

5. ИЛМ-хуни.

6. ТПЗЛИМ - Ки номард хонад маро душманам,
Зи нохаста бар дор карда танам.

7. И-кунун.

8. Л-В-аз эронӣён ман.

9. И-шудам сарнагун.

Ба пеши ниёкони хусравманиш
Пас аз марг бошад ба ман¹ сарзаниш.²

Дареғо, ки шодон шавад душманам,
Барояд ҳама коми дил бар танам.³

Дареғо, шаҳаншоҳу дидору Гев,
Дареғо, ки дурам зи гурдони нев.

Аё бод бигзар ба Эронзамин,
Паёме зи ман бар ба шоҳи гузин.⁴

-
1. ИЛ-бар ман бувад.
 2. ТПЗИ - Равонам бимонад ҳам эдар ба пой,
Зи шарми падар чун шавад боз чой.
 3. Л-Чу бинанд бар дори рӯин танам.
ТПЗ - Дареғо чавонмардиву номи ман,
Дарег он хӯру хобу ороми ман.
Дареғо, ки боби ман он пахлавон,
Бимонад зи хичрони ман нотавон.
Дареғо, ки аз ман надорад хабар,
Ки мондастам ин чой хастачигар.
Дареғо, надорад падар огаҳӣ,
Ки Бежан зи қон гашт хоҳад тихӣ.
Дареғо, ки пажмурд рухсори ман,
Чунин каж чаро гашт паргори ман.
Дареғо, ки ҳамсолу ёрони ман
Чу огаҳ шаванд аз ғами қони ман,
Ба дарди дил оваҳ, ки бирён шаванд,
Чу бар холи ман зор гирён шаванд.
Гар эзад ба ман-бар бубахшоядо,
Тани размҷӯям нафарсоядо.
Бубахшад чахонофарин бар танам,
Шавад зору пурхун дили душманам.
 4. ТПЗ- Ба Гударзу Густвахму Геви далер,
Ба Тусу Фарибурзу Рухҳоми шер,
Ба гурдони Эрон расонам хабар
В-аз он чо ба Кобулситон баргузар.
Ба Рустам расон зуд аз ман хабар,
Бад-он то бубандад ба кинам камар.

350 Бигӯяш, ки Бежан ба сахтӣ - дар аст,
Танаш зери чанголи шери нар аст.

Ба Гударзи Кашвод аз ман бигӯй,
Ки аз кори Гургин бишуд оби рӯй».

Маро дар балое фикандӯ, ки кас
Набинам ҳаме ҳеч фарёдрас.

Ба Гургин бигӯ, эй яли*¹ сустрой,
Чӣ гӯй ту бо ман ба дигар сарой?²

ЧОНИ БЕЖАН ХОСТАНИ ПИРОН АЗ АФРОСИЁБ

Бубахшуд Яздон чавонишро,
Ба ҳам*³ баршикаст он гумонишро.

355 Кананда ҳаме канд чоӣ дарахт,
Падид омад аз дур Пирон зи бахт.

Чу Пирони Виса бад-он чо расид,
Ҳама роҳ турки камарбаста дид.

1. М-саги.

2. И-б. 347-353 нест; Л-б. 351-353 нест

ТПЗ - Ки ман бо ту мардӣ намудам бәсе,
Ки ҳаргиз накардаст кас бо касе.
Мукофоти онро бадӣ сохтӣ,
Ба доми бало - андар андохтӣ.
Гумони ту ин буд, ки ман кори ту
Бигӯям ба гурдон зи кирдори ту.
Зи номардии хеш тарсидиё,
Зи чону равонам ту бубридиё.
Кунун Гев чун холи ман бишнавад,
Ба соли дароз аз ту менагравад.
Бурида кунад номат андар чаҳон,
Наёранд гуфтан зи баҳрат меҳон.
Бинолиду дилро зи чон баргирифт,
Сазад, гар бимонӣ бад-ин дар шигифт.

3. М-Ҳаме.

Яке дор бар пой карда баланд,
Фурӯ хишта аз дор печон каманд.

Ба турониён гуфт, к-«Ин дор чист,
Дили шоҳи Турон бар озори кист?»

Бад-ӯ гуфт Гарсеваз:¹ «Ин Бежан аст,
Аз Эрон кучо² шохро^{*3} душман аст».

360 Бизад аспу омад бари Бежано,
Чигар хаста дидаш, бараҳна тано.

Ду даст аз паси пушт баста чу санг,
Даҳон хушку рафта зи рух обу ранг.

Бипурсиду гуфташ,^{*4} ки «Чун омадӣ,
Аз Эрон ҳамоно ба хун омадӣ?»

Ҳама достон Бежан ӯро бигуфт,
Чунон чун расидаш зи бадхоҳ чуфт.⁵

Бубахшуд Пирони Виса бад-ӯй,
Фурӯ рехт об аз ду дида ба рӯй.

365 Бифармуд, то як замонаш ба дор
Накарданду гуфташ: «Ҳам эдар бидор!

Бад-он то бубинам яке рӯи шоҳ,
Намоям бад-ӯ ахтари нек роҳ».⁶

1. ИЛ-Гаршеваз.

2. И-К-аз эрониён.

3. М-Кучо шохро бадтарин.

4. М-гуфто.

5. И-пас аз б. 363 ин б. омада:

Ҳам аз кини Эрон ҳама ёд кард,

Ки бар чони ӯ ҳам ба бедод кард.

6. Л-некхоҳ; Л-пас аз б. 366 ин б. омада:

Зи фармони Пирон набудаш гузир,

Бизад аспу Пирони Виса бирафт,
Бари шоҳи Турон хиромид тафт.¹

Ба кох - андарун шуд² парасторваш,
Бари шоҳ-бар даст³ карда ба каш.

Пиёда давон то ба наздики тахт,
Бар Афросиёб офарин кард сахт.

370 Ҳаме буд дар⁴ пеши тахташ⁵ ба пой
Чу⁶ дастури покизаи раҳнамоӣ.

Сипаҳдор^{*7} донист, к-аз орзуй
Ба пой аст Пирони озодаҳуӣ.

Бихандиду гуфташ: «Чӣ хоҳӣ, бигӯй
Туро бештар назди ман обрӯй.

Агар зар ту хоҳиву гар гавҳаро
В-агар подшоҳиву гар лашкаро.

Надорам дарег аз ту ман ганчи хеш,
Чаро баргузинӣ ҳаме ранчи хеш?»⁸

Ҳаме гуфт, к-эй паҳлавони хужир!
Бидорем ўро ҳам эдар ба пой,
Магар бошадаш паҳлавон некроӣ.

1. И-б. 367 нест.
2. ЛМ-омад.
3. Л-бо дасти.
4. ИЛ-бар.
5. И-хусрав.
6. И-ба.
7. М-Ҷаҳондор.
8. И - Наорам зи ту ҳар чи хоҳӣ ларег,
Зи динор в-аз ганчу кӯполу тег.

375 Чу бишнид Пирони хусравпараст,
Заминро бибӯсиду бар пой част,¹

Ки ҷовид бодо туро тахту ҷой,
Наёбад ҷуз аз тахти ту бахт ҷой.

Зи шоҳони гетӣ ситоиш турост,
Зи хуршеди тобон ниёиш турост.

Маро ҳар чӣ бояд,^{*2} ба бахти ту аст,
Зи аспону мардону нерӯи даст.

Маро орзу³ аз паи хеш нест,
Кас аз кеҳтарони ту дарвеш нест.

380 Ман аз падшоҳит ободамо,
Бузургони фархунда бунёднамо.

Ҳама ғам хӯрам, то ба ороми ман
Напечад касе, гум кунад номи ман.⁴

На⁵ ман шоҳро пеш аз ин чанд бор,
Ҳама додаме панд дар чанд кор?⁶

Ба гуфтори ман ҳеч н-омад фароз,
Бад-он доштам даст аз кор^{*7} боз.

-
1. И - Чу бишнид Пирон, бибӯсид тахт,
Яке офарини нав орошт сахт.
 2. М-хоҳам.
 3. ИМ-ин ниёз.
 4. ТПЗ- Пас он гаҳ бигуфт: «Эй шаҳи шергир,
Яке панди нек аз ман андарпазир.
Ту ин Бежани номварро макуш,
Ки ҳастӣ яке шоҳи борою хуш,
Ки кини Сиёвахш тоза кунӣ,
Ба Турон дигар чангу кин афканӣ.
 5. ИМ-Ки.
 6. И-Ҳама панд додам зи ҳар гуна кор.
 7. М-Аз он корхо доштам даст

Макуш гуфтамаат пури Ковусро,
Ки душман кунӣ Рустаму Тусро.

385 Сиёвуш, ки ҳаст¹ аз нажоди каён,
Ба меҳри ту баста камар дар миён,²

К-аз Эрон ба пилон бикӯбандамон,
Зи ҳам бугсилонанд пайвандамон.³

Ба хира бикӯштӣ Сиёвушро,
Ба захр андаромехтӣ нӯшро.

Фаромӯш кардӣ магар Гевро,
Сари паҳлавон⁴ Рустами невро.

Надидӣ бадихои эрониён,
Ки карданд бо шаҳри турониён?

390 Зи Турон ду баҳра ба пой сутур
Сипарданду шуд бахтро об шӯр.

Ҳанӯз он сари теги Дасти Сом
Ҳамоно насудаст⁵ андар ниём,

Ки Рустам ҳаме сар фишонад аз ӯй,
Ба хуршед-бар хун чаконад аз ӯй.

Бар ором-бар кина чӯй ҳаме,
Гули захр хира бибӯй ҳаме.

1. ИЛМ-буд.

2. И-Ба фармони ту танг баста миён.

3. ТПЗ - Басо кас, ки дар кина бечон кунанд,
Басо кас, ки дар хок пинҳон кунанд,
Басо зан, ки бе шӯй гардад диҷам,
Басо шермардон, ки гарданд кам.

4. И-Наҳанге дар он.

5. И-наёсуд.

Агар хуни Бежан бирезӣ, бад-ин
Ба Турон барояд яке гарди кин.*¹

395 Хирадманд шоҳиву мо кехтаро,
Ту худ чашми*² дил боз кун, бингаро.

Нигаҳ кун, к-аз ин бад, ки густордиё,
Або шоҳи Эрон чӣ бар х(в)ардиё?

Ҳамоно ҳаме хостор оварӣ,
Дарахти балоро ба бор оварӣ.

Чу кина ду³ гардад, надорем пой,
Аё подшоҳи⁴ чаҳонкадхудой!

Беҳ аз ту надонад касе Гевро,
Наҳанги диҷам Рустами невро.

400 Чу Гударзи Кашводи пӯлодчанг,
Ки ояд*⁵ зи баҳри набера ба чанг».

Чу барзад бар он оташи тез об,
Чунин посухаш дод*⁶ Афросиёб,

Ки «Бежан надонӣ, ки бо мо чӣ кард,
Ба Эрону Турон шудам рӯйзард.

Набинӣ, к-аз ин беҳунар духтарам,
Чӣ расвой омад ба пиронсарам?

1. М-Яке гард хезад зи Туронзамин.

2. М-Ду чашми хирад.

3. И-кин тоза.

4. ИЛМ-пахлавони.

5. М-Биёяд.

6. М-дод посух пас.

Ҳама номи пӯшидарӯёни ман
Зи парда бигустард бар анҷуман,¹

405 К-аз ин нанг то ҷовидон бар дарам
Бихандад ҳама кишвару лашқарам.

Гар^{*2} ӯ ёбад аз ман раҳой ба ҷон,
Зи ҳар сӯ кушоянд бар ман забон.

Ба расвой - андар бимонему дард,
Биполоям аз дидагон оби зард».

Басе офарин кард Пирон бар ӯй,
Ки «Эй шоҳи³ некаҳтари ростгӯй,

Чунин аст, чун⁴ шоҳ гӯяд ҳаме,
Ҷуз аз номи некӯ^{*5} начӯяд ҳаме.

410 Валекин бар ин⁶ рои хушёри ман
Яке бингарад жарф солори ман.

Бубандем ӯро ба банди гарон,
Кучо дору куштан гузинад бар он.

Аз ӯ панд гиранд эронӣён,
Набанданд аз ин пас бадиرو миён.

Ҳар он, к-ӯ ба зиндони ту баста монд,
Зи девонҳо номи ӯ кас нахонд».

1. И-Бараҳна шуд акнун бари анҷуман.

2. М-чу.

3. И-марди.

4. Л-кучо; И-Чунон аст, к-он.

5. М-неқномӣ.

6. Л-аз ин.

Чунон кард солор, к-ӯ рой дид,
Дилаш бо забон шоҳ яктой дид.

- 415 Зи дастури покизаи роҳбар
Дурахшон шавад шоҳро гоҳу фар.

БА ЗИНДОН АФКАНДАНИ АФРОСИЁБ БЕЖАНРО

Ба Гарсеваз¹ он гаҳ бифармуд шоҳ,
Ки банди гарон созу торик чоҳ.

Ду дасташ ба занҷир² баркаш ба ғул -
Яке банди румӣ ба кирдори пул.

Бипайванд мисморҳои гарон,
Зи сар то ба пояш бубанд андар он.

Аз он пас^{3*4} нагун андарафкан ба чоҳ,
Ки⁵ бебаҳра гардад зи хуршеду моҳ.

- 420 Бубар пилу он санги Аквондев,
Ки аз жарфдарёи кайҳонхидев

Фикандаст бар бешаи Чинситон,
Биёвар, зи Бежан бад-он кин ситон.

Ба пилони гарданкаш⁶ он сангро,
Ки пӯшад сари чоҳи Аржангро,

Биёвар сари чоҳ, ӯро бипӯш,
Бимон^{*7} то ба зорӣ барояд-ш хуш.

1. ИЛ-Гаршеваз.
2. Л-мисмор.
3. Л-Нахустин.
4. М-Пас он гаҳ.
5. Л-Чу.
6. Л-гардункаш.
7. Ҳамон.

В-аз он чо ба айвони он беҳунар,
Манижа, к-аз ӯ нанг дорад*¹ гуҳар.

425 Бирав, бо саворону тороч кун,
Нагунбахтро бесару тоҷ кун.

Бигӯ, эй банафрини шӯридабахт,
Ки бар ту назебад ҳаме тоҷу тахт.

Ба нанг аз каён паст кардӣ сарам,
Ба хок андарандохтӣ афсарам.²

Бараҳна кашонаш, бубар то ба чоҳ,
Ки дар чоҳ бин, он ки дидӣ ба гоҳ.

Баҳораш туй, ғамгусораш ту бош,³
Дар ин тангзиндон завораш ту бош».⁴

430 Хиромид Гарсеваз⁵ аз пеши ӯй,
Бикарданд коми бадандеши ӯй.⁶

Кашон Бежани Гев аз пеши дор
Бибурданд баста бад-он чоҳсор.

Зи сар то ба пояш ба оҳан бубаст,
Ба румӣ миёну ба занҷир даст.

1. – бинад.

2. ЛМ-гавҳарам.

3. Л-туй.

4. Л-туй.

ТПЗ- Бубар зуду ӯро ба Бежан супор,
Бимон то бимиранд ҳар ду ба зор.
Маро чашм агар тира гаштӣ ба ҷанг,
Беҳ астӣ зи дидори ин рӯзи нанг.

5. Л-Гарсеваз.

6. Л-пас аз б. 430 ин б. омада:

Биёвард санг, он ҷӣ фармуд шоҳ
Ба пилони гардункашон то ба чоҳ

Ба пӯлоду хоиски оҳангарон
Фурӯ бурда мисморҳои гарон.

Нагунаш ба чоҳ андарандохтанд,
Сари чоҳро санг барсохтанд.

435 В-аз он чо ба айвони он духтараш
Биёвард Гарсеваз¹ он лашкараш.²

Ҳама ганчи ӯро ба тороч дод,
Аз ин бадра бистад, бад-он тоҷ дод.

Манижа биёмад ба як чодаро,
Бараҳна ду пову кушода саро.

Кашидаш давон то бад-он чоҳсор,³
Ду дида пур аз хуну рух чун баҳор.^{*4}

Бад-ӯ гуфт: «Инак туро хону мон,
Заворӣ бар ин баста то ҷовидон».

440 Чу Гарсеваз аз чоҳи ӯ боз гашт,
Манижа або дард анбоз гашт.^{*5}

Ғиревон ҳаме гашт бар гирди дашт,
Чу як рӯзу як шаб бар ӯ баргузашт,

Биёмад хурӯшон ба наздики чоҳ,
Яке дастро андар ӯ кард роҳ.⁶

1. Л-Гаршеваз.

2. ТПЗЛ - Хабар чун ба гӯши Манижа расид,
Шуд аз оби дида рухаш нопадид.

3. Л-Кашидандаш аз пеш то чоҳсор.

4. М-Дил аз дард пурхуну рух чӯйбор.

5. М- Ба дарди дил андар Манижа бимонд,
Зи дил бар ду рух қатраи хун фишонд.

6. И-6. 417-422 нест.

Чу аз кӯҳ хуршед сар барзадӣ,
Манижа зи ҳар дар ҳаме нон чидӣ.

Ҳаме гирд кардӣ ба рӯзи дароз,
Ба сӯрохи чоҳ оваридӣ фароз.

445 Ба Бежан супурдиву бигристӣ,
Бад-ин шӯрбахтӣ ҳаме зистӣ.¹

БОЗРАФТАНИ ГУРГИН БА ЭРОНЗАМИН ВА ДУРҶҒ ГУФТАН ДАР КОРИ БЕЖАН

Чу як ҳафта Гургин бар он чо^{*2} ба пой
Ҳаме буду Бежан наёмад ба чой,

Зи ҳар сӯш пӯён бичустан гирифт,
Рухонро ба хуноб шустан гирифт.

Пушаймонӣ омад-ш аз он кори хеш,
Ки чун бад сиголид бо³ ёри хеш.

Бишуд тозиён то бад-он чойгоҳ,
Кучо Бежани Гев гум кард роҳ.^{*4}

450 Ҳама беша баргашту касро надид,
На низ андар он бонги мургон шунид.

Ҳаме гашт бар гирди он марғзор,
Ҳаме кард ёр андар ӯ хостор.

Якояк зи дур аспи Бежан бидид,⁵
Ки омад аз он қўйборон паид.

-
1. ТПЗМ - Шабу рӯз бо нолаву ох буд,
Ҳамеша ниғаҳбони он чоҳ буд.
 2. М-ба раҳ бар.
 3. Л-бар.
 4. М-б. 449 нест.
 5. Л-Яке наъра аз аспи Бежан шунид.

Гусиста лагому нагунсор зин,
Фурӯ бурда лафчу бароварда кин.

Бидонист, к-ӯро табоҳ аст кор,
Ба Эрон наёяд бад-ин рӯзгор.

455 Агар дор дорад в-агар чоҳу банд,
Зи Афросиёб омадасташ газанд.

Каманд андар афканду баргошт рӯй,
Зи карда пушаймондилу чораҷӯй.¹

Аз он марғзор аспи Бежан биронд,
Ба хайма дароварду рӯзе бимонд.^{*2}

В-аз он чо сӯи шаҳри Эрон шитофт,
Шабу рӯз орому хуфтан наёфт.^{3*3}

Чу огоҳӣ омад зи Гургин ба шох,
Ки Бежан набудааст бо ӯ ба роҳ.

460 Нагуфт ин сухан Гевро шаҳрёр,
Бад-он то зи Гургин кунад хостор.

Пас огоҳӣ омад ҳамон гаҳ ба Гев,
Зи гум будани размзан^{*4} пури нев.

1. Л-чуфтҷӯй.

ЗТПМ – Чу бар будани роҳи будан наёфт,
Шабу рӯз орому хӯрдан наёфт.
Ҳаме гуфт чун биспарам роҳро?
Чи гӯям, чу бинам руҳи шоҳро.

2. М-пушаймону дил чуфтҷӯй.

3. М-Пас аз б. 557 ин б. омада:

Ба Эронзамин андаровард рӯй,
Ҳаме кард бо хештан гуфтгӯй.

4. М-Бежан он.

Зи хона биёмад дамон то ба қўй,
Дил аз дард хаста, пур аз об рўй.

Ҳаме гуфт Бежан наёяд ҳаме,
Ба Ирмон надонам чӣ пояд ҳаме.

Бифармуд, то бўри Кашводро,
Кучо доштӣ рӯз фарёдро,

465 Бар ӯ барниҳоданд зини хаданг,*¹
Гирифта ба дил Гев кини наханг.

Ҳамон гаҳ бад-ӯ андаровард пой,
Ба кирдори бод андаромад зи чой.

Пазира шудаш, то кунад хостор,
Ки Бежан кучо монду чун буд кор.

Ба дил гуфт² Гургин бад-ӯ³ ногаҳон
Ҳамоно бадӣ сохт андар ниҳон.

Шавам гар набинам рухи Бежанам,
Ҳамон гаҳ сарашро зи тан барканам.

470Биёмад чу Гургин, мар ӯро бидид,
Пиёда шуду пешаш андардавид.

Ҳаме гашт ғалтон ба хок-андаро,
Шахуда рухону бараҳна саро.

Бипурсиду гуфт: Эй гузини сипоҳ,
Сипаҳдори Эрону солори шох!⁴

1. М-паланг.

2. ИЛ-Ҳаме гуфт.

3. М-магар.

4. И-Нигаҳдори паҳлав, сипаҳдори шох.

Пазира бад-ин роҳ чун омадӣ,
Ки бо дидагон пур зи хун омадӣ?

Маро ҷони ширин набояд ҳаме,
Кунун хортар гар барояд ҳаме.

475 Ду чашмам ба рӯи ту омад, зи шарм
Биполоям аз дидагон хуни¹ гарм.

Кунун ҳеч м-андеш,² к-ӯро ба ҷон
Наёмад газанду бигӯям нишон».

Чу аспи писар дид Гургин ба даст,
Пур аз хоку осема бар сони маст.

Чу гуфтори Гургинаш омад ба гӯш,
Аз асп андарафтоду з-ӯ рафт хуш.

Ба хок-андарун шуд сараш нопадид,
Ҳама ҷомаи пахлави бардарид.

480 Ҳама канд мӯй аз сару рӯй пок,
Хурӯшон ба сар-бар ҳаме рехт хок.

Ҳама гуфт: «Аё кирдгори сипехр,
Ту густардӣ андар дилам хушу меҳр.

Чу аз ман ҷудо монд³ фарзанди ман,
Раво дорам, ар бугсили⁴ банди ман.

1. Л-оби; ИМ-Ҳама рӯй шӯям ба хуноби.
2. И-ту маяндеш.
3. И-гашт.
4. И-бугсилад.

Равонам бар он чои некон барӣ,
Зи дарди дили ман ту огаҳтарӣ.¹

Маро худ зи гетӣ ҳамӣ буду² бас,
Чӣ андухгусору чӣ фарёдрас.

485 Кунун бахти бад кардаш аз ман чудо,
Чунин мондаам дар дами аждаҳо».

Зи Гургин пас³ он гаҳ сухан бозчуст,
Ки «Чун буд худ рӯзгор аз⁴ нахуст?

Замона ба чояш касе⁵ баргузид
Ва ё худ зи чашми ту*⁶ шуд нопадид?

Зи бадҳо бад ӯ-бар чӣ омад, бигӯй,
Ки афканд банди сипехрӣ бад-ӯй?

Чӣ дев омадаш пеш дар марғзор,
Ки ӯро табаҳ карду баргашт кор?

490 Ту ин аспи бемард чун ёфтӣ?
Зи Бежан кучо рӯй бартофтӣ?»

Бад-ӯ гуфт Гургин, ки «Боз ор хуш,
Сухан бишнаву паҳн букшой гӯш,

Ки ин кор чун буду кирдор чун,
Дар он беша бо хук пайкор чун.

1. ИМ-пас аз б. 483 ин б. омада:

Ба гетӣ маро худ яке пур буд,
Ҳама (м) пуру ҳам нек дастур буд.

2. Л-ҳамин; И-аз ин номдорон ҳам ӯ буд.
3. И-ҳам.
4. ИЛ-рӯзгори.
5. Л-хокаш ҳаме.
6. М-Яке.

Бидон, пахлавонову огоҳ бош,
Ҳамеша фурӯзандаи гоҳ бош.

Бирафтем аз эдар ба чанги¹ гуроз,
Расидем наздики Ирмон фароз.

495 Яке беша дидем, карда чу даст,
Дарахтон бурида, чарогоҳ паст.

Ҳама чой гашта куноми гуроз,
Ҳама шаҳр монда аз ӯ дар гудоз.²

Чу дар чанг³ найза барафроштем,⁴
Ба беша-дарун наъра⁵ бардоштем.

Гуроз андаромад ба кирдори кӯҳ,
На як-як, ки ҳар чой гашта гурӯҳ.

Бикардем чанге ба кирдори шер,
Бишуд рӯзу н-омад дил аз чанг сер.

500 Чу пилон ба ҳам барфикандемашон,
Ба мисмор дандон бикандемашон.

В-аз он чо ба Эрон ниҳодем рӯй,
Ҳама роҳ шодону нахчирҷӯй.

Баромад яке гӯр аз он марғзор,
К-аз он хубтар кас набинад нигор.

Ба кирдори гулгуни Гударз мӯй,
Чу хинги шабоҳанги Фарҳод рӯй.

1. И-захми.
2. Л-ниёз.
3. И-мо чангӣ.
4. И-баргоштем.
5. И-бонг.

Чу симурғ болу чу пӯлод сум,¹
Чу шабранги Бежан сару гӯшу дум.²

505 Ба гардан чу шеру ба рафтан чу бод,
Ту гуфтӣ, ки аз Рахш дорад нажод.³

Бари Бежан омад чу пиле баланд,
Бар сар-ш андарафканд Бежан каманд.

Фикандан ҳамон буду бурдан ҳамон,
Давон гӯру Бежан пас - андар дамон.

Зи тозидани гӯру гарди савор
Баромад ҳаме дуд аз он марғзор.

Ба кирдори дарё замин бардамид,
Камандафкану гӯр шуд нопадид.

510 Пай - андар⁴ гирифтам хама дашту кӯх,
Ки аз тохтан шуд самандам сутӯх.

Зи Бежан надидам ба гетӣ нишон,
Чуз ин асту зин аз пас – андар кашон.

Дилам шуд пуроташ зи тимори ӯй,
Ки чун буд бо гӯр пайкори ӯй.

1. И-ёлу чу товус дум.

2. И-Ба сони гавазнон сару гӯшу сум.

3. ТПЗИ - Ту гуфтӣ нигор аст андар баҳор,
Баҳоре надидам чун ӯ пурнигор.
Чу Бежан бидид он нигорида гӯр,
Ба дил-ш - андар афтод аз он гӯр шӯр.
Барангехт аз чой шабрангро,
Ҳаме паст кардӣ сумаш сангро.
Чу Бежан ба наздики он гӯр шуд,
Ту гуфтӣ ба тобандагӣ хур шуд.

4. И-Паи вай.

Бимондам фаровон дар он марғзор,
Ҳама кардамаш ҳар сӯе хостор.

Аз он боз гаштам чунин ноумед,
Ки гӯри жиён буд Деви Сапед».

515 Чу бишнид Гев ин сухан ҳушёр,
Бидонист, к-ӯро табоҳ аст кор.

Зи Гургин сухан сар ба сар хира дид,
Ҳама^{*1} чашмаш аз рӯи \bar{y}^2 тира дид.

Рухаш зард гашта ҳам аз бими шоҳ,
Танаш ларз-ларзону дил пургуноҳ.

Чу фарзандро Гев гумбуда ёфт,³
Суханро бад-он гуна олуда ёфт.⁴

Бибурд Аҳриман Гевро дил зи роҳ,^{*5}
Ки гардонад ӯро ба раҳ-бар табоҳ.^{*6}

520 Бихоҳад аз \bar{y} кини пури гузин,
В-агарчанд нанг ояд ӯро аз ин.

Пас андеша кард, андар он бингарид,
Наёмад ҳама равшаноӣ паид.

Чӣ бошад маро, - гуфт, – аз ин куштано,
Магар коми бадгавҳар Аҳримано?

-
1. М-Ҳама.
 2. И-Рахашро бар он гуна-бар.
 3. Л-дид.
 4. Л-дид.
 5. М-зи чой.
 6. М-он тегзан зери пой.

Ба Бежан чӣ суд ояд аз чони ӯй,
Дигаргуна созем дармони ӯй.

Аз ӯ кин кашидан бaсе кор нест,
Синони маро пеш девор нест.

525 Бибошем, то¹ ин сухан назди шоҳ
Шавад ошкоро зи Гургин гуноҳ.

Ба Гургин яке бонг барзад баланд,
Ки «Эй бадкуниш, римани пургазанд!

Ту бурдӣ зи раҳ меҳру моҳи маро,
Гузини саворону шоҳи маро.

Фикандӣ маро дар таку пӯяпӯй,
Ба гирди чаҳон - андарун чораҷӯй.

Пас акнун ба дастону банду фиреб-
Кучо ёбам орому хобу шикеб?

530 Набошад туро пеш аз ин дастгоҳ,
Ки то ман бубинам яке рӯи шоҳ.

Пас он гаҳ ба ханҷар зи ту кини хеш-
Бихоҳам зи баҳри чаҳонбини хеш».

ОВАРДАНИ ГЕВ ГУРГИНРО БА НАЗДИ ХУСРАВ

В-аз он чо биёмад ба наздики шоҳ
Ду дида пур аз хуну дил кинахоҳ.

Бар ӯ офарин кард, к-«Эй шаҳрёр,
Ҳамеша ба шодӣ чаҳонро гузор.

1. Л-бо.

Анӯша чахондори некаhtarо
Набинӣ, ки бар сар чӣ омад маро?

535 Зи гетӣ яке пур будам ҷавон,
Шабу рӯз будам бар ӯ-бар навон.¹

Ба ҷонаш пур аз бим гирён будам,
Зи бими² ҷудоиш бирён будам.

Кунун омад, эй шоҳ, Гургин зи роҳ,
Забон пур аз ёва, равон пургуноҳ.

Бад огоҳӣ овард аз пури ман,
Аз он номвар пок дастури ман.

Яке асп дорад³ нагунсор зин,
Зи Бежан надорад нишоне ҷуз ин.

540 Агар дод бинад бар ин кори мо,
Яке бингарад жарф солори мо.

Зи Гургин диҳад доди ман шаҳрёр,
К-аз ӯ гаштам андар ҷаҳон хоксор».⁴

Ғамӣ шуд зи дарди дили Гев шоҳ,
Барошuftу бинҳод бар сар⁵ кулоҳ.

Руҳи шоҳ бар гоҳ беранг шуд,
Зи тимори Бежан дилаш танг шуд.

Ба Гев он гаҳе гуфт: «Гургин чӣ гуфт?
Чӣ гӯяд, кучо монд он некчуфт?»

1. Л-шодмон.
2. И-ранчи
3. ИЛ-дидам.
4. И-сӯгвор.
5. И-фарруҳ.

545 Зи гуфтори Гургин пас он гоҳ Гев
Сухан гуфт бо Хусрав аз пури нев.

Чу аз Гев бишнид Хусрав сухун,
Бад-ӯ гуфт: «М-андешу зорӣ макун,

Ки Бежан ба чой асту хурсанд бош,
Бар уммеди гумбуда фарзанд бош,

Ки акнун¹ шунидастам аз мӯбадон,
Зи бедордил, номвар бихрадон,

Ки ман бо саворони Эрон ба чанг
Сӯи шаҳри Турон шавам бедиранг.

550 Ба кини Сиёвуш кашам лашкаро,
Ба пилон сар орам ман он кишваро.²

Бар он кинагах-бар бувад Бежано,
Ҳама разм чӯяд чу Аҳримано.

Ту шав, дил бад-ин кор ғамгин мадор,
Ман ӯро ҳамоно басам хостор».

Бишуд Гев бо дил пурандӯху дард,
Ду дида пур аз обу^{*3} рух лочвард.⁴

Чу Гургин ба даргоҳи Хусрав расид,
Зи гурдон дари шоҳ пардахта дид.

555 Зи тимори Бежан ҳама паҳлавон
Зи даргоҳ бо Гев рафта навон.

1. Л-эдун; И-эдар.

2. И-б. 550 нест.

3. М-хуну.

4. ИЛМ-рухсора зард.

Бирафт аз дари кох то пеши ӯй,
Пур аз шарм чони бадандеши ӯй.

Чу дар пеши Кайхусрав омад, замин
Бибӯсиду бар шоҳ кард офарин.

Чу алмос дандонҳои гуроз
Бари тахт бинҳоду бурдаш намоз,

Ки «Хусрав ба ҳар кор пирӯз бод,
Ҳама рӯзгораш чу Наврӯз бод.¹

560 Сари душманони ту бодо ба гоз
Бурида чунон чун² сарони гуроз!»

Ба дандонҳои нигаҳ кард шоҳ,
Бипурсиду гуфташ, ки «Чун буд роҳ?

Кучо монд аз ту чудо Бежано,
Бад-ӯ - бар чӣ бад сохт Аҳримано?»⁴

Чу Хусрав чунин гуфт, Гургин ба пой
Фурӯ монда хира, ҳам эдун ба қой.

Забон пур зи ёва, равон⁵ пургуноҳ,
Рухаш зарду ларзон тан⁶ аз бими шоҳ.

565 Сухан чанд баргуфт носозгор,
Аз он бешаву гӯру он марғзор.⁷

1. ТПМ - Ту эй шоҳ, то қовидон шод бош,
Зи тимору андӯҳ озод бош!

2. Л-к-он.

3. ИЛ- дандонҳо чун.

4. ТПМ- Чӣ афтод, к-аз ту бимонд ӯ чудо,
Ба мо рост гӯй, ар нахоҳӣ бало.

5. И-диле.

6. И-пур.

7. ИЛ-б. 565 нест.

Чу гуфторҳо як ба дигар намонд,
Барошуфту аз пеши тахташ биронд.

Ҳамаш хирасар диду ҳам бадгумон,
Ба дашном букшод Хусрав забон.

Бад-ӯ гуфт: «Нашнидӣ ин достон,
Ки дастон задаст аз гаҳи бостон?»

Ки гар шер бо кини гударзиён
Бикӯшад, танахро сар ояд замон.

570 Агар нестӣ аз паи номи бад
Ва ё сӯи Яздон саранҷоми бад.

Бифармудаме, то саратро зи тан
Бикандӣ ба кирдори мурғ Аҳриман».

Бифармуд Хусрав ба пӯлодгар,
Ки банди гарон созу мисмор сар.

Ҳам андар замон пой кардаш ба банд,
Ки аз банд гирад бадандеш панд.

Ба Гев он гаҳе гуфт: «Боз ор хуш,
Бичӯяш ба ҳар чову ҳар сӯ бикуш.

575 Ман акнун зи ҳар сӯ фаровон савор
Фиристам ҳама дархури корзор.

Зи Бежан магар огаҳӣ ёбамо,
Бад-ин кор хушёр биштобамо.¹

В-агар дер ёбам аз ӯ огаҳӣ,
Ту чои хирадро магардон тикӣ.

1. Л-б. 576 нест.

Бимон, то биёяд маҳи фарвадин,
Ки бифрӯзад андар чаҳон хури ин.

Бад-он гаҳ ки аз гул шавад боғ шод,
Абар сар ҳаме гул фишонад-т бод.

580 Замин чодари сабз дарпӯшадо,
Ҳаво бар гулон зор бихрӯшадо.

Ба Ҳурмуз шавад пок фармони мо,
Парастииш, ки фармуд Яздони*¹ мо.

Бихоҳам ман он қоми гетинамой,
Шавам пеши Яздон, бибошам ба пой.

Кучо ҳафт кишвар бад-ӯ андаро,
Бубинам бару буму ҳар кишваро.

Кунам офарин бар ниёкони мо*²
Гузида чаҳондору некони³ мо.*⁴

585 Бигӯям туро, ҳар кучо Бежан аст,
Ба қом ин суҳан мар*⁵ маро равшан аст».

Чу бишнид Гев ин суҳан, шод шуд,
Зи тимори фарзанд⁶ озод шуд.

Бихандиду бар шоҳ кард офарин,
Ки «Бе ту мабодо замону замин!»⁷

1. М-Ниёиш барафрӯзад ин.

2. М-хеш.

3. ИЛ-поқони.

4. М-бузургону поқони хеш.

5. М-андарун ин.

6. И-Бежан дил.

7. Л-қулоҳу нигин.

Ба коми ту бодо сипехри баланд,
Зи чашми бадонат мабодо газанд!»¹

Чу Гев аз бари² гоҳи Хусрав бирафт,
Ба ҳар сӯ саворон фиристоду тафт

590 Бичусташ фаровон ба гирди ҷаҳон,
Ки ёбад магар з-ӯ ба ҷое нишон.

Ҳама шаҳри Эрону Турон ба пой
Сипарданду н-омад нишонаш ба ҷой.³

ДИДАНИ КАЙХУСРАВ БЕЖАНРО ДАР ҶОМИ ГЕТИНАМОЙ

Чу Наврӯзи хуррам фароз омадаш,
Бад-он ҷоми фаррух ниёз омадаш.

Биёмад пуруммеди дил паҳлавон,
Зи баҳри⁴ писар кӯж⁵ гашта навон.

Чу Хусрав рухи Гев пажмурда дид,
Дилашро ба дард - андар озурда дид,⁶

595 Биёмад, бипӯшид румикабой,
Бад-он то бувад пеши Яздон ба пой.

1. ТПЗИЛ - Зи некидиҳиш бар ту бод офарин,
Ки аз ту фарозад кулоҳу нигин.
Ба коми ту бодо ҳама кори ту,
Худованди гетӣ ниғаҳдори ту*.

* Х-б. дувум танҳо дар «Л» мавҷуд аст.

2. И-дари.

3. Л-б. 591 нест.

4. И-ранчи.

5. ИЛ-Гев.

6. ТПЗИ - Бибахшуд мар Гевро шаҳрёр,
Бихоҳид он ҷоми гавҳарнигор.

Хурӯшид пеши чахонофарин,
Ба рахшанда - бар чанд кард офарин.

Зи фарёдрас зӯру фарёд хост,
В-аз Ахримани бадқуниш дод хост.

Хиромон аз он ҷо биёмад ба гоҳ,
Ба сар барниҳод он каён¹ кулоҳ.

Пас он² ҷом бар каф ниҳоду бидид,³
Дар ӯ ҳафт кишвар ҳаме бингарид.⁴

600 Зи кору нишони сипехри баланд
Ҳама кард пайдо чиву чуну чанд.

Зи моҳӣ ба ҷом - андарун то бара
Нигорида пайкар бад-ӯ⁵ яксара.

Чи кайвон, чи хурмуз, чи баҳрому шер,
Чи меҳру чи моҳу чи ноҳиду тир,

Ҳама буданиҳо бад-ӯ андаро
Бидиди ҷаҳондори афсунгаро.⁶

Ба ҳар ҳафт кишвар ҳаме бингарид,
Ки ояд зи Бежан нишоне⁷ падид.

605 Сӯи кишвари Гургсорон расид,
Ба фармони Яздон мар ӯро бидид.

1. Л-хучаста; И-Барниҳода хучаста.

2. Л-Яке.

3. Л-ниҳода набуд.

4. ИЛ-Бад-ӯ андарун ҳафт кишвар бидид.

5. Л-ҳама.

6. Л-пас аз б. 603 ин б. омада:

Нигаҳ кард, пас ҷом бинҳод пеш,

Бидид андар ӯ будани камму беш.

7. Л-Нишонаш зи гумбуда н-омад.

Бад-он чоҳ баста ба банди гарон,
Зи сахтӣ ҳаме марг ҷуст андар он.

Яке духтаре аз нажоди каён
Зи баҳри завориш баста миён.

Сӯи Гев кард он гаҳе рӯй шох,
Бихандиду рахшанда шуд пешгоҳ,

Ки «Зинда-ст Бежан, ту дил шод дор,
Зи ҳар бад тани меҳтар озод дор.

610 Магар ғам надорӣ ба зиндону банд,
Аз он пас, ки бар ҷон-ш н-омад газанд,

Ки Бежан ба Турон ба банд-андар аст,
Завораш яке номвар духтар аст.

Зи бас ранчу сахтиву тимори ӯй
Пур аз дард гаштам ман аз кори ӯй.

Бар он сон гузорад ҳаме рӯзгор,
Ки ҳар ду¹ бигиряд чу абри баҳор.²

Зи пайванду хешон шуда ноумед,
Гудозону ларзон чу як шохи бед.

615 Ду чашмаш пур аз хуну дил пур зи дард,
Забонаш зи хешон^{*3} пур аз ёдкард.

Чу абри баҳорон ба борандагӣ
Ҳаме марг ҷӯяд бар-он зиндагӣ.

1. Л-ҳар дам.

2. И-Ки ҳазмон бар ӯ бар бигиряд ба зор.

3. М-Хусрав.

Бар ин чора акнун кӣ чунбад зи чой,
Кӣ хезад миёнбаста инро ба пой?

Кӣ хоҳад шудан дар дами аждаҳо,
Кӣ орад мар ўро зи сахтӣ раҳо?

Нашояд магар*¹ Рустами тезчанг,
Ки аз жарфдарё барорад наханг.

620 Камар банду баркаш сӯи Нимрӯз,
Шаб аз рафтани раҳ маёсою рӯз.

Бубар номаи ман бари Рустамо,
Мазан дostonро ба раҳ-бар дамо.

Бихонам в-аз ин кораш огаҳ кунам,
Фамон бар ту, эй Гев кӯтаҳ кунам.²

НОМА НАВИШТАНИ ХУСРАВ БА РУСТАМ

Нависандаи номаро пеш хонд,
Аз ин дoston чанд бо ў биронд.

Ба Рустам яке нома фармуд шох
Навиштан зи меҳтар сӯи некхоҳ,

625 Ки «Эй паҳлавонзодаи пурхунар,
Зи гурдони кайҳон бароварда сар,

Туӣ аз ниёкон маро³ ёдгор,
Ҷамеша камарбастаи корзор.⁴

1. М-Чуз.

2. ИЛ-б. 622 нест.

3. И-ниёғони ман.

4. И-Ба разм андарун номдор; Л-б. 626 нест.

Дили шаҳрёрону пушти каён,
Ба фарёди ҳар кас камар бар миён.

Туро дод гардан ба мардӣ паланг,
Ба дарё хурӯшон зи бимат наҳанг.

Чаҳонро зи девони Мозандарон
Бишустиву кандӣ бадонро сарон.

630 Чӣ моя сари тоҷдорон зи гоҳ
Рабудиву баркандӣ аз пешгоҳ.

Басо душмано к-аз ту бечон шуда,^{1*2}
Басо буму бар, к-аз ту вайрон шуда.^{3*4}

Сари пахлавонони лашкарпаноҳ
Ба наздики шоҳон туро дастгоҳ.

Ҳама ҷодувонро шикастӣ⁵ ба гурз,
Бияфрӯхтӣ тоҷи шоҳон ба бурз.

Чи Афросиёбу чи хоқони⁶ Чин
Набишта ҳама номи ту бар нигин.

635 Ҳар он банд, к-аз дасти ту баста шуд,
Кушояндагонро чигар хаста шуд.

Кушояндаи банди баста туй,
Каёнро сипехри хучаста туй.⁷

-
1. ИЛ-шудаст.
 2. М-шудаст.
 3. ИЛ-шудаст.
 4. М-шудаст.
 5. Л-бикуштӣ.
 6. ИЛ-шоҳони.
 7. И-б. 636 нест.

Туро Эзад ин зӯри пилон ки дод,
Бару бозуву чангу*¹ фаррух нажод,

Бад-он дод,*² то дасти фарёдхох
Бигирӣ, барорӣ зи торик чоҳ.

Кунун ин яке кори шоиста пеш
Фароз омадаст ин ба шоиста хеш.*¹

640 Чунин кор н-омад ба гударзиён³
Аз он девчехрони⁴ турониён.⁵

Ба ту дорад уммед Гударзу Гев,
Ки ҳастӣ ба ҳар кишвар имрӯз неву.

1. М-Дили шеру фархангу.

2. М-омаду ҳаст аз андеша беш.

3. И-яке кор омад ба эрониён.

4. ИМ-гургчехрони.

5. Л-б. 640 нест

ТПЗ - Аз Ирмониён омада додхох,
Ки аз ҳук шуд беша яксар табоҳ.
Ҳама гуфтаҳоро аз ин бозғуфт,
Намуда бад-он чо, ки Бежан нухуфт.
Биёяд дар ин кор озурда Гев,
Бипӯяд ҳаме аз паи пури неву.
Ту худ донӣ, эй меҳтари шермард,
Ки Гевӣ сипаҳбад ба марди чӣ кард.
Ба чанги Пашан ҳам ба Мозандарон
Чӣ кард он диловар ба гурзи гарон.
Бузург асту гурд асту домоди ту,
Бад ӯ шод гашта дили роди ту.
Дили Гев ҳаргиз бад-ин сон набуд,
Зи Бежан баше дарду ранҷ озмуд.
Ҳама Исфаҳон то ба Ҳамдону Рай
Ҳама чомачоканду бар хок пай.
Дилу чони ман низ шуд мустаманд
Аз он номвар паҳлави девбанд.

Шиносӣ ба наздики ман чоҳашон,¹
Забону дилу рои огоҳашон.²

Сазад, гар ту онро надорӣ ба ранч,
Бихоҳ, он чи бояд*³ зи мардону ганч,

Ки ҳаргиз бад-ин дудмон ғам набуд,
Фурӯзандатар з-ин ҷаҳон кам шунуд.

645 Набуд Гевро худ ҷуз ӯ пур кас,
Ки фарзанд будаш чу фарёдрас.

Фаровон ба назди манаш дастгоҳ,
Марову ниёи⁴ маро некхоҳ.

Ба ҳар сӯ, ки ҷӯям-ш, ёбам ба ҷой,
Ба ҳар неку бад пеши ман буд ба пой.⁵

Чу ин номаи ман бихонӣ, мапой,
Сабук бошу бо Гев хез, эдар*⁶ ой.

Бад-он, то бад-ин кор бо мо ба ҳам
Занӣ рои фарруҳ ба ҳар бешу кам.⁷

650 Зи мардону аз ганчу аз хоста
Биёрем пеши ту ороста.

1. Л-чоашон.

2. Л-яктояшон.

3. М-хоҳӣ.

4. Л-табори.

5. И-раҳнамоӣ

ТПЗМ - Шиносӣ ту кирдори гударзиён

Ба осониву ранчу суду зиён.

6. М-хезу назди ман.

7. Л - Бад-он то бад-ин кор мо чун кунем,

Ки ин хор аз пой берун кунем.

Або мо ҳам эдун нишинӣ ба ҳам,

Занӣ рои фарруҳ ба ҳар бешу кам.

Ба фаррухпай бар шуда номи ту,
Зи Турон баромад ҳама коми ту.

Чунон чун бибояд, бисозӣ наво,
Магар Бежан аз банд гардад раҳо».

БУРДАНИ ГЕВ НОМАИ КАЙХУСРАВ БА НАЗДИ РУСТАМ

Чу бар нома бинҳод Хусрав нигин,
Ситад Геву бар шоҳ кард офарин.

В-аз он чо биёмад, сӯи хона рафт,
Раҳи Систонро бисечид тафт.

655 Саворони дуда ҳама барнишонд,
Ба Яздон паноҳиду номаш бихонд.

Биёбон гирифтун раҳи Ҳирманд,
Ҳама рафт пӯён ба сони наванд.

Чу нахчир аз он чо, ки бар доштӣ,
Дурӯза ба як рӯз бугзоштӣ.

Ба кӯҳу ба саҳро ниҳоданд рӯй,
Ҳама шуд халидадилу роҳчӯй.¹

Чу аз дидагаҳ дидабонаш бидид,
Сӯи Зобулистон фиғон баркашид,

660 Ки омад саворе сӯи Ҳирманд,
Саворон ба гирд-андараш низ чанд.

1. Л-пас аз б. 658 ин б. омада:

Чу наздикии Зобулистон расид,
Зи хоки сияҳ бар гулистон расид.

Дурафши дурафшон паси пушти ўй,
Яке кобулӣ теғ*¹ дар мушти ўй.

Гави дида бишнид Дасти Сом,
Бифармуд бар чарма кардан лагом.

Бизад аспу омад пазира ба роҳ,
Бад-он то набошад магар^{2*3} кинахоҳ.

Ба роҳ Гевро дид пажмурдарўй,
Ҳаме омад осемаву пўяпўй.

665 Ба дил гуфт кори нав омад ба шоҳ,
Ки Гев аст аз Эрон фириста ба роҳ.

Чу наздик шуд паҳлавону⁴ сипоҳ,
Ниёишкунон баргирифтандроҳ.

Бипурсид Дасти аз эронӣён,
Зи шоҳу бузургону⁵ туронӣён.⁶

Дуруди бузургон ба Дасти бидод
Зи шоҳу далерони⁷ фаррухнаҷод.

Ҳама дарди дил пеши Дасти бихонд,
Ҳама пури гумбуда бо ў биронд.

1. М-пахлавӣ теғ.

2. ИЛ-касе.

3. М-касе.

4. ИЛ-пахлавони.

5. М-зи пайкори.

6. И-пас аз б. 667 ин б. омада:

Забон баркушод он замон паҳлавон,

Ҳаме гуфт чизе, ки будӣ ниҳон.

7. М-зи гурдони.

670 Ҳаме гуфт: «Рӯям набинӣ ба ранг,
Зи хуни мижа пушти поям паланг».¹

В-аз он пас нишони Таҳамтан бихост,
Бипурсиду гуфташ, ки «Рустам кучост?»

Бад-ӯ гуфт: «Рустам зи^{*2} нахчири гӯр
Дамодам биёяд, ки баррафт хур».

«Шавам, - гуфт, - то ман бубинам-ш рӯй,
Зи Хусрав яке нома дорам бад-ӯй».³

Чунин гуфт⁴ Дастон, к-«Аз эдар марав,
Ки зуд ояд аз дашти нахчир гав.

675 Ту то Рустам ояд, ба хона бипой,
Як имрӯз бо мо ба шодӣ гирой».

Бирафтанд ҳарду ба айвони Зол,
Гирифтанд ҳарду суханро сигол.⁵

Чу Гев андаромад ба айвон зи роҳ,
Таҳамтан биёмад зи нахчиргоҳ.

Пазира шудаш Гев, к-омад фароз,
Пиёда шуд аз аспу^{*6} бурдаш намоз.

Пур аз орзу дил, пур аз об рӯй,
Зи дида ниҳода ба рух-бар ду чӯй.

1. ТПЗ- Чу бишнид Дастон, пур аз дард гашт,
Хурӯшиду рухсори ӯ зард гашт.

2. М-ба.

3. И-б. 669-673 нест.

4. И-Бифармуд.

5. И-б. 676 нест.

6. М-Фуруд омаду.

680 Чу Рустам дили Гевро хаста дид,
Ба оби мижа рӯи ӯ шуста дид.

Ба дил гуфт, боре табоҳ аст кор
Ба Эрону бар шоҳи беҳрӯзгор.*¹

Зи асп андаромад, гирифташ ба бар,
Бипурсидаш аз Хусрави тоҷвар,

Зи Гударзу аз Тусу аз Густаҳам,
Зи гурдони лашкар ҳама бешу кам,

Зи Шопуру Рухҳом в-аз Бежано,
Зи Фарҳоду Гургину аз ҳар тано.

685 Чу овози*² Бежан расидаш ба гӯш,
Баромад ба ноком³ аз ӯ як хурӯш.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй б-офарин,
Гузини ҳама меҳтарони замин!

Кунун шод гаштам ба дидори ту,
Бар ин пурсиши гарму гуфтори⁴ ту.⁵

Дурустанд, аз ин ҳар кӣ бурдӣ ту ном
В-аз эшон дуруду салому*⁶ паём.

Ба чуз Бежан, эй гурди гарданкашон,
Ки аз банду аз чаҳ диҳандаш нишон.⁷

1. М-шоҳу бар рӯзгор.

2. М-он номи.

3. И-ноғох.

4. Л-пурҳунар чони бедори.

5. ТПЗ - Ки бечоншуда боз ёбад равон
Ва ё пирсар мард гардад чавон.

6. М-бари ту.

7. ИМ-688, 689 нест; Л-б. 689 нест.

690 Набинӣ, ки бар ман ба пиронсаро
Чӣ омад зи бахти бад андарх[в]аро.¹

Ба гетӣ маро худ яке пур буд,
Ки ҳам пуру ҳам пок дастур буд.

Шуд аз чашми ман дар ҷаҳон нопадид,
Бад-ин дудмон кас чунон ғам надид.

Чунинам, ки бинӣ ба пушти сутур
Шабу рӯз тозон чу тобанда хур.

Зи Бежан шабу рӯз чун беҳушон
Ба гетӣ бичустам зи ҳар кас нишон.

695 Кунун шоҳ дар ҷоми гетинамой
Ба пеши ҷаҳонофарин шуд ба пой.

Чӣ моя хурӯшиду кард офарин
Ба ҷашни каён ҳурмузи фарвадин.²

Пас омад зи оташкада сӯи гоҳ,³
Камар басту⁴ бинҳод бар сар кулоҳ.

Ҷамон ҷоми раҳшанда бинҳод пеш,
Ба ҳар сӯ ниғаҳ кард аз андоза беш.

Ба Турон нишон дод аз ӯ шаҳрёр
Ба банди гарону ба бадрӯзгор.

1. ТПЗИЛ - Чӣ чашми бад омад ба гударзиён,
К-аз он суд бар мо чи* омад** зиён?

* Л-ин суд чустан сар. ** И-судхо моя дорам.

2. И-б. 689-696 нест.

3. И-В-аз он пас биёмад бари тахтгоҳ.

4. И-баста.

700 Чу дар чоми Кайхусрав эдун намуд,
Сӯи паҳлавонам давонид¹ зуд.

Кунун омадам бо дили пурумед,
Ду рухсора зарду ду дида сапед.

Туро дидам андар чаҳон чорагар,
Ту бандӣ ба фарёди ҳар кас камар».

Ҳама гуфту мижгон пур аз оби зард,
Ҳама баркашид аз чигар боди сард.

В-аз он пас, ки нома ба Рустам бидод,
Ҳама кори Гургин бад-ӯ кард ёд.²

705 Пас аз баҳри Бежан хурӯшид зор,
Фурӯ рехт аз дида хун³ бар канор,

Ки хешон буданд аз гаҳи⁴ дер боз,
Зани Гев буд духтари сарфароз.

Ҳамон пилтан хоҳари Гев дошт,
Фаромарзи ял з-он зани нев дошт.⁵

Ҳамон Бежан аз духтари пилтан,
Гаве буд сарафроз дар анчуман.⁶

Ба Гев он гаҳе гуфт: «Мандеш з-ин,
Ки Рустам нагардонад аз Рахш зин.

1. Л-фиристод.

2. ИЛ-б. 704 нест.

ТПЗИЛМ- Аз ӯ нома бистуд ду дида пур об,
Ҳама дил пур аз кини Афросиёб.

3. И-хуни чигар.

4. Л-хешони эшон буд аз.

5. Л-б 707 нест.

6. И-б. 703-708 нест.

710 Магар дасти Бежан гирифта ба даст,
Ҳама банду зиндони ӯ карда паст.

Ба нерӯи Яздону фармони шоҳ
Барорам ман ӯро зи торик чоҳ».¹

БАЗМ СОХТАНИ РУСТАМ АЗ БАҲРИ ГЕВ

В-аз он чо ба айвони Рустам шуданд,
Ба раҳ-бар яке рои рафтани заданд.

Чу он номаи шоҳ Рустам бихонд,
Зи гуфтори Хусрав ба хира бимонд.

Зи бас офарини чахондор шоҳ
Бар он номвар паҳлавони сипоҳ.

715 Ба Гев он гаҳе гуфт: «Биштофтам,^{*2}
Ба фармони шаҳ роҳро сохтам.

Бидониستم ин ранчу кирдори ту,
Кашидан ба ҳар кор тимори ту.

Чӣ моя туро назди ман дастгоҳ,
Ба ҳар кинагоҳ-андарун кинагоҳ.

Чи кини Сиёвуш, чи Мозандарон,
Камарбаста дар пеши ҷанговарон

Бад-ин омадан ранҷ бардоштӣ,
Чунин роҳи душвор бугзоштӣ.

720 Ба дидори ту саҳт шодон шудам,
Вале баҳри Бежан парешон шудам.³

1. ЛМ-Зи Турон бигардонам он тоҷу гоҳ.
2. М-Бишнохтам.
3. ИЛМ-Валекин зи Бежан гиревон шудам.

Набоистаме, к-ин чунин сӯгвор
Туро дидаме хастаи рӯзгор.

Ман аз баҳри ин номаи шоҳро
Ба фармон ба сар*¹ биспарам роҳро.

Зи баҳри ту ман худ чигархастаам,
Бар ин кори Бежан камар бастаам.

Бикӯшам бад-ин кор, агар чони ман
Зи тан нагсалад пок Яздони ман.

725 Ман аз баҳри Бежан надорам ба ранҷ
Фидо кардани чону мардону ганҷ.

Ба нерӯи Яздон бубандам камар
Ба баҳти чаҳондори² пирӯзгар.

Биёрам-ш*³ аз он банду торик чоҳ,
Нишонам-ш бар номвар⁴ пешгоҳ.

Се рӯз андар ин хони ман шод бош,
Ҳаме нӯш май в-аз ғам⁵ озод бош,

Ки ин хона з-он хона бахшида*⁶ нест,
Маро бо ту ганчу тану чон якест.⁷

-
1. М-фармони ӯ.
 2. ИЛМ-шаҳаншоҳи.
 3. М-Барорам.
 4. И-бо шох дар.
 5. Л-Маю нӯш пардозу.
 6. М-Бахшуда.
 7. И-б. 728, 729 нест.

730 Се рӯз андар¹ ин хона² бошем шод,
Зи гурдону аз³ шоҳ гирем^{*4} ёд.

Чаҳорум сӯи шаҳри Эрон шавем,
Ба фармони⁵ шоҳи далерон шавем».

Чу Рустам чунин гуфт, барҷаст Гев,
Бибӯсид дасту сару пой неву.

Бар ӯ офарин кард, к-«Эй номвар,^{*6}
Ба нерӯву мардиву бахту хунар^{7*8}

Бимонод бар ту чунин човидон
Дилу⁹ зӯри пилу ҳуши мӯбадон!¹⁰

735 Зи ҳар некуӣ баҳравар будиё,
Чунон к-аз дилам занг биздудиё».

Чу Рустам дили Гев падром дид,
В-аз он худ¹¹ ба некӣ саранҷом дид.

Ба солори хон гуфт: «Пеш ор хон,
Бузургону фарзонагонро бихон».

1. Биё то дар.

2. И-ҷой.

3. ЛИ-гурдон в-аз.

4. М-гурдони Эрон бигирем.

5. ИМ-наздикӣ.

6. М-сарфароз.

7. Л-Ба мардиву пирӯзиву бахту фар.

ТПМ- Ҷамеша туро, эй гави номвар,

Бузургиву родиву бахту хунар.

8. М-неруи яздон ҳамеша биноз.

9. И-Ба дил.

10. Л-бихрадон.

11. И-бад.

Завора, Фаромарз, Дастану Гев
Нишастанд бар хони солори нев.¹

Навозандаи руд бо майгусор
Биёмад ба айвони гавҳарнигор.

740 Ҳама даст ҷом аз маи лаълфом
Хурӯшанда^{*2} чангу гусоранда^{*3} ҷом^{*4}

Се рӯз андар айвони Рустам шароб
Бихӯрду накард ӯ ба рафтган шитоб.⁵

ОМАДАНИ РУСТАМ НАЗДИ ХУСРАВ

Ба рӯзи чахорум гирифтанд соз,
Чу омад-ш хангоми рафтган фароз,

Бифармуд Рустам, ки банданд⁶ бор,
Сӯи шаҳри Эрон бисечанд⁷ кор.

-
1. ТПЗ-Бихӯрданд нону бипардохтанд.
 2. М-Ғиреванда.
 3. М-дурахшанда.
 4. М-Пас аз б. 740 ин б. омада:
Бар ин гуна Рустам бисозид базм,
Ки созандаи базм буд в-они разм.
 5. ТПЗМ- Пас он гоҳ бархосту бигрифт ҷом
Пур аз сурх май Рустами Золи Сом.
Бигуфто, ки бар давлати шаҳрёр
Кунам душманонро ҳама сӯгвор.
Бикӯшам, ки бар кинаи Бежано
Ба Турон дарафтад яке шевано.
Л-пас аз б. 741 ин б. омада:
Бибуданд аз он гуна шодон се рӯз,
Чахорум чу бифрӯхт гетифуруз.
 6. ИЛ-бандед.
 7. ИЛ-бисечед.

Саворони гарданкаш аз кишвараш
Ҳама рохро сохта бар дараш.¹

745 Биёмад, ба Рахш андаровард пой,
Камар басту пӯшид румикабой.

Ба зин андарафканд гурзи ниё,
Пур аз чанг сар, дил пур аз кимиё.

Ба гардун барафрохта кӯс*² Рахш,
Зи хуршед бартар сари тоҷбахш.

Чи аз*³ бурданӣ буд, бардоштанд,
Ба Зобул Фаромарз бугзоштанд.

Худу Гев бо зобулӣ сад ҳазор
Зи лашкар гузид аз дари⁴ корзор.

750 Сӯи шаҳри Эрон ниҳоданд рӯй,
Ҳама рохпӯёну дил киначӯй.

Чу Рустам ба наздики Эрон расид,
Сари тахти Кайхусрав омад падид.

Яке бод нӯшин - дуруди сипехр
Ба Рустам расонид шодон ба меҳр.

Бари Рустам омад ҳамон гоҳ Гев,
Ки «Бояд маро рафтан⁵ аз пеши нев.»⁶

1. Л-пас аз б. 774 ин б. омада:

Бифармуд, то Рахшро зин кунанд,
Саворон бурухо пур аз чин кунанд.

2. М-гӯш.

3. М-қучо.

4. ИМ-Камарбаста бар чангу бар.

5. Л-рафтам ба Эрон ман.

6. М-Ки ман ронам аз пеши солори.

Шавам, - гуфт, – огаҳ кунам шоҳро,
Ки паймуд Раҳши Таҳам роҳро»

755 Бад-ӯ гуфт Рустам: «Бирав, шод бош!
Бигӯ шоҳро, к-аз ғам озод бош!»^{*1}

Чу рафт аз бари Рустам он паҳлавон,
Биёмад ба даргоҳи шоҳи ҷаҳон.^{2*3}

Чу наздики Кайхусрав омад фароз,
Фаровон ситуду бибурдаш намоз.

Пас аз Геви Гударз пурсид шоҳ,
Ки «Рустам кучо монду чун буд роҳ?»

Бад-ӯ гуфт Гев: «Эй шаҳи номдор,
Баромад ба баҳти ту ҳар гуна кор.

760 Натобид Рустам зи фармони ту,
Дилаш баста дидам ба паймони ту.

Чу он номаи шоҳ додам бад-ӯй,
Бимолид нома абар чашму рӯй.

Инон бо инони ман андарбубаст,
Чунон чун бувад марди хусравпараст.

Бирондам^{*4} ман аз пеш, то назди шоҳ
Бигӯям, ки омад Таҳамтан зи роҳ».

1. М- Пас аз б. 755 ин б. омада:

Ба мужда бишуд Гев наздики шоҳ,
Ки покизадил буду покizarоҳ.

2. ИЛ-б. 755, 756 нест.

3. М-б. 756 нест.

4. М-Бирафтам.

Ба Гев он гахе гуфт: «Рустам кучост,
Ки пушти бузургону*¹ тухми вафост?

765 Гиромииш кардан сазовор ҳаст,
Ки некинамой асту хусравпараст».

Чунин гуфт Гев он гахе шоҳро,
Сазовор дорандаи гоҳро,

Ки «Ман омадам аз ду манзил ба пеш,
Ба огоҳ кардан сӯи шоҳи хеш».²

Бифармуд Хусрав ба фарзонагон,
Ба хусравнажодону мардонагон -

Пазира шудан пеши ӯ бо сипоҳ,
Ки омад ба фармони хусрав ба*³ роҳ.

770 Бигуфтанд Гударзи Кашводро,
Шаҳи нӯзарон Тусу Фарҳодро.

Ду баҳра зи гурдону гарданкашон,
Чи аз гурздорону*⁴ душманкушон -

Ба оини Ковус⁵ бархостанд,
Пазира шуданро биёростанд.

Чаҳон шуд зи гарди саворон бунафш,
Хурӯшон сутуру дурахшон⁶ дурафш.

-
1. М-бузургиву.
 2. ИЛ-б. 765-767 нест.
 3. М-Рустам ба фармонам омад зи.
 4. М-Аз он сарфарозону.
 5. И-пешина.
 6. ЛМ-дурафшон.

Чу наздики Рустам фароз омаданд,
Пиёда ҳаме бо намоз¹ омаданд.

775 Зи асп андаромад чаҳонпахлавон,
Ба пурсидани ранчдида гавон.*²

Бипурсид мар ҳар якеро зи шоҳ
Зи тобанда хуршеду рахшанда мох.

Нишастанд гурдону Рустам³ бар асп
Ба кирдори рахшанда озаргушасп.⁴

Чу омад бари шоҳи кехтарнавоз,
Навон пеши ӯ рафту бурдаш намоз.⁵

Ситоишкунон пеши Хусрав расид,
Ки меҳру ситоиш мар ӯро сазид.⁶

780 Баровард сар в-офарин карду гуфт,
Ки «Бодӣ ҳамасола бо тахт чуфт!

Ки Хурмузд бодат бар ин пойгоҳ,
Чу Баҳман ниғаҳдори тахту кулоҳ.

Ҳамасола Урдибиҳишти ҳужир
Ниғаҳбони ту боду*⁷ Баҳрому Тир.⁸

1. Л-ниёз.

2. М-Ҳамон паҳлавонон ба пешам давон.

3. И-гурдон саросар.

4. ТПЗМ - В-аз ин чо бирафтанд зӣ шаҳрёр,
Ба пеш - андарун Рустами номдор.

5. И- Гурозон ба даргоҳи шоҳ омаданд,
Ба дидори фаррухкулоҳ омаданд.

6. И-б. 778 нест.

7. М-Ниғаҳдори ту бод.

8. ИЛ-Ниғаҳбон шуда бар хушу рои пир.

Зи Шаҳрир бодӣ ту пирӯзгар,
Ба номи бузургиву фарру хунар.¹

Сипандормуз посбони ту бод,
Хирад чон (у) равшан равони ту бод!

785 Даю Фарвадинат хучаста бувад,
Дари ҳар бадӣ бар ту баста бувад!

Аз Озар-т рахшанда шаб ҳамчу рӯз,
Ту шодону тоҷи ту гетифуруз!

В-аз Обон-т ҳам кор фархунда бод,
Сипехри равон пеши ту банда бод!²

Тани чорпоён-т Мурдод бод,
Ҷамеша тану бахти ту шод бод!

Туро бод фаррух ниёву наҷод,
Зи Хурдод бодо бару бум шод!»

790 Чу ин офарин кард Рустам ба пой,^{*3}
Шаҳаншаҳ бидодаш бари хеш ҷой.

Бад-ӯ гуфт Хусрав: «Дуруст омадӣ,
Ки аз чони ту дур дасти⁴ бадӣ!

Туй паҳлавони каёни ҷаҳон,
Ниҳон ошкор, ошкорат ниҳон.

Гузини каёниву пушти сипоҳ,
Ниғаҳдори Эрону лашкарпаноҳ.⁵

1. Л-б. 783 нест.

2. Л-б. 787 нест.

3. М-хусравситой.

4. ИЛ - бодо.

5. И- тахту кулоҳ.

Маро шод кардӣ ба дидори хеш,
Бад-ин пурхунар чони бедори¹ хеш.

795 Завора, Фаромарз, Дастони Сом
Дурустанду хуррамдилу шодком?»^{*2}

Фурӯ рафт Рустам, бибӯсид тахт,
Ки «Эй пурхунар шоҳи бедорбахт,³

Ба бахти ту ҳар се дурустанду шод,
Анӯша касе, к-аш кунад шоҳ ёд».⁴

БАЗМ КАРДАНИ КАЙХУСРАВ БО ПАҲЛАВОНОН

Дари боғ букшод солори бор,
Нишастангаҳе сохт бас шоҳвор.

Бифармуд, то тоҷи заррину тахт
Ниҳоданд зери гулафшон дарахт.

800 Ҳама дебаи хусравонӣ ба боғ
Бигустарду шуд бӯстон чун чароғ.

Дарахте заданд аз бари гоҳи шоҳ,
Куҷо соя густард бар тоҷгоҳ.

Танаш симу шоҳаш зи ёкуту зар,
Бар ӯ гунагун хӯшаҳои гуҳар.

1. И-пурсиши хубу гуфтори.

2. М-Дурустанд, аз эшон чӣ дорӣ паём?

3. ИЛМ-Ки эй номвар шоҳи пирӯзбахт.

4. И-пас аз б. 797 ин б. омада:

Ба солори навбат бифармуд шоҳ,
Ки Гударзу Тусу гавонро бихоҳ.
Маю маҷлис орой бо майгусор,
Дари боғ букшой бар чӯйбор.
Бинех тахти зар, маҷлисорои кун,
Каёнро ба ҳар чойгаҳ чой кун.

Ақиқу забарчад ҳама барғу бор
Фурӯ ҳишта аз шох чун гӯшвор.

Ҳама бор заррин турунчу бихӣ,
Миёни турунчу бихӣ буд тихӣ.

805 Бад-ӯ-андарун мушки суда ба май,
Ҳама пайкараш суфта бар сони най.

Киро¹ шох бар гоҳ биншондӣ,
Бар ӯ бод аз он² мушк бифшондӣ.

Биёмад, нишаст ӯ ба зарринатахт,
Ба сар-бар-ш резанда мушк аз дарахт.³

Ҳама майгусорон ба пеш - андаро,
Ҳама бар сарон афсар аз гавҳаро.

Зи дебои зарбафту чинӣ*⁴ қабой
Ҳама пеши гоҳи сипаҳбад ба пой.

810 Ҳама тавқ барбаставу гӯшвор,
Ба бар - бар ҳама чомаи зарнигор.⁵

Ҳама дил пур аз шодиву май ба даст,
Рухон арғувониву нобуда маст.⁶

Ҳама рух чу дебои румӣ ба ранг,
Фурӯзанда уду хурӯшанда чанг.

1. Л-Агар.

2. Л-бод-бар.

3. Л-б. 807 нест.

4. М-чиниву румӣ.

5. Л-Ба даст-андарун чоми гавҳарнигор; Л-пас аз б. 810 ин б. омада:
Ҳама тавқдору ҳама хуллапӯш,
Ҳама бо шаробу маю ною нӯш.

6. И-б. 811 нест.

Ба солори навбат бифармуд шох,
Ки Гударзу Тусу гавонро бихоҳ.

Бифармуд, то Рустам омад ба тахт,
Нишаст аз бари гоҳ зери дарахт.

815 Ба Рустам чунин гуфт пас шаҳрёр,
Ки «Эй неқпайванди беҳрӯзгор!

Зи ҳар бад туйи пеши Эрон сипар,
Ҳамеша чу симурғ густарда пар.

Чи дар шаҳри Эрон, чи пеши каён,
Ҳама бар дари ранҷ бастӣ миён.

Шиносӣ ту кирдори гударзиён,
Таносониву ранҷу суду зиён.¹

Миён баста доранд пешам ба пой,
Ҳамеша ба неқӣ² маро раҳнамой.

820 Ба танҳо тани Гев аз анчуман
Зи ҳар бад сипар буд дар пеши ман.

Чунин ғам бад-ин дуда н-омад ба низ,^{*3}
Ғам аз баҳри фарзанд бадтар⁴ чӣ чиз.^{5*6}

Бад-ин кор агар ту набандӣ камар,
Набинам ба гетӣ дигар чорагар.

1. И-б. 817, 818 нест.

2. И-шодӣ.

3. М-Ҳама чома пургавҳари шоҳвор.

4. Л-баргар.

5. ТПЛ - Бар ин кор агар ту бубандӣ миён,
Пазира наёяд-т шерӣ* жиён.

* Л-Пазират наёяд хужабри.

6. М-падид

Кунун чораи кори Бежан бичӯй,
Ки ӯро зи Турон^{*1} бад омад ба рӯй.

Зи аспу силеху зи мардону ганч²
Бубар, хар чӣ бояд, мадор эч ранч»³

825 Чу Рустам зи Кайхусрав эдун шунуд,
Заминро бибӯсиду барчаст зуд.

Бар ӯ офарин кард, к-«Эй некном,
Чу хуршед хар чой густарда ком.

Зи ту дур бод озу хашму ниёз,
Дили бадсиголат ба гурму гудоз.

Туӣ бар каён шоҳу солору кай,
Каёни чаҳон мар туро хоки пай,

Ки чун ту надидаст як шоҳ гоҳ,
На тобанда шеду на рахшанда⁴ моҳ.⁵

830 Бадонро зи некон ту кардӣ чудо,
Ту бастӣ ба афсуну банд аждаҳо.

Маро модар аз баҳри ранчи ту зод,
Ту бояд, ки бошӣ ба ором шод.

Манам гӯшдода ба фармони шоҳ,
Бад-он сӯ равам, к-ӯ намояд-м роҳ.⁶

1. М-кӣ дид?

2. И-мардони чанг.

3. И-зи ман бедиранг.

4. ЛМ-гарданда.

5. И-б. 829 нест.

6. И-б. 831, 832 нест.

Бикандам дили деви Мозандарон,
Ба фарри каёниву гурзи гарон.

Чунон, к-аз^{*1} пай Гев агар бар сарам
Ҳаво борад оташ, бад-ӯ нангарам.

835 Гар ояд ба мижгонам андар синон,
Натобам зи фармони хусрав инон.

Барорам ба фарри ту ин коркард,
Сипаҳбад нахоҳам, на мардони мард».

Чу Рустам чунин гуфт, Гударзу Гев,
Фарибурзу Фарҳоду Шопури неву -

Бузургони лашкар бар ӯ офарин
Ҳаме хонданд аз ҷаҳнофарин.

Ба май даст бурданду мастон шуданд,
Зи ёди сипаҳбад ба дастон шуданд.^{2*3}

840 Ба шодӣ ҳаме хӯрд май шаҳрёр,
Кушода ба шодӣ⁴ дари навбаҳор.

ХОСТ КАРДАНИ РУСТАМ ГУРГИНРО АЗ ШОҲ

Чу Гургин нишони Таҳамтан шунид,
Бидонист, к-омад ғамашро калид.

Фиристод наздики Рустам паём,
Ки «Эй некпай, фарруху некном!

1. М-туркон.
2. И-б. 839 нест.
3. М-Дигар аз.
4. Л-мачлис.

Дарахти бузургиву ганчи вафо,
Дари родмардиву банди бало.

Гарат ранҷ н-ояд зи гуфтори ман,
Бигӯям кунун бо¹ ту² кирдори ман.

845 Ниғаҳ кун ту дар кори ин кӯзпушт,³
Ба хира чароғи диламро бикушт.

Ба торикӣ - андар маро раҳ намуд,
Набишта чунин буду буд, он чӣ буд.

Бар оташ ниҳам хештан пеши шоҳ,
Гар омурзиш ояд маро з-ин гуноҳ.

Магар боз гардад зи бад номи ман,
Ба пиронсар ин буд саранчоми ман.

Магар гар бихоҳӣ зи шоҳи чаҳон,
Чу ғурми жиён бо ту бандам миён.

850 Шавам пеши Бежан, биғалтам ба хок,
Магар боз ёбам ман он кеши пок».

Чу пайғоми Гургин ба Рустам расид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Бупечид аз он дарду пайғоми ӯй,
Ғам омад-ш аз он беҳуда коми ӯй.

1. И-бар.

2. Л-Сухан густаронӣ зи.

3. И-кӯзпушт.

*2 М- Ба вай даст бурданд бо шаҳрёр,
Кушода ба шодӣ дари навбахор.

Фиристодаро гуфт: «Рав,¹ боз гард,
Бигӯяш, ки эй² хира, нопокмард!

Ту нашиндай достони паланг,
Бад-он жарфдарё, ки зад бо наханг,

855 Ки гар бар хирад чира гардад ҳаво,
Наёбад зи чанги ҳаво кас раҳо.

Хирадманд, к-орад ҳаворо ба зер,
Бувад достонаш чу шери далер.

Ту дастон намудӣ чу рӯбохи пир,
Надидӣ ҳаме доми нахчиргир.

Нашояд бар ин беҳуда коми ту,
Ки ман пеши Хусрав барам номи ту.

Валекин кунун бас ба бечорагӣ
Фурӯмонда бинам-т якборагӣ.

860 Зи Хусрав бихоҳам гуноҳи туро,
Барафрӯзам ин тира моҳи туро.

Агар Бежан аз банд гардад раҳо
Ба фармони додори кайҳонхудо.

Раҳо будӣ аз банду растӣ ба чон,
Зи ту дур шуд кинаи паҳлавон.

В-агар чуз бар ин гуна гардад сипеҳр
Зи чону тани хеш бардор меҳр.

Нахустин ман оям бар ин кинахоҳ,
Ба нерӯи Яздону фармони шох.

1. Л-шав.

2. Л-аё.

865 В-агар ман наёбам, ҳунарманд Гев
Бихоҳад зи ту кини фарзанди нев».

Баромад бар ин кор як^{*1} рӯзу шаб,
Аз ин кор накшод бар шоҳ лаб.

Дувум^{*2} рӯз чун шед бинмуд тоҷ,
Нишаст аз бари симгун тахти оч.

Таҳамтан биёмад, бигустард пар,
Ба хоҳиш бари шоҳи пирӯзгар.

Зи Гургин сухан рафт бо шахрёр
Аз он гумшудабахти бадрӯзгор.

870 Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй сипаҳдори ман,
Ҷаме бугсилӣ банду зинҳори ман,

Ки савганд хӯрдам ба тахту кулоҳ,
Ба баҳрому ноҳиду хуршеду моҳ,

Ки Гургин набинад зи ман чуз бало,
Магар Бежан аз банд гардад раҳо.

Чуз ин орзу ҳар чӣ хоҳӣ, бихоҳ,
Зи теғу зи меҳру зи тахту кулоҳ».

Пас он гаҳ чунин гуфт Рустам ба шоҳ,
Ки «Эй боғухар, номвар пешгоҳ!

875 Агар бад сиголид, печад ҳаме,
Фидо кардани чон бисечад ҳаме.

1. М-номвар.

2. М-ду.

Гар омурзиши шоҳ н-ояд ба пеш,
Ба наздаш наёяд ҳаме дину кеш.¹

Ҳар он кас, ки гардад зи роҳи хирад,
Саранҷом печад зи кирдори бад.²

Сазад, гар кунӣ ёд кирдори ӯй,
Ҳамеша ба ҳар кина пайкори ӯй.

Ба пеши ниёкон-т баста камар,
Ба ҳар кинагаҳ бо яке кинавар.^{*3}

880 Агар шоҳ бинад, ба ман бахшадаш,
Магар бахт як лахт⁴ бидрахшадаш».

Ба Рустам бубахшид пирӯзшоҳ,
Раҳонидаш аз банду торик чоҳ.

ОРОСТАНИ РУСТАМ ЛАШКАРИ ХЕШ

Зи Рустам бипурсид пас шаҳрёр,⁵
Ки «Чун ронд хоҳӣ бад-ин кина кор?»⁶

Чӣ хоҳӣ зи ганҷу зи лашкар, бихоҳ,
Кӣ бояд, ки бо ту биёяд ба роҳ?

Битарсам зи бадгавҳар Афросиёб,
Ки бар ҳуни⁷ Бежан бигирад шитоб,

1. Л-Бибуррад зи дину бибуррад зи кеш.

2. И-Бупечад ба фарҷом аз он кори бад.

3. М-Сеюм.

4. ЛМ-якбора.

5. И-фирӯз шоҳ.

6. И-аз ин боргоҳ.

7. ИЛМ-ҷони.

885 Ки ӯ¹ бодсор асту деви нажанд-
Бад-ӯ дода афсуну найрангу*² банд.³

Бичунбонадаш як замон дил зи ҷой,
Бигардонад он тегзанро зи пой».

Чунин гуфт Рустам ба шоҳи ҷаҳон,
Ки «Бипсечам ин кор андар ниҳон.

Калиди чунин банд бояд фиреб,
Набояд бар ин кор кардан ниҳеб.

Ба кирдори бозоргонон шудан,
Шикебо фаровон ба Турон*⁴ будан.

890 Бад-он кор бояд кашидан инон,
На ҳангоми гурз асту теғу синон.

Фаровон гуҳар бояду зарру сим,
Ба рафтган ба уммеду будан ба бим.

Зи густарданӣ ҳам зи пӯшиданӣ
Бибояд баҳоиву бахшиданӣ».

Чу бишнид Хусрав зи Рустам сухан,
Бифармуд, к-аз ганҷҳои куҳан

Биёрад бари шоҳ ганҷури ӯй,
Зи ганҷ, он ҷӣ фармуд дастури ӯй.⁵

895 Сари бадра бикшуд ганҷури шоҳ,
Ба динору гавҳар биёрист гоҳ.

1. ИМ-Яке.

2. М-Аквонш афсуну.

3. Л-банду газанд.

4. М-фаровон ба Турон бибояд.

5. ИМ-б. 894 нест.

Таҳамтан биёмад, ҳама бингарид,
Ҳар он ч-аш бибоист, аз он баргузид.

Аз он¹ дах² шутур бор динор кард,
Сад уштур зи рахту буна³ бор кард.

Бифармуд Рустам ба солори бор,
Ки «Бугзин зи лашкар саворон⁴ ҳазор.

Зи шерони гарданкаши⁵ номвар,
Бибойд тане чанд баста камар.

900 Чу Гургину чун Зангаи Шоварон,
Дигар Густаҳам теғи^{*6} чанговарон,

Чаҳорум Гуроза, ки ронад сипоҳ,
Ниғаҳбони гурдону тахту кулоҳ,

Чу Рухҳому Фарҳод гурди далер,
Чу Ашқаш, ки ҳаст ӯ яли наррашер.⁷

Чунин ҳафт як бояд ораста,
Ниғаҳбони ин лашкару хоста.

Ҳама бар фузунӣ бияндохтанд,
Чунин, к-аш⁸ бибоист, барсохтанд.^{9*10}

1. ИЛ-ӯ.

2. Л-сад.

3. Л-гавҳар ҳама; И-ганчу зи дур.

4. Л-саворе; ИМ-гурдони лашкар.

5. ИМ-гурдони гарданкашу.

6. М-шоҳи.

7. И-901, 901 нест.

8. ИЛ-Чунон чун.

9. ТПЗЛМ - Чу огоҳӣ омад ба гурдони шох,
Хиромон бирафтанд то боргоҳ.*
Чунин гуфт Занга, ки Хусрав қучост?
Чӣ омад ба рӯяш, ки моро бихост?

* Л-танҳо б. дувум мавҷуд аст

10. М-Ҳама кор некӯ бипардохтанд.

**РАФТАНИ РУСТАМ БА ШАҲРИ ХУТАН
БА НАЗДИ ПИРОН**

905 Пас он гоҳ гуфташ ба гарданкашон,^{*1}
Бар он гурздорону мардумкушон,

Чу солори навбат биёяд ба дар,
Ба шабгир банданд гурдон камар.

Сипедадамон гоҳи бонги хурӯс
Бубастанд бар кӯҳаи пил қӯс^{2*3}

Таҳамтан биёмад чу сарви баланд,
Бачанг - андарун гурзу бар зин каманд.

Бирафт аз дари шоҳ бо лашкараш,
Ҳама офарин хонд бар кишвараш.

910 Сипоҳ аз паси пушти гурдон зи пеш,
Ниҳода ба каф-бар ҳама чони хеш.

Ҳама найзаву тирашон раҳнамун,
Ҳама дастро пок шуста ба хун.⁴

Чу наздикии марзи Турон расид,
Сарони сипахро ҳама баргузид.

Ба лашкар чунин гуфт пас паҳлавон,
Ки «Эдар бибошед равшанравон.

Маҷунбед аз эдар, магар чони ман
Зи тан бугсилад пок Яздони ман.

1. М-б. 905 нест.

2. И-б. 907 нест.

3. М-Зи даргоҳ бархост овози кӯс.

4. ЛМ-б. 911 нест.

915 Басечида бошед мар чангро,
Ҳама тез карда ба хун чангро».

Сипахро бад-он марзи Эрон бимонд,
Худу саркашон сӯи Турон биронд.

Ҳама чома бар сони бозоргон,
Бипӯшиду букшод банд аз миён.

Кушоданд гурдон камарҳои сим,
Бипӯшидашон чомаҳои гилем.

Сӯи шаҳри Турон ниҳоданд рӯй
Яке корвоне пур аз рангу бӯй.

920 Гаронмоя ҳашт¹ асп дар корвон,
Яке Рахшу дигар нишаста² гавон.

Дах³ уштур, ҳама борашон гавҳаро,
Сад уштур, ҳама чомаи лашкаро.

Зи бас хою хуи чаранги дарой,
Ба кирдори таҳмурасӣ каррной.

Ҳама дашт аз овозашон механид,
Ҳама рафт, то шаҳри Пирон⁴ расид.

Дар он марзи Турон яке шаҳр буд,
Ки Пирон аз он шаҳр бо баҳр буд.*⁵

1. И-хафт.

2. И-гашти.

3. ИЛ-Сад.

4. Л-Турон.

5. М- Чу омад ба наздики шаҳри Хутан,
Назора биёмад бараш марду зан.

925 Ба нахчир буд рафта Пирон зи чой,
Набуд кас ба даргоҳи ӯ-бар ба пой.*¹

Чу Пирони Виса зи нахчиргоҳ
Биёмад, Таҳамтан бидидаш ба роҳ.

Яке чоми заррин пур аз гавҳаро,
Ба дебо бипӯшид Рустам саро.²

Ду аспи гаронмоя бо зини зар³
Ба гавҳар биёраста сар ба сар.⁴

Ба фармонбарон доду худ пеш рафт,
Бари⁵ гоҳи*⁶ Пирон хиромид тафт.

930 Бар ӯ офарин кард, к-«Эй номвар,
Ба Эрону Турон ба бахту хунар!

Чу ту кас набошад ба фарру кулоҳ,
Ки дастури шохиву зебои гоҳ».⁷

Чунон кард равшан чаҳондор соз,
Ки Пирон мар ӯро надонист боз.

Бипурсиду гуфт: «Аз кучой,⁸ бигӯй,
Чӣ мардиву чун⁹ омадӣ пӯяпӯй?»

1. М- Набуд род Пирони Виса ба чой,
На кас пеши даргоҳи ӯ-дар ба пой.

2. И-пас аз б. 927 ин б. омада:
Чу омад бар он шаҳр гарданфароз,
Ҳаме чувст ҳар сӯ нишебу фароз.

3. ИЛ-гавҳараш.

4. ИЛ-Ба дебо биёрост андарх(в)араш.

5. И-Сӯи.

6. М-Ба даргоҳи.

7. ИЛ-б. 931 нест.

8. -Бипурсид Пирон, ки чоят.

9. И-мардӣ кучо.

Бад-ӯ гуфт Рустам: «Туро кехтарам,
Ба шаҳри ту кард Эзад обишх(в) арам.

935 Ба бозоргонӣ аз Эрон ба Тур
Бипаймудам ин роҳи душвори дур.

Фурӯшандаам, ҳам харидор низ,
Фурӯшам, бихаррам зи ҳар гуна чиз.

Ба меҳри ту дорад равонам¹ навид,
Чунин^{*2} чира шуд бар дилам-бар умед.³

Агар паҳлавон гирадам зери пар,
Харам чорпову фурӯшам гуҳар.

Ҳам аз доди ту кас наёзорадам,
Ҳам аз абри меҳрат гуҳар борадам».

940 Пас он чоми пургавҳари шохвор
Миёни меҳон кард^{*4} пешаш нисор.

Гаронмоя аспони тозинаҷод,
Ки бар мӯяшон гард наншонд бод.

Басе офарин карду он хоста,
Бад-ӯ доду шуд кор пероста.

Чу Пирон бар он гавҳарон бингарид,
К-аз он чоми рахшанда омад падид.^{5*6}

-
1. ИМ-орам равонро.
 2. М-Кунун.
 3. И-Кунун омадам бо дили пурумед.
 4. Ниёишкунон бурд.
 5. И-б. 943 нест.
 6. М-б. 943-944 нест.

Бар \bar{y} офарин карду¹ бинвохташ,
Бари² тахти пир \bar{u} за биншохташ,

945 Ки «Рав, шоду эмин ба шаҳр андарой,
Ки мо назди хешат бисозем чой.

Аз ин хоста бо ту тимор нест,
Касеро бад-ин бо³ ту пайкор нест.

Бирав ҳар чӣ дорӣ баҳой, биёр,
Харидор кун ҳар сӯе хостор.

Фуруд ой дар хони фарзанди ман,
Чунон бош бо ман чу⁴ пайванди ман».

Чунин гуфт Рустам, ки «Эй паҳлавон,
Ҷам эдар бибошем бо⁵ корвон.

950 Ҷама хоста сар ба сар мар турост,
Ба ҳар чо ки бошем, аз ин пас равост,⁶

Ки бо ман зи ҳар гуна гавҳар⁷ бувад,
Набойд, к-аз он гавҳаре кам⁸ шавад.

Ба пир \bar{u} з бахти ту, эй паҳлавон,
Ба берун бибошем равшанравон».^{9*10}

1. И-Чу Пирон чунон дид.

2. ИЛ-Бар он.

3. И-бар.

4. И-ки.

5. Л-бибошам бари.

6. И-б. 950 нест:

ТП- Ба берун фуруд оям, эй паҳлавон,
 Ҷам он чо ки бошем бо корвон.

7. И-мардум.

8. И-гавҳараш гум.

9. И-б. 952 нест.

10. М-Ҷам он чо, ки бошем бо корвон.

Бад-ӯ гуфт: «Рав, б-орзу гир чой,
Кунам посбонон ба пешат¹ ба пой».

Яке хона бугзид,^{*2} барсохт кор,
Ба кулба - дарун рахт бинҳоду бор.

955 Хабар шуд, к-аз Эрон яке корвон
Биёмад бари номвар паҳлавон.

Зи³ ҳар сӯ харидор бинҳод гӯш,
Чу огоҳӣ омад зи гавҳарфурӯш.

Харидори дебову фаршу гуҳар
Ба даргоҳи Пирон ниҳоданд сар.

Чу хуршед гетӣ биёростӣ,
Бад-он кулба бозор бархостӣ.⁴

ОМАДАНИ МАНИЖА БА ПЕШИ РУСТАМ

Манижа хабар ёфт аз корвон,
Якояк ба шаҳр андаромад давон.

960 Бараҳнасар он⁵ духти Афросиёб
Бари Рустам омад ду дида пур об.

Ҳаме б-остин хуни мижгон бируфт,
Бар ӯ офарин карду пурсиду гуфт,

Ки «Бархурдӣ аз чону аз ганчи хеш,
Мабодат пушаймонӣ аз ранчи хеш.

1. ИЛ-раҳнамонон ба пуштат.

2. М-Бигрифт.

3. И-ба.

4. ТПЗИЛ - Баромад бар ин рӯзгоре чунин,
Ки Рустам бимонда ба Туронзамин.

5. Л-бараҳна, навон.

Ба коми ту бодо сипехри баланд,
Зи чашми бадонат мабодо газанд.¹

Ба уммед дилро, ки бастӣ миён,
Зи ранче, ки бурдӣ мабодат зиён.

965 Ҳамеша хирад бодат омӯзгор,
Хунук шаҳри² Эрону хуш рӯзгор!

Чӣ огоҳӣ астат зи гурдони шоҳ,
Зи Геву зи Гударзу эронсипоҳ.

Наёмад зи Бежан ба Эрон хабар?
Ниёяш нахоҳад будан чорагар?

Ки чунин ҷавоне зи гударзиён
Ҳаме бугсалонад зи оҳан миён.

Бисудаест пояш ба банди гарон,
Ду дасташ ба мисмори оҳангарон.

970 Кашида ба занчиру баста ба банд,
Ҳама чома пурхун, аз он мустаманд.

Наёбам зи дарбешии хеш^{*3} хоб,
Зи нолидани ӯ ду чашмам пуроб».⁴

1. Л-б. 963 нест.

2. И-бод.

3. М- зи тимори ӯ ҳеч.

4. ТПЗИМ - Ту бо фаррахӣ, гар ба Эрон шавӣ,
Бад-он кишвари номдорон шавӣ,
Ба даргоҳи Хусрав магар Гевро
Бубиниву ё * Рустами невро.
Бигӯӣ, ки Бежан ба банд** андар аст
В-агар дер монӣ, шавад кор паст.***

* И-Бубнӣ в-агар. ** И-ранч. ***И-гирад, шавад ӯ зи даст.

Битарсид Рустам зи гуфтори ӯй,
Яке бонг барзад, бирондаш зи*¹ рӯй.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз пеши ман дур шав,
На Хусрав шиносам, на солори нав.²

Надорам зи Гударзу Гев огаҳӣ,
Ки мағзам зи гуфтор кардӣ тикҳӣ».

975 Ба Рустам ниғаҳ карду бигрифт зор,
Зи хорӣ*³ биборид хун бар канор.

Бад-ӯ⁴ гуфт, к-«Эй меҳтари пурхирад,
Зи ту сард гуфтан на андарх (в) арад.⁵

Сухан гар нагӯӣ, маронам зи пеш,
Ки ман худ диле дорам аз дард реш.

Чунин бошад оини Эрон магар,
Ки дарвешро кас нагӯяд хабар?»

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй зан чӣ буд,
Магар к-Аҳриман растахезат намуд?

980 Ҳаме барнаваштӣ*⁶ ту бозори ман,
Аз ин рӯй буд бо ту пайкори ман.

Бад-ин тундӣ аз ман маёзор беш,
Ки дил баста будам ба бозори хеш.

1. М-баландаш ба.

2. И-гав.

3. М-зорӣ.

4. М-Чунин.

5. И-б. 976 нест.

6. М-баршикастӣ.

Ва дигар ба ҷое,*¹ ки Кайхусрав аст,
Бад-он шаҳр*² ман худ надорам нишаст.

Надонам зи бун Геву Гударзро,
На ҳаргиз бипаймудам он марзро».³

Бифармуд, то хӯрданӣ ҳар чӣ буд,
Ниҳоданд дар пеши дарвеш зуд.

985 Яқояк сухан кард аз ӯ хостор,
Ки «Бо ту чаро шуд диҷам рӯзгор?

Чӣ пурсӣ аз Эроно аз тахти шоҳ?
Чӣ дорӣ ҳаме роҳи Эрон нигоҳ?»⁴

Манижа бад-ӯ⁵ гуфт, к-«Аз кори⁶ ман
Чӣ пурсӣ зи ранчу зи*⁷ тимори⁸ ман?

Аз он чоҳсар бо дили пур зи дард
Давидам ба назди ту, эй родмард!

Ки аз ту бипурсам яке нав хабар
Зи Геву зи Гударзи пархошвар.⁹

990 Задӣ бонг бар ман чу чанговарон,
Натарсӣ ту аз довари доварон?

1. М-шаҳре.

2. М-ҷой.

3. И-пас аз б. 983 ин б. омада:

Ман аз шаҳр ҳастам, зи Кобулситон,
Падар ҳаст аз буми Зобулситон.

4. И-б. 986 нест.

5. И-чунин.

6. И-кирдори.

7. М-Бадбахту.

8. И-ту аз ранчу.

9. И-б. 988, 989 нест.

Манижа манам - духти Афросиёб,
Бараҳна надида танам¹ офтоб.

Кунун дида пурхуну дил пур зи дард,
Аз ин дар бад-он дарду рухсор зард -

Ҳама нони кашкин фароз оварам,
Чунин ронд Эзад қазо бар сарам.²

Аз ин зортар чун бувад рӯзгор,
Сар орад магар бар ман ин кирдгор?

995 Ки бечора Бежан дар он жарфҷох
Набинад шабу рӯз хуршеду мох.

Ба ғуллу ба мисмору банди гарон
Ҳама марг хоҳад^{*3} зи Яздон бар он.

Маро дард бар дард бифзуд аз он,
Нам аз дидагонам биполуд аз он.

Кунун гар-т⁴ бошад ба Эрон гузар,
Зи Гударзи Кашвод ёбӣ хабар,

Ба даргоҳи Хусрав магар Гевро
Бубиниву ё Рустами невро,

1000 Бигӯӣ, ки Бежан ба чоҳ-андар^{*5} аст,⁶
В-агар дер оӣ, шавад кор паст.⁷

1. И-надидаи маро; ЛМ-маро.

2. ТПЗЛ - Барои* яке Бежани шӯрбахт
Фитодам зи тоҷу фитодам зи тахт.

* Л-Зи баҳри.

3. М-ҷӯяд.

4. Л-к-аз ту.

5. М-сахтӣ-дар.

6. И-сахтӣ-дар аст.

7. И-Зи бас ғам ба биму газанд - андар аст.

Чу хоҳӣ, ки бинӣ,¹ маёсой² дер,
Ки аз бол санг асту³ оҳан ба зер».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Эй хубчехр,
Чаро борӣ⁴ аз дидагон оби меҳр?

Чаро назди боби ту хоҳишгарон
Наянгезӣ аз ҳар сӯе меҳтарон?

Магар бар ту бахшоиш орад падар,
Бичӯшад-ш хуну бисӯзад чигар.

1005 Гар озарми бобат набудӣ зи пеш,
Туро додаме⁵ чиз аз андоза беш».

Ба холигарон гуфт: «Ҳар гун х(в)араш,^{*6}
Ки ӯро бибояд биёвар бараш».

Яке мурғи бирён бифармуд гарм,
Бупечид бар гирди он^{*7} нони нарм.

Сабук дасти Рустам ба сони парӣ
Ниҳон кард дар^{*8} мурғ ангуштарӣ.

Бад-ӯ доду гуфташ⁹ «Бад-он чоҳ бар,
Ки бечорагонро туй роҳбар».

-
1. ИМ-В-агар дид хоҳӣ.
 2. Л-биниш мосой.
 3. И-Куҷо бар сараш сангу.
 4. И-резӣ.
 5. И-бахшаме.
 6. М-к-аз ҳар к-вараш.
 7. М-Навишта ба гирд - андарун.
 8. М-Нухуфт андар он.
 9. И-гуфто.

ОГОҲӢ ЁФТАНИ БЕЖАН АЗ
ОМАДАНИ РУСТАМ

1010 Манижа биёмад бад-он чоҳсар
Давон, хӯрданиҳо*¹ гирифта ба бар.

Навашта ба дастор чизе, ки бурд,
Чунон ҳам навашта ба Бежан супурд.

Нигаҳ кард Бежан, ба хира бимонд,
Аз он чоҳ хуршедрухро бихонд,

Ки «Эй меҳрубон, аз кучо ёфтӣ
Хуришҳо, к-аз ин гуна биштофтӣ?

Басо ранчу сахтӣ, к-ат омад ба рӯй,
Зи баҳри ман, эй меҳрубон чораҷӯй»,^{*2}

1015 Манижа бад-ӯ гуфт к-«Аз корвон
Яке моявар*³ марди бозоргон

Аз Эрон ба Турон зи баҳри дирам
Кашида зи ҳар гуна бисёру кам.⁴

Яке марди покиза бо хушу фар,
Зи ҳар гуна бо ӯ фаровон гуҳар.

Ҳамаш дастгоҳ асту ҳам дил фарох,
Яке кулба созид⁵ дар пеши коҳ.

Ба ман*⁶ дод аз ин гуна дасторхон,
Ки бар ман чаҳонофаринро бихон.

-
1. М-Давону хӯришҳо.
 2. М-манӣ рузу шаб пӯй-пӯй.
 3. М-номвар.
 4. ИЛ-бисёр ғам.
 5. Л-созида.
 6. моро.

1020 Бад-он чоҳ наздики он баста рав,^{*1}
Дигар гар бихоҳад, бубар нав ба нав».

Бигустард Бежан пас он нони пок,
Пуруммед дил гашта² бо тарсу бок.

Чу дасти хуриш бурд аз он доварӣ,
Бидид он ниҳонкарда ангуштарӣ.

Нигинаш ниғаҳ карду номаш бихонд,
Зи шодӣ бихандиду хира бимонд.

Яке мӯҳри пирӯза Рустам бар ӯй
Ба оҳан навишта ба кирдори мӯй.

1025 Чу бори дараhti вафоро бидид,
Бидонист, к-омад ғамашро калид.

Бихандид хандидани шоҳвор,
Чунон, к-омад овозаш^{*3} аз чоҳсор.

Манижа чу бишнид хандиданаш
Аз он чоҳи торику баста танаш,

Шигифт омадаш достоне бизад,
Ки девона хандад зи кирдори х(в)ад.

Манижа ачаб монд аз он кори сахт,
Бигуфт: «Ии чӣ ханда-ст, эй некбахт.⁴

1030 Чӣ гуна қушодӣ ба ханда ду лаб,
Ки шаб рӯз бинӣ, ҳаме рӯз шаб.

1. М-шав.
2. Л-гоҳ.
3. Ки овози ӯ омад.
4. И-б. 1029нест.

Чӣ роз аст, пеш ору бо ман бигӯй,
Магар бахти некат намудааст рӯй?»¹

Бад-ӯ гуфт Бежан, ки «Ин кори сахт
Ба уммеди онам, ки букшод бахт.

Кунун гар вафои маро нашканӣ,
Ба савганд бо ман ту паймон кунӣ,

Бигӯям туро сар ба сар достон,
Чу бошӣ ба савганд ҳамдостон,

1035 Ки гар лаб бидӯзӣ зи баҳри газанд,
Занонро забон ҳам намонад ба банд».

Манижа чу бишнид,² нолид сахт,
Ки «Бар ман чӣ омад зи бадхоҳ бахт.

Дареғо, ки шуд³ рӯзгорони ман,
Дили хаставу чашми гирёни⁴ ман -

Бидодам ба Бежан дилу⁵ хонумон,
Кунун гашт бар ман чунин бадгумон.

Падар гашта безору хешон зи ман,
Бараҳна давон бар сари анҷуман.

1040 Ҳамон ганчу динору тоҷу гуҳар
Ба тороч додам хама сар ба сар.

Аз уммеди Бежан шудам ноумед,
Ҷаҳонам сиёҳу ду дида сапед.

1. Л-б. 1030 нест.

2. ИЛМ-хурӯшиду.

3. И-дарег он хама; ЛМ-Дареғо шуда,

4. ИЛ-борони.

5. Л-тану.

Бипӯшад ҳаме роҳ бар ман чунин,
Ту огаҳтарӣ, эй ҷаҳонофарин».

Бад-ӯ гуфт Бежан: «Ҳама рост аст,
Зи ман кори ту пок баркостаст».

Чунин гуфт, к-«Акнун бибоист гуфт,
Аё меҳрубон ёру хушёр¹ чуфт.

1045 Сазад, гар ба ҳар кор пандам диҳӣ,
Ки мағзам ба ранҷ - андарун шуд тихӣ.

Ту бишнос, к-он^{*2} марди гавҳарфурӯш,
Ки холигараш мар туро дод нӯш.^{*3}

Зи баҳри ман омад ба Турон фароз,
В-агар на ба гавҳар набудаш ниёз.

Бубахшуд бар ман ҷаҳонофарин,
Бубинам магар паҳн рӯи замин.

Раҳонад маро з-ин ғамони дароз,
Туро з-ин тақопӯи гарму гудоз.

1050 Ба наздики ӯ рав, бигӯяш ниҳон,
Ки эй паҳлавони каёни ҷаҳон!

Ба дил меҳрубону ба тан чораҷӯӣ,
Агар ту худованди Рахшӣ, бигӯӣ».

1. И-хушёр; Л-ёри хушёри.

2. М-Чунон дон, ки он.

3. М-Ки он мурғи бирён туро дод дӯш.

Биёмад зи беша^{1*2} ба кирдори бод
Манижа, ба Рустам³ паёмаш^{*4} бидод.

Чу бишнид гуфтори он хубрӯй,
К-аз он роҳи дур омадаш чорачӯй,⁵

Бидонист Рустам, ки Бежан сухун
Кушодаст бар гулруҳи^{6*7} сарвбун.

1055 Бубахшуду гуфташ,⁸ ки «Эй хубчеҳр,
Ки Эзад^{*9} туро з-ӯ мабурроод меҳр.

Басо ғам, ки хӯрдӣ дар ин рӯзи чанд,
Зи тимор гаштӣ чунин мустаманд,¹⁰

Бигӯяш, ки оре худованди Рахш
Туро дод Яздони фарёдбахш.

Зи Зобул ба Эрон, зи Эрон ба Тур,
Зи баҳри ту паймуд ин роҳи дур.

Чу ин гуфта бошӣ, сухан роз дор,
Шаби тира гӯшат ба овоз дор.

1060 Зи беша фароз ор ҳезум ба рӯз,
Шаб ояд, яке оташе барфурӯз».

-
1. И-ба пешаш.
 2. М-Манижа.
 3. И-Бари Рустам омад.
 4. М-Чу боист пайгоми Бежан.
 5. Л-омаду пӯяпӯй; ИП-Пӯяпӯй.
 6. Л-моҳрух.
 7. М-Як сар бар он.
 8. Л-Бад-ӯ гуфт Рустам.
 9. М-Яздон.
 10. -б. 1056 нест.

Манижа зи гуфтори ӯ шод шуд,
Дилаш з-андухон¹ яксар озод шуд.

Биёмад дамон то бад-он кӯҳсор,²
Ки будаш ба чоҳ - андарун ғамгусор.

Бигуфташ, ки «Додам саросар паём
Бад-он неқпай фаррухи неқном».

Чунин дод посух, ки «Онам дуруст,
Ки Бежан ба ному нишонам бичуст.

1065 Ту бо доғи дил чанд пӯй ҳама,
Ду рухро ба хуноб шӯй ҳама,

Бигӯяш, ки моро ба сони паланг
Бисуд аз паи ту камаргоҳу чанг.

Кунун чун дуруст омад аз ту нишон,
Бубинӣ сари теғи мардумкушон.³

Заминро бидарронам^{*4} акнун ба чанг,
Ба гардун барандозам осуда санг.

Маро,⁵ - гуфт, - чун тира гардад ҳаво,
Шаб аз чанги хуршед гардад⁶ раҳо,

1070 Ба кирдори кӯҳ оташе барфурӯз,
Ки шаб бар^{*7} сари чоҳ гардад чу рӯз.

-
1. И-аз ғамон.
 2. ИМ-чоҳсор.
 3. И-гарданкашон.
 4. М-биларзонам.
 5. Л-Ба ман
 6. И-ёбад.
 7. М-Ки дашту.

Бад-он то бубинам сари чохро,
Бад-он равшани биспарам рохро».

Чу бишнид Бежан бар он сон паём,
Ба чоҳ - андарун гашт аз он шодком.¹

Сӯи кирдгори чаҳон кард сар,
Ки «Эй пок бахшандаи додгар!

1075 Зи ҳар бад^{*2} ту бошӣ маро дастгир,
Ту зан бар дилу чони бадхоҳ тир.

Бидех доди ман з-он ки бедод кард,
Ту донӣ ғамони ману доғу³ дард.

Магар боз ёбам бару бумро,
Бимонам ман ин ахтари шумро.

Ту эй ҷуфти ранҷозмуда зи ман,
Фидо карда чону дилу чизу тан,

Бад-ин ранҷ, к-аз ман ту бардоштӣ,
Ҳама ранҷи ман шодӣ ангоштӣ.

Бикардӣ раҳо тоҷу тахту камар,
Ҳамон ганҷу хешону мому падар.

1080 Агар ёбам аз чанги ин аждаҳо
Бад-ин рӯзгори чавонӣ раҳо,

Ба кирдори некони яздонпараст
Бипӯям ба пову биёзам ба даст.

1. Л-б. 1071, 1072 нест.

2. М-гам.

3. ЛМ-ранҷу.

Ба сони парастор пеши каён
Ба подоши некат*¹ бубандам миён.

Кунун ин яке ранҷ бардор низ,
К-аз ин ранҷ ёбӣ бaсе ганҷу чиз».

Манижа ба ҳезум шитобид сахт,
Чу мурғон баромад ба шохи дарахт.

1085 Ба хуршед - бар чашму ҳезум ба бар,
Ки то кай барорад шаб аз кӯҳ сар.

Чу аз чашм хуршед шуд нопадид,
Шаби тира бар кӯҳ лашкар*² кашид

Бад-он гаҳ ки ором гирад чаҳон,
Шавад ошкорои³ гетӣ ниҳон,

Ки лашкар кашад тирашаб пеши рӯз-
Бигирад сари ҳури гетиғурӯз.

Манижа бишуд, оташе барғурӯхт,
Ки чашми шаби қирғунро бисӯхт.

1090 Ба гӯш - андарун бонги рӯинаҳум,
Ки омад зи раҳ Раҳши рӯинасум.⁴

БАРОВАРДАНИ РУСТАМ БЕЖАНРО АЗ ЧОҲ

Таҳамтан бипӯшид румӣ зиреҳ,
Барафканд банди зиреҳро гиреҳ.

-
1. М-ранҷат.
 2. М-бар дашт доман.
 3. И-ошкоро зи.
 4. И-Ки то кай расад Раҳши пӯлодсум.

Ба пеши худованди*¹ хуршеду мох
Биёмад, варо*² кард пушту паноҳ.

Ҳаме гуфт: «Чашми бадон кӯр бод,
Бад-ин кори Бежан маро зӯр бод!»

Ба гурдон бифармуд, то ҳамчунин
Бубастанд бар гирдгаҳ банди кин.

1095 Бар аспон ниҳоданд зини хаданг,
Ҳама чангро сохта тез чанг.

Таҳамтан ба рахшанда бинҳод рӯй.³
Ҳаме рафт пеш - андарун роҳчӯй.⁴

Чу омад бари⁵ санги Аквон фароз,
Бад-он чоҳи андӯҳу гурму гудоз.⁶

Чунин гуфт Рустам бад-он ҳафт гурд,
Ки «Рӯи заминро бибояд сипурд.⁷

Бибояд шуморо кунун тохтан,
Сари чоҳ аз ин санг пардохтан».*⁸

1100 Пиёда шуданд он сарони сипоҳ,
Ки аз⁹ санг пардахта монанд¹⁰ чоҳ.

1. М-додори.

2. М-Ниёиш бад-ӯ.

3. И-ба Рахш андаровард пой.

4. И-рахнамой.

5. И-бар он.

6. И-Ки Бежан дар он чаҳ буд андар гудоз.

7. Л-ситурд.

8. М-кунон чоратон сохтан.

9. И-он.

10. И-монад зи.

Бисуданд бо санг бисёр¹ чанг,
Шуда монда гурдону осуда санг.

Чу аз номдорон биполуд хай,
Ки санг аз сари чоҳ нанҳод пай.

Зи асп андаромад гави шери нар,
Зирехдоманашро бизад бар камар.

Зи Яздони зӯрофарин зӯр хост,
Бизад дасту он санг бардошт рост.

1105 Бияндохт бар бешаи шаҳри Чин,
Биларзид^{*2} аз он санг рӯи замин.³

Зи Бежан бипурсиду нолид зор,
Ки «Чун буд корат ба бад рӯзгор?

Зи гетӣ ҳама нӯш будит баҳр,
Зи дасташ чаро бистадӣ чоми заҳр?»

Чунин^{*4} гуфт Бежан зи торик чоҳ,
Ки «Чун буд бар паҳлавон ранчи роҳ?»

Маро чун хурӯши ту омад ба гӯш,
Ҳама заҳри гетӣ шудам пок нӯш.

1110 Бад-ин сон, ки бинӣ маро хонумон
Зи оҳан замину зи санг осмон.

1. И-Ба санг андаровард ҳар ҳафт.

2. М-Ки ларзид.

3. И - Бияндохт он сангу ларзид кӯҳ,
Наёмад аз он санг бар (ӯ) сутӯҳ.
Ба нерӯи Яздон бикӯшид мард,
Сари чоҳ букшоду овоз кард.

4. М-Бад-ӯ.

Бикандем дил¹ з-ин сарои сипанч
Зи бас дарду сахтиву андӯху ранч».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Бар ҷони ту
Бубахшуд бахшанда Яздони^{*2} ту.³

Кунун, эй хирадманди фархундахӯй,⁴
Маро монда аз ту яке орзӯй,

Ба ман бахш Гургини Милодро,
Зи дил дур кун кину⁵ бедодро».

1115 Бад-ӯ гуфт Бежан, ки «Эй ёри ман,
Чӣ⁶ донӣ,^{*7} ки чун буд пайкори⁸ ман?

Надонӣ, ту, эй меҳтари шермард,
Ки Гургини Милод бо ман чӣ кард?

Гар ояд бар ӯ-бар ҷаҳонбини ман,
Бад-ӯ растахез ояд аз кини ман».

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Гар бадхувӣ
Бисозиву гуфтори ман нашнави,

Бимонам туро баста дар чоҳ пой,
Ба асп^{*9} андарорам, шавам боз ҷой».

1. М-Бикандам дилам.

2. М-равшан ҷаҳонбони.

3. И-пас аз б. 1112 ин б. омада:

Аз ӯ дону аз кас мапиндор ин,

Ки бахшуд бар ту ҷаҳонофарин.

4. Л-озодхӯй.

5. И-чангу.

6. И-ту.

7. М-Надонӣ.

8. И-кирдори.

9. М-Рахш.

1120 Чу гуфтори Рустам расидаш ба гӯш,
Аз он тангзиндон баромад хурӯш.¹

Ба посух бад-ӯ гуфт:^{*2} «Бадбахт ман
Зи гурдону аз дудаду анчуман.

Зи Гургин чунин бад, ки бар ман расид,
Бад-ин рӯз низам бибояд кашид.

Кашидему гаштем хушнуд аз ӯй,
Зи кина дили ман биёсуд аз ӯй».

Фурӯ хишт Рустам ба зиндон каманд,
Баровардаш аз чоҳ бо пойбанд.

1125 Бараҳна тану^{*3} мӯю нохун дароз,
Гудозанда аз дарду ранчу ниёз.

Ҳама тан пур аз хуну рухсор⁴ зард,
Аз он банду занчири зангорх(в)ард.

Хурӯшид Рустам чу ӯро бидид,
Ҳама тан дар оҳан шуда нопадид.

Бизад дасту бугсист занчиру банд,
Ҷудо кард аз ӯ ҳалқаву пойбанд.

Сӯи хона рафтанд аз он чоҳсор,
Ба як даст Бежан ба дигар завор.

1130 Пур аз ғам нишастанд ҳарду чавон,
Ҳама^{*5} ёд карданд бар паҳлавон.

1. Л-б. 1118-1120 нест.

2. М-Чунин дод посух, ки.

3. М-Сару.

4. Л-рухсора.

5. М-сухан.

Тахамтан бифармуд шустан сараш,
Яке чома пӯшид нав дар бараш.

Аз он пас чу Гургин ба наздики ӯй
Биёмад, бимолид бар хок рӯй.

Зи кирдори бад пӯзиш овард пеш,
Бупечид аз он хом гуфтори¹ хеш.

Дили Бежан аз кинаш омад ба рох,
Мукофот н-овард пеши гуноҳ.

1135 Шутур бор карданду аспон ба зин,
Бипӯшид Рустам силехи гузин.

Нишаст аз бари Рахшу номоварон
Кашиданд шамшеру гурзи гарон.

Гусӣ кард бору баророст кор,
Чунон чун бувад дархури корзор.

Бишуд бо буна Ашкаши тезхуш,
Ки дорад сипахро ба ҳар чой гӯш,²

Ба Бежан бифармуд Рустам,³ ки «Шав
Ту бо Ашкашу бо Манижа бирав,

1140 Ки ман имшаб аз кини Афросиёб
На ором ёбам, на хӯрду на хоб.

Яке кор созам кунун бар дараш,
Ки фардо бихандад бар ӯ лашкараш⁴

1. Л-кирдори.

2. ТПЗ - Ба пеш - андарун қорвони буна,
Сипоҳӣ ба наздики ӯ яктана.

3. М-Чунин гуфт Рустам ба Бежан.

4. ТПЗМ- Кунам рӯзи равшан бар ӯ-бар сиёҳ,
Сарашро бибуррам, барам назди шох.

Басе ранч дидӣ ту аз банду чоҳ,
Набойд-т будан бад-ин размгоҳ»¹

Чунин гуфт Бежан: «Манам пешрав,
Ки аз ман яке кина созид нав».²

ШАБЕХУН КАРДАНИ РУСТАМ ДАР АЙВОНИ АФРОСИЁБ

Бирафтанд бо Рустам ин хафт гурд,
Буна Ашкаши тезхушро супурд.^{*3}

1145 Инонро фиканданд бар пеши зин,
Кашиданд гурдон ҳама теғи кин.

Бишуд то ба даргоҳи Афросиёб
Ба ҳангоми осоишу гоҳи хоб.

Бизад дасту бугсист мисмору банд,
Чу шери жиён хештанро фиканд.⁴

Баромад зи ҳар сӯ яке дору гир,
Дурахшидани теғу борони тир.

Саронро ҳама сар чудо шуд зи тан,
Пур аз хок чангу пур аз хун даҳан.

1150 Зи даҳлези ӯ Рустам овоз дод,
Ки «Хоби хушат бар ту носоз»⁵ бод!

Ту шав бо Манижа, ки ман растахез
Зи Турон барорам ба шамшери тез.

1. Л-б. 1112 нест.
ТПЗ- Чу Бежан зи Рустам шунид ин сухан,
Ки «Рав бо Манижа сӯи анчуман.
2. ТПЗМ- Ту донӣ, Таҳамтан, ки ман Бежанам,
Ялонро ҳама сар зи тан барзанам.
3. М-б. 1144 нест.
4. Л-дарфиганд.
5. Л-носоз.

Бихуфтӣ ту бар гоҳу Бежан ба чоҳ,
Магар бора дидӣ зи оҳан ба роҳ?

Манам Рустами зобулӣ - пури Зол,
На ҳангоми хоб асту гоҳи ниҳол.

Шикастам дару банду зиндони ту,
Ки санги гарон буд ниғаҳбони ту.

Раҳо шуд сару пой Бежан зи банд,
Ба домод-бар кас наёрад газанд.

1155 Туро разму кини Сиёвахш бас,
Дар ин дашт гарди паи Рахш бас,

Ки бар чони Бежан гирифтӣ шитоб,
Дилат хира бинам ҳаме сар ба хоб».

Чунин ҳам*¹ баровард Бежан хурӯш,
Ки «Эй турки бадгавҳари хирахуш,²

Барандеш аз он тахту фархунда чой,
Маро баста дар пеш карда ба пой.

Ҳаме разм чустам ба сони паланг,
Маро даст бастӣ ба кирдори санг.

1160 Кунунам кушода ба ҳомун бубин,
Ки бо ман начӯяд жиёншер кин».³

1. М-Аз он пас.

2. Л-тирахуш.

3. И-б. 1117-1160 нест;

ТПЗМ- Чу бишнид Афросиёб ин сухан,
Бад-ӯ тоза шуд андуҳони куҳан.

Бизад бонг дар хона¹ Афросиёб,
Ки «Размоваронро бубастаст² хоб.

Бар эшон зи ҳар сӯ бигиред роҳ,
Кӣ чӯяд нигину кӣ чӯяд^{*3} қулоҳ». ⁴

Зи ҳар сӯ хурӯши такопуй хост,
Зи хун рехтан бар дараш чӯй хост.

Ҳар он кас, ки омад зи туронсипоҳ,⁵
Замона тихӣ монд⁶ аз ӯ чойгоҳ.

1165 Гирифтанд бар киначустан шитоб,
Аз он хона бугреҳт Афросиёб.

Ба кох андаромад худованди Рахш,
Ҳама фаршу дебои⁷ ӯ кард пахш.

Паричеҳрагони сипаҳбадпараст
Гирифта ҳаме дасти гурдон ба даст.

Гаронмоя аспон ба зини хаданг,
Нишонда гуҳар дар чуноҳи паланг.

Аз айвони солор^{8*9} бастанд бор,
Ба Турон накарданд бас рӯзгор.

1. ИЛ-даст бар чома.

2. И-чанговаронро бибурдаст; Л-бибурдаст.

3. М- Кӣ чӯяд зи гурдон нигину
Ҳар он кас, ки омад зи даргаҳ ба роҳ.

4. ТПЗЛ- Зи лашкар ҳар он кас, ки он чо шуданд,
Ҳама кушта ё часта* боз омаданд.

* Л-куштаву хаста.

5. И-Зи Турон ҳар он кас, ки омад ба роҳ.

6. И-кард.

7. И-ганчу дунори; ЛМ-олотӣ

8. И-айвон бибурданд.

9. М-Аз он чо бирафтанду.

1170 Зи баҳри буна тохт аспон ба зӯр,
Бад-он, то нахезад аз он кор шӯр.

Чунон ранча шуд Рустам аз ранчи роҳ,
Ки бар сар-ш-бар ранҷ буд аз кулоҳ.

Саворон зи бас ранчу аспон зи тағ,
Якero зи тан барначунбид рағ.¹

Ба лашкар фиристод Рустам паём,
Ки шамшери кин баркашед аз ниём,

Ки «Ман бегумонам, к-аз ин пас ба кин
Сияҳ гардад аз сумми аспон замин.

1175 Гашан лашкаре созад Афросиёб,
Ки пӯшад ба найза рухи офтоб».

Бирафтанд яксар саворони чанг,
Ҳама чангро сохта тез^{*2} чанг.

Ҳама найзадорон зидуда синон,
Ҳама³ чангро гирд карда инон.

Нигаҳбони дида баромад зи дур,
Ҳама дид роҳи саворони Тур.

Манижа нишаста ба хайма - дарун,
Парастанда дар пеш бо раҳнамун.

1180 Ҳама^{*4} дoston зад Таҳамтан бар ўй,
Ки «Гар мушк резад, нарезад-ш бўй.

1. Л-б. 1192 нест.
2. М-тез карданд.
3. Л-Ҳама.
4. М-Яке.

Чунин аст расми сарои сипанч,
Гаҳе нозу нӯшу гаҳе дарду ранч».

ОМАДАНИ АФРОСИЁБ БА ЧАНГИ РУСТАМ

Чу хуршед барзад сар аз кӯҳсор,
Саворони Турон бубастанд бор.

Битавфид шаҳру баромад хурӯш,
Ту гуфтӣ ҳаме кар шуд аз наъра гӯш.

Ба даргоҳи Афросиёб омаданд,
Камарбастагон*¹ бар дараш саф заданд.

1185 Бузургони Турон кушода камар,
Ба пеши сипаҳдор бар хок сар,²

К-Аз андоза бугзашт моро сухун,
Чӣ афканд бояд³ бар ин кор бун,

Ки моро аз ин чанг то^{4*5} ҷовидон
Бимонад зи кирдори Бежан нишон.⁶

Ба Эрон ба мардон нахонандамон,
Занони камарбаста донандамон».

Барошуфт меҳтар ба сони паланг,
Аз он нангро соз фармуд чанг.

1. М-Парастандагон.

2. ТПЗИЛ- Ҳама яксара чангро сохта,
Дил аз буму аз ҷой пардохта.

3. ТПЗИЛ - Ҳама чангро* пок баста миён,
Ҳама дил пур аз кини эронӣён.

* Л-маргро; Л-сӯгро.

4. Л-хоҳӣ.

5. М-К-аз ин нанг бар шоҳ то.

6. Л-К-аз ин нанг бар шоҳи мо.

1190 Ба Пирон бифармуд, то баст кӯс,
Ки «Бар мо зи Эрон ҳамин бас^{*1} фусӯс»²

Бизад нои рӯин ба даргоҳи шох,
Бичӯшид дар шаҳри Турон сипох.

Ялон саф кашиданд пеши³ сарой,^{*4}
Хурӯш омад аз бӯку хиндидарой.

Сипоҳе зи Турон бар он марз ронд,
Ки рӯи замин чуз ба дарё намонд.

Чу аз дидагоҳ дидабон бингарид,
Заминро чу дарёи чӯшанда дид.

1195 Бари Рустам омад, ки бипсеч кор,
Ки гетӣ сияҳ шуд зи гарди савор.

Бад-ӯ гуфт: «Мо з-ин⁵ надорем бок,
Ҳаме⁶ чангро барфишонем хок».

Буна бо Манижа гусӣ карда бор,
Бипӯшид худ чомаи⁷ корзор.

Ба боло баромад, сипаҳ бингарид,⁸
Хурӯше чу шери жиён баркашид.

Яке достон зад савори далер,
Ки «Рӯбаҳ чӣ санчад ба чанголи шер?!»

1. М-К-аз он кораш омад шигифту.

2. Л-Нобихрадон.

3. И-пас аз б. 1190 ин б. омада:

Баромад зи даргоҳ овози кӯс,

Ҷаҳон шуд зи гарди сипаҳ обнус.

4. М-чун дид рой.

5. ИЛ-бар дар.

6. ИМ-Рустам.

7. И-чавшани.

8. И-сипахро бидид.

1200 Ба гурдони чанговар овоз кард,
Ки «Пеш омад имрӯз нанги*¹ набард.

Кучо теғу жӯпини оҳангузор?
Кучо найзаву гурзаи говсор?

Хунарҳо кунун² кард бояд падида,
Бад-ин дашт кина бибояд кашида».

Баромад хурӯшидани каррной,
Таҳамтан ба Рахш андаровард пой.

Аз он кӯҳ Рустам ба ҳомун кашид,
Чу лашкар ба танг андаромад падида.

1205 Кашиданд лашкар бар он пахнҷой,
Зи ҳар сӯ бубастанд аз оҳан сарой.

Биёрост Рустам яке размгоҳ,
Ки аз гарди аспон ҷаҳон шуд сиёҳ.³

Абар маймана Ашқашу Густаҳам,
Саворони бисёр бо ӯ ба ҳам.

Чу Рухҳому чун Занга бар майсара,
Забун дошт он*⁴ чангро яқсара.

Худу Бежани Гев дар қалбгоҳ -
Нигаҳбони гурдону пушти сипоҳ.

1210 Паси пушти лашкар кӯҳи Бесутун
Ҳисоре зи шамшер пеш - андарун.

1. М-ин рӯзгори.

2. ИЛ-ҳама.

3. Л-б. 1206 нест.

4. М-Биёроста чангро.

Чу Афросиёб он сипахро бидид,
Ки солорашон Рустам омад падид.

Гамй гашту пӯшид¹ хафтони ҷанг,
Сипахро бифармуд кардан диранг.

Баробар ба оин сафе баркашид,
Ҳаво нилгун шуд, замин нопадид.

Чапи лашкарашро ба Пирон супурд,
Сӯи маймана^{*2} рафт³ Ҳумони гурд.

1215 Ба Гарсевазу Шеда қалби сипоҳ
Супурду ҳаме кард ҳар сӯ нигоҳ.

Таҳамтан ҳаме гашт гирди сипоҳ,
Аз оҳан ба кирдори кӯҳи сиёҳ.⁴

Фигон кард, к-«Эй турки шӯридабахт,
Ки нанги ту бар кишвару тоҷу тахт.

Туро чун саворон дили ҷанг нест,
Зи гурдони лашкар туро нанг нест,

Ки чандин ба пеши ман оӣ ба кин,
Ба мардону аспон бипӯшӣ замин.

1220 Чу дар ҷанг лашкар шавад тезҷанг,
Ҳама пушт бинам туро сӯи ҷанг.

Зи Дастон ту нашнидӣ ин достон,
Ки баргӯяд аз гуфтаи бостон,^{*5}

1. Л-шуд, бипӯшид.

2. М-Сӯи росташ.

3. Л-низ.

4. ТПЗИ - Барангехт аз ҷой Рустам сутур,
Биёмад ба наздики солори Тур.

5. М-Ки орад ба ёд аз гаҳи.

Ки «Шере натарсад зи як дашт гӯр,
Натобад фаровон ситора*¹ чу хур.

Бидаррад дилу гӯши ғурми сутург,
Агар бишнавад номи чанголи гург.²

На рӯбах шавад з-озмудан далер,
На гӯрон бисоянд чанголи шер.

1225 Чу ту кас сабуксор хусрав мабод,
Чу бошад, диҳад подшоҳӣ ба бод.

Бад-ин дашту хомун ту аз дасти ман
Раҳой наёбӣ ба чону ба тан».

ШИКАСТ ЁФТАНИ АФРОСИЁБ АЗ ЭРОНИЁН

Чу ин гуфта бишнид турки диҷам,
Биларзиду барзад яке тез дам.

Барошuft, к-«Эй номдорони Тур,
Бад-ин дашт чанг аст ё базму сур?

Бибояд кашидан бад-ин кор ранҷ,
Ки бахшам шуморо аз ин ранҷ ганҷ».³

1230 Чу гуфтори солор карданд*⁴ гӯш,
Зи гурдони лашкар баромад хурӯш.

-
1. М-Ситора натобад ҳазорон.
 2. ТПЗИЛ - Чу андар ҳаво боз густард пар,
Битарсад зи чанголи ӯ кабки нар.
 3. Л-б. 1228, 1229 нест;
ТПЗ- Бикӯшеду якбора чанг оваред.
Чаҳон бар бадандеш танг оваред.
 4. М-Солорашон шуд ба.

Чунон тирагун шуд зи гард офтоб,
Ки гуфтї чаҳон гарқ шуд¹ андар^{*2} об.

Фурӯ кӯфт^{*3} бар пил рӯинаҳум,
Дамиданд шайпур бо говдум.

Зи чавшан яке бораи оҳанин-
Кашиданд гурдон дар он дашти кин.

Бичунбид дашту битавфид кӯҳ,
Зи бонги саворони ҳар ду гурӯҳ.

1235 Дурахшон ба гард - андарун теги тез,
Ту гуфтї баромад ҳаме растахез.

Ҳаме гурзи пӯлод ҳамчун тагарг
Биборид бар чавшану хӯду тарг.

В-аз он Рустами аждаҳофаш дурафш
Шуда рӯи хуршеди тобон бунафш.

Бипӯшид рӯи ҳаворо ба тир,^{*4}
Ба хуршед гуфтї барандуд қир^{*5}

Ба ҳар сӯ ки Рустам барафканд Рахш,
Сарони саворон ҳаме кард пахш.

1240 Ба чанг - андарун гурзаи говсор,
Ба сони ҳаюни гусистамиҳор.

Зи қалб андаромад ба кирдори гург,
Пароканда кард он сипохи бузург.

-
1. Л-Ту гуфтї ҳаме гарқ монд.
 2. М-Ту гуфтї чаҳон монд гарка дар.
 3. М-бибастанд.
 4. М-Ҳаво гарди пил.
 5. М-Нил.

Сарони саворон чу барги дарахт
Фурӯ рехт аз боду баргашт бахт.^{1*2}

Баромад чу бод Ашкаш аз дасти рост,
Зи Гарсевази³ тегзан кина хост.

Чу Гургину Фарҳоду Руххоми гурд
Чапи лашкари шоҳи Турон бибурд.

1245 Ба қалб - андарун Бежани тезчанг
Ҳама базмгоҳ^{*4} омадаш чои чанг.^{*5}

Ҳама размгаҳ сар ба сар ҷӯи хун,
Дурафши сипаҳдори Турон нагун.

Ҷаҳондор чун бахт баргашта дид,
Далерони Турон ҳама кушта дид.

Бияфканд шамшери ҳиндӣ зи даст,
Яке аспи осударо барнишаст.

-
1. ТПЗИ- Ба гурдон чунин гуфт, к-«Эй сарварон,
Саворони Эрону чанговарон!
Шитобед бар чангу барҳам диҳед.
Саронро зи хун бар сар афсар ниҳед*,
Ки имрӯз хангоми кин чустан аст,
Ҷаҳонро зи аҳриманон шустан аст.
Ҳама зӯри гурдӣ ба чой оваред,
Ҷаҳонро зи мардӣ ба пой оваред.
Бикӯшед имрӯз, эй сарварон,
Ки то ҳаст, гетӣ нагардад ниҳон».
Чу гурдони гарданкаш аз Таҳмтан
Шуниданд з-он сон ба мардӣ сухан.

* И-ду байти аввал дида нашуд.

2. М-б. 1242 нест.
3. ИЛ-Гаршевазн.
Сари сарварон ҳамчу барги дарахт
Фурӯ рехт аз боду баргашт бахт.
4. М-орзу.
5. М-Пас б. 1245 омада.

Худу саркашон сӯи Турон шитофт,
К-аз эрониён коми кина наёфт.

1250 Бирафт аз пасаш Рустами шергир,
Биборид бар лашкараш гурзу тир.

Ду фарсанг чун аждаҳои диҷам,
Ҳаме мардум оҳехт^{*1} гуфти ба дам.

Саворони ҷанги зи Турон ҳазор
Гирифтанд зинда пас аз^{*2} қорзор.

Ба лашкаргаҳ омад аз ин размгоҳ,
Ки баҳшиш қунад хоста бар сипоҳ.

Бубаҳшиду бар пил бинҳод бор,
Ба пирӯзи омад бари^{*3} шаҳрёр.

БОЗ ОМАДАНИ РУСТАМ ПЕШИ КАЙХУСРАВ

1255 Чу огоҳи омад ба шоҳи далер,
Ки аз беша пирӯз баргашт шер,

Ки Бежан шуд аз банду зиндон раҳо,
Зи дасти бадандеш нараждаҳо.

Сипоҳе зи Турон ба ҳам баршикаст,
Ҳама қомаи душманон қард паст.

Зи шодӣ ба пеши ҷаҳнофарин
Биёмад, бимолид рух бар^{*4} замин.

1. М-Ҷаҳоне ҳаме сӯхт.
2. М-Гирифта асир аз паси.
3. М-Сӯи.
4. М-Бимолид чанде рух андар.

Чу Гударзу Гев огаҳӣ ёфтанд,
Сӯи шоҳи пирӯз биштофтанд.

1260 Баромад хурӯшу биёмад сипоҳ,
Табиразанон баргирифтанд роҳ.

Даманда¹ дамон говдум бар дараш,
Баромад хурӯшидан аз лашкараш.

Сияҳ карда майдонаш аспон ба сум,
Ҳама шаҳр овои рӯинаҳум.

Гурозон саворон^{*2} дамону данон,
Ба дандон замин жандапилон канон.

Ба пеши сипоҳ - андарун бӯқу кӯс,
Дурафш аз паси пушти Гударзу Тус.

1265 Ба як даст барбаста шеру паланг
Ба занҷиру дигар саворони чанг.

Пазира сӯи паҳлавони сипоҳ,
Бад-ин гуна фармуд пирӯз^{*3} шоҳ.

Бирафтанд лашкар гурӯхогурӯҳ,
Замин шуд зи гурдон^{*4} ба кирдори кӯҳ.

Чу омад ба дидор аз анбӯҳ невар,
Пиёда шуд аз асп Гударзу Гев.

1. ИЛ-Дамида.
2. М-Ҳама номдорон.
3. М-бедор.
4. М-лашкар.

Бад-ин сон бузургони эронсипох*¹
Пиёда бирафтанд яксар ба роҳ.*²

1270 Аз асп андаромад ҷаҳонпахлавон,
Парастииш намуданд пиру ҷавон.³

Бар у офарин кард Гударзу Гев,
Ки «Эй номбардор солори неври!»

Туро ҷовидон бод Яздон паноҳ,
Ба коми ту гарданда хуршеду моҳ.

Далер аз ту гардад ба хар ҷой шер,
Сипехр аз ту ҳаргиз магардод сер.

Ҳама банда кардӣ ту ин дударо,
Зи ту ёфтам пури гумбударо.⁴

1275 Зи дарду ғамон растагони туем,
Ба Эрон камарбастагони туем».

Бар аспон нишастанд яксар меҳон,
Гурозон ба даргоҳи шоҳи⁵ ҷаҳон.

Чу наздики шаҳри ҷаҳондор шоҳ
Фароз омад он гурди лашкарпаноҳ,

Пазира шудаш шаҳрёрӣ⁶ ҷаҳон,
Нигаҳдори гурдону тоҷи меҳон.⁷

1. М-Саросар бузургони Эронзамин.

2. М-боофарин.

3. ИЛМ-Ба пурсидани ранчида гавон.

4. И-б. 1274 нест.

5. И-бари шаҳриёри.

6. И-номдори.

7. И-Сипаҳдори Эрону шоҳи замон.

*4 М-пушти гавон.

Чу Рустам ба фарри*¹ чахондор шох
Ниғаҳ кард, к-омад пазира ба роҳ,

1280 Пиёда шуд аз аспу бурдаш*² намоз,
Ғамӣ гашта аз ранҷу роҳи дароз.

Чаҳондор хусрав гирифташ ба бар,
Ки «Эй пушти мардиву чони хунар»,³

Ба хуршед монад ҳама кори ту,
Ба гетӣ пароканда*⁴ кирдори ту.⁵

Таҳамтан сабук дасти Бежан гирафт,*⁶
Чунон к-аш зи шоҳу падар панд рафт,*⁷

Биёварду биспурду бар пой хост,
Чунон пушти хаммидаро кард рост.

1285 В-аз он пас асирони Турон ҳазор
Биёвард баста бари шаҳрёр.

Бар ӯ офарин кард Хусрав ба меҳр,
Ки «Қовид бодо ба комат сипеҳр»⁸

-
1. М-Дурафши.
 2. М-шуду бурд пешаш.
 3. Л-Ҳаме гуфт, к-«Эй паҳлави пурхунар»;
И-Ки эй марди динору тоҷу гуҳар.
 4. М-Ба ҳар ҷой мардиву.
 5. ТП - Зи теги ту ҳолӣ мабодо чаҳон,
Ҳамеша туро баста бодо миён!
 6. М-гирифт.
 7. М-Чунон ки зи шоҳу падар буд шигифт.
 8. ТПМ - Туй паҳлавон, меҳтари пурхунар,
Ҳамеша ба пеши бадихо сипар.

Сарат сабз боду дилат шодмон,
Тани пок¹ дур аз бади бадгумон.^{2*3}

Хунук Зол, к-аш бугзарад рӯзгор,
Бимонад ба гетӣ чу ту⁴ ёдгор.

Хучаста бару буми Зобул,⁵ ки шер,
Ҳаме парваронад гавони⁶ далер.

1290 Хушо шаҳри Эрону фаррухгавон,
Ки доранд чун ту яке паҳлавон.

В-аз ин ҳар се бартар сари бахти ман,
Ки чун ту парастад ҳаме тахти ман.

Туй тоҷи Эрону пушти мехон,
Нахоҳем бе ту замоне ҷаҳон».⁷

Ба Гев он гаҳе гуфт шоҳи ҷаҳон,
Ки «Нек аст бо кирдгорат ниҳон,

Ки бар дасти Рустам ҷаҳонофарин
Ба ту дод пирӯз пури гузин».

1295 Ҳаме офарин кард⁸ бар шаҳрёр,
Ки «Шодон⁹ бизӣ, то бувад рӯзгор!¹⁰

1. Л-Зол.

2. И-б. 1287 нест.

3. М-Ки бе ту нахоҳам замину замон.

4. Л-гуро.

5. И-Зовул.

6. Л-ялони.

7. ТПЗЛ- Ҳамон Нимрӯз аз ту ҳолӣ мабод,
Ки чун ту надидаст гетӣ ба ёд*.

8. ИМ-Гирифт офарин Гев.

9. И-хуррам.

10. ТПЗЛ - Замиро бибӯсид Геви далер,
Ки гетӣ мабодо зи рои ** ту сер.

Ба Рустам сарат човидон сабз бод,
Дили Золи фаррух бад-ӯ бод шод!»

ҶАШН ОРОСТАНИ ХУСРАВ

Бифармуд Хусрав, ки бинҳанд¹ хон,
Бузургони воломанишро² бихон.

Чу аз хони солор бархостанд,
Нишастангаҳи май биёростанд -

Фурӯзандаи маҷлису майгусор,
Навозандаи чанг бо гӯшвор.

1300 Ҳама бар сарон афсарони гарон,
Ба зар - андарун пайкар аз гавҳарон,

Ҳама рух чу^{*3} дебои румӣ ба ранг,
Хурӯшон зи чанги паризода чанг,

Табакҳои заррин пур аз мушки ноб,
Ба пеш - андарун обгири гулоб -

Ҳама тофт аз фарри шоханшаҳӣ
Чу моҳи духафта зи сарви сахӣ.

Ҳама паҳлавонони хусравпараст
Бирафтанд аз айвони солор маст.

1305 Ба шабгир Рустам биёмад ба дар
Кушодадилу танг баста камар.

Ба дастурии бозгаштан ба чой,
Ҳама зад ҳушивор бо шох рой.

1. И-бинҳед.
2. ИМ-бартарманишро.
3. М-Рухон ҳамчу.

Яке даст чома бифармуд шох
Гухарбофта бо қабову кулох.

Яке чоми пургавҳари шохвор,
Сад аспу сад уштур ба зину ба бор,

Ду панча парирӯй баста камар,
Ду панча парастор бо тавқи*¹ зар -

1310 Ҳама пеши шоҳи чаҳонкадхудой
Биёварду карданд яксар ба пой.

Ҳама Рустами Зобулиро² супурд,
Заминро бибӯсиду барҷаст гурд.

Ба сар барниҳод он кулоҳи каён,
Бубаст он каёнӣ камар бар миён.

Абар шоҳ кард офарину бирафт,
Раҳи Систонро бисечид тафт.

Бузургон, ки буданд бо ӯ ба ҳам
Ба ранчу ба ҷангу ба шодиву ғам,

1315 Бар андозашон як ба як ҳадя дод,
Аз айвони хусрав бирафтанд шод.

Чу аз кори гурдон бипардохт шох,
Ба ором биншаст дар пешгоҳ.

Бифармуд, то Бежан омад ба пеш,
Сухан гуфт³ аз он ранчу тимори хеш.

1. М-тоҷи.
2. И-Зовулиро.
3. И-ронд.

Аз он тангзиндону*¹ он корзор
Фаровон сухан ронд бо шаҳрёр.

Ҳамон*² гардиши рӯзгорони бад,
Ҳама дoston пеши хусрав бизад.

1320 Бибахшиду*³ бахшоиш овард сахт,
Зи дарду ғами духти гумбуда бахт.

Бифармуд сад чома дебои рум,
Ҳама пайкараш гавҳару зар-ш бум.

Яке тоҷу дах бадра динор низ,
Парастандаву фаршу*⁴ ҳар гуна чиз.

Ба Бежан бифармуд, к-«Ин хоста
Бубар сӯи*⁵ духти*⁶ равонкоста.

Ба ранчаш мафарсою сардаш мағӯй,
Нигар, то чӣ овардӣ ўро ба рӯй.

1325 Ту бо ў чаҳонро ба шодӣ гузор,
Ниғаҳ кун бар ин гардиши рӯзгор.

Якero барорад ба чархи баланд,
Зи тимору дардаш*⁷ кунад бегазанд.

В-аз он чош гардун барад сӯи*⁸ хок,
Ҳама чои тарс асту тимору бок.

1. М-банду зиндону.

2. М-чи аз.

3. М-Бипечиду.

4. М-аспу.

5. М-назди.

6. ИЛ-турки.

7. М-андӯху ранчаш.

8. М-зери.

Ҳамонро, ки парварда дар бар ба ноз,
Дарафканд хира ба чоҳи ниёз.

Якero зи чоҳ оварад сӯи гоҳ,
Ниҳад бар сараш-бар зи гавҳар кулоҳ.

1330 Ҷаҳонро зи кирдори бад¹ шарм нест,
Касеро ба наздиқаш² озарм нест.

Ҳамеша ба ҳар неку бад дастрас,
Валекин наҷӯяд худ ором кас.³

Чунин аст кори сипанҷи сарой,⁴
Бадун некро ӯ бувад раҳнамоӣ.

Зи баҳри дирам то набошӣ бадард,
Беозор бехтар дили родмард.⁵

Тамомӣ бигуфтам ман ин достон,
Бад-он сон, ки бишнидам аз бостон.⁶

1335 Чу аз кори Бежан бипардохтам,
Зи Гударзу Пирон сухан сохтам.

1. И-Зи кирдори бад бо ҷаҳон.

2. И-Ба наздиқи вай меҳру.

3. И-б. 1331 нест.

4. М-расми сипанҷи сарой.

5. И-Ки бедард бехтар дилозодамард;

ТПЗЛ- Зи баҳри дирам тунду бадхӯ мабош,

Ту бояд, ки бошӣ, дирамгӯ мабош.

Касе, к-ӯ ба ганчу дирам нангарад,

Ҳама рӯзи ӯ бар хушӣ бугзарад.

6. И-б. 1334 нест.

ФЕҲРИСТИ ФУСУЛИ ЧИЛДИ ЧАҲОРУМ

Подшоҳии Кайхусрав. Достони Комуси Кашонӣ. Оғози достон.....	5
Хор кардани Хусрав Тусро	7
Омузриш кардани Хусрав эрониёнро	11
Фиристодани Хусрав Тусро ба Турон.....	14
Пайгоми Пирон ба лашкари Эрон	17
Сипоҳ фиристодани Афросиёб ба наздики Пирон.....	20
Куштани Тус Аржангро	23
Чанги Хумон бо Тус.....	25
Чанги дувуми эрониён ва турониён.....	35
Чодуӣ кардани турониён бар сипоҳи Эрон	42
Рафтани эрониён ба кӯҳи Ҳамован	48
Гирд кардани туронсипоҳ кӯҳи Ҳамованро	51
Омадани Пирон аз паи эрониён ба кӯҳи Ҳамован	59
Шабехун кардани эрониён.....	63
Огоҳӣ ёфтани Кайхусрав аз кори сипоҳ.....	71
Ба занӣ хостани Фарибурз Фарангис-модари Кайхусравро	78
Дидани Тус Сиёвушро ба хоб	84
Фиристодани Афросиёб Хоқон ва Комусро ба ёрии Пирон	88
Омадани хоқони Чин ба Ҳамован.....	93
Рой задани эрониён дар кори худ	96
Огоҳӣ ёфтани Гударз аз омадани Рустам.....	98
Рафтани хоқони Чин ба дидани лашкари Эрон	105
Расидани Фарибурз ба кӯҳи Ҳамован	111
Рой задани Пирон бо хоқони Чин	113
Разм кардани Гев ва Тус бо Комус	120
Расидани Рустам назди эрониён	125
Лашкар ороستاني турониён ва эрониён	131
Разми Рустам бо Ашкбӯс.....	140
Пурсидани Пирон аз омадани Рустам.....	147
Лашкар ороستاني турониён ва эрониён	152
Кушта шудани Алво ба дасти Комус	156
Кушта шудани Комус ба дасти Рустам	159

Достони Рустам бо ҳокони Чин.

Хабар ёфтани ҳокон аз кушта шудани Комус	163
Рафтани Чингиш ба (чанги) Рустам	166
Фиристодани ҳокон Хумонро назди Рустам.....	170
Рой задани Пирон бо Хумон ва Ҳокон	177
Омадани Пирон назди Рустам	181
Рой задани турониён аз чанги эрониён	189
Сухан гуфтани Рустам бо лашкари хеш	199
Лашкар орогани эрониён ва турониён	207
Сарзаниш кардани Рустам бо Пирон	210
Оғози разм.....	214
Разми Шангул бо Рустам ва гурехтани Шангул.....	217
Разми Рустам бо Сова	222
Куштани Рустам Гаҳори Гаҳониро	225
Гирифтор шудани Ҳокон	229
Шикаста шудани сипоҳи турониён	237
Хоста бахш кардани Рустам	239
Нома навиштани Рустам ба Кайхусрав	249
Посуhi номаи Рустам аз Кайхусрав	254
Огоҳӣ ёфтани Афросиёб аз кори лашкар.....	260
Чанги Рустам бо Кофури мардумхор.....	264
Огоҳӣ ёфтани Афросиёб аз омадани Рустам	276
Номаи Афросиёб ба Пӯлодванд	286
Разми Пӯлодванд бо Гев ва Тус.....	292
Разми Рустам бо Пӯлодванд	296
Гушті гирифтани Рустам ва Пӯлодванд.....	302
Гурехтани Афросиёб аз Рустам	308
Бозгаштани Рустам ба даргоҳи шоҳ.....	311
Бозгаштани Рустам ба Систон.....	315
Достони чанги Рустам бо Аквондев. Оғози достон	317
Хостани Хусрав Рустамро барои чанги Аквондев	318
Чустани Рустам девро	323
Андохтани Аквондев Рустамро ба дарё.....	325
Омадани Афросиёб ба дидори аспони хеш ва куштани Рустам Аквондевро	330
Бозгаштани Рустам ба Эронзамин	334
Достони Бежан бо Манижа. Оғози достон	340
Додхоҳии ирмониён аз Хусрав	343
Рафтани Бежан ба чанги гурузон	350
Фиреб додани Гургин Бежанро	353

Рафтани Бежан ба дидани Манижа-духтари Афросиёб.....	356
Омадани Бежан ба хаймаи Манижа.....	362
Бурдани Манижа Бежанро ба кохи худ.....	363
Бурдани Гарсеваз Бежанро пеши Афросиёб.....	367
Чони Бежан хостани Пирон аз Афросиёб.....	376
Ба зиндон афкандани Афросиёб Бежанро.....	383
Бозрафтани Гургин ба Эронизамин ва дурӯғ гуфтан дар кори Бежан.....	386
Овардани Гев Гургинро ба назди Хусрав.....	394
Дидани Кайхусрав Бежанро дар чоми гетинамой.....	400
Нома навиштани Хусрав ба Рустам.....	403
Бурдани Гев номаи Кайхусрав ба нази Рустам.....	407
Базм сохтани Рустам аз баҳри Гев.....	413
Омадани Рустам назди Хусрав.....	416
Базм кардани Кайхусрав бо паҳлавонон.....	422
Хост кардани Рустам Гургинро аз шоҳ.....	426
Оростани Рустам лашкари хеш.....	430
Рафтани Рустам ба шаҳри Хутан ба назди Пирон.....	433
Омадани Манижа ба пеши Рустам.....	438
Огоҳӣ ёфтани Бежан аз омадани Рустам.....	444
Баровардани Рустам Бежанро аз чоҳ.....	451
Шабехун кардани Рустам дар айвони Афросиёб.....	457
Омадани Афросиёб ба чанги Рустам.....	461
Шикаст ёфтани Афросиёб аз эрониён.....	465
Боз омадани Рустам пеши Кайхусрав.....	468
Чашн оростани Хусрав.....	473

**"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ЧИЛД**

Чилди 6

Абулқосим Фирдавсӣ

ШОҲНОМА

Мухаррири ороиш *У. Ашӯров*

Мухаррири
саҳифабандӣ
Мусахҳеҳон

М. Саидова

А. Хоҷаев ва

Т. Одинаева

Ф. Раҳимов

Тарроҳ
Хуруфчинони
компютерӣ

Ш. Мирзоева

С. Воҳидова

Р. Атоева

Ба матбаа 11.02.2008 тахвил гардид. Чопаш 18.08.2008 ба имзо расид. Когази офсет. Чопи офсет. Хуруфи адабӣ. Андозаи 60x90^{1/16}. Чузъи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нуса. Супориши №70/08.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Неймат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

